19

10
1-2
26

6
12 L
28

10-9-8-26

Digitized by Google

Digitized by Google

IOSEPHI BINGHAMI,

RECTORIS ECCLESIAE HAVANTINAE
IN AGRO HANTONIENSI ANGLIAE,

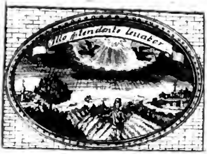
ORIGINES
SIVE
ANTIQVITATES ECCLESIASTICAE

EX LINGVA ANGLICANA IN LATINAM
VERTIT

IO. HENRICVS GRISCHOVIVS
HALBERSTADIENSIS.

VOLVMEN OCTAVVM.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

COL. S. BONAVENTURAE

HALAE,
SVMTIBVS ORPHANOTROPHEI.
M DCC XXIX.

Digitized by Google

ΣΥΝΟΨΙΣ.

LIBER DECIMVS SEPTIMVS

De diſciplinæ exercitio inter veteris eccleſiæ clericos.

CAPVT PRIMVM

De differentia inter pœnas eccleſiaſticas, clericis & laicis inflictas.

§. I. *Peculiaris notio communionis eccleſiaſticæ & excommunicationis eccleſiaſticæ, vt clericis applicatæ* pag. 1

§. II. *Clerici abdicatione muneris plerumque puniti, non ſemper publicæ ſubiecti pœnitentiæ, velut homines, eccleſiæ communione omnino exturbati* 4

§. III. *In quibuſdam tamen caſibus ſpecialioribus vtraque pœna inflicta* 5

§. IV. *De ſuſpenſione a reditibus ſuis* 6

§. V. *De ſuſpenſione ab officio* 7

§. VI. *De depoſitione ſiue deiectione de ordinis ſui gradu* 8

CAPVT SECVNDVM

De reductione clericorum ad ſtatum & communionem laicorum, tamquam pœna, ob grauiora crimina eis infligi ſolita.

§. I. *Communio laica non idem cum communione ſub vna tantum ſpecie* 10

§. II. *Neque ſignificat ſacræ cœnæ perceptionem inter laicos extra cancellos ſanctuarii* 12

§. III. *Sed plenam & perfectam degradationem ſiue ordinum priuationem & reductionem ad ſtatum & conditionem laicorum* ibid.

§. *IV. Clerici ita reducti, raro amiſſam ſtationem recuperandi nacti occaſionem* pag. 14
§. *V. Non obſtante indelebili, qui venditatur, charactere ordinationis* 15
§. *VI. Sed nonnumquam excommunicati, æque ac depoſiti, & a communione laica reiecti* 17
§. *VII. Interdum remoti & correcti ope & auctoritate magiſtratus ſæcularis* 18
§. *VIII. Quid intelligatur per eam puniendi rationem, qua curiæ traditi dicuntur clerici* 19

CAPVT TERTIVM
De reductione clericorum ad communionem peregrinam.

§. *I. Diverſi canones, in quibus hæc pœna memoratur* 23
§. *II. Communio peregrina non eadem, quæ communio laica* 24
§. *III. Nec communio ſub vna tantum ſpecie* ibid.
§. *IV. Nec communio in hora mortis* 25
§. *V. Nec communio talium, quibus in pœnam alicuius peccati peregrinationes iniunctæ, quæ diſciplinæ pars veteribus ignota fuit* 26
§. *VI. Nec priuata & peculiaris oblatio pro peregrinis* ibid.
§. *VII. Sed communicatio tantum inſtar peregrinorum, ſine litteris commendatitiis iter facientium, qui benignitatis eccleſiæ, non autem communionis altaris, participes eſſe poterant* 27
§. *VIII. Hæc notio confirmatur ex variis antiquæ hiſtoriæ partibus* 32
§. *IX. Qualis pœnitentia neceſſaria fuerit ad reſtituendum iſtiuſmodi delinquentes clericos in officium ſuum & ſtationem priſtinam* 33

CAPVT QVARTVM
De aliis quibuſdam ſpecialibus & peculiaribus modis infligendi pœnam clericis.

§. *I.*

Digitized by Google

§. I. *Clerici nonnumquam in perpetuum officio ſuo deiecti, honorem tamen & dignitatem retinere ſiti* pag. 36
§. II. *Interdum deiecti non omnino, ſed tantum ex parte, de vno ordine ad alium* 39
§. III. *Interdum aliqua muneris ſui parte priuati, reliquas autem partes exercere ſiti* 40
§. IV. *Interdum poteſtas eis ademta in aliquam gregis ſui partem, in reliquas autem relicta* ibid.
§. V. *Epiſcopi in* Africa *puniti ademtione prærogatiuæ ætatis & iuris ſuccedendi in locum primatis ſiue metropolitani* 41
§. VI. *Et probibitione ab aliarum eccleſiarum communione* 42
§. VII. *Vel translatione ex diœceſi maiori ad minorem* 43
§. VIII. *Clerici generatim puniti amiſſione prærogatiuæ ætatis inter reliquos ſui ordinis* ibid.
§. IX. *Et deiectione de ſpe ad altiorem ordinem adſcendendi* 45
§. X. *Clerici quandoque puniti probibitione a publico officii ſui exercitio, dum priuatim munus ſuum obeundi baberent veniam* 47
§. XI. *De relegatione ac amandatione peccantium clericorum in aliquod monaſterium ad agendam inibi priuatim pœnitentiam* 48
§. XII. *De pœna corporali. Quatenus tamquam pars diſciplinæ ad corrigendos clericos inferiores adbibita ſit* 49

CAPVT QVINTVM

De criminibus, propter quæ clericis hæc illa e memoratis pœnis infligi debuerit.

§. I. *Omnia crimina, excommunicatione puniri ſolita in laico, temporaria vel perpetua muneris interdictione punita in clericis* 52
§. II. *Quædam crimina ordinationem reddebant nullam & irritam ab origine, ob eaque clerici immediate obnoxii erant deiectioni poſt ipſam primam ordinationem. Vt* 1. *Ob ignorantiam & beterodoxiam in religione* 53

§. *III.* 2. *Ob vitam vitioſam & flagitioſam, & cuiuſdam ex notis ordinationis regulis violationem* pag. 54
§. *IV.* *Nullum remedium hoc in caſu per publicæ pœnitentiæ pro criminibus actionem permiſſum* 62
§. *V.* *Impedimenta quædam ordinationis, ab externo hominum ſtatu & conditione in mundo oriunda, deiectioni eorum nonnumquam dabant occaſionem* 64
§. *VI.* *Quænam crimina depoſitionem, vel alias cenſuras clericis in officii ſui adminiſtratione adferre potuerint.* 1. *Clerici cenſura eccleſiaſtica adficiendi ob contemtum canonum* 66
§. *VII.* 2. *Ob negligentiam in officio ſuo* ibid.
§. *VIII.* 3. *Ob neglectum vſum publicæ liturgiæ, orationis dominicæ, hymnorum &c.* 67
§. *IX.* 4. *Ob mutationem in forma baptiſmi factam* 68
§. *X.* 5. *Si non frequentarent quotidianum Dei cultum* 69
§. *XI.* 6. *Si ſæcularibus officiis ſeſe implicarent* ibid.
§. *XII.* 7. *Si propriam eccleſiam ſine venia deſererent, ad migrandum ad aliam* 71
§. *XIII.* 8. *Si miniſterium obire auderent, a ſynodo iam condemnati* 72
§. *XIV.* 9. *Si a cenſura ſynodi prouincialis ad extraneas appellarent eccleſias* ibid.
§. *XV.* 10. *Si controuerſias coram epiſcopis finire recuſarent, & ad ſeculare confugerent iudicium* 74
§. *XVI.* 11. *Si iterum baptizati vel ordinati eſſent* 77
§. *XVII.* 12. *Si ſe clericos eſſe negaſſent* 79
§. *XIIX.* 13. *Si diuulgaſſent libros apocryphos* ibid.
§. *XIX.* 14. *Si ſuperſtitioſe a carne, vino & aliis iſtiuſmodi rebus ſe abſtinerent* 80
§. *XX.* 15. *Si ſanguinem comediſſent* 81
§. *XXI.* 16. *Si ieiunia & dies feſtos contemnerent eccleſiæ* 83
§. *XXII.* 17. *Si regulam de celebrando paſchate datam non obſeruarent* 84
§. *XXIII.* 18. *Si cum indecentibus veſtibus procederent* 85

Digitized by Google

§. XXIV. 19. Si accipitres alerent & canes venaticos, vanisque & illicitis oblectamentis animum paſcerent pag. 86
§. XXV. 20. Si ſuſpecti eſſent de extraneis mulieribus 88
§. XXVI. 21. Si poſt ordinationem vxorem duxiſſent 90
§. XXVII. 22. Si vxorem adulteram retinuiſſent 91
§. XXVIII. 23. Si non reſiderent, hoc eſt, ſi in loco domicilii ſui non eſſent adſiduo præſentes 92
§. XXIX. 24. Si beneficium eccleſiaſticum in duabus eccleſiis ſimul retinere auſi eſſent 94
§. XXX. 25. Si præter neceſſitatem publica diuerſoria & cauponas frequentarent 95
§. XXXI. 26. Si cum iudæis, hæreticis vel gentilibus philoſophis familiariter viuerent 96
§. XXXII. 27. Si nimia ſeueritate in lapſos vſi eſſent 97
§. XXXIII. 28. Si officium benefici & liberalis hominis erga pauperes clericos intermiſiſſent ibid.
§. XXXIV. 29. Si in cauſſis criminalibus iudicaſſent 98
§. XXXV. Epiſcopis officii ſui adminiſtratio ad tempus vel in perpetuum interdici poterat, 1. Si ordinationes darent canonibus contrarias 99
§. XXXVI. 2. Si leges diſciplinæ ad effectum dare neglexiſſent 102
§. XXXVII. 3. Si diœceſim ſuam diuiderent nouoſque erigerent epiſcopatus ſine venia: vel ſi in aliorum iura, vltra proprios limites & iurisdictionem, inuolarent 102
§. XXXVIII. 4. Si conciliis prouincialibus intereſſe negligerent 103
§. XXXIX. 5. Si populum iniquis exactionibus opprimerent ibid.
§. XL. 6. Si eos hoſpitio exciperent, qui ex alia diœceſi ſine venia fugerant 104
§. XLI. Chorepiſcopi cenſuræ obnoxii erant, ſi præter acceptum mandatum egiſſent 105
§. XLII. Et presbyteri, ſi officium epiſcopale vſurpaſſent 106
§. XLIII. Et diaconi, ſi functiones & priuilegia ſupra ordinem & ſtationem ſuam ſibi arrogaſſent ibid.

LIBER

Digitized by Google

LIBER DECIMVS OCTAVVS

De diuerſis pœnitentium ordinibus, & de ratione agendi publicam pœnitentiam in eccleſia.

CAPVT PRIMVM

De diuerſis pœnitentium ordinibus in eccleſia.

§. I. *Pœnitentes in quatuor ordines ſiue claſſes diuiſi* pag. 108

§. II. *Prima origo huius diſtinctionis* 110

§. III. *De flentibus* ibid.

§. IV. *De audientibus* 112

§. V. *De genu flectentibus ſiue ſubſtratis* 114

§ VI. *De conſiſtentibus* 115

CAPVT SECVNDVM

De cærimoniis, in admiſſione pœnitentium ad agendam publicam pœnitentiam obſeruatis, & de ratione agendi eam in eccleſia.

§. I. *Pœnitentes primum admiſſi ad pœnitentiam per impoſitionem manuum* 117

§. II. *Et comparere iuſſi in cilicio & cinere ſuper capite ſuo* 118

§. III. *Et tondere capillos, vel incedere velato capite, ad aliud triſtitiæ & luctus ſui faciendum indicium* 122

§. IV. *Pœnitentes debebant abſtinere a lauationibus, conuiuiis aliiſque innocentibus oblectationibus* 124

§. V. *Obſeruare omnes dies feſtos & publicas ſolemnitates eccleſiæ* ib.

§. VI. *Cohibere ſe in vſu coniugii* 125

§. VII. *Quam ob cauſſam coniugati ad pœnitentiam non admiſſi, niſi ex vtriuſque partis conſenſu* ibid.

§. VIII. *Pœnitentibus tempore pœnitentiæ ſuæ matrimonium inire haud permiſſum* 126

§. IX. *Pœnitentes omnibus diebus feſtis & diebus remiſſionis flexis genibus orare iuſſi* ibid.

§. X.

§. X. *Et liberalitate vti in pauperes* pag. 127
§. XI. *Et operam ſuam eccleſiæ addicere in ſepeliendis mortuis* ibid.

CAPVT TERTIVM

De exomologeſi ſiue confeſſione in veteris eccleſiæ diſciplina vſitata; quæ res ab arcana ſiue auriculari confeſſione, ab eccleſia Romanenſi inuenta, diuerſa eſſe oſtenditur.

§. I. *Magnus eorum error, qui exomologeſin veteris eccleſiæ auricularem confeſſionem ſignificare contendunt* 128
§. II. *Nulla vmquam confeſſionis auricularis neceſſitas antiquæ eccleſiæ ciuibus impoſita* 130
§. III. *Hoc porro probatur ex conſuetudine veterum, quando omnem abſolutionem quibuſdam relapſis peccatoribus denegabant, non excludentes eos a miſericordia & venia Dei, ſi ipſi ſoli peccata confiterentur* 136
§. IV. *Et ex diuerſis aliis ſimilibus rationibus* 139
§. V. *Certis tamen in caſibus priuata confeſſio permiſſa & commendata. 1. De peccatis leuioribus homines admoniti, vt alii aliis ea confiterentur, quo mutuum precum auxilium haberent* 144
§. VI. *2. Si quis alicui priuato iniuriam feciſſet, id confiteri veniamque ab offenſa parte petere debebat* 147
§. VII. *3. Si quis impeditam ab onere peccatorum haberet conſcientiam, peccata ſua ſacerdoti priuatim confiteri monebatur; vt ab ipſo per ſalubria conſilia & monita curaretur* ibid.
§. VIII. *4. Admonebantur etiam ad rogandum ſacerdotis conſilium, num conſultum eſſet pro priuatis peccatis publicam agere pœnitentiam* 148
§. IX. *5. Si quod eſſet periculum mortis ex legibus reipublicæ, contra certa crimina latis* 151
§. X. *6. Priuata confeſſio requiſita ab eis, qui priuatim de peccatis ſuis admonebantur* 152

Digitized by Google

§. *XI. Officium presbyteri pœnitentiarii multis in eccleſiis inſtitutum, ad recipiendas & dirigendas iſtiuſmodi priuatas confeſſiones* pag. 152

§. *XII. Hoc officium poſtea abrogatum, & homines, quod ad privatam attinet confeſſionem, libertati ſuæ omnino relicti* 153

CAPVT QVARTVM

De magno rigore & ſeueritate diſciplinæ & pœnitentiæ in eccleſia antiqua.

§. *I. Publica pœnitentia plerumque ſemel tantum cuiuſuis generis peccatoribus conceſſa.* 156

§. *II. Nonnulli peccatores ſub ſeuera pœnitentia per omnem vitam, ad ipſam vſque mortis horam, detenti* 160

§. *III. Qui in extremo mortis periculo abſoluti erant, ſolemnem pœnitentiam agere iuſſi, ſi conualuiſſent* pag. 162

§. *IV. Quibuſdam peccatoribus communio negata in ipſo vitæ ſuæ exitu* 164

§. *V. Quemadmodum hoc ab incuſatione* Nouatianiſmi *liberari poſſit* 170

§. *VI. Hæc ſeueritas poſterioribus ſæculis mitigata, priſtinæ praxis nulla habita ratione* 172

§. *VII. Quænam epiſcopis indulta ſit libertas in imponenda pœnitentia, & exigenda apta ſatisfactione pro peccatis. Nonnullis peccatoribus bis pœnitentiam agere permiſſum* 175

§. *VIII. In epiſcoporum etiam poteſtate ſitum, terminum pœnitentiæ iuſta de cauſſa moderari* 176

§. *IX. Et hæc vera & antiqua notio indulgentiæ* 178

§. *X. Quæ nonnumquam ex deprecatione martyrum, vel ciuilis magiſtratus efflagitatu data* 179

§. *XI. Epiſcopi etiam poteſtate præditi non minus naturam pœnæ aliquo modo mutandi, quam illius terminum* 180

§. *XII. Quid veteres intelligant per legitimam pœnitentiam* 181

§. *XIII. Quid intelligatur per phraſin, Inter hiemantes orare* 182

LIBER

LIBER DECIMVS NONVS

De abſolutione, ſiue ratione reſtituendi pœnitentes in eccleſiæ communionem.

CAPVT PRIMVM

De natura abſolutionis & diuerſis eius generibus, maxime de eis, quæ ad pœnitentialem eccleſiæ diſciplinam reſpiciunt.

§. *I. Omnis abſolutio eccleſiaſtica miniſterialis tantum, non abſoluta* *pag.* 186
§. *II. De magna abſolutione baptiſmi. Quod hæc in pœnitentiali diſciplina non fuerit adhibita hominibus ſemel baptizatis* 190
§. *III. De abſolutione, data per euchariſtiam* 194
§. *IV. De abſolutione declaratiua & effectiua per adminiſtrationem verbi & doctrinæ* 196
§. *V. De precatoria abſolutione, per manus impoſitionem & preces data* 197
§. *VI. De iudiciali pœnitentium abſolutione, facta tandem per reſtitutionem in pacem & plenam communionem* 202

CAPVT SECVNDVM

De conſuetudinibus, ritibus & cærimoniis, in publica peccatorum abſolutione olim obſeruatis.

§. *I. Nulli peccatores antiquis temporibus ante exactam legitimam pœnitentiam abſoluti, niſi in extremo mortis periculo* 204
§. *II. Pœnitentes publice reconciliati in cilicio coram altari* 206
§. *III. Interdum adhuc ſolemnius ante apſidem* 207
§. *IV. Abſolutio ad altare ſemper data, cum impoſitione manuum & precibus* 208
§. *V. Abſolutio per formulam indicatiuam*, Ego te abſoluo, *ante ſæculum duodecimum haud data* 214
§. *VI. Quo ſenſu iſta formula admitti poſſit* 215

§. *VII.*

Digitized by Google

§. VII. *Cur chriſma ſeu vnctio manus impoſitioni in reconciliandis cum eccleſia certis hæreticis & ſchiſmaticis interdum addita ſit* pag. 218
§. VIII. *Cur quidam hæretici non aliter niſi per nouum baptiſma potuerint reconciliari* 222
§. IX. *Quænam conditiones in reconciliatione requiſitæ eorum, qui ab eccleſia in hæreſin vel ſchiſma defeciſſent* 224
§. X. *De tempore abſolutionis* 226
§. XI. *Quemadmodum eccleſia quoſdam pœnitentes abſoluerit, ſiue in communionem reſtituerit poſt mortem* 227

CAPVT TERTIVM

De miniſtro diſciplinæ eccleſiaſticæ, & ſpeciatim de miniſtro abſolutionis.

§. I. *Omnis diſciplinæ poteſtas præcipue epiſcopi manibus tradita* 230
§. II. *Hæc multis in caſibus presbyteris per generale quoddam vel ſpeciale mandatum commiſſa* ibid.
§. III. *Et diaconis quoque* 232
§. IV. *Quatenus & quo ſenſu abſolutio dici poſſit a laicis danda* 233

APPENDIX

Continens duos ſermones, & epiſtolas duas ad ſumme reuerendum epiſcopum *Vintonienſem*, de natura & neceſſitate abſolutionis; oſtendens, quouſque illa neceſſitas extendatur & vbi ceſſet.

Sermo prior pag. 241
Sermo poſterior 257
Epiſtola prior 274
Epiſtola poſterior 281

I.N.I.

I. N. I.

ORIGINVM ECCLESIASTICARVM

LIBER DECIMVS SEPTIMVS

DE DISCIPLINAE EXERCITIO INTER VETERIS ECCLESIAE CLERICOS.

CAPVT PRIMVM

DE DIFFERENTIA INTER POENAS ECCLESIASTICAS, CLERICIS ET LAICIS INFLICTAS.

§. I.

Peculiaris notio communionis eccleſiaſticæ & excommunicationis eccleſiaſticæ, vt clericis applicatæ.

DISCIPLINAM eccleſiæ hactenus ſpectauimus generatim, prout omnia communitatis membra adfecit, quæ in diuerſa crimina, excommunicationem commerentia, delaberentur. Vt autem diſciplinæ eccleſiaſticæ plenam habeamus notionem perfectamque intelligentiam, conſiderandum nobis eſt, fuiſſe quaſdam pœnas clericis peculiares, & quaſdam cenſuras eorum officio & functioni ita proprias, vt illis ſolis infligi potue-

Digitized by Google

tuerint, non autem laicis. Quo reſpectu communio clericalis & communio laica ſemper conſiderabantur vt res diſtinctæ; & poterat quis priore illa priuari, dum ipſi huius poſterioris beneficio ac priuilegio frui permitteretur; & illud ipſum, quod ſæpenumero magna pœna erat in clerico, ſiue perſona eccleſiaſtica, nulla prorſus pœna erat in laico, ſiue perſona ſæculari. Nulla enim erat ſacri muneris adminiſtrandi vel beneficii eccleſiaſtici percipiendi temporaria vel perpetua interdictio, nulla ad communionem laicam reductio, quæ laicos adficere poterat tamquam pœna: ſed hæ magnæ pœnæ erant, quatenus clericis infligebantur, quia ipſos præcipuis honoribus et vtilibus priuilegiis priuabant, functioni eorum peculiaribus & propriis. Quarum rerum reſpectu nonnumquam vocabula illa *communio eccleſiaſtica* & *excommunicatio eccleſiaſtica* peculiari & reſtricto ſenſu accipi obſeruantur, non pro communione et excommunicatione in genere, ſed pro admiſſione ad honores & vtilitates, quæ perſonis eccleſiaſticis ſiue clericis peculiares erant & propriæ, vel expulſione ab eiſdem honoribus & vtilitatibus. Quare licet quidam canones [a] priuationem communionis eccleſiaſticæ accipiant pro ſegregatione laici a communione ſacræ cœnæ vel precum eccleſiæ; alii tamen canones, loquentes de clericis eorumque pœnis, communionem eccleſiaſticam ſenſu ſtrictiore accipiunt pro communicatione in officiis functionis clericalis. Adeoque clericus dicebatur excommunicatus; ſi poteſtate exercendi functionis ſuæ officia eſſet exutus; nec talis excommunicatio ſemper arguebat, quod omni prorſus communione eccleſiæ eſſet exturbatus, ſed tantum communione, quæ cum hac limitatione & reſtrictione deſignatur. Hæc diſtinctio a BALSAMONE [b], ZO-

(a) Concil. Agath. c. XXXVII. Itaque cenſuimus, homicidas & falſos teſtes a *communione eccleſiaſtica* ſubmouendos, niſi pœnitentiæ ſatisfactione crimina admiſſa diluerint.

Conc. Aurelian. IV. c. XIX. Quicumque pro deuotione ſua oblationis ſtudio aliquid in campellis vel in vineolis, etiam abſque ſcriptura, probatur eccleſiæ contuliſſe; ſi poſtmodum vel ipſe, vel heredes eius, quacumque occaſione auferre a iure hoc eccleſiæ vel alienare voluerint, quoad vſque a tali intentione diſcedant, aut peruerſa reſtituant, a *communione eccleſiaſtica* ſuſpendantur. Vide ſis etiam conc. V. c. XVII.

(b) Balſam. in can. XVI. concil. Nicæn. δέδοκται ‥ τοὺς μετακαλουμένους κληρικοὺς παρὰ τῶν χειροτονησάντων αὐτοὺς, καὶ μὴ πειθομένους ἀναστρέψειν, ἀκοινωνήτους

NARA [*c*] multiſque viris doctis aliis [*d*] poſt illos notatur: Et

αὐτοῖς εἶναι, ἤγουν μὴ παραχωρεῖσθαι συνιερουργεῖν τούτοις, εἰς τοῦτο γὰρ τὸ μὴ κοινωνεῖν ἐκλαμβάνεται, οὐ μὴν εἰς τὸ μὴ ἐκκλησιάζειν, ἢ εἰς τὸ μὴ μεταλαμβάνειν τῶν ἁγιασμάτων. κ.τ.λ. *Placuit -- clericos, qui ab eis, qui ordinarunt ipſos, euocantur, & redire non perſuadentur, eſſe a communione ſeparatos, id eſt, non permitti eis, vt ſimul ſacrificent. In ea enim ſignificatione non communicare accipitur: non autem in ea, quæ eſt, in eccleſiam non accedere, vel ſacramenta non participare, cetera.*

(*c*) Zonar. in eumdem. οἶμαι τοίνυν ἐπὶ τοῦ παρόντος κανόνος τὸ ἀκοινωνήτους εἶναι, οὕτως νοεῖσθαι, ἤγουν μὴ συγκοινωνεῖν αὐτοῖς τοὺς ἱερατικοὺς δηλαδή· ἀλλὰ ἀποτρέπεσθαι τὸ συνιερουργεῖν αὐτοῖς τὴν τοιαύτην κοινωνίαν, ἐνταῦθα τῶν ἁγίων πατέρων, οὐχὶ τὴν μετάληψιν τῶν ἁγιασμάτων ὀνομασάντων, ἀλλὰ τὴν τῶν ἱερῶν συμμεταχείρησιν καὶ κοινοπραξίαν, καὶ τὸ συλλειτουργεῖν τοῖς, οἷσπερ προσῆλθον. *Communionis priuationem hoc loco eam intelligendam eſſe arbitror, qua initiati videlicet iis ſacra facientibus nullo modo communicare, ſed eos in ſacro miniſterio penitus auerſari iubentur. Communioniſque nomine, non ſacrorum myſteriorum perceptionem, ſed in ſacris muneribus, ac miniſteriis vna cum iis, ad quos accedunt, obeundis ſocietatem heic a patribus reor eſſe ſignificatam.*

(*d*) Albaſpin. obſeruat. lib. I. c. II. De eccleſiaſtica communione hoc nunc habeo, quod tot genera & ſpecies huiuſce communionis cenſerentur, quot ſunt ordinum gradus, & quot modis ab his gradibus excidere poterant clerici: qui enim in epiſcopum adlectus eſſet, longe alia ratione huiuſce communitatis erat particeps, quam qui ſola diaconatus aut presbyteriatus dignitate pollebat. Rurſus quum non numquam euenire poſſet, vt gradus ſui honore is non priuaretur, cui tamen ob aliquod crimen eiuſdem gradus munia obire non liceret, exempli cauſſa, ſedis & conſeſſus honor cuipiam epiſcopo relinqui poterat, cui verbi diuini adminiſtratio, pœnitentiæ conceſſio, & ceteræ eiuſmodi epiſcopatus partes interdictæ & prohibitæ eſſent; huic ergo, quamuis epiſcopo, non eadem erat pars, nec æqua omnino in eadem communione cum ceteris epiſcopis, quod videlicet de ea non nihil amiſiſſet, & ius illud imminutum eſſet. --- Præterea notandum eſt, quotieſcumque in canonibus a communione clerici ſecluduntur, quamvis nihil aliud adiectum ſit, quo genus communionis ſignificetur, id de eccleſiaſtica communione eſſe accipiendum: Quæ ab iiſdem eccleſiaſtica, non numquam etiam ſacerdotalis vocatur.

Habert. archierat. p. 745. 746. Non eſt contemnendum, quod monet aptiſſime Morinus, ſuſpenſionem ſignificari aliquando nomine τοῦ ἀφορισμοῦ, *ſeparationis*, quoties intentatur clericis ante depoſitionem, quaſi eis euchariſtica quidem communio relinquatur, ſola vero eccleſiaſtica, quæ ad ordinis & miniſterii exſecutionem ſpectat, ad tempus interdicatur: vt apoſtol. can. XLV.

Suicer. theſaur. eccleſ. voce ἀφορισμός. tom. I. p. 600. 601. Eſt leuior excommunicatio clericorum, quæ eſt priuatio communionis eccleſiaſticæ, ſeu ſegregatio & ſuſpenſio eorum ab officio. Atque de hac ſegregatione intelli-

obſeruanda omnino eſt ad recte intelligendum multos antiquos canones [e], in quibus vocabula ἀκοινώνητος, ἀφορισμὸς, ἐκκηρύττεσθαι, quæ excommunicationem denotant, alium ſenſum habere nequeunt, clericis quidem applicata, niſi vt vel plenam eorum deiectionem de gradu dignitatis, vel temporariam adminiſtrandi muneris interdictionem ſignificent.

§. II.

Clerici abdicatione muneris plerumque puniti, non ſemper publicæ ſubiecti pœnitentiæ, velut homines, eccleſiæ communione omnino exturbati.

Hoc ipſum alia obſeruatione, libro quodam ſuperiore [*] facta, confirmari poteſt: Quod vetuſti quidam canones clericos ordinaria excommunicationis pœna, quæ perfectam ſegregationem ab eccleſiæ communione inuoluit, adfici expreſſis verbis prohibeant; ſatis eſſe exiſtimantes, ſi ab officio ſuo amoueantur; & id quidem ideo, quia non deceat nec expediat ob idem peccatum duplice pœna aliquem multare. *Epiſcopus vel presbyter vel diaconus,* inquit canon quidam apoſtolicus [f], *fornicationis, vel periurii, vel furti conuictus, deponatur & non ſegregetur. Dicit enim ſcriptura: Non vindicabis bis in id ipſum.* Simi-

gendus eſt canon XLIII. apoſtol. Ὑποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης τὰ ὅμοια ποιῶν, ἢ παυσάσθω, ἢ ἀφοριζέσθω· ὡσαύτως καὶ λαϊκοί, *Hypodiaconus, aut lector, aut cantor ſimilia faciens:* nempe iis, quæ can. proxime præcedente epiſcopi, presbyteri & diaconi facere vetantur, κύβοις σχολάζειν καὶ μέθαις, *aleæ vacare aut ebrietati; vel deſinat, vel ſegregetur.* Can. LVI. Εἴ τις κληρικὸς ὑβρίσει πρεσβύτερον ἢ διάκονον, ἀφοριζέσθω. *Si quis clericus iniuriam intulerit presbytero, vel diacono, ſegregetur.* Can. LVII. Εἴ τις κληρικὸς χωλὸν, ἢ κωφὸν, ἢ τυφλὸν, ἢ τὰς βάσεις πεπληγμένον χλευάσει, ἀφοριζέσθω· ὡσαύτως καὶ λαϊκός. *Si quis clericus mancum, vel ſurdum, vel cæcum, vel loripedem riſerit, ſegregetur. Similiter etiam laicus.* Vide etiam can. VI. XLV. LVIII. LIX. LXXII. In his canonibus τὸ τοῦ ἀφορισμοῦ ἐπιτίμιον, vt loquitur Theophylactus in 1 ad Timoth. I. ad v. 20. p. 753. notat priuationem communionis eccleſiaſticæ, ſeu ſegregationem clericorum & ſuſpenſionem ab officio: ita enim ἀφορισθέντες non poſſunt μηδὲ ὅλως ἱερατικόν τι ἐνεργεῖν, *ullum* officium ſacerdotale obire, vt de hac ἀφορισμοῦ ſpecie ſcribit Balſamon ad can. LXXIX. concilii Carthaginenſis p. 704.

(e) Vid. can. apoſtolicos, ſub litt. antecedente (d) adlegatos.

(*) Lib. VI. cap. II. §. II. vol. II. p. 311. ſeq.

(f) Can. apoſt. c. XXIV. Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἐπὶ πορνείᾳ, ἢ ἐπιορκίᾳ, ἢ κλοπῇ ἁλοὺς, καθαιρείσθω, καὶ μὴ ἀφοριζέσθω· λέγει γὰρ ἡ γραφὴ, οὐκ ἐκδικήσεις δὶς ἐπὶ τὸ αὐτό.

lis

lis regula in canonibus PETRI [g] epiſcopi *Alexandrini*, & BASILII [b] præſcribitur.

§. III.

In quibuſdam tamen caſibus ſpecialioribus vtraque pœna inflicta.

VERVMTAMEN propter atrociora crimina vtraque pœna inflicta, quemadmodum ex iiſdem apoſtolicis canonibus [i] videre eſt, qui clericum *Simoniæ* reum non tantum officio exui, ſed & a communione eccleſiæ omnino exſcindi iubent. Et multi viri docti [k] exiſtimant, fuiſſe id conſtantem eccleſiæ conſuetudinem in ipſis prioribus tribus ſæculis, vbi canones apoſtolici maxime viguerunt. Id ſane certum eſt, tempore CYPRIANI ita fuiſſe. Hic enim loquens de *Nouato*, qui homicidii reus erat, eo quod vxori ſuæ, vtero eius calce percuſſo, abortionem importaſſet, dicit, ipſum ob hoc crimen non de presbyterio tantum, ſed & communione eccleſiæ prohiberi [l]

(*g*) Petr. Alex. c. X. (ap. Beuereg. pand. tom. II. p. 15.) Οὐκ ἔστιν εὔλογον, cet. vid. Lib. VI. c. II. §. II. vol. II. p. 312. ſub litt. (l).

(*b*) Baſil. can. III. XXXII. LI. vid. ibid. p. 311. ſub litt. (k).

(*i*) Can. apoſt. XXIX. XXX. LI. cit. ibid. p. 312. ſub litt. (m) & (n).

(*k*) Pagi critic. in Baron. an. LXVII. n. XV. (XIX. edit. Antuerp. MDCCV.) Sic intelligendus etiam Leo in epiſt. II. ad Ruſtic. Narbonenſium epiſcopum in inquiſitione ſecunda, vbi ait: Alienum eſt a conſuetudine eccleſiaſtica, vt qui presbyterali honore aut in diaconi gradu ſuerint conſecrati, ii pro crimine aliquo ſuo per manus impoſitionem remedium accipiant pœnitendi; quod ſine dubio ex apoſtolica traditione deſcendit. Quibus ex verbis eruitur, inquit Queſnellus, minoris ordinis clericos, inter quos ſubdiaconi numerabantur, non ſemper agendæ pœnitentiæ lege exemtos fuiſſe. Sed quod hanc diſciplinam a conſuetudine eccleſiaſtica, immo ex apoſtolica traditione arceſſit Leo, illud benigne intelligendum: nec enim de hac traditione vſpiam apparet, quum potius tribus fere primis ſæculis clericos etiam maiores pœnitentiæ publicæ fuiſſe ſubiectos multis probet Morinus in commentario de pœnitentia.

Queſnell. not. in Leon epiſt. ad Ruſtic. Narbon. modo cit. a Pagio.

Morin. de pœnit. lib. IV. c. XII. tot.

Fell. not. in Cyprian. epiſt. IV. ad Pompon. p. 4. (p. 174. edit. Amſtelodam. MDCC.) *Abſtinendo diacono*]. Pro recepto diu in eccleſia more; in laicorum crimina, excommunicatione reliquiſque eccleſiæ cenſuris; & clericorum, depoſitione animaduerti ſolitum. Sed primis tribus ſæculis epiſcopos, presbyteros & diaconos pœnitentiæ publicæ & manuum impoſitioni ſicut laicos obnoxios fuiſſe, res eſt manifeſta.

(*l*) Cyprian. epiſt. XLIX. al. LII. ad Cornel. p. 97. (p. 238. edit. Amſtelod. MDCC.)

Digitized by Google

debuiſſe, niſi diem cognitionis perſecutio anteueniſſet. Et in ſequentibus ſæculis innumera huius praxis exempla obuia ſunt; quemadmodum lector eruditus videre poterit, ſi loca infra ad marginem notata [m] volet conſulere.

§. IV.

De ſuſpenſione a reditibus ſuis.

QVOD igitur in præſenti ſub diſquiſitionem vocandum nobis eſt, pœnæ ſunt, quæ ſpeciatim clericos adfecerunt. Et hæ triplicis erant generis; tales videlicet, quæ ad eorum ſuſtentationem, quæ ad eorum officia & quæ ad eorum perſonas in corporali caſtigatione & correctione ſpectabant. Interdum puniebantur ratione alimentorum corporis, dum iſta redituum eccleſiaſticorum portione, quæ ad ſuſtentationem vi-

Propter hoc ſe de presbyterio excitari non tantum, ſed & communicatione prohiberi pro certo tenebat; &c.

(m) Conc. Neocæſar. can. I. *πρεσβύτερος ἐὰν γήμῃ, τῆς τάξεως αὐτὸν μετατίθεσθαι· ἐὰν δὲ πορνεύσῃ ἢ μοιχεύσῃ,* ἐξωθεῖσθαι αὐτὸν τέλεον, καὶ ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς μετάνοιαν. *Presbyter ſi vxorem duxerit, ordine ſuo moueatur. Si autem fornicatus fuerit, vel adulterium commiſerit,* penitus extrudatur & ad pœnitentiam deducatur.

Conc. Agath. c. VIII. Id etiam placuit, vt clericus, ſi relicto officio ſuo propter diſtrictionem, ad ſæcularem iudicem fortaſſe confugerit, & is, ad quem recurrit, ſolatium ei defenſionis impenderit, cum eodem *de eccleſiæ communione pellatur.* Can. XLII. — Hoc quicumque *clericus* vel laicus detectus fuerit vel conſulere vel docere, *ab eccleſia habeatur extraneus.*

Concil. Ilerdenſ. c. I. De his clericis, qui in obſeſſionis neceſſitate poſiti fuerint, id ſtatutum eſt, vt, qui altario adminiſtrant & Chriſti corpus & ſanguinem tradunt, vel vaſa ſacro officio deputata contrectant, ab omni humano ſanguine abſtineant. Quod ſi in hoc inciderint, duobus annis tam officio quam *communione priuentur*, cetera. Can. V. -- Si iterato velut canes ad vomitum reuerſi fuerint, non ſolum dignitate officii careant, ſed etiam *ſanctam communionem*, niſi in exitu, non percipiant. Videſis etiam conc. Valent. Hiſpan. c III. Concil. Venetic. c. XVI. Concil. Aurelian. I. c. XI. Aurelian. III. c. IV. VII. & VIII. Conc. Turon. I. c. III. V. Concil. Tolet. II. c. III. Concil. Tolet. XI. c. V. VI. Vigilii decret. c. VI. Felix III. epiſt. ad Acacium ita ſcribit: Sacerdotali honore & communione catholica, nec non etiam a fidelium numero ſegregatus, ſublatum tibi nomen & munus miniſterii ſacerdotalis agnoſce. Vid. & concil. Aſiatic. epiſt. ad Ioan. Conſtantinop. in ſynodo ſub Menna, act. I. ap. Crab. tom. II. p. 36. & concil. Conſtantinop. ſub Flauiano in act. I. Concil. Chalced. ap. Crab. p. 780. vbi Eutyches punitur depoſitione & excommunicatione, quemadmodum omnes hæretici puniri ſoliti.

tæ

Digitized by Google

tæ e publico ærario dari eis ſolebat, priuabantur. Reditus eccleſiaſtici, vti libro quodam antecedente [*] obſeruatum nobis eſt, ſingulis menſibus diſtribui ſolebant clericis, vnde res iſta *diuiſio menſurna* dicta: Et ſi qua eſſet clericum ob admiſſum aliquod leuius delictum puniendi occaſio, fiebat hoc ipſum per vſitatæ huius portionis de diuiſione menſtrua interdictionem. Sicut ex illo loco CYPRIANI apparet [n], vbi de nonnullis inferioris ordinis clericis, qui deliquiſſent, loquens, eos ſe a diuiſione menſurna continere, non autem miniſterio eccleſiaſtico priuari oportere dicit.

§. V.

De ſuſpenſione ab officio.

INTERDVM non ſolum reditibus, ſed officio etiam & functione clericali ipſis interdicebatur. Et hæc interdictio vel temporaria erat & limitata, vel perpetua nulloque modo reſtricta. Temporaria interdictio in eo tantum conſiſtebat, vt adminiſtratione officii ſui ad certum tempus priuarentur; quo elapſo libertatem habebant locum ſuum denuo occupandi, & ad explendas omnes functionis ſuæ partes & officia reuertendi. Perpetua autem interdictio perfecta erat eorum deiectio de omni poteſtate ac dignitate, ad officium clericale pertinente, & reductio ad ſtatum & conditionem laicorum, ſine vlla ſpe reſtitutionis in ſtationem priſtinam. Harum priorem veteres communiter exprimunt per τὸ abſtinere vel ſuſpendere a communione, intelligentes tantum communionem clericalem; & poſteriorem per τὸ degradare, deordinare, vel deponere ab officio & ordine functionis clericalis. Ita CYPRIANVS ad *Rogatianum* epiſcopum *Africanum* ſcribens de contumace quodam diacono, qui contumeliis ipſum ſuis exacerbauerat, deponi eum iubet aut certe [o] abſtineri. Pœna ſuſpenſionis, ſiue temporariæ interdictionis officii, propter leuiora crimina infligebatur,

(*) Lib. V. c. IV. §. I. II. III. vol. II. p. 262. ſeqq.

(n) Cyprian. epiſt. XXVIII. al. XXXIV. ad cler. Interim ſe a diuiſione menſurna tantum contineant, non quaſi a miniſterio eccleſiaſtico priuati eſſe videantur. Vid. conc. Carth. IV. c. XLIX. cit. infra ſub litt. (r).

(o) Cyprian. epiſt. III. ad Rogat. p. 6. (p. 173. edit. Amſtelod.) Quod ſi vltra te contumeliis ſuis exacerbauerit & prouocauerit, fungeris circa eum poteſtate honoris tui, vt eum vel *deponas* vel *abſtineas*.

tur, vti ex concilio *Epaonenſi* [p] videre eſt, in quo canon legitur in hanc ſententiam : *Epiſcopis, presbyteris atque diaconibus canes ad venandum & accipitres ad aucupandum habere non liceat. Quod ſi quis talium perſonarum in hac fuerit voluntate deteſtus, ſi epiſcopus eſt, tribus menſibus ſe a communione ſuſpendat; duobus presbyter abſtineat; vno diaconus ab omni officio & communione ceſſabit.* Nec non ex concilio *Ilerdenſi* [q], *De his clericis*, inquiente, *qui in obſidionis neceſſitate poſiti fuerint, id ſtatutum eſt, vt ab omni humano ſanguine, etiam hoſtili, ſe abſtineant. Quod ſi in hoc inciderint, duobus annis tam officio quam communione corporis domini priuentur. Et ita demum officio vel communioni reddantur, ea tamen ratione, ne vlterius ad officia potiora prouehantur.*

§. VI.

De depoſitione ſiue deiectione de ordinis ſui gradu.

ALTERA ſuſpenſio, ſiue muneris adminiſtrandi interdictio, communiter vocitata *καθαίρεσις*, *depoſitio*, ſiue *deiectio* de gradu honoris, plena & perpetua erat ademtio poteſtatis & auctoritatis, clericis in ordinatione commiſſæ. Nam vt eccleſia poteſtatem habebat hanc auctoritatem miniſtris ſuis committendi, ita poteſtatem habebat propter malam muneris adminiſtrationem manifeſtamque offenſionem eam repetendi illiſque eripiendi. Atque tum clericus, in quocumque dignitatis gradu antea eſſet conſtitutus, & nomine & dignitate & poteſtate & auctoritate, ad priſtinum ipſius ordinem & functionem ſpectante, in totum priuabatur. Per quoſdam proinde canones [r] degradari, priuari & ab officio ſuo remoueri; per

(p) Concil. Epaonenſ. c. III.

(q) Conc. Ilerd. can. III.
Vid. alia exempla ſuſpenſionis in Baſil. can. LXIX. (Ἀναγνώστης ἐὰν ἑαυτοῦ μνηστῇ πρὸ τοῦ γάμου συναλλάξῃ, ἐνιαυτὸν ἀργήσας, εἰς τὸ ἀναγινώσκειν δεχθήσεται, μένων ἀπρόκοπος· κλεψιγαμήσας δὲ ἄνευ μνηστείας, παυθήσεται τῆς ὑπηρεσίας· τὸ αὐτὸ καὶ ὑπηρέτης. *Lector ſi cum ſua ſponſa ante matrimonium commercium habuerit: poſtquam anno ceſſauerit, ad legendum ſuſcipietur, permanebit tamen, nec promouebitur. Quod ſi abſque deſponſatione furtim coierit, ceſſabit a miniſterio. Eadem & hypodiaconi ratio eſto.* Item in concil. Bracar. III. c. I. V. Concil. Aurel. III. c. II. XVI. XXV. Conc. Aurel. c. V. XVIII.

(r) Concil. Carthag. IV. c. XLVIII. Clericus, qui non pro emendo aliquid in nundinis, vel in foro deambulat, ab officio ſuo *degradetur*. Can. XLIX.

alios

alios [s] *παντελῶς καθαιρεῖσθαι*, *omnino deponi*; *παντελῶς ἀποπίπτειν βαθμοῦ*, *omnino de proprio gradu* [t] *deiici*; deordinari [u]; ab ordine cleri [x] amoueri; a clero ceſſare [y]; & ad communionem laicam, hoc eſt, ad ſtatum & conditionem laicorum, reduci iubetur. Omnes iſtæ locutiones, ſi ab vltima diſceſſeris, communiter a recentioribus ſcriptoribus bene intelliguntur: Nonnulli autem ad tuendam peculiarem aliquam hypotheſin inſolitas & abſurdas eius notiones inuenerunt. Quocirca vt rem apertiſſime planiſſimeque explicemus, deque diſciplina eccleſiæ eo, quo par eſt, modo diſputemus, non inconſultum erit, hac de re paullo agere vberius diſtinctiusque oſtendere, quid veteres per hanc diſciplinæ ſuæ partem intelligant, quam vocant reductionem clerici ad ſtatum & communionem laicorum; id quod ſequentis capitis nobis erit argumentum.

Clericus, qui abſque corpuſculi ſui inæqualitate vigiliis deeſt, ſtipendiis *priuetur*: Can. L. Clericum inter tentationes ab officio ſuo declinantem, vel negligentius agentem, *ab officio ſuo remouendum*.

Concil. Tarracon. c. X. Si qui iſta (munera) probantur accipere, veluti exactores fenoris, aut vſurarum poſſeſſores, ſecundum ſtatuta patrum ſe nouerint *degradandos*.

(s) Concil. Antioch. c. V. Εἴ τις πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καταφρονήσας τοῦ ἐπισκόπου τοῦ ἰδίου, ἀφώρισεν ἑαυτὸν τῆς ἐκκλησίας -- τοῦτον καθαιρεῖσθαι παντελῶς, καὶ μηκέτι θεραπείας τυγχάνειν, μηδὲ δύνασθαι λαμβάνειν τὴν ἑαυτοῦ τιμήν. *Si quis presbyter vel diaconus proprio contempto epiſcopo, ab eccleſia ſe ipſum ſegregauit* -- *is* omnino deponatur, *& non amplius curationem adſequi, nec ſuum poſſit honorem capere.*

(t) Conc. Epheſ. c. VI. Εἴ τινες βουληθεῖεν τὰ περὶ ἑκάστου πεπραγμένα ἐν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τῇ ἐν Ἐφέσῳ οἱῳδήποτε τρόπῳ παρασαλεύειν, ἡ ἁγία σύνοδος ὥρισεν, εἰ μὲν ἐπίσκοποι εἶεν, ἢ κληρικοὶ, τοῦ οἰκείου παντελῶς ἀποπίπτειν βαθμοῦ· εἰ δὲ λαϊκοὶ, ἀκοινωνήτους ὑπάρχειν. *Si qui velint ea, quæ de ſingulis per ſanctam ſynodum Epheſinam geſta ſunt, quocumque modo mouere: ſancta ſynodus ipſa decreuit, ſi quidem epiſcopi aut clerici fuerint, eos* omnino a proprio cadere gradu: *ſi vero laici, excommunicatos eſſe.*

(u) Act. Seruatii Tungrenſis ap. Crab. conc. tom. I. p. 318. Nulla mora Euphratas *deordinetur.*

(x) Concil. Arelat. I. c. XIII. Ab ordine cleri amoueatur.

(y) Conc. Nicæn. c. II. πεπαύσθω τοῦ κλήρου.

LIBRI DECIMI SEPTIMI

CAPVT SECVNDVM

DE REDVCTIONE CLERICORVM AD STATVM ET COMMVNIONEM LAICORVM, TAMQVAM POENA, OB GRAVIORA CRIMINA EIS INFLIGI SOLITA.

§. I.

Communio laica non idem cum communione ſub vna tantum ſpecie.

COMMVNIO laica in laico non erat pœna,ſed priuilegium, & quidem vnum de maximis priuilegiis, ad ipſum tamquam chriſtianum pertinentibus. Hoc enim ipſi ad omnia chriſtianæ communionis beneficia & emolumenta ius dabat. In clerico autem de grauiſſimis pœnis erat, reducens ipſum a ſumma dignitate & ſtatione in eccleſia ad chriſtiani cuiusvis vulgaris æquilibritatem. Iam vero quæſtio eſt, in quo natura huius pœnæ conſtiterit. BELLARMINVS [a] & alii quidam eccleſiæ *Romanenſis* ſcriptores, vocabulum nouo accipientes ſenſu,exponunt id de communione ſub vna tantum ſpecie, petuntque inde argumentum, quo probare ſatagunt, eccleſiam primitiuam populis vſum calicis negaſſe in cœna dominica, & in vna tantum ſpecie euchariſtiam eis adminiſtraſſe, quia vocabulum *communio laica* in eccleſia *Romana*, quæ nunc eſt, hanc ſignificationem habet. Verum hoc nihil aliud eſt, quam argumento vti precario & praxin ſupponere, cuius ne leuiſſimum quidem veſtigium in eccleſia veteri conſpicitur, quemadmodum in anteriore quodam libro [*] ſatis ſuperque demonſtrauimus. Et id quidem iſtiuſmodi ignoratæ maleque repræſentatæ veteris diſciplinæ indicium eſt, vt alios viros doctos in eccleſia *Romanenſi* eius rei communiter pudeat. Notio iſthæc prorſus reiicitur & confutatur a LINDANO [b], ALBA-

(*a*) Bellarmin. de euchar. lib. IV. c. XXIV. p. 678. (tom. III. opp. p. 293. g. h. edit. Colon. MDCXV.)

(*) Lib. XV. c. V. vol. VI. p. 431. ſeqq.

(*b*) Lindan. panopl. lib. IV. c. LVIII. Laicam communionem ſunt qui exiſtimant fuiſſe S. euchariſtiæ ſub vna panis ſpecie communionem. Quod

SPI-

SPINAEO [c], PETRO DE MARCA [d], RIGALTIO [e], DVRANTO [f] & BONA cardinali [g], qui BELLARMINVM eius-

quam ſit a veritate alienum, mecum agnoſcet ſpero, qui priſcæ conſuetudinis ſedulus inueſtigator conſiderarit, laicam communionem tunc vel in primis in vſu fuiſſe, quum paſſim priſco de more vtraque communionis ſpecies & panis et calicis toti exhibebatur eccleſiæ.

(c) Albaſpin. obſeruat. lib. I. c. IV. tot.

(d) Marca traſt. in cap. Clericus, ad calcem Baluzii de emendat. Gratiani p. 585. (In opuſculis Petr. de Marca § XVI. p. 369. Par. MDCLXXXI.) Quæ laica communio ſignificat, clericum non ſolum e conſeſſu cleri extra cancellos depulſum & redactum in locum & ordinem laicorum ad communicandum ſynaxi, ſed deturbatum omnino a corpore cleri & ad laicam conditionem detruſum, ita vt ſepoſito priuilegio, quod antea illi competebat, nunc pertineat ad forum ſæculare in cauſſa ciuili & criminali: in quo diſtinguitur hæc communio laica a peregrina; quum iſta retineat clericum in ordine cleri (etſi gradu conſeſſus & ſportulis ordinariis multatum, præter alimenta) laica vero eum ab illo ordine depellat.

(e) Rigalt. in Cyprian. epiſt. LII. ad Anton. *Vt laicus communicet*]. Sæuiente aduerſus chriſtianos perſecutione, ſi quem forte in ordine conſtitutum eccleſiaſtico, puta epiſcopum, presbyterum, diaconum, exilii metus aut violentia tormentorum de fide Chriſto data deiecerat, is ad fidem reuerſus, poſtquam impetrata peractaque pœnitentia ſatis fecerat eccleſiæ, recipiebat quidem eccleſiaſticam communionem, hoc eſt ſocietatem & conuerſationem cum ceteris fidelibus, ita vt fieret particeps corporis Chriſti; ſed non recipiebat locum, quem in ordine prius tenuerat. Itaque de epiſcopo, de presbytero, de diacono fiebat id, quod erat, priusquam fuiſſet ordinatus. Reddebatur illi locus in eccleſia, non dignitas loci. Communicabat vt laicus ſiue plebeius, vtebatur iure ceterorum fidelium, qui nondum erant promoti ad quemquam ordinem eccleſiaſticum. Hæc erat tunc temporis communio laica, cuius adeo participes euchariſtica ſacramenta, ſpeciem inquam vtramque panis & vini, ſumebant Hodie communionem laicam diceremus, quæ ſub vna tantum ſpecie panis conceditur, etiam epiſcopis & ſacerdotibus extra ſacrificiorum officia communicantibus. Immo & communionis vocabulum vix audimus alio ſignificatu quam euchariſtiæ celebrandæ.

(f) Durant. de ritib. eccleſ. lib. II. c. LV. n. 6. Verius eſt, laicam communionem dictam, quæ extra ſacratiorem locum ſacrificii fit, vbi tum ſacerdos conficiens, tum miniſtri communicabant. Solis enim ſacratis licebat ad altare accedere & communicare. Synod. Laodic. c. XIX. καὶ μόνοις ἐξὸν εἶναι τοῖς ἱερατικοῖς εἰσιέναι εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ κοινωνεῖν. Id. in ſynod. VI. in Trull. can. LXVIII. Ea vero loci, quoad communionem, diſtinctio adeo tum pertinebat ad ordinis eccleſiaſtici dignitatem & venerationem, vt grauioris ſupplicii loco ſacerdotes ceterique clerici extra ſacros cancellos cum laicis & veluti laici communicarent.

(g) Bon. de reb. liturgic. lib. II. c. XIX. §. III.

que ſectatores tacite reprehendit ob ieiunam huius antiqui vocabuli explicationem, qua id recentiori praxi accommodare adlaborant. *Recentiores*, inquit ille, *qui audito nomine communione, eius veteri notione neglecta id ſolum concipiunt, quod hodie ea voce ſignificatur, laicam communionem nihil aliud eſſe putant, quam perceptionem eucharistiæ ſub vnica ſpecie aut extra cancellos more laicorum; quod quam falſum ſit, vel ex eo liquet, quod ſæpe clericos ad laicam communionem detruſos legimus eo tempore, quo etiam laici ſub vtraque ſpecie communicabant.*

§. II.

Neque ſignificat ſacræ cœnæ perceptionem inter laicos extra cancellos ſanctuarii.

EODEM argumento iam antea vſus erat LINDANVS, magiſque probabilem dederat explicationem, quod per communionem laicam iſtiuſmodi pœna poſſit intelligi, qua clericus inter laicos extra cancellos ſanctuarii ſacram euchariſtiam percipere coactus ſit. Quæ explicatio tam plauſibilis eſt, vt viri eruditi FORBESIVS [b] & VOSSIVS [i] in eamdem eant ſententiam. Enimuero licet aliquid veri in ſe habeat, non tamen ſenſum communionis laicæ penitus exprimit. Poterat enim quis ad communionem laicam admitti non tantum in eccleſia, ſed in priuatis etiam ædibus, immo in lecto animam agens, vbi talis diſtinctio locum habere non poterat.

§. III.

Sed plenam & perfectam degradationem ſiue ordinum priuationem & reductionem ad ſtatum & conditionem laicorum.

QVARE plenus ſenſus iſtius phraſeos & adæquata notio reductionis ad communionem laicam eam rationem puniendi clericum infert, per quam ordinibus ſuis, hoc eſt, poteſtate & au-

(b) Forbeſ. irenic. lib. II. c. XI. p. 221. (part. I. opp. p. 437. §. 14. edit. Amſtelod. MDCCIII.) Laica illa communio non fuit communio ſub vna tantum ſpecie, ſicut pueriliter nugatur Bellarminus lib. IV. de euchariſt. c. XXIV. §. *Sed neque hæc.* Sed fuit ſub vtraque ſpecie communio extra cancellos ſanctuarii, ſeu loci illius, qui erat epiſcopo & presbyteris & diaconis tributus. Eratque laicis, celebrationis tempore, inacceſſus.

(i) Voſſ. theſ. theol. diſput. XXIII. theſ. V. pag. 514. (pag. 327. edit. Hag. comit. MDCLVIII.) Communio laica dicebatur, quando clerici ob delictum aliquod, non cum clero, ſed inter laicos extra cancellos communicabant.

cto-

ctoritate officii & functionis ſuæ clericalis omnino priuatur, & ad ſtatum, ordinem & ſimplicem conditionem laici reducitur. Ita CHAMIERVS vocabulum recte explanat contra BELLARMINVM [k], quando obſeruat, „appellatam fuiſſe laicam „communionem, non a loco, non a ſpeciebus, non a tempo„re, ſed a perſona: nimirum quod qui ante fuerit clericus, ſiue „in clericorum nomenclatura, nunc ſit laicus & in laicorum „ordine„. Hoc poteſtatem ſupponit in eccleſia, non tantum conferendi hominibus ordines clericales, eoſque ex laicis euehendi in epiſcopos, presbyteros vel diaconos; ſed poteſtatem etiam auferendi illis hæc officia, eoſque exuendi omni poteſtate & auctoritate, ad ipſos pertinente, per iuſtam deiectionem de honoris ſui gradu, & reductionem ad ſtatum, ordinem & conditionem laicorum. Hic ſine controuerſia verus ſenſus eſt omnium antiquorum canonum & ſcriptorum, qui toties de clericis, ob crimina ſua deponendis, & concedenda illis venia communicandi tamquam laicis, loquuntur. Per hanc rem ordine ſuo ac officio, poteſtate & auctoritate, ipſo denique nomine & titulo clericorum priuabantur; & tamquam priuati chriſtiani tractabantur, omni priſtina ſua dignitate & clericali poteſtate, & omnibus priuilegiis orbati, prorſuſque ad ſtatum & conditionem laicorum reducti. Qua de re quum copioſam ediſſerendi occaſionem in alio opere habuimus [*], hoc loco plura non dicimus, ſed pauca tantum teſtimonia, quæ ibi omiſſa ſunt, addemus. In concilio *Aurelianenſi* tertio [l] canon legitur, ita decernens: *Si quis adulteraſſe aut confeſſus fuerit, vel conuictus, depoſitus ab officio communione conceſſa, in monaſterio toto vitæ ſuæ tempore trudatur.* Alius canon [m] ſtatuit: *Si quis clericus furtum aut falſitatem admiſerit, quia capitalia etiam ipſa ſunt crimina, communione conceſſa, ab ordine degradetur.* Ita in collectione, a MARTINO BRACARENSI [n] ex *Græcis* canonibus in vſum eccleſiæ *Hiſpanicæ* facta, in hunc modum decernitur: *Si quis homicidii aut facto, aut præcepto, aut conſilio*,

(k) Chamier. de euchariſt. lib. IX. c. III. num. 33. tom. IV. p. 487.
(*) Scholaſt. hiſt. of Lay-Baptiſm. part. II. chap. IV.
(l) Conc. Aurel. III. can. VII.
(m) Ibid. can. VIII.
(n) Martin. Bracar. collect. can. c. XXVI.

aut defenſione poſt baptiſmum conſcius fuerit, & per aliquam ſubreptionem ad clericatum venerit, deiiciatur, & in finem vitæ ſuæ laicam communionem tantummodo recipiat. Simile decretum habet GELASIVS [o], factum in cauſſa cuiuſdam presbyteri, qui in contentione alteri effoderat oculum. *Bene fraternitas tua*, inquit, ſcribens ad *Ruffinum*, *fecit ab officio eum presbyterii remouere. Hoc tamen ſollicitudinis tuæ ſit, vt locum ei pœnitentiæ conſtituas, & in aliquo eum monaſterio retrudas, laica tantum ſibi communione conceſſa.* Et GRATIANVS [p] regulam citat concilii *Ilerdenſis* in eamdem ſententiam: *Si iterato velut canes ad vomitum reuerſi fuerint, non ſolum dignitate officii careant, ſed etiam ſanctam communionem, niſi in exitu, non percipiant.*

§. IV.

Clerici ita reducti raro amiſſam ſtationem recuperandi nacti occaſionem.

Ex quibus illud manifeſto colligitur, quod reductio clerici ad communionem laicam fuerit plena & perfecta eius deiectio de officio ſuo & ordine. Ita, vt ſi iam agere vellet tamquam miniſter eccleſiæ, actiones eius nullæ & irritæ, nec aliæ quam actiones laici haberentur. Eruditus FORBESIVS recte hoc obſeruauit [q] in antiqua diſciplina, neque id ego melius quam verbis ipſius exprimere valeo: *Depoſitus depoſitione plena & perfecta non valide exercet ea, quæ ſunt ordinis. Et iam non niſi laicus eſt, & tanto deteriore conditione, quam alii laici, quod longe difficilior ſit eius reſtitutio, quam laicorum promotio.* Dantur quidem pauca quædam exempla eorum, qui ad clericale officium denuo prouecti fuerunt; quod vero numquam niſi ſumma quadam vrgente neceſſitate, vel grauiſſima mouente cauſſa factum; cuiuſmodi exemplum erat illud *Maximi* confeſſoris, quum de ſchiſmate *Nouatiano* ad eccleſiam rediret, magnamque populi multitudinem ſecum duceret: CORNELIVS epiſcopus *Romanus* conſiderans ipſum tamquam confeſſorem & talem quidem, qui exemplo ſuo tot ſchiſmaticos lucratus eccleſiæ gratiſſimum fe-

(o) Gelaſ. epiſt. ad Ruffin. ap. Gratian. diſtinct. LV. c. XIII.
(p) Concil. Ilerd. c. V. ap. Gratian. diſtinct. L. c. LII.
(q) Forbeſ. irenic. lib. II. c. XI p. 222. (Not. In editione Amſtelod. MDCCIII. fol. hæc non inuenio, forte de induſtria omiſſa ſunt. Vid. præfationem.)

ciſſet,

ciſſet, a generali regula in eius gratiam diſcedebat, ipſumque in priſtinum presbyterii locum reſtituebat [r]. Concilium *Nicænum* idem beneficium indulgebat *Nouatianis*, & patres *Africani Donatiſtis*, in id animum amanter ac officioſe intendentes, vt hiſce magnis ac inueteratis ſchiſmatibus imponeretur finis. Enimuero hæc exempla exceptiones tantum ſunt communis regulæ, & generalis legis ac ſtabilitæ in eccleſia diſciplinæ laxamenta.

§. V.

Non obſtante indelebili, qui venditatur, charactere ordinationis.

Dixeris forte, remanſiſſe tamen inhærentem aliquam poteſtatem & auctoritatem in iſtiuſmodi depoſitis clericis, neque depoſitionem ordinationes eorum irritas & omnino nullas feciſſe: retinuiſſe enim illos indelebilem characterem ſui, quem quiſque acceperit, ordinis: adeoque potuiſſe adhuc eſſe miniſtros, eorumque actus miniſteriales habere iuſtum valorem atque efficacitatem, non obſtante vlla, quæ in eccleſia eſſet, ipſos de officio & honoris gradu deiiciendi poteſtate. Verum vt hæc pugnantia ſunt, quod quis ordine ſuo deturbatus ſit, & tamen ordinem ſuum cum omni ſpirituali, quæ ad illum ſpectet, poteſtate retineat: ita eiuſmodi notionem indelebilis, qui vulgo dicitur, characteris ordinationis inferunt, quæ veterum ſcriptorum nulli vmquam in mentem venit. Indelebilis enim character ordinationis veteribus nihil amplius quam indelebilis character baptiſmi ſignificat; quod, ſicut externa baptiſmi forma, lauatio ſiue immerſio in aquam, quamtumuis tranſiens ſolum actus, in perpetuum eo valeat, vt chriſtianus a mere pagano vel iudæo internoſcatur; ita quidem, vt, etiamſi a chriſtiana religione ad paganiſmum vel iudaiſmum deficiat, tantum tamen chriſtiani characteris retineat, vt ſi ad fidem Chriſti redeat, ſecundo baptiſmate ei non ſit opus: Similem in modum externa ordinationis forma, quæ eſt impoſitio manuum, hominem ad clericale aliquod officium deſignans, licet tranſiens tantum actus ſit, ſufficiat ad diſcernendum talem

(r) Cornel. epiſt. XLVI. al. XLIX. ad Cyprian. p. 93. (p. 235. edit. Fell. Amſtelod.) Maximum presbyterum locum ſuum agnoſcere iuſſimus.

homi-

hominem a mere laico, nullam eiuſmodi ordinationis cærimoniam adepto; ita quidem, vt per hanc notam ſiue characterem officii ſui ſemel receptum, licet poſtea officium ſuum omnemque honorem & poteſtatem ad id pertinentem perdat, ſemper tamen quodam modo diſtinctus maneat ab eis, qui tale officium numquam geſſerunt; & quamuis hoc officio ſuo & poteſtate omnino priuatus ad ſimplicem conditionem & ſtatum laici reducatur, tantum tamen de priſtini muneris ſui notis & veſtigiis in eo remaneat, vt, ſi poſtea in officium ſuum reſtituatur, quamuis noua illud ei committendi cærimonia neceſſaria ſit, hic tamen externus character, ſiue ritus nouæ ordinationis haud requiratur. Nemo eſt, qui veterum hac de re ſententiam explanarit apertius, quam quidem eruditus FORBESIVS: Et idcirco ad vberiorem eius confirmationem verba illius huc lubet tranſcribere. *Manet quidem*, inquit [r], *in depoſito* (clerico) *aliquid diſtinctiuum, quo ab aliis laicis diſtinguitur: ad diſtinctionem autem non eſt neceſſaria aliqua impreſſa forma, ſed ſufficit actus tranſiens in præteritum, nempe quod ſit aliquando ordinatus. Manet in depoſito non character præſentis alicuius officii aut poteſtatis, ſed veſtigium quoddam præteriti honoris & aliquando habitæ poteſtatis; per quod veſtigium ab aliis laicis, numquam ordinatis, diſtinguitur: & peracta ſufficienti pœnitentia, ſi idoneus inueniatur, & vtilitas eccleſiæ poſtulet, reſtitui poteſt abſque noua ordinatione.* Exempli gratia, Si quis princeps miniſtris ſuis aulicis munerum, quæ ſub ipſo ſuſtinent, notas & characteres imprimeret; candenti ferro faciens in brachio cubicularii figuram clauis, & imaginem equi in brachio præfecti ſtabuli, & imaginem calicis in brachio cellarii: poſtea autem princeps iuſta ira & indignatione commotus eos ab officiis ſuis amoueret, alioſque in eorum locum ſubſtitueret, iiſdem eos functionum ſuarum ſignans characteribus. Iſtæ notæ, quæ in miniſtris non depoſitis characteres eſſent præſentis ſuæ poteſtatis, in his depoſitis veſtigia tantum præteritæ poteſtatis forent: & quidquid depoſiti illi iſtorum munerum reſpectu facerent, nihil amplius valeret, quam quod ab alio quocumque priuato homine, qui numquam iſtiuſmodi munus ſuſtinuiſſet, fieret. In hoc tamen aliquid diſcriminis intercederet, vt, ſi

(r) Forbeſ. irenic. lib. II. c. XI. p. 224. (vid. not. ſub litt. [q]).

prin-

principi placeret deiectos ab officio reſtituere, non opus eſſet nouam illis notam apponere; ſed veſtigium antiquæ poteſtatis nouus iam character præſentis poteſtatis eorum euaderet. Ex hac illuſtratione, quæ veterum ſententiam recte repræſentat, nemo non facile intelligit, quouſque diſciplina eccleſiæ in deponendis clericis patuerit: nimirum quod non ſolum eos ab officii ſui ſuſpenderit adminiſtratione, ſed munere ſuo omnino amouerit, ordineſque ſuos eis eripuerit; quod proinde non niſi laici fuerint, hoc tantum cum diſcrimine, vt externum præteriti honoris haberent characterem, quo ceteri laici carebant; quod iam nec officium habuerint clerici, nec eius poteſtatem; nec actiones eorum in eccleſia alio loco, quam quo actiones hominum priuatorum & laicorum, habitæ fuerint. Eo vſque progrediebatur eccleſia in cenſuris ſuis in clericos, qui diſciplinæ ipſius ſe ſubmittebant, nec contumaces erant ac refractarii. Beneficium illis communionis laicæ tribuebat, quæ pœnæ erat moderatio, ob promtum eorum animum diſciplinæ ac cenſuris ſuis libenter ſe ſubmittendi, ipſis indulta.

§. VI.

Sed nonnumquam excommunicati, æque ac depoſiti, & a communione laica reiecti.

QVOD ſi autem in contumacia & mentis obſtinatione perſiſterent, primis eius cenſuris ſeſe opponentes & agentes tamquam clerici in earum contemtum; paullo ſeuerius erga eos ſe ſe gerebat, addens depoſitioni formalem excommunicationem, illiſque negans ipſam communionem laicam. Ita *Arius* & multi alii hæreſiarchæ non minus anathemate & excommunicatione, quam deiectione de honoris gradu multati. Et ſexcenta eiuſdem agendi rationis exempla in CYPRIANO [t], canonibus *apoſtolicis* [u], conciliis *Sar-*

(t) Cyprian. epiſt. XLIX. al. LII. ad Cornel. p. 96. (p. 237. edit. Amſtel. MDCC.) Quibus litteris & didicimus, & docere atque inſtruere ceteros cœpimus, Euariſtum de epiſcopo iam nec laicum remanſiſſe, cathedræ & plebis extorrem & de eccleſia Chriſti exulem, per alias longe prouincias oberrare &c.

(u) Canon. apoſt. XXIX. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καθαιρεθεὶς δικαίως ἐπὶ ἐγκλήμασι φανεροῖς, τολμήσειεν ἐφάψασθαι τῆς ποτε ἐγχειρισθείσης αὐτῷ λειτουργίας· οὗτος παντάπασιν ἐκκοπτέσθω τῆς ἐκκλησίας. *Si quis epiſcopus,*

dicenſi [x], *Colonienſi* [y], *Illiberritano* [z] & *Romano* [a] ſub *Felice III.* occurrunt, quæ iam alia occaſione [*] in medium produximus.

§. VII.

Interdum remoti & correcti ope & auctoritate magiſtratus ſæcularis.

SIMILITER obſeruandum nobis eſt, quod eccleſia, ſi contumaciter contemni cenſuras ſuas videret, ſæcularem adierit magiſtratum, opem & auctoritatem illius imploratum, vt vel obſtinatum clericum de loco & honorifica ſtatione ſua in

aut presbyter, aut diaconus, iuſte propter manifeſta crimina depoſitus, attingere ſibi quondam traditum miniſterium auſus fuerit, is penitus ab eccleſia abſcindatur. Can. XXX. Εἴ τις ἐπίσκοπος διὰ χρημάτων τῆς ἀξίας ταύτης ἐγκρατὴς γένηται, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας, καὶ ἐκκοπτέσθω παντάπασι καὶ τῆς κοινωνίας, ὡς Σίμων ὁ μάγος ὑπ' ἐμοῦ Πέτρου. *Si quis epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, per pecunias compos huius dignitatis fuerit; deponatur & ipſe, & qui eum ordinauit, atque penitus abſcindatur etiam a communione; vt Simon magus a me Petro.*

(x) Concil. Sardic. can. I. ἡγοῦμαι μηδὲ λαϊκῶν ἔχειν τοὺς τοιούτους χρῆναι κοινωνίαν. *Exiſtimo, eos ne laicorum quidem debere habere communionem.* Can. II. καθάπαξ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὰς τοιαύτας καὶ τέχνας κολαστέας εἶναι νομίζω, ὥστε μηδένα τοιοῦτον μηδὲ ἐν τῷ τέλει λαϊκῆς γοῦν ἀξιοῦσθαι κοινωνίας. *Omnino ergo has fraudes & artes puniendas eſſe exiſtimo; vt nemo poſſit, qui eſt eiuſmodi, ne in fine quidem laica communione dignus haberi.*

(y) Concil. Agrippin. ap. Crab. tom. I. p. 317. (ap. Labb. tom. II. p. 615.) Quia Euphrata Chriſtum Deum negat, conſentio, eum epiſcopum eſſe non poſſe; qui nec laicam debet communionem accipere.

(z) Concil. Illiberrit. c. XVIII. (al. XIX.) Epiſcopi, presbyteri & diacones, ſi in miniſterio poſiti, detecti fuerint, quod ſint mœchati, placuit, & propter ſcandalum & propter profanum crimen, nec in fine eos communionem accipere debere. Can. LXXVI. Si quis diaconum ſe permiſerit ordinari, & poſtea fuerit detectus in crimine mortis, quod aliquando commiſerit; ſi ſponte fuerit confeſſus, placuit eum, acta legitima pœnitentia, poſt triennium accipere communionem. Quod ſi alius eum detexerit, poſt quinquennium, acta pœnitentia, accipere communionem laicam debere.

(a) Conc. Rom. III. ſub Felice III. can. II. (tom. IV. conc. p. 1076. c.) Quia idem dominus atque ſaluator clementiſſimus eſt, & neminem vult perire, vſque ad exitus ſui diem in pœnitentia, (ſi reſipiſcunt) iacere conueniet: nec orationi modo fidelium, ſed ne catechumenorum omnimodis intereſſe, quibus communio laica tantum in morte reddenda eſt.

(*) Scholaſt. hiſt. of Bapt. par. II. chap. V.

eccle-

eccleſia, quam poſt depoſitionem pertinaciter retinebat, deturbaret, vel aliam ei pœnam in caſtigationem & correctionem ipſius infligeret. Diuerſa huius rei exempla iam ante, quando de diſciplinæ in omnia membra eccleſiaſtica exercitio egimus [†] generatim, vidimus, relata ex EVSEBIO, concilio *Antiocheno*, concilio tertio *Carthaginenſi* & codice *Africano*, vbi libellus ſupplex ſæcularibus magiſtratibus partim ethnicis partim chriſtianis offertur, vel offerendus decernitur, quo eorum auxilium ad quoſdam obſtinatos & contumaces epiſcopos ac presbyteros de locis ſuis deiiciendos, imploretur, ſi eccleſiæ decretis morem gerere recuſarent, ſuaque munera & functiones, cenſuris eius ſuſque deque habitis, tenerent. Et de his hoc loco plura dicere neceſſe non habeo: ſicut nec de diuerſis aliis pœnis temporalibus, quas reſpublica hæreticis generatim, laicis æque ac clericis, ad reprimendam heterodoxiam maioremque vim & auctoritatem cenſuris eccleſiæ conciliandam, infligere pro ſua ſapientia duxit conſultum. De his enim ſatis ſuperque expoſuimus, quando libro vltimo de pœnis hæreſeos ſumus loquuti.

§. VIII.

Quid intelligatur per eam puniendi rationem, qua curiæ traditi dicuntur clerici.

ERAT autem ciuilis quædam pœna, clericis delinquentibus peculiaris, cuius hoc loco mentio facienda eſt. Leges antiquæ comprehendunt eam ſub locutione *curiæ tradi*: Quæ, GOTHOFREDO [b] obſeruante, ſenſum in antiqua lege habet omnino diuerſum ab eo, quem vſus & praxis recentior ei tribuit. Nam inter recentiores canoniſtas id ſignificat, quando

(†) Lib. XVI. c. II. §. III. vol. VII. p. 63 ſeq.

(b) Gothofred. in codic. Theod. lib. XVI. tit. II. de epiſcop. leg. XXXIX. Depoſitus ſeu exauctoratus epiſcopi iudicio, velut indignus clericatu & ob improbitatem, vel etiam ſpontaneus clericatus deſertor, prout natales & facultates eius ſunt, vel curiæ vel collegio ciuitatis ſuæ ſociari, non etiam ad militiam ſeu officia quæcumque admitti, id eſt, officialis iudicum fieri, hac Honorii conſtitutione anno domini CCCCVIII. quam memorat Iuſtinianus & firmat *l. 53. §. 1 cod. de epiſcopis*, iubetur: pœna duarum librarum auri *decemprimis* curialium indicta, ſi cum aliquibus colluſerint. Decemprimos ſcilicet curiæ ſollicitudo reſpiciebat, vt ne qui curiæ obnoxii elaberentur. Illud ex hac lege vulgo colligitur, pœnæ loco quem olim cu-

 cleri-

clerici depoſiti & exauctorati iudici ſæculari traduntur, ob grandia quædam delicta morte, vel alia capitali pœna, quam eis infligendi eccleſia non habebat poteſtatem, adficiendi. In veteri autem lege curiæ ſignificatio patebat latius, vt non ſolum denotaret palatium forenſe, ſed collegium etiam alicuius ciuitatis, cuius membra decuriones & curiales ſolebant vocitari. In hoc erant alia honorifica alia ſeruilia officia. Et idcirco ſi quis clericus ob crimen aliquod eſſet officio deiectus & ad conditionem reductus laici; præterquam quod omnia priuilegia & immunitates, ex lege & beneuolentia imperatoria ad clericos pertinentes, perdidiſſet, curiæ, ſiue ciuitatis ſuæ ſocietati, ſeruire cogebatur, & id quidem ſæpenumero in humili officio ac ſeruili conditione, quæ pœna erat ciuilis addititia, eo quod leges eccleſiæ, & ſacræ ſuæ profeſſionis & venerabilis functionis regulas violaſſet. Et hæc certa quædam ratio erat præcludendi ipſi omnem ſpem clericalis dignitatis ſuæ poſthac recuperandæ. Nam vt leges aliquem ex curialibus primum ordinari abſolute prohibebant [*], quia certis municipalibus & ciuilibus officiis adſtricti tenebantur, quæ cum ſpiritualibus conſiſtere non poterant; ita, ſi quis de clericis ſemel eſſet de honoris ſui gradu deiectus, & ſæcularis curiæ poteſtati traditus, fieri non poterat, vt ad ſtatum eccleſiaſticum denuo pertingeret. Quare HONORIVS hanc legem ferebat, vt curia iſtiuſmodi ſontes ſibi ſtatim vindicaret, quo eorum pœna immutabilis fieret & perpetua: *Quemcumque clericum*, inquit lex [c], *indignum officio ſuo epiſcopus iudicauerit, & ab eccleſiæ miniſterio ſegregauerit: aut ſi qui profeſſum ſacræ religionis ſponte dereliquerit, continuo ſibi eum curia vindicet: vt liber illi vltro ad eccleſiam recurſus eſſe non poſſit: Et pro hominum qualitate, & quantitate patrimonii, vel ordini ſuo, vel collegio ciuitatis adiungatur; vnde, vt quibuſcumque apti erunt publicis neceſſitatibus obligentur: ita vt con-*

riæ deditum: --- Neque enim pœnæ loco hac lege clerici curiæ tradi iubentur: verum eccleſiaſticos, eccleſia deiectos vel eccleſiam ſponte deſerentes, curiæ tradi clericos epiſcopis ſuis contumaces, veluti Pii *epiſt. II. p. 199.* & Fabiani *II. p. 300.* Stephani *II. p. 337.* canoniſtæ tumultuantur.

(*) Vid. lib. IV. c. IV. §. IV. vol. II. p. 147-150. Lib. V. c. III. §. XV. ibid. pag. 255. 256.

(c) Cod. Theod. lib. XVI. tit. II. de epiſcopis leg. XXXIX.

Iudi-

ludio quoque locus non ſit. Per ſingulos igitur binæ libræ auri inferendæ ærario noſtro a decemprimis curialibus exigantur: hominibuſque improbiſſimis ab omnibus officiis militiæ aditus obſtruatur. IVSTINIANVS hanc legem nouella quadam [*d*] renouat ac confirmat, & in alia ſimilem pœnam denuntiat monacho, qui monaſterio ſuo relicto ad ſæcularem aliquam veniat functionem. *Subſtantia eius*, inquit [*e*], *in monaſterio remanente, ipſe inter officiales prouinciæ iudicio ſtatuetur, & hunc habebit mutationis fructum, vt, qui ſacrum miniſterium deſpexerit, tribunalis terreni obſeruet ſeruitium.*

PRAETER hanc autem alia erat clericos peccantes ſæculari foro & ciuilibus iudiciis tradendi ratio; nimirum, quando talia committebant crimina, quæ proprie ciuilis erant cognitionis, & audiri atque puniri poterant vt crimina contra imperium & rempublicam admiſſa. Clerici enim duplici conſiderabantur reſpectu, vt miniſtri eccleſiæ, & vt membra reipublicæ. Quæcumque crimina priore modo ſpectati committebant, primario quidem ab eccleſiæ epiſcopis, vtpote propriis cauſſarum eccleſiaſticarum iudicibus, iudicandi erant: Verumtamen ſi crimina eorum eſſent grandia, cuiuſmodi erat hæreſis vel Simonia, quantumuis eſſent proprie cauſſæ eccleſiaſticæ, rei tamen ſæcularibus iudicibus tradi poterant poſtea, quam ſententia eccleſiaſtica contra illos dicta eſſet. Iſtiuſmodi enim ſontes & eccleſia & reſpublica ſuis vtraque cenſuris puniebat. Si crimina eorum eſſent talia, vt propius & directe pacem & tranquillitatem publicam adficerent; vti proditio, ſeditio, cædes, latrocinia, & magicarum ac pernicioſarum artium exercitia; tum epiſcopi non poterant ſolum, ſed ex officio etiam debebant, clericum de officio deturbatum ſæculari & competenti iudicio tradere, vt pro grauitate delicto-

(*d*) Iuſtin. nouell. CXXIII. c. XIV. *Εἰ μετὰ τὴν χειροτονίαν πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος ἀγάγηται γαμετήν, ἐκβαλλέσθω τοῦ κλήρου, καὶ τῇ βουλῇ καὶ τάξει τῆς πόλεως, ἐν ᾗ κληρικὸς ἦν, μετὰ τῶν ἰδίων πραγμάτων παραδιδόσθω. Si poſt ordinationem presbyter, aut diaconus, aut ſubdiaconus vxorem duxerit: expellatur a clero & curiæ ciuitatis illius, in qua clericus erat, cum propriis rebus tradatur.*

(*e*) Iuſtin. nouell. V. c. VI. *τῆς οὐσίας αὐτοῦ εἰς τὸ μοναστήριον ἀπομενούσης, αὐτὸς ἐν τοῖς ταξιωτάταις τοῦ λαμπροτάτου τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος τετάξεται, καὶ τοῦτον ἕξει τῆς μεταβολῆς τὸν καρπόν· καὶ ὅγε τὴν θείαν λειτουργίαν ὑπεριδών, δικαστηρίου χθαμαλοῦ προσκαρτερείτω δουλείᾳ.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EM. II

Digitized by Google

rum ſuorum puniretur. Memorabile exemplum, quod ad hanc materiam ſpectat, in hiſtoria actorum concilii *Chalcedonenſis* occurrit, ex actis concilii *Tyrii* relatum, vbi *Ibas* epiſcopus *Edeſſæ* accuſabatur, quod *Abraamium* diaconum ad epiſcopi dignitatem euehere tentaſſet, qui coram epiſcopo & vniuerſo clero magicis artibus operam ſe dediſſe ipſe confeſſus ſit: Et additur, ad exaggerandum epiſcopi erratum [*f*], quod retineat chartam magicarum incantationum, quum tamen hunc tam exſecrabilem hominem iudici prouinciæ, ſecundum conſuetudinem legum, offerre debuiſſet. Ex quo vno exemplo facile ad intelligendum eſt, fuiſſe quædam crimina & eccleſiaſticæ & ciuilis cognitionis; & ſi quis iſtiuſmodi clericus in iudicio eccleſiaſtico de munere ſuo eſſet deiectus, epiſcopum remittere eum debuiſſe ad iudicem ſæcularem, vt tamquam laicus pœnis ciuilibus, pro delictorum ſuorum ratione, adficeretur. Et hoc in caſu, reor, cum tractarunt vt excommunicatum, non vt mere reductum ad laicam communionem, ſed ad humiliorem adhuc gradum, ad infimum ſcilicet publicorum peccatorum ordinem, communique beneficio & priuilegio orbatum eorum, quibus communionis laicæ participes eſſe permittebatur. Cuiuſmodi cenſuræ diuerſa exempla obuia ſunt in canonibus apoſtolicis, & conciliis *Illiberritano*, *Colonienſi*, & *Sardicenſi*; quæ quum alia occaſione [*g*] copioſe producta a nobis ſint, hoc loco enarrare ſuperſedemus, & ad aliam diſquiſitionem de pœna, quæ vocari ſolebat *communio peregrina*, progredimur.

(*f*) Concil. Chalced. act. X. (conc. tom. IV. p. 648.) *καὶ ἔχει παρακατέχων τὸν χάρτην τῶν γοητευτικῶν ἐπικλήσεων ὁ εὐλαβέστατος ἡμῶν ἐπίσκοπος, ὀφείλων τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας τὸ ἀπηγορευμένον προσενεγκεῖν, κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν νόμων.*

(*g*) Scholaſt. hiſtor. of baptiſm. par. II. chap. V.

LIBRI

LIBRI DECIMI SEPTIMI
CAPVT TERTIVM
DE REDVCTIONE CLERICORVM AD COMMVNIONEM PEREGRINAM.

§. I.

Diuerſi canones, in quibus hæc pœna memoratur.

NVLLA quæſtio in vniuerſa antiqua diſciplina eſt, quæ virorum doctorum ingenia & calamos magis exercuit, quam quidem hæc de pœna dicta *communione peregrina.* Ex omnibus canonibus, in quibus vlla eius mentio habetur, liquido apparet, pœnam quamdam indicari peculiariter infligendam clericis ob ſpecialiora quædam crimina; non autem ita facile ad enuntiandum eſt, qualis illa pœna fuerit. Nos primum canones exhibebimus, qui eius faciunt mentionem, deinde diuerſas virorum eruditorum de ea ſententias commemorabimus, adnotantes eam, quæ rationi maxime conueniat, explicationem, cum teſtimoniis quibuſdam eam confirmantibus ex hiſtoria antiqua. Primum concilium, quod eius meminit, concilium eſt *Regenſe*, anno CCCCXXXIX. celebratum, vbi in cauſſa epiſcopi ſchiſmatici, ad catholicam eccleſiam reuertentis, ita decernitur [*a*]: *Liceat ei in vnam parochiarum ſuarum eccleſiam cedere, in qua aut chorepiſcopi nomine, aut peregrina, vt aiunt, communione foueatur.* Proximum concilium, quod eius mentionem iniicit, *Agathenſe* [*b*] eſt, anno DVI. habitum, vbi canon quidam ſic ſtatuit: *Si quis clericus furtum eccleſiæ fecerit, peregrina ei communio tribuatur.* Et alius [*c*]: *Contumaces clerici ab epiſcopis corripiantur: Et ſi qui prioris gradus elati ſuperbia, communionem fortaſſe contemſerint, aut eccleſiam frequentare, vel officium implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur, ita vt quum eos pœnitentia correxerit, reſcripti in matricula gradum ſuum dignitatemque ſuſcipiant.* Poſt hoc in concilio *Ilerdenſi* [*d*] ad annum DXXXIX. ſimile inuenimus decretum: *Si quiſquam cleri-*

(*a*) Concil. Regenſ. c. III. (tom. III. concil. p. 1286. fin.)
(*b*) Concil. Agath. c. V.
(*c*) Ibid. can. II.
(*d*) Concil. Ilerd. c. XV.

cus

cus quacumque occaſione quidpiam probatus fuerit abſcidiſſe, vel forſitan dolo aliquo ſuppreſſiſſe, reus ſacrilegii, prolixiori anathemate condemnetur, & vix quoque peregrina ei communio concedatur. Hi ſunt canones, in quibus hæc pœna, vel moderatio pœnæ, (prout eam vocare volueris) memoratur. At vero tam parum lucis ex ipſis canonibus, quod ad ipſam pœnæ naturam attinet, haberi poteſt, vt mirum non ſit, viros doctos in varias de ea iuiſſe ſententias.

§. II.

Communio peregrina non eadem, quæ communio laica.

NONNVLLI eam confundunt cum communione laica, vti BINIVS in notis ſuis in concilium *Ilerdenſe* [e], HOSPINIANVS [f] & vetus gloſſa in GRATIANVM [g]. At vero non eſt credibile, veteres eamdem rem diuerſis adeo vocabulis expreſſiſſe, quandoquidem communio laica vocabulum fuit, inter ipſos tam bene cognitum. Accedit, quod hæc duo euidenter inter ſe diſcreparent. Nam clerici, ad communionem reducti laicam, plene & perfecte ordinibus ſuis deiecti erant, nec via ordinaria in munera ſua reſtitui poterant, ſed perpetuo in ſtatu & conditione laicorum manebant; quemadmodum capite præcedenti euidenter demonſtrauimus: Quum contra clerici, ad communionem peregrinam reducti, in priſtinam ſtationem reſtitui poſſent, poſt actam certam pœnitentiam, vti in antememorato concilii *Agathenſis* canone ſecundo expreſſis verbis dicitur.

§. III.

Nec communio ſub vna tantum ſpecie.

BELLARMINVS [h] & alii non ſolum pro communione laica accipiunt, ſed audacter quoque adſerunt, laicam illam

(e) Bin. not. in conc. Ilerd. can. XV. Exiſtimo, laicam & peregrinam communionem idem eſſe, nullumque diſcrimen inter vtramque verſari.

(f) Hoſpinian. hiſtor. ſacram. lib. II. c. I. p. 24. (p. 21. edit. Genev. MDCLXXXI.) vbi can. V. concil. Agath. ſub (b) iam recitatum allegat de communione laica.

(g) Gloſſ. in Gratian. cauſſ. XIII. quæſt. II. c. XI. Peregrina, quæ alias dicitur laica.

(h) Bellarmin. de euchariſt. lib. IV. c. XXIV. p. 679. (p. 294. edit. Colon. MDCXVI.) Eadem (laica) communicatio dicitur etiam peregrina in concilio Agathenſi c. II. & V.

com-

communionem fuiſſe perceptionem euchariſtiæ ſub vna duntaxat ſpecie. Vt adeo, quando clericus ad communionem laicam reductus eſſe dicitur, ex eorum opinione idem ſit, ac deiectum eſſe ad percipiendam communionem inter laicos ſub vna ſolum ſpecie. Sed hoc nihil eſt aliud, quam multiplicare obſcuritates lectoremque errorem errori addendo confundere. Nam vt veteres de communione laica & de communione peregrina loquuntur, tamquam rebus a ſe diuerſis; ita non talem habent communionis laicæ notionem, qualem ſcriptores iſti venditant. Omnis enim publica communio clericorum & laicorum in eccleſia antiqua ſub vtraque erat ſpecie, vti libro quodam ſuperiore [*] luculentiſſime demonſtrauimus, idque hodie a pleriſque eruditis & accuratis ſcriptoribus in eccleſia *Romanenſi* agnoſcitur. Vt adeo hæc opinio, quæ communionem peregrinam cum communione ſub vna ſpecie confundit, ne vmbram quidem veri, nec vllum in antiquitate fundamentum habeat, quo nitatur.

§. IV.

Nec communio in hora mortis.

Avctor gloſſæ in Gratianvm aliam lepidam habet interpretationem. Opinatur enim, ſignificari poſſe communionem, quam quis recipiat in exitu vitæ conſtitutus. *Peregrina communio*, inquit [i], *id eſt, quum recedit vel peregrinatur de hoc mundo.* Verum hoc eo tantum valet, vt intelligenti lectori riſum moueat. Mors enim improprie & inſcite dicitur peregrinatio, quam accuratius loquendo ex ſtilo ſcripturæ ſacræ potius translationem hominum in patriam ſuam, cælum ſuum & domum ſuam dixeris. Homines dicuntur eſſe peregrini & aduenæ in terra, quia abſunt a cælo, ciuitate & regione, ad quam pertinent. Hinc relinquentes mundum dici nequeunt peregrinari, ſed potius deſinere peregrinari, & ad ſempiternam ſuam vadere habitationem. Quapropter ſi veteres proprie loquuti ſunt, ſicut ſunt, ſine vllo dubio, non potuerunt per communionem peregrinam intelligere communionem hominum moribundorum, ſiue eorum, qui peregrinentur

(*) Lib. XV. c. V. §. I. vol. VI. p. 431. ſeqq.
(i) Gloſſ. in Grat. vbi ſupra.

tur

tur de hoc mundo. Accedit, quod ipſe concilii *Agathenſis* canon, quem gloſſator explicare præ ſe fert, communionem peregrinam non faciat communionem moribundorum, ſed eorum, qui viuant, & ad gradum dignitatemque priſtinam, poſtquam eos pœnitentia correxerit, redire poſſint.

§. V.

Nec communio talium, quibus in pœnam alicuius peccati peregrinationes iniunctæ, quæ diſciplinæ pars veteribus ignota fuit.

IOANNES BONA [k] curiæ *Romanæ* purpuratus, aliam multo abſurdiorem ſententiam cuiuſdam GABRIELIS HENAO memorat & exponit, quem diffuſiſſime de hac communione peregrina agere [l] & tandem concludere dicit, fuiſſe eam, ad quam clerici admiſſi ſint, quibus in pœnam alicuius peccati peregrinationes ſiue perpetuæ ſiue temporariæ impoſitæ fuerint. Addit autem BONA, non probare eum, quæ & qualis fuerit peregrinantium communio: deinde & hoc ab illo demonſtrari oportuiſſe, quod, quando canones de communione peregrina editi ſint, clericis ad expianda peccata peregrinationes iniungi conſueuerint. Altum certe in antiquitate de iſtiuſmodi iniunctis peregrinationibus ſilentium eſt.

§. VI.

Nec priuata & peculiaris oblatio pro peregrinis.

GEORGIVS CASSANDER [m] & GERARDVS IOANNES

(k) Bon. de reb. liturgic. lib. II. c. XIX. §. V. Alia eſt ſingularis ſententia Gabrielis Henao, qui *lib. de ſacrific. miſſæ p. III. diſputat. XXVIII. ſect. XLIX. & ſequentibus* diffuſiſſime agens de communione peregrina, eam tandem fuiſſe concludit, ad quam clerici admittebantur, quibus in pœnam alicuius peccati peregrinationes ſiue perpetuæ ſiue ad tempus impoſitæ erant. Sed quamuis multa dicat, non tamen probat, quæ & qualis fuerit peregrinantium communio. Et hoc deinde ab illo demonſtrari oportebat, quod, quando canones de communione peregrina editi ſunt, ſolerent clericis ad expianda pecca peregrinationes iniungi.

(l) Henao de ſacrific. miſſæ part. III. diſput. XXVIII. §. XLIX.

(m) Caſſand. de communione ſub vtraque ſpecie p. 1029. Idem de peregrina communione, cuius in Agathenſi ſynodo mentio fit, cenſendum puto: intelligi videlicet eam communionem inter peregrinos, ſeu cum peregrinis. Conſtat enim ex b. Ambroſio, præter ſtatos dies, quibus incolis bis in hebdomada myſteria celebrabantur, nonnunquam extra ordinem, fere quoti-

VOS-

Digitized by Google

VOSSIVS [n] poſt quoſdam ſcholaſticos exiſtimant, communione peregrina ſignificari oblationem euchariſtiæ præter ſtatos dies peculiaribus ritibus peregrinantium cauſſa factam; pœnamque fuiſſe clericorum inter peregrinos communicare. Enimuero non fuit iſtiuſmodi conſuetudo faciendi peculiarem euchariſtiæ oblationem pro peregrinantibus in antiqua eccleſia. Nam omnes viatores & peregrini, ad extraneam quamdam venientes eccleſiam, ſi communicatorias ſiue commendatitias adferrent litteras, ad communicandum in eccleſia admittebantur, vbicumque commorarentur: ſi non adferrent, communio eis denegabatur, donec procurarent. Interim communicandi habebant veniam in rebus bonis externis, ſiue participandi beneficia eccleſiæ, ſi eis indigerent, tametſi ab omni religioſa communione, tamquam homines ſuſpecti, arcerentur. Et huius diſtinctionis beneficio ad verum ſenſum communionis peregrinæ pertingere poterimus.

§. VII.

Sed communicatio tantum inſtar peregrinorum, ſine litteris commendatitiis iter facientium, qui benignitatis eccleſiæ, non autem communionis altaris, participes eſſe poterant.

OBSERVANDVM enim eſt, communionem in eccleſia antiqua non tantum ſignificare perceptionem ſacræ euchariſtiæ, ſiue communionem altaris; ſed etiam participationem beneficentiæ ac liberalitatis eccleſiæ. Et tales peregrinatores, qui ad extraneam quamdam eccleſiam ſine litteris commendatitiis, ad teſtificandam orthodoxiam ſuam & vitæ integritatem, venirent, cenſuræ cuidam ſubiacere, nec in ipſa communione cum eccleſia ſua eſſe iudicabantur. Donec igitur ab hac ſuſpicione liberare ſe poſſent, per regulam catholicæ vnitatis & communionis, quam omnes eccleſiæ inter ſe mutuo habebant,

die peregrinis aduentantibus, myſteria celebrari & adminiſtrari ſolere. cetera.

(n) Voſſ.theſ.theol.p.516. (p.328. ed.Hag.comit.MDCLVIII.) Nec magis pontificios iuuat communio peregrina: vt qua proprie ſignificetur oblatio, quæ præter ſtatos dies peregrinantium cauſſa fiebat. ---- Hinc peregrina communione communicare dicebantur, qui inter peregrinos communicabant. Eam vero etiam inter clericorum pœnas fuiſſe, clariſſime liquet ex canone hoc primo concilii Agathenſis: *Contumaces clerici*, cetera.

communione prohibendi erant in extranea quadam eccleſia, & ſolum ad communem beneficentiam participandam admittendi tamquam peregrini. Et ſecundum hanc agendi rationem clerici delinquentes ad tempus eodem modo tractabantur, & idcirco ad communionem peregrinam dicebantur reducendi: hoc eſt, nec ſolemniter ſacris operari poterant, tamquam clerici in celebranda euchariſtia, vel alia quacumque officii ſui parte; nec in quibuſdam caſibus euchariſtiam participare ad certum tempus, vſque dum culpæ ſatis feciſſent; ſed tantum ea, quæ ad vitam ſuſtentandam erant neceſſaria, de reditibus eccleſiæ percipiendi habebant libertatem, iure plenæ portionis, donec per legitimam pœnitentiam officium & ſtationem poſſent recuperare, excluſi. Hæc maxime probabilis eſt ratio, quæ de difficili & dubia illa materia reddi poteſt, & viri docti generatim hodie in præcipuo huius explicationis capite conſentiunt; quemadmodum lector, qui volet, in ſcriptis GABRIELIS ALBASPINAEI [o], IOAN-

(o) Albaſpin. obſeruat. lib. I. c. III. Communio peregrina nihil aliud eſt, niſi me fallit opinio, quam communitas & conſociatio, quæ presbyteris ſiue aliis clericis, qui ſine formatis, aut commendatitiis litteris peregrinabantur, indulgebatur in ſocietate clericorum & communione eccleſiaſtica. --- Ea de cauſſa litteræ formatæ ſubintroductæ ſunt. Inde etiam veteres canones omnem curam & cautionis omne genus adhibent, vt fideles a conſortio & ſocietate peccatorum ſecludantur. Quando igitur epiſcopus, presbyter, clericus peregrinabantur, placuit, vt nullus epiſcoporum nauigaret, ſine formata primatis: item vt clerici ſine formata & conſcientia epiſcopi, per alienas plebes non vagarentur. Tum demum, vt nullus peregrinus ſine formata epiſcopi acciperetur, ſuper quibus litteris epiſcopi, ad quos facilis aditus patebat, ſcribebant peregrinis illac iter feciſſe, viſiſque litteris eorum, a quibus profecti erant, communionem induliſſe: alioqui peregrinus ille non accipiebatur, neque vlli rei eccleſiaſticæ aut ciuili cum clericis diœceſis, qua illi iter erat, communicabat, & quaſi excommunicatus habebatur. Verum enim vero quamuis frons, oculi, vultus perſæpe mentiantur, oratio vero ſæpiſſime, ſi tamen peregrino litteræ formatæ excidiſſent, ſi interceptæ aut alio quouis caſu amiſſæ fuiſſent, aut epiſcopus quacumque tandem de cauſſa eas denegauiſſet; vel ſi qua tandem ſuſpicio ſubeſſet: non omnino reiiciebatur, quia dubitatio oboriebatur, num vera eſſent, quæ allegarent. Itaque non ea iniuria adficiebatur, vt excommunicatis adnumeraretur; ſed neque ad communionem eccleſiæ admittebatur, ne aut ouis morboſa & tabida, quæ gregem inficeret, in caulam domini noſtri Ieſu Chriſti intraret: ſed ſeorſim ſumtibus eccleſiæ in loco ſemoto alebatur, vbi

ANNIS

ANNIS BONAE [*p*] cardinalis, EMANVELIS SCHEL-

orabat, & in eo ſtatu erat, vt laicus non eſſet, nec tamen communioni eccleſiæ participabat, neque vllis clerici muneribus deſungebatur, id videre eſt in XXXII. canone apoſtolorum: *nemo peregrinorum epiſcoporum, aut presbyterorum, aut diaconorum ſine commendatitiis ſuſcipitur litteris, & ſi eas obtulerit, attentius in diſquiſitionem vocantor. Et quidem ſi prædicatores pietatis fuerint, ſuſcipiuntur, ſin minus, vbi neceſſaria eis ſuppeditaueritis, ad communionem & vlteriorem ipſos conſuetudinem non admittitote, multa enim per ſurreptionem fiunt:* quo canone, mea quidem ſententia, exponitur, quid ſit communio peregrina, quæ ab initio non erat genus pœnæ & animaduerſionis, ſed inſtituta fuerat, vt clerici, de quorum ſtatu & conditione non conſtaret, non omnino reiicerentur. Poſtea vero hoc eodem genere communionis vſa eſt eccleſia, vt clericos non peregrinos in officio contineret; & ita factum eſt, vt hæc communio genus quoddam pœnæ cenſeretur. --- Eſt locus quidam inſignis in vita ſancti Ioannis Chryſoſtomi, qui huic obſeruationi multum lucis adfundere poteſt: *Si placet, inquiunt, domine, ſpiritualis communionis nondum illis conſortium trade, ne papam contriſtes; ceterum in aliis omnia in eos officia humanitatis exerce, id enim tibi epiſcopo conuenit, ita illos excepit Ioannes, ad communionem minime admittit.* Hac peregrinæ communionis ſpecie eccleſia puniuit non ſolum clericos peregrinos; ſed eos etiam, qui in diœceſi habebant domicilium, quod degradationis, ſiue ſuſpenſionis a muneribus eccleſiæ & ſeparationis a ceteris clericis genus eſt, tam in rebus ciuilibus, quam eccleſiaſticis: & hinc patet, vt mea fert opinio, quid fuerit communio peregrina, & vnde denominationem acceperit.

(*p*) Bon. de reb. liturgic. lib. II. c. XIX. n. VI. Sirmondus *in hiſtor. publicæ pœnitentiæ cap. vlt.* & Albaſpinæus *lib. I. obſeruat.* tunc peregrina communione mulctatos fuiſſe clericos crediderunt, quando in eo loco & ſtatu collocabantur, quo poni ſolebant clerici peregrini, qui ſine litteris commendatitiis, quas formatas vocabant, extra propriam diœceſim peregrinabantur. Excipi enim benigne conſueuerant & ſumtibus eccleſiæ ali, nullo prætermiſſo humanitatis officio: nemo tamen clericorum cum illis tamquam cum clericis communicabat, nec vllis ſui ordinis muneribus fungebantur. --- Hoc autem aduenis nulla erat pœna, ſed ſic ferebat vſus eccleſiæ, vt clerici vagantes ſine formatis ad ſuorum ordinum exercitia in aliena diœceſi non admitterentur: quæ cautio etiam hodie adhibetur, vt ignoti & extranei ſacerdotes non permittantur celebrare, niſi litteras ſuæ ordinationis oſtendant, tametſi in reliquis omnia illis officia chriſtianæ caritatis impendantur. Quum vero clerici alicui eccleſiæ adſcripti functiones ſui ordinis exercere prohibebantur, id ſane pœna erat, in hoc ſita, quod, licet peregrini non eſſent, certumque domicilium & gradum in propria ciuitate & eccleſia obtinerent; ſic tamen cum eis agebatur, ac ſi peregrini forent, de quorum ſtatu & conditione non conſtaret. Quumque ſui ordinis exercitio carerent, non tamen abſtenti erant a perceptione euchariſtiæ, quæ nec peregrinis quidem & ignotis negabatur, quum ſe vere orthodoxos eſſe docuiſſent.

STRATII [q], PHILIPPI PRIORII [r], DIONYSII PETAVII [ſ], MARCI ANTONII DE DOMINIS [t] & IACOBI SIRMONDI [u] videre poteſt; vt nihil dicamus de mentione eius ex

(q) Schelſtrat. not. In conc. Antioch. p. 397. Diſſentire non poſſum ab illis, quæ recte animaduertit Philippus Priorius in *diſſertat. de litteris canonicis titul. XI.* Litteræ canonicæ ideo concedebantur, cet. vid. ſub litt. ſeq. (r). Ex hiſce iam ſpes adſulget exponendi canones Agathenſis II. & V. concilii de communione peregrina tractantes. --- Sunt, qui peregrinam communionem interpretati ſunt de communione ſub vnica ſpecie, ſed nullatenus veriſimile videtur, illam pro tam graui & enormi crimine in pœnam infligi, quum tamen canones & Ilerdenſes citati communionem peregrinam impoſuerint in pœnam, vnde rectius Gabriel Albaſpinæus, doctiſſimus Aurelianenſium antiſtes libro I. obſeruat. III. Communio peregrina, cet. vid. ſub litt. anteced. (o).

(r) Prior. de litteris canon. titul. XI. p. 38. citante Schelſtrato l. c. Litteræ canonicæ ideo concedebantur, vt peregrinantes ſubleuarentur harum beneficio, quod communionis chriſtianæ, ſiue etiam communicationis nomine inſigniebatur. Atque in eo ſita erat illa communio, vt religionis ſocietate fruerentur & myſteriorum conſortio, modo adeſſent eiuſmodi litteræ ex antiquorum canonum decretis conſcriptæ. Qui autem hac ope deſtitutus ad iter ſe accingebat, a fratribus quidem humaniter accipiebatur, ei tamen communionis tantam peregrinæ iure frui licebat, id eſt, quod ad naturæ iura pertinet, ad omne genus ſolatii, ad ea, quæ ad vitam erant neceſſaria, benigne & comiter agebatur cum peregrinis; in iis vero, quæ ſacramentorum erant, ea ſeueritate procedebant, vt abſque litteris penitus ſacrorum communio denegaretur. Erant enim tunc quaſi ſuſpecti; nec ſatis apparebat, an vere eſſent chriſtiani; aut dubium erat, ne criminis aut ſceleris cuiuſpiam rei eſſent. Nihil euidentius in hanc rem adferri poteſt, quam id, quod habet Syneſius epiſtola LXVI. de Alexandro epiſcopo. --- Scribit igitur Syneſius: *Noſti igitur, venerande pater, quomodo me geſſi, in eccleſiam eum non admiſi, neque ſacræ menſæ participem feci; domi tamen eumdem honorem largitus ſum, qui inſontibus impendi ſolet.*

(ſ) Petau. not. in Syneſii epiſt. LXVII. p. 78. Peregrina communio, qualem Regenſis concilii canon ille ſignificat, non ex eo more dicta deriuataque videtur, quo peregrini clerici, qui ſine formatis litteris aduenirent; ac de quorum ſtatu, vel iuris integritate dubitari poterat, ab epiſcopis tractabantur: ſed inde potius, quod in aliena eccleſia peregrini epiſcopi, vel clerici nullum miniſterii ac functionis ordini ſuo conſentaneæ obeundæ ius habeant. Tametſi ab earum ciuitatum, in quibus peregrinabantur, epiſcopis adhiberentur ad illa præſtanda. Sed ex eo præciſe, quod ſuis locis egreſſi, vſu ordinis ſui careant; inde peregrina communio, quæ quidem pœnalis fuit, appellata videtur, qua, ſimiliter ac peregrini, in ciuitatibus ſuis ius nullum haberent ordinis exercendi. cetera.

(t) Marc. Anton. de Dominis de communione peregrina.

(u) Sirmond. hiſtor. pœnitent. cap. vltim. (tom. IV. opp. pag. 511. edit. Pariſ.

occa-

occaſione ſtrictim facta a GVILIELMO LINDANO [x], CAESARE BARONIO [y] & PETRO DE MARCA [z], vniuerſis eccleſiæ *Romanenſis* ſcriptoribus; quos hac in cauſſa libenter nominamus, vt tanto magis vanitatem profligemus BELLARMINI eiuſque ſociorum, qui admodum confidenter mortalibus perſuadere ſatagunt, ſe communionem eccleſiæ ſuæ laicam ſub vna ſpecie, vt vocant, in hac antiqua communione peregrina detexiſſe, quum tamen illa toto, vt aiunt, cælo ab hac differat. Inter ſcriptores proteſtantes veram notionem ſcite exponit GVILIELMVS SHERLOCKIVS [a] quando ait: *Antiqua diſciplina in admittendis, qui ignoti erant, ad communionem peregrinus omnino ſeuera erat; ne forte admitterentur hæretici, vel ſchiſmatici, vel homines excommunicati: Quocirca ſi qui venirent, qui litteras com-*

MDCXCVI.) De clericis agi (in canone II. Agathenſi) liquet, qui vnum in corpus allecti ſunt, vnaque in matricula conſcripti, diuino cultui vna deſeruiunt. Quorum ſi qui ab officio per contumaciam diſceſſerint, ſynodi decreto ex matricula expuncti, graduque ſummoti, peregrinorum in ordinem rediguntur, vt peregrina cum iis communione contenti ſint. Sic tamen, vt, quando reſipiſcent, locum ſuum recipiant matriculæque, & corpori, a quo ſegregati ſunt, reſtituantur. cetera.

(x) Lindan. panopl. lib. IV. c. LVIII. Laica communio non fuit vnius ſpeciei, vti hodie videmus vſitatum ex antiquiſſima ſimul & laudatiſſima Occidentis conſuetudine, ſed cum laicis communio. Erat enim clericorum excommunicatorum propria: Quippe nondum erant ſicut nec ſui gradus redditione, atque dignitatis reſtitutione digni: ita nec clericorum communione, verum ad laicorum ſocietatem adiungebantur interea, dum ſacris expiationibus atque ſaluberrimæ pœnitentiæ caſtigationibus ad amiſſæ cum clero dignitatis recuperationem (ſi ea modo contingeret) præparabantur.

(y) Baron. an. CCCC. p. 119. (p. 121. edit. Antuerp. MDCLVIII.) Peregrina tantum communione eos a Ioanne Chryſoſtomo dignatos eſſe, qua ſacrarum precum communicatio impartitur, non autem vſus ſacramentorum, Sozomenus tradit. --- Vigebat namque illa vetus in eccleſia conſuetudo, vt peregrini aduenientes, ſeque chriſtianos eſſe profitentes ad communes tantum eccleſiæ preces admitterentur; tunc vero & ſacramenta illis impertirentur, quum ſe eſſe catholicos, fide certa docuiſſent.

(z) Marca diſſert. in cap. Clericus, ad calcem Baluzii de emendatione Gratiani p. 583. (p. 369. edit. Pariſ. MDCLXXXI. cit. ſupr. ad cap. II. §. I. litt. (d) pag. 11.)

(a) Sherlock *of Church Unity, in defence of* Stillingfleet p. 602. *The ancient Diſcipline was very ſevere in admitting Strangers, who were unknown to them, to the communion; leſt they ſhould admit Hereticks, or Schiſmaticks, or excommunicated Perſons: And therefore if any ſuch came, who could not produce their commendatory Letters, but pretended to have loſt*

men-

mendatitias producere non poſſent, dictitantes, eas ſeſe in itinere perdidiſſe, illi nec ad communionem admittebantur, nec prorſus reiiciebantur, ſed, ſi qua eſſet neceſſitas, eccleſiæ ſumtibus alebantur, donec iſtiuſmodi litteræ ab eccleſia poſſent procurari, ex qua venerant, quod vocabatur COMMVNIO PEREGRINA.

§. VIII.

Hæc notio confirmatur ex variis antiquæ hiſtoriæ partibus.

HAEC notio tanto magis videtur rei ipſi conſentanea, quia diuerſis factis in antiqua hiſtoria commendatur & confirmatur. SYNESIVS ſcribens ad *Theophilum*, eccleſiæ *Alexandrinæ* antiſtitem, de *Alexandro* quodam epiſcopo *Baſinopolitano* in *Bithynia*, qui *Ptolemaide* aliquo modo ſuſpectus erat, narrat ei, ſe in eccleſiam eum admittere noluiſſe, neque ſacram cum eo menſam communem habuiſſe [*b*], domi tamen eumdem honorem largitum ei eſſe, qui inſontibus impendi ſoleat. Atque hoc modo, narrantibus hiſtoricis [*c*], *Chryſoſtomus* tractauit monachos *Aegyptios*, qui vexati a *Theophilo Alexandrinorum* epiſcopo *Conſtantinopolin* venerant, vt ea, quæ contra ipſos per vim & calumniam geſta erant, coram imperatore exponerent. Honorifice quidem viros illos excepit, & a precum communione minime excluſit, ſacrorum vero myſteriorum communionem indulturum ſe negauit ante, quam cauſſa cognita eorum eſſet. Ex quibus apparet liquido, peregrinos, ſine litteris commendatitiis iter facientes, communibus quidem chriſtianæ humanitatis

them by the way, they were neither admitted to communion, nor wholly refuſed, but, if occaſion were, maintained by the Church, till ſuch Letters could be procured by the Church from whence they came, which was called the communio peregrina.

(*b*) Syneſ. epiſt. LXVI. ad Theothimum (lege Theophilum) *ἐκκλησίᾳ μὲν οὐκ ἐδεξάμην αὐτὸν, οὐδὲ τραπέζας ἱερᾶς ἐκοινώνησα· οἴκοι δὲ ἴσα καὶ τοῖς ἀναιτίοις ἐτίμησα.*

(*c*) Socrat. lib. VI. c. IX. *ἐν τιμῇ μὲν ἦγε τοὺς ἄνδρας, καὶ τῶν εὐχῶν μετέχειν οὐκ ἐκώλυσε· κοινωνίαν δὲ τῶν μυστηρίων οὐκ ἔφη πρὸ διαγνώσεως μεταδώσειν αὐτοῖς.* Sozomen. lib. VIII. c. XIII. *ὁ δὲ [Ἰωάννης] προσελθόντας αὐτῷ τοὺς ἄνδρας φιλοφρόνως ἐδέξατο, καὶ ἐν τιμῇ εἶχε, καὶ εὔχεσθαι ἐπὶ ἐκκλησίας οὐ διεκώλυσε· κοινωνεῖν δὲ μυστηρίων αὐτοῖς οὐχ ἡγήσατο, ὡς οὐ θεμιτὸν πρὸ διαγνώσεως τοῦτο ποιεῖν. Ioannes illos ad ſe venientes benigne excepit, & in pretio habuit, & in eccleſia orare nequaquam prohibuit: Cum illis tamen haudquaquam communicandum ſibi eſſe exiſtimauit, propterea quod ante cauſſam cognitam id fieri non liceret.*

offi-

officiis frui, ad chriſtianam autem communionem admitti non potuiſſe. Atque ita expreſſis verbis rem determinant canones apoſtolici [*d*]. *Nullum*, inquiunt, *peregrinorum epiſcoporum, aut presbyterorum, aut diaconorum, ſine commendatitiis recipite: iis vero litteris allatis, interrogentur illi & examinentur: & ſi quidem prædicatores fuerint pietatis, recipiantur; ſin minus, eis ſuppeditate, quæ ſunt neceſſaria, ſed ad communionem eos ne admittatis: multa enim per obreptionem fiunt.* In concilio *Carthaginenſi* primo [*e*] ſimilis regula data legitur; *Clericus vel laicus non communicet in aliena plebe ſine litteris epiſcopi ſui. Niſi hoc obſeruatum fuerit, communio fiet paſſiua.* Et in omnibus fere conciliis canon aliquis in eamdem ſententiam habetur. Vt adeo, qualiter peregrini, ſiue clerici ſiue laici, in peregrina tractari ſolebant, taliter diſciplina in peccantes clericos in ſua ipſorum eccleſia exerceretur. Ab officio ſuo & communione prohibebantur, quæ autem ad vitam ſuſtentandam neceſſaria erant, percipiebant; quæ proprie erat communio peregrina.

§. IX.

Qualis pœnitentia neceſſaria fuerit ad reſtituendum iſtiuſmodi delinquentes clericos in officium ſuum & ſtationem priſtinam.

VNA tantum difficultas ſupereſt memoranda nobis hac in materia; nempe qualis pœnitentia fuerit, quam eccleſia

(*d*) Can. apoſtol. XXXIIII. *Μηδένα τῶν ξένων ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων, ἢ διακόνων, ἄνευ συστατικῶν γραμμάτων προσδέχεσθε· καὶ ἐπιφερομένων δὲ αὐτῶν, ἀνακρινέσθωσαν· καὶ ἐὰν μὲν ὦσι κήρυκες τῆς εὐσεβείας, προσδεχέσθωσαν· εἰ δὲ μήγε, τὰ πρὸς τὰς χρείας αὐτοῖς ἐπιχορηγήσαντες, εἰς κοινωνίαν αὐτοὺς μὴ προσδέξησθε· πολλὰ γὰρ καὶ κατὰ συναρπαγὴν γίνεται.*

(*e*) Concil. Carth. I. can. VII.

Vid. concil. Antioch. c. VII. *Μηδένα ἄνευ εἰρηνικῶν δέχεσθαι τῶν ξένων. Nullus extraneus ſine pacificis ſuſcipiatur.*

Conc. Laodic. c. XLI. *Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικὸν ἢ κληρικὸν ἄνευ κανονικῶν γραμμάτων ὁδεύειν*, *Quod non oportet eum, qui eſt ſacratus vel clericus, ſine* canonicis litteris *iter ingredi.*

Conc. Mileuit. c. XX. (tom. II. conc. p. 1542.) Placuit, vt quicumque clericus, propter neceſſitatem ſuam alicubi ad comitatum ire voluerit, formatam ab epiſcopo accipiat. cetera.

Conc. Agath. c. LII. Presbytero, aut diacono, vel clerico ſine antiſtitis ſui epiſtolis ambulanti communionem nullus impendat. In conc. Epaon. c. VI. idem canon iiſdem verbis legitur.

ab iſtiuſmodi peccantibus clericis, ad reſtituendum eos officio ſuo & ſtationi priſtinæ, requiſierit. Potuiſſe eos per pœnitentiam reſtitui, ex ante memorato concilii *Agathenſis* canone [*f*] manifeſtum eſt, qui id concedit; & in hoc communio peregrina præcipue diſcrepabat a communione laica, quod illa clerico peccanti reſtitutionem in officio permitteret, hæc plerumque non permitteret. Difficultas autem oritur ex aliis canonibus, qui & aliquem ordinari vetant [*g*], qui dum laicus eſſet, pœnitentiam publicam egerit, & clericos, qui ad publicam pœnitentiam reducti fuerint, in antiquam dignitatem & ſtationem ſuam [*h*] reſtitui prohibent. De quibus duobus di-

(*f*) Conc. Agath. can. II. vid. §. I. ſub litt. (c) in textu.

(*g*) Concil. Nic. can. X. *Ὅσοι προεχειρίσθησαν τῶν παραπεπτωκότων κατὰ ἄγνοιαν, ἢ καὶ προειδότων τῶν προχειρισαμένων, τοῦτο οὐ προκρίνει τῷ κανόνι τῷ ἐκκλησιαστικῷ· γνωσθέντες γὰρ καθαιροῦνται. Quicumque ex iis, qui lapſi ſunt, vel per ignorantiam, vel ſcientibus iis, qui promouerunt, ordinati ſunt, hoc eccleſiaſtico canoni non præiudicat. Ii enim cogniti deponuntur.*

Conc. Carth. IV. c. LXVIII. Ex pœnitentibus (quamuis ſit bonus) clericus non ordinetur. Si per ignorantiam epiſcopi factum fuerit, deponatur a clero, quia ſe ordinationis tempore non prodidit fuiſſe pœnitentem. Si autem ſciens epiſcopus ordinauerit talem, etiam ab epiſcopatus ſui, ordinandi duntaxat, poteſtate priuetur.

Concil. Tolet. I. c. II. Placuit, vt pœnitentes non admittantur ad clerum, niſi tantum ſi neceſſitas aut vſus exegerit, & tunc inter oſtiarios deputentur, vel inter lectores.

Conc. Agath. c. XLIII. De pœnitentibus id placuit obſeruare, quod ſancti patres noſtri ſynodali ſententia cenſuerunt, vt nullus de his clericus ordinetur, & qui iam ſunt per ignorantiam ordinati, vt ſicut bigami, aut interraptarum mariti, locum teneant, miniſtrare diaconus, aut conſecrare altare huiuſmodi presbyter non præſumat.

Concil. Epaon. c. III. Pœnitentiam profeſſi ad clericatum penitus non vocentur.

(*h*) Conc. Carth. V. c. XI. Confirmatum eſt, vt ſi quando presbyteri vel diaconi in aliqua grauiore culpa conuicti fuerint, qua eos a miniſterio neceſſe fuerit remoueri, non eis manus, tamquam pœnitentibus, vel tamquam fidelibus laicis, imponatur, neque vmquam permittendum, vt rebaptizati ad clericatus gradum promoueantur.

Leo epiſt. XCII. ad Ruſtic. c. II. (tom. III. concil. p. 1406.) Alienum eſt a conſuetudine eccleſiaſtica, vt qui in presbyteriali honore, aut in diaconi gradu fuerint conſecrati, hi pro crimine aliquo ſuo per manus impoſitionem remedium accipiant pœnitendi: quod ſine dubio ex apoſtolica traditione deſcendit, ſecundum quod ſcriptum eſt: *Sacerdos ſi peccauerit, quis orabit pro eo?* Vnde huiuſmodi lapſis ad promouendam miſericordi-

ſci-

Digitized by Google

ſciplinæ momentis, præter iſtos canones, AVGVSTINVS, quod ad praxin attinet, maius omni contradictione reddit teſtimonium, *Vt conſtitueretur in eccleſia,* inquiens [i], *ne quiſquam poſt alicuius criminis pœnitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat, non deſperatione indulgentiæ, ſed rigore factum eſt diſciplinæ.* Quomodo igitur dici poteſt, quod communio peregrina clericis permittat officium & dignitatem ſuam pœnitentiæ beneficio recuperare, quando hi canones pœnitentiam agentibus id tam clare denegant? Ad quod facile reſpondetur diſtinguendo inter publicam & priuatam pœnitentiam. Canones, qui clericos poſt actam pœnitentiam in officium reſtitui prohibent, de publica loquuntur pœnitentia, ſolemniter acta in eccleſia; alii autem canones, qui reos reſtitui permittunt, de priuata tantum pœnitentia loquuntur. Hanc autem diſtinctionem non eſſe arbitrariam, ſed ab ipſa eccleſia adhibitam, ex ipſis canonibus liquet. Nam concilium *Gerundenſe* [k] eos, qui priuatam pœnitentiam morbo quodam adfecti egerint communionemque acceperint, poſtmodum ordinari permittit, niſi ad pœnitentiam publicam in eccleſia agendam adacti fuerint, vel quibuſdam prohibitis vitiis adſtricti teneantur. Similem in modum GENNADIVS recenſens varias res, quæ quem ab ordinatione excludant, publicam pœnitentiam [l] eis adnumerat. De priuata autem pœnitentia mentionem nullam facit. Quocirca per hanc regulam omnes canones interpretari debemus, qui vel pœnitentes primum ordinari vetant, vel clericis poſt actam pœnitentiam libertatem abiudicant antiquam ſtationem ſuam recuperandi. De

am Dei priuata eſt expetenda ſeceſſio, vbi illis ſatisfactio, ſi fuerit digna, ſit etiam fructuoſa.

(i) Auguſtin. ep. L. ad Bonifac. p. 87. (tom. II. opp. p. 237. edit. Baſil. MDLXIX.)

(k) Concil. Gerund. c. X. Qui ægritudinis languore depreſſus, pœnitentiæ benedictionem (quam viaticum deputamus) per communionem acceperit, & poſtmodum reconualeſcens caput pœnitentiæ in eccleſia publice non ſubdiderit; ſi prohibitis vitiis non detinetur obnoxius, admittatur ad clerum.

(l) Gennad. de eccleſ. dogmat. c. LXXII. Clericum non ordinandum, qui publica pœnitentia mortalia crimina deflet. Vid. conc. Tolet. I. c. II. Pœnitentem dicimus, qui publicam pœnitentiam gerens, ſub cilicio, diuino fuerit reconciliatus altario.

publica videlicet intelligendi ſunt pœnitentia non de priuata. Atque ita apparens illa difficultas & contradictio canonum facile tollitur, quandoquidem concilium *Agathenſe*, quod clericis, ad communionem peregrinam reductis, libertatem indulget priſtinum officium ſuum poſt pœnitentiam reſumendi, de priuata non de publica pœnitentia explicari oportet. Atque hoc manifeſtum facit, quod reductio clericorum ad communionem peregrinam temporaria tantum eorum ſegregatio fuerit ab eorum officio, non plena & perfecta deiectio, ſiue reductio eorum ad ſtatum, ordinem & conditionem laicorum.

LIBRI DECIMI SEPTIMI

CAPVT QVARTVM

DE ALIIS QVIBVSDAM SPECIALIBVS ET PECVLIARIBVS MODIS INFLIGENDI POENAM CLERICIS.

§. I.

Clerici nonnumquam in perpetuum officio ſuo deiecti; honorem tamen & dignitatem retinere ſiti.

PRAETER hoſce generaliores vſitatioreſque puniendi clericos modos, erant quidam minus noti minuſque vſitati in eos animaduertendi modi, quos obſeruare non abs re erit, dum in hoc argumento verſamur. Hiſce adnumerare licebit iſtam ſuſpenſionem, quæ eos officii ſui exercitio plene & perfecte priuabat, honorem tamen & dignitatem retinere ſinebat. Hoc genus puniendi medium erat inter temporariam ſuſpenſionem & perpetuam degradationem. Nam adhuc communicandi inter clericos habebant libertatem, nec penitus ad communionem laicam erant reducti. Ita in concilio *Ancyrano* [a] iſtis presbyteris, qui idolis ſacrificauerant, poſtea autem certamine iterum inito confeſſores euaſerant, dignitatem & honorem

(a) Conc. Ancyr. can. 1. Πρεσβυτέρους τοὺς ἐπιθύσαντας, εἶτα ἐπαναπαλαίσαντας, μήτε ἐκ μεθόδου τινός, ἀλλ' ἐξ ἀληθείας, μήτε προκατασκευάσαντας καὶ ἐπιτηδεύσαντας καὶ πείσαντας, ἵνα δόξωσι μὲν βασάνοις ὑποβάλλεσθαι, ταύτας δὲ τῷ δοκεῖν καὶ τῷ σχήματι προσαχθῆναι· τούτους ἔδοξε τῆς μὲν τιμῆς τῆς κατὰ τὴν

presby-

presbyterorum retinendi, & inter reliquos in presbyterio ſedendi dabatur libertas; ſermonem autem habere, vel euchariſtiam conſecrare, vel aliud quoddam ſacerdotalis functionis officium obire eis non permittebatur. Idem decernebatur [b] de diaconis in idololatriam delapſis, vt honorem quidem ſuum retinerent, ab omni autem ſacro miniſterio ceſſarent, nec panem nec calicem offerrent, nec præconis officio in eccleſia defungerentur, niſi epiſcopus laboris eorum & humilitatis ac manſuetudinis conſcius eis aliquid amplius tribuere vellet, quod arbitrio eius in totum relinquebatur. Simile decretum faciebant patres concilii *Nicæni* [c] reſpectu epiſcoporum *Nouatianorum*, quos ad ordinem presbyterorum reducebant, honorem tamen epiſcoporum retinere ſinebant, ſi epiſcopo loci illis eum impertire placeret. Idem definiebatur in cauſſa *Meletii* ab eodem concilio [d], vt nudum honoris ſui nomen retineret, nullum autem haberet aut manus imponendi aut eli-

καθέδραν μετέχειν, προσφέρειν δὲ αὐτοὺς, ἢ ὁμιλεῖν, ἢ ὅλως λειτουργεῖν τι τῶν ἱερατικῶν λειτουργιῶν, μὴ ἐξεῖναι. *Presbyteros, qui ſacrificant, deinde contra reluctati ſunt, non fraudulenter & inſidioſe, ſed vere, nec hoc prius machinati ſunt, nec conſulto ac de induſtria id fecerunt & perſuaſerunt, vt tormentis ſubici viderentur, cum ea ſpecie & opinione tantum inferrentur: viſum eſt, eos cathedræ quidem honoris eſſe participes, non licere autem ipſis offerre, ſeu ſermonem conferre, vel omnino ſacerdotale aliquod munus obire.*

(*b*) Ibid. can. II. Διακόνους ὁμοίως θύσαντας, μετὰ δὲ ταῦτα ἀναπαλαίσαντας, τὴν μὲν ἄλλην τιμὴν ἔχειν, πεπαῦσθαι δὲ αὐτοὺς πάσης τῆς ἱερᾶς λειτουργίας, τῆς τε τοῦ ἄρτον ἢ ποτήριον ἀναφέρειν, ἢ κηρύσσειν· εἰ μέν τοι τινὲς τῶν ἐπισκόπων τούτοις συνίδοιεν κάματόν τινα ἢ ταπείνωσιν πρᾳότητος, καὶ ἐθέλοιεν πλεῖόν τι διδόναι ἢ ἀφαιρεῖν, ἐπ᾽ αὐτοῖς εἶναι τὴν ἐξουσίαν. *Diaconos ſimiliter, qui ſacrificant, poſtea autem reluctati ſunt, alium quidem honorem habere, ipſos autem ab omni ſacro miniſterio ceſſare, ſiue a pane ſiue a calice offerendo, vel prædicando. Sed ſi ex epiſcopis aliqui in iis vel adflictionem aliquam, vel humilitatem ac manſuetudinem viderint, & aliquid amplius dare vel offerre voluerint, in eorum poteſtate id eſſe.*

(*c*) Concil. Nicæn. c. VIII. ὁ δὲ ὀνομαζόμενος παρὰ τοῖς λεγομένοις καθαροῖς ἐπίσκοπος, τὴν τοῦ πρεσβυτέρου τιμὴν ἕξει· πλὴν εἰ μὴ ἄρα δοκοίη τῷ ἐπισκόπῳ τῆς τιμῆς τοῦ ὀνόματος αὐτὸν μετέχειν. *Qui apud eos, qui Cathari dicuntur, nominatur epiſcopus, presbyteri honorem habebit: niſi vtique epiſcopo placeat, ipſum nominis honorem impertire.*

(*d*) Conc. Nic. epiſt. ſynod. ap. Theodoret. lib. I. c. IX. κατὰ γὰρ τὸν ἀκριβῆ λόγον, οὐδὲ μιᾶς συγγνώμης ἄξιος ἦν· μένειν ἐν τῇ πόλει ἑαυτοῦ, καὶ μηδεμίαν ἐξουσίαν ἔχειν, μήτε προσχειρίζεσθαι, μήτε χειροθετεῖν, μήτε ἐν χώρᾳ ἢ πόλει τινὶ

 gen-

gendi poteſtatem, nec huius rei cauſſa aut in vico aut in vrbe vlla compareret. Ita in canonibus BASILII [e] presbytero, qui certo peccato adſtrictus eſt, inter reliquos presbyteros ſedere, nullum autem ordinis ſui officium obire, permittitur. Et diaconus peccans [f] a miniſterio prohibetur, ſacramentorum tamen cum reliquis diaconis particeps eſſe ſinitur. Concilium *Agathenſe* [g] ſimile decretum habet de presbyteris & diaconis digamis, qui aliorum viduas duxerant; vt, quamuis nonnullæ regulæ patrum olim factæ ſeuerius eos tractari iubeant, ea tamen reuerentia ac lenitas eis, qui iam ordinati ſint, adhibeatur, vt presbyterorum vel diaconorum nomen retineant, officium vero conſecrandi presbyteri, & miniſtrandi diaconi ſibi non arrogent. Similis ſententia lata eſt in concilio generali *Epheſino* [h] in cauſſa *Euſtathii* metropolitani *Pamphiliæ*, qui vitæ priuatæ ſtudio ductus, quum turbas quaſdam in officio ſuo ſuſtineret, epiſcopatu ipſe ſe abdicabat, idque

φαίνεσθαι ταύτης τῆς προθέσεως ἕνεκεν, ψιλὸν δὲ τὸ ὄνομα τῆς τιμῆς κεκλῆσθαι. Vid. Socrat. lib. I. c. IX. vbi eadem habentur.

Sozom. lib. I. c. XXIV. Ἐξετασθέντων δὲ καὶ τῶν μετὰ Μελίτιον ἀνὰ τὴν Αἴγυπτον συμβάντων, κατεδίκασεν αὐτὸν ἡ σύνοδος ἐν τῇ Λυκῷ διατρίβειν, ψιλὸν ὄνομα ἐπισκοπῆς ἔχοντα· τὰ δὲ λοιπὰ, μήτε ἐν πόλει, μήτε ἐν κώμῃ χειροτονεῖν. *Porro eadem ſynodus, quum ea, quæ per Meletium in Aegypto acciderant, examinaſſet, contra illum ſententiam tulit; vt in vrbe Lyco degeret, ſolo epiſcopi nomine contentus: nec deinceps ſiue in vrbe ſiue in vico ordinationem vllam faceret.*

(e) Baſil. c. XXVII. περὶ τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ κατ' ἄγνοιαν ἀθέσμῳ γάμῳ περιπαρέντος ὥρισα ἃ ἐχρῆν, καθέδρας μὲν μετέχειν, τῶν δὲ λοιπῶν ἐνεργειῶν ἀπέχεσθαι. *De presbytero, qui per ignorantiam nefariis nuptiis implicatus eſt, definiui, quæ oporteat: eſſe quidem cathedræ participem, a reliquis autem actionibus abſtinere.*

(f) Ibid. c. LXX. Διάκονος ἐν χείλεσι μιανθεὶς, καὶ μέχρι τούτου ἡμαρτηκέναι ὁμολογήσας, τῆς λειτουργίας ἐπισχεθήσεται. *Diaconus, qui pollutus eſt labiis, & ſe eo vſque peccaſſe confeſſus eſt, a miniſterio prohibebitur ſacramentorum autem cum diaconis particeps eſſe ſinetur.*

(g) Conc. Agath. c. I. Placuit de digamis, aut interruptarum maritis, quamquam aliud patrum ſtatuta decreuerint, vt qui huc vſque ordinati ſunt, habita miſeratione, presbyteri vel diaconi nomen tantum obtineant: officium vero conſecrandi presbyteri vel miniſtrandi huiuſmodi diaconi non præſumant.

(h) Concil. Epheſ. epiſt. Synod. ad ſynod. Pamphyl. conc. tom. III. p. 808. d. e. ἐδικαιώσαμεν καὶ ὡρίσαμεν δίχα πάσης ἀντιλογίας ἔχειν αὐτὸν τό τε τῆς ἐπισκοπῆς ὄνομα, καὶ τὴν τιμὴν, καὶ τὴν κοινωνίαν· οὕτω μέν τοι, ὥστε μὴ χειροτονεῖν αὐτὸν, μήτε μὴν ἐκκλησίαν καταλαβόντα ἱερουργεῖν ἐξ ἰδίας αὐθεντείας· ἀλλ' ἢ

con-

contra canonem, deinde vero a concilio petebat, vt ſolum epiſcopalis honoris nomen retinere ſibi liceret. Cui illius petitioni, habita ætatis & quieti animi eius ratione, adnuebat; iuſtum rectumque eſſe definiens, vt & nomen retineret epiſcopi & honorem & communionem, ea tamen lege, vt neque ordinandi ipſe auctoritatem haberet, neque in vlla eccleſia ex propria ſacrificaret auctoritate; niſi id ſibi vel adiuuandi cauſſa, vel conceſſionis ratione, affectu amoreque chriſtiano a fratre & coëpiſcopo, ſi ita contingeret, liberaliter deferretur.

§. II.

Interdum deiecti non omnino, ſed tantum ex parte, de vno ordine ad alium.

Ex vno ante memoratorum canonum [i] apparet, fuiſſe etiam pœnam aliquam clericorum degradationem eorum ex parte; quæ erat, quando non omni prorſus gradu & officio clericali priuabantur, ſed tantum de altiore gradu ad inferiorem per modum diſciplinæ & caſtigationis deiiciebantur. Hoc modo ſynodus *Nicana* ſchiſmaticos *Nouatianos* tractabat, permittens eis, qui epiſcopi inter eos nominati erant, vt presbyterorum officio in eccleſia catholica fungerentur, niſi forte epiſcopo alicui catholico placeret, nomen & honorem chorepiſcopi in diœceſi ſua eis impertire. Atque ita concilium *Neocæſareenſe* [k] diaconum, qui in peccatum aliquod impudicitiæ inciderit, ad ordinem hypodiaconorum detrudi iubet. Et per hanc regulam, quemadmodum ex chronico HIERONY-

ἄρα συμπαραλαμβανόμενον, εἴτε ἐπιτρεπόμενον, εἰ τύχοι, παρὰ ἀδελφῦ καὶ συνεπισκόπυ, κατὰ διάθεσιν καὶ ἀγάπην τὴν ἐν χριςῷ.

(i) Conc. Nic. can. VIII. vid. litt. (c).

(k) Ὁμοίως καὶ διάκονος ἐὰν ἐν τῷ αὐτῷ ἁμαρτήματι περιπέσῃ, τὴν τῦ ὑπηρέτυ τάξιν ἐχέτω. *Similiter & diaconus, ſi in idem peccatum inciderit, miniſtri ordinem habeat.*

Vid. concil. Tolet. I. c. IV. Subdiaconus defuncta vxore ſi aliam duxerit, ab officio, in quo ordinatus fuerat, remoueatur & habeatur inter oſtiarios, vel inter lectores, ita vt euangelium & epiſtolam non legat.

Concil. Trull. c. XX. Μὴ ἐξέϛω ἐπισκόπῳ εἰς ἑτέραν τὴν μὴ αὐτῷ προσήκυσαν πόλιν δημοσίᾳ διδάσκειν· εἰ δὲ τις φωραθείη τῦτο ποιῶν, τῆς ἐπισκοπῆς παυέσθω, τὰ δὲ τῦ πρεσβυτέρυ ἐνεργείτω. *Ne liceat epiſcopo in alia, quæ ad ſe non pertinet, ciuitate publice docere. Si quis autem hoc facere deprehenſus fuerit, ab epiſcopatu deſiſtat, presbyteri autem munere fungatur.*

MI

MI obſeruat VALESIVS [l], factum eſt, vt *Cyrillus Hieroſolymitanus Heraclium* de gradu epiſcopi ad gradum presbyteri deiiceret. Concilium autem *Chalcedonenſe* hanc regulam non videtur approbaſſe. Nam in vno quodam canone illius ſacrilegium [m] vocatur, epiſcopum in presbyteri gradum deducere. Et propterea, ſi qua iuſta cauſſa ſit, ab epiſcopali eum dignitate deiiciendi, nec presbyteri locum obtinere ipſum oportere decernitur. Vnde colligere nobis licebit, hanc diſciplinæ partem pro diuerſis ſententiis hominum in diuerſis ætatibus variaſſe.

§. III.

Interdum aliqua muneris ſui parte priuati, reliquas autem partes exercere ſiti.

INTERDVM etiam officio ſuo priuabantur, quod ad particulares quoſdam eius actus, reliquas autem functionis ſuæ partes exercendi retinebant libertatem. Ita in concilio *Neocæſareenſi* [n] canonem deprehendimus, hunc in modum ſtatuentem: *Si presbyter, qui corpore prius peccauerat, promotus fuerit, & ſi ante ordinationem peccaſſe confeſſus fuerit: ne offerat, manens in aliis, propter alind eius bonæ vitæ ſtudium.* Et in concilio *Carthaginenſi* quarto [o], decretum legitur huiuſmodi: *Si ſciens epiſcopus ordinauerit talem* (qui publice pœnitentiam egerit, quem canones ordinari vetant) *etiam ipſe ab epiſcopatus ſui, ordinandi duntaxat, poteſtate priuetur.* Vnde videre eſt, iſtiuſmodi epiſcopum reliquas officii partes vniuerſas exercendi retinuiſſe poteſtatem.

§. IV.

Interdum poteſtas eis adempta in aliquam gregis ſui partem, in reliquas autem relicta.

IN Africa nonnumquam epiſcopos inuenimus, ob malam

(l) Valeſ. not. in Sozom. lib. IV. c. XXX. Ἡράκλειος] Hunc Heraclium -- Maximus moriens ſibi ſucceſſorem deſignauerat. Verum Cyrillus Arianorum factione ad epiſcopatum promotus, eum variis fraudibus appetitum ex epiſcopo in presbyteri locum regradauit, vt ſcribit Hieronymus in chronico.

(m) Concil. Chalcedon. c. XXIX. Ἐπίσκοπον εἰς πρεσβυτέρου βαθμὸν φέρειν, ἱεροσυλία ἐστίν· εἰ δὲ αἰτία τις δικαία ἐκεῖνον ἀπὸ τῆς πράξεως τῆς ἐπισκοπῆς ἀποκινεῖ, οὐδὲ πρεσβυτέρου τόπον κατέχειν ὀφείλει.

(n) Conc. Neocæſar. can. IX. Πρεσβύτερος, ἐὰν προημαρτηκὼς σώματι προαχθῇ, καὶ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἥμαρτε πρὸ τῆς χειροτονίας, μὴ προσφερέτω, μένων ἐν τοῖς λοιποῖς, διὰ τὴν ἄλλην σπουδήν.

(o) Conc. Carth. IV. c. LXVIII.

et

et imprudentem officii ſui adminiſtrationem, poteſtate in aliquam gregis ſui partem priuatos, quibus tamen reliquum populum gubernare permiſſum fuerit. Colligi hoc poteſt ex iis, quæ AVGVSTINVS de eorum ratione agendi cum *Antonio* quodam epiſcopo iuuene narrat, qui nonnullos de populo ſuo indignis exactionibus oppreſſerat. *Sententias noſtras*, inquit [*p*], *ſic temperauimus, vt ſaluo epiſcopatu, non tamen impunita relinquerentur, quæ non deberent vel eidem ipſi deinceps iterumque facienda, vel ceteris ſectanda proponi. Honorem itaque integrum ſeruauimus iuueni corrigendo: ſed corripiendo minuimus poteſtatem, ne ſcilicet iis præeſſet vlterius, cum quibus ſic egerat, vt dolore iuſto, eum ſibi præeſſe, ferre omnino non poſſent, &, cum ſuo illiuſque periculo, in aliquod ſcelus forſitan erupturam impatientiam ſui doloris oſtenderent.* Addit AVGVSTINVS, *Antonium* quidem hac de re conqueſtum eſſe, tamquam iuris ſui ac poteſtatis violatione, & clamaſſe; *Aut in mea cathedra ſedere debui, aut epiſcopus eſſe non debui:* oſtendit autem, non eſſe hoc nouum ac inſolitum in *Africa*, nec in ſe iniquum: poſſe enim epiſcopum diuerſarum rerum male geſtarum reum eſſe, propter quod non expediat eum omnino impunitum dimittere, neque tamen prorſus epiſcopali honore & poteſtate priuare. Cuiuſmodi in caſibus viam mediam correctionem vtiliſſimam eſſe putat: vt nec nimia ſeueritas vltra naturam peccati, nec nimia lenitas, ſine vlla cenſura illud abire ſinens, adhibeatur. Et hanc methodum eſſe demonſtrat, in puniendis leuioribus peccatis in *Africa* ſæpiſſime vſurpari ſolitam.

§. V.

Epiſcopi in Africa *puniti ademtione prærogatiuæ ætatis & iuris ſuccedendi in locum primatis ſiue metropolitani.*

SPECIATIM in *Africa* (vbi primatus metropolitanorum ſemper migrabat cum epiſcopo ſeniore, ita vt hic mortuo primati ſuccederet, in quacumque diœceſi ſedem ſuam haberet) moris erat epiſcopum delinquentem punire, priuando eum ætatis prærogatiua & iure primatus, ita vt omni eius aliquando adipiſcendi ſpe deiiceretur. Hoc ab AVGVSTINO in eadem epiſtola [*q*] diſcimus, vbi exemplum exhibet in quodam *Pri-*

(*p*) Auguſtin. epiſt. CCLXI.

(*q*) Auguſt. ibid. Clamet Priſcus prouinciæ Cæſarienſis epiſcopus: Aut ad primatum, cetera.

ſco, prouinciæ *Cæſarienſis* epiſcopo, qui hoc modo punitus ſit. Et ſi argumentum *Antonii* recte ſe habeat, *Priſcum* itidem clamare potuiſſe dicit: *Aut ad primatum locus, ſicut ceteris, & mihi patere debuit, aut epiſcopatus mihi remanere non debuit.* At diſciplinam *Africanam* media via incedere, vt propter certa crimina nec epiſcopos epiſcopali ſua poteſtate priuet, nec eos omnino impunitos relinquat.

§. VI.

Et prohibitione ab aliarum eccleſiarum communione.

ALIVD huius diſciplinæ exemplum erat, epiſcopum delinquentem ad communionem ſuæ ipſius eccleſiæ adſtringere, omnibuſque reliquis epiſcopis interdicere, ne eum ad communionem in vlla eccleſiarum ſuarum admitterent. AVGVSTINVS cuiuſdam *Victorii* [r] meminit, in quem hoc modo animaduerſum ſit; qui æque obiicere potuiſſet: *Aut vbique communicare debui, aut etiam in meis locis communicare non debui.* Sed hæc æqua & iuſta ratio habebatur epiſcopos ob leuia quædam errata coërcendi, ſi grauiſſimis cenſuris non haberentur digni. Exempli gratia, ſi quis epiſcopus ad prouincialem ſynodum a primate arceſſitus ire recuſaret, vel alius cuiuſdam epiſcopi clericos, ſine eius permiſſu & auctoritate, ordinaret; quæ quædam de delictis ſunt, quorum fit mentio in ſynodis *Africanis* [*], propter quæ epiſcopus hanc cenſuram poterat incurrere.

(r) Auguſt. ibid. Clamet alius eiuſdem prouinciæ Victor epiſcopus, cui relicto in eadem pœna, in qua & Priſcus fuit, nuſquam niſi in diœceſi eius ab alio communicatur epiſcopo: Clamet, inquam, aut vbique communicare debui, aut etiam in meis locis communicare non debui.

(*) Vid. Concil. Carthag. V. c. X. Placuit, vt quotieſcumque congregandum eſt concilium, epiſcopi qui neque ætate, neque ægritudine, neque alia grauiori neceſſitate impediuntur, competenter occurrant. --- Quod ſi non potuerint occurrere, excuſationes ſuas in tractatoria ſubſcribant: vel ſi poſt aduentum tractatoriæ aliquæ neceſſitates repente forſitan ſuerint, niſi rationem impedimenti ſui apud ſuum primatem reddiderint, *eccleſiæ ſuæ communione debere eſſe contentos.* Ibid. c. XIII. Placuit, vt ſi quis de alterius monaſterio repertum, vel ad clericatum promouere voluerit, vel in ſuo monaſterio maiorem monaſterii conſtituere; epiſcopus qui hoc fecerit, a ceterorum communione ſeiunctus, *ſuæ tantum plebis communione contentus ſit:* & ille neque clericus, neque præpoſitus perſeueret. Conf. cod. Afric. can. LXXVI, LXXX. vbi eadem leguntur.

§. VII.

§. VII.

Vel tranſlatione ex diœceſi maiori ad minorem.

AVGVSTINVS tertium aliquod huius diſciplinæ exemplum in eccleſia *Africana* exhibet, quod erat negligentis epiſcopi de diœceſi maiori ad minorem translatio, quæ ſpecies quædam erat tacitæ infamiæ & dedecoris, iſtaque dignitatis imminutio pœna eius erat. Vt enim laudi erat epiſcopo ex diœceſi minori ad maiorem, approbante quidem & decernente ſynodo, (ſine qua id non erat licitum) transferri: ita probro & dedecori ei erat, per ſynodale aliquod decretum, etſi non ad inferiorem aliquem ordinem, tamen ad inferiorem aliquam ſtationem deturbari. Alterum quidem argumentum erat meriti ac magnæ virtutis, alterum autem argumentum alicuius culpæ & malæ muneris adminiſtrationis; & propterea alterum inſtar remunerationis adhibebatur, ad altius prouehendum epiſcopum ob dexteritatem ſuam egregiamque eccleſiæ datam operam; alterum autem pœnæ loco, ad humaniter admonendum & moderate corrigendum negligentem epiſcopum. Atque hoc modo *Laurentium* quemdam epiſcopum per diſciplinam eccleſiæ *Africanæ* punitum fuiſſe, idem AVGVSTINVS fidem nobis [s] facit.

§. VIII.

Clerici generatim puniti amiſſione prærogatiuæ ætatis inter reliquos ſui ordinis.

MODERATA pœna erat eiuſdem prorſus generis, cuius, tamquam omnibus clericorum ordinibus generatim infligi ſolitæ, concilium *Trullanum* [t] meminit. Quæ in eo conſiſtebat, vt ætatis priuarentur prærogatiua, & ad infimam ſedem ſive gradum inter reliquos ſui ordinis clericos deiicerentur. Hæc plerumque ambitioſorum & arrogantium pœna erat. Concilium exemplum dat in illis diaconis, qui quum in honorificentiore aliquo eſſent officio eccleſiaſtico, presbytero-

(s) Auguſt. ibid. epiſt. CCLXI. Clamet tertius eiuſdem prouinciæ Laurentius epiſcopus, & prorſus huius vocibus clamet: Aut in cathedra, cui ordinatus ſum, ſedere debui, aut epiſcopus eſſe non debui.

(t) Conc. Trull. c. VII. Ἐπειδὴ *μεμαθήκαμεν, ἐν τισι τῶν ἐκκλησιῶν διακόνους τυγχάνειν ὀφφίκια ἐκκλησιαστικὰ ἔχοντας, ἐντεῦθέν τινας αὐτῶν αὐθαδείᾳ καὶ αὐτονομίᾳ κεχρημένους πρὸ τῶν πρεσβυτέρων καθέζεσθαι· ὁρίζομεν ὥστε τὸν διάκονον,*

rum locum occupare & ante eos ſedere ſibi ſumebant; contra quos parabolam adlegat ſeruatoris noſtri: *Quando ab aliquo ad nuptias inuitatus fueris, ne in primo loco accubueris, ne forte quiſpiam honoratior ab eo inuitatus fuerit, iſque qui te & ipſum inuitauit, veniat & dicat: da ei locum, & tunc incipies cum pudore vltimum locum tenere. Sed quando inuitatus fueris, in vltimo loco accumbe, vt quando venerit, qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, adſcende altius: tunc erit tibi gloriæ coram iis, qui tecum accumbunt. Nam quiſquis ſe extollit, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur.* Auctor conſtitutionum apoſtolicarum eiuſdem pœnæ facit mentionem, tamquam tempore ſuo inter ipſos etiam laicos vſitatæ. Nam ſi quis honoratus in congregationem veniret, peregrinus ſcilicet, & aliquis monitus a diacono, vt honoratum illum ſedere faceret, loco cedere renueret; mouendus & poſt omnes amandandus erat in eccleſia [u]. Eamdem conſuetudinem no-

κἂν ἐν ἀξιώματι, τουτέστιν ὀφφικίῳ οἱῳδήποτε ἐκκλησιαστικῷ, τυγχάνῃ, τὸν τοιοῦτον μὴ πρὸ τοῦ πρεσβυτέρου καθέζεσθαι, ἐκτὸς εἰ μὴ τὸ πρόσωπον ἐπέχων τοῦ οἰκείου πατριάρχου, ἢ μητροπολίτου ἐν ἑτέρᾳ πόλει παραγίνηται ἐπί τινι κεφαλαίῳ· τότε γὰρ ὡς τὸν ἐκείνου τόπον ἀναπληρῶν τιμηθήσεται· εἰ δέ τις τοιοῦτον τολμήσει τυραννικῷ χρώμενος θράσει διαπράξασθαι, ὁ τοιοῦτος ἐκ τοῦ οἰκείου καταβιβασθεὶς βαθμοῦ ἔσχατος πάντων γενέσθω τοῦ ἐν ᾧπερ καταλέγεται τάγματος ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ, τοῦ κυρίου ἡμῶν παραινοῦντος, μὴ χαίρειν ταῖς πρωτοκλισίαις, κατὰ τὴν ἐν τῷ ἁγίῳ εὐαγγελιστῇ Λουκᾷ, ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ θεοῦ κειμένην διδασκαλίαν· ἔλεγε γὰρ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολὴν ἐπάγων· ἐὰν κληθῇς κ. τ. λ. *Quoniam in nonnullis eccleſiis diaconos officia eccleſiaſtica habere didicimus, & ex hoc nonnullos eorum arrogantia & licentia fretos ante presbyteros ſedere: ſtatuimus vt diaconus, etiamſi in dignitate, id eſt, in quouis ſit officio eccleſiaſtico, ante presbyterum ne ſedeat, præterquam ſi proprii patriarchæ vel metropolitani vicem gerens adſit in alia ciuitate ſuper aliquo capite: tunc enim vt locum illius implens honorabitur. Si quis autem tyrannica adductus audacia, tale quid efficere auſus fuerit,* is ex proprio gradu deiectus omnium ſit vltimus eius ordinis, in cuius eſt catalogo in ſua eccleſia, *domino noſtro admonente, ne in primis ſedibus delectemur, ſecundum eam, quæ in ſancto euangeliſta Luca, vt ex domino noſtro & Deo profecta, poſita eſt, doctrinam. Iis enim, qui vocati erant, dicebat hanc parabolam:* Quando ab aliquo, *cetera.*

(u) Conſtitut. lib. II. c. LVIII. ἐκεῖνον [ἔνδοξον] καθισάτω· δίκαιον δὲ τοῦτο καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν φιλάδελφον ποιῆσαι· ἐὰν δὲ ἀνανεύῃ, ἐγείρας αὐτὸν ἀναγκαστῶς, ὀπίσω πάντων στῆσον.

tat COTELERIVS [w] obſeruatam inter monachos in regulis PACHOMII & BENEDICTI propter leuiores offenſiones. Et in concilio *Nicæno* ſecundo [x] ſimilis regula ad corrigendos clericos exſtat, in qua definitur, vt ſi quis arroganter elatus inſurgat aduerſus alios, ad infimum ordinis ſui gradum, ad diſcendam in ſtatione ſua animi ſubmiſſionem, detrudatur.

§. IX.

Et deiectione de ſpe ad altiorem ordinem adſcendendi.

NEGATIVAM quoque pœnam habebant eiuſdem generis, cui omnes inferiores clericorum ordines erant obnoxii. Hæc in eo conſiſtebat, vt omnis ad potiorem dignitatem provectio eis negaretur, nec vlla ſpes ad altiorem quemdam in eccleſia ordinem adſcendendi relinqueretur. Concilium *Toletanum* primum diuerſos canones hanc in rem fecit. Canon primus habet [y]: *Placuit, vt diaconi, qui incontinenter cum vxoribus vixerint, presbyterii honore non cumulentur. Si quis vero ex presbyteris ante interdictum filios ſuos ſuſceperit, de presbyterio ad epiſcopatum non admittatur.* Hic primus quidam gradus erat ad conſtituendum

(w) Coteler. in loc. In regula S. Pachomii articulo LXXXV. „Si quis iracundus & furioſus frequenter iraſcatur ſine cauſſa & propter rem inanem & „vacuam; per ſex vices commonebitur, & in ſeptima facient eum ſurgere „de ordine ſeſſionis ſuæ & *inter vltimos collocabitur*„. Et in regula S. Benedicti c. XLIII. „Quod ſi quis ad nocturnas vigilias poſt gloriam pſalm. „XCIV. (quem propter hoc omnino protrahendo & moroſe volumus dici) „occurrerit, non ſtet in ordine ſuo in choro, ſed omnium vltimus ſtet, „aut in loco, quem talibus negligentibus ſeorſum conſtituerit abbas &c.„ Cuius poſterioris præcepti veſtigia premit caput CXXXI. libri I. ſynodi Aquisgranenſis anno DCCCXVI. congregatæ. Nec multum diſſimilis eſt alia cenſura concilii Trullani can. VII. & concilii Nicæni II. can. V. per quam clericus ad vltimum gradum ordinis ſui amandatur, fitque ſociorum omnium ὑποβάθμιος.

(x) Concil. Nic. II. c. V. *τοὺς ἀναιδεῖ προσώπῳ καὶ ἀπερικαλύπτῳ στόματι ὀνειδιστικοῖς λόγοις τοὺς δι' ἀρετὴν βίου ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκλεγέντας καὶ καταχθέντας ἐκτὸς δόσεως χρυσίου ἀτιμάζοντας, πρῶτον μὲν τοῦτο ποιοῦντας τὸν ἔσχατον* βαθμὸν λαμβάνειν τοῦ οἰκείου τάγματος· *εἰ δὲ ἐπιμένοιεν, διὰ ἐπιτιμίου διορθώσασθαι. Eos, qui ex imprudenti facie & non operto ore exprobrabilibus verbis eos, qui ob virtutem vitæ a Sancto ſpiritu electi & conſtituti ſine datione auri ſunt, inhonorant; primo quidem* nouiſſimum gradum accipere ſui ordinis *definimus; quod ſi permanſerint, per epitimium corrigantur.*

(y) Concil. Tolet. I. c. I.

 cle-

clericorum cœlibatum, qui initio introducebatur non abolitione ordinum clericorum, vxores habentium, ſed reiectione eorum ab aditu & adſcenſu ad altiorem ordinem. Alius canon [z] ita ſtatuit: *Lector, ſi viduam alterius vxorem acceperit, amplius nihil ſit, ſed ſemper lector habeatur, aut forte ſubdiaconus.* Et rurſus alius eiuſdem concilii canon [a]: *Si quis poſt baptiſmum militauerit & chlamydem ſumſerit, aut cingulum ad necandos fideles, etiamſi grauia non admiſerit, ſi ad clerum admiſſus fuerit, diaconi non accipiet gradum.* Simile decretum in concilio legitur *Ilerdenſi: De his clericis, qui in obſeſſionis neceſſitate poſiti fuerint, id ſtatutum eſt, vt, qui altari miniſtrant, & Chriſti corpus & ſanguinem tradunt, vel vaſa ſacro officio deputata contrectant, ab omni humano ſanguine etiam hoſtili abſtineant. Quod ſi in hoc inciderint, duobus annis tam officio quam communione priuentur: ita vt his duobus annis, vigiliis, ieiuniis, orationibus & eleemoſynis pro viribus, quas dominus donauerit, expientur, & ita demum officio, vel communioni reddantur; ea tamen ratione ſeruata [b], ne vlterius ad officia potiora promoueantur.* Et alius quidam canon in eodem concilio reperitur, in quo eadem pœna delinquentibus clericis decernitur: *Hi qui altari Dei deſeruiunt, ſi ſubito in flenda carnis fragilitate corruerint, & domino reſpiciente digne pœnituerint, ita vt mortificato corpore cordis contriti ſacrificium Deo offerant, maneat in poteſtate pontificis, vel veraciter afflictos non diu ſuſpendere, vel deſidioſos prolixiore tempore ab eccleſiæ corpore ſegregare, vt ſic officiorum ſuorum loca recipiant [c], ne poſſint ad altiora officia vlterius promoueri.* Concilium primum *Arauſicanum* & concilium *Taurinenſe* [d] canones habent in eamdem ſententiam. Et LEO epiſcopus *Romanus* id tamquam regulam tradit, generali eccleſiæ praxi fundatam, quod hæretici ad eccleſiam redeuntes in magno habere debeant beneficio, ſi ademta

(z) Ibid. c. III.
(a) Ibid. c. VIII.
(b) Concil. Ilerdenſ. c. I.
(c) Ibid. can. V.
(d) Concil. Arauſic. I. c. XXIV. De his qui prius ordinati hoc ipſum inciderunt, Taurinatis ſynodi ſequendam eſſe ſententiam, qua iubentur non vlterius promoueri.
Concil. Taurin. c. VIII. Hi qui contra interdictum ſunt ordinati, vel in miniſterio filios genuerunt, ne ad maiores gradus ordinum permittantur, ſynodi decreuit auctoritas.

ſibi

ſibi omni ſpe promotionis [e], in quo inueniantur ordine, manere ſibi liceat. Inter *Græcos* BASILIVS [f] ſimilem regulam habet de lectoribus, qui cum ſponſa ſua ante matrimonium commercium habuerint, vt quilibet huius peccati reus, poſtquam per annum officio ceſſauerit, ad legendum quidem ſuſcipiatur, maneat autem in officio ſuo, nec vlterius prouehatur. IVSTINIANVS imperator in *nouella* quadam [g] ſimile decretum de lectoribus fecit: *Si lector ſecundam ducat vxorem, aut primam quidem viduam, aut ſeparatam a viro, aut legibus vel ſacris canonibus interdictam, nequaquam ad alium eccleſiaſticum ordinem prouehatur: ſed etſi ad maiorem ordinem perducatur, expellatur eo & priori reſtituatur.* Hæc vna erat ex hiſce pœnis negatiuis, quæ ad impedienda & corrigenda leuiora delicta conferre poterat; & quatenus eo faciebat, pro vtili diſciplinæ eccleſiaſticæ parte poteſt haberi.

§. X.

Clerici quandoque puniti prohibitione a publico officii ſui exercitio, dum priuatim munus ſuum obeundi haberent veniam.

BASILIO [h] alia diſciplinæ pars obſeruatur, quæ prorſus peculiaris fuit. Neque enim in præſenti vllius ſcriptoris memini, qui præter eum eius fecerit mentionem: Nimirum,

(e) Leo epiſt. III. ad Iulianum, al. Ianuarium. Circa quos etiam eam canonum conſtitutionem præcipimus cuſtodiri, vt in magno habeant beneficio, ſi ademta ſibi omni ſpe promotionis, in quo inueniuntur ordine, ſtabilitate perpetua maneant, ſi tamen iterata tinctione non fuerint maculati.

(f) Baſil. c. LXIX. Ἀναγνώστης ἐὰν τῇ ἑαυτοῦ μνηστῇ πρὸ τοῦ γάμου συναλλάξειεν, ἐνιαυτὸν ἀργήσας εἰς τὸ ἀναγινώσκειν δεχθήσεται, μένων ἀπρόκοπος.

(g) Iuſtin. nouell. CXXIII. c. XIV. Εἰ ἀναγνώστης δευτέραν γαμετὴν ἀγάγηται, ἢ πρώτην μὲν, χήραν δὲ, ἢ διαζευχθεῖσαν ἀνδρὸς, ἢ τοῖς νόμοις ἢ τοῖς ἱεροῖς κανόσι ἀπηγορευμένην, μηκέτι εἰς ἄλλον ἐκκλησιαστικὸν βαθμὸν προβαινέτω· εἰ δὲ οἱῳδήποτε τρόπῳ εἰς μείζονα βαθμὸν προαχθείη, ἐκβαλλέσθω αὐτοῦ, καὶ τῷ προτέρῳ ἀποκαθιστάσθω.

(h) Baſil. can. XVII. ἠρώτησας ἡμᾶς περὶ Βιάνορος τοῦ πρεσβυτέρου, εἰ δεκτός ἐστιν εἰς τὸν κλῆρον, διὰ τὸν ὅρκον· ἐγὼ δὲ ἤδη τινὰ καὶ κοινὸν ὅρον περὶ πάντων ὁμοῦ τῶν μετ᾽ αὐτοῦ ὀμωμοκότων, τοῖς κατ᾽ Ἀντιόχειαν κληρικοῖς οἶδα ἐκτεθεικώς· ὥστε τῶν μὲν δημοσίων αὐτοὺς ἀπέχεσθαι συλλόγων, ἰδίᾳ δὲ ἐνεργεῖν τὰ τῶν πρεσβυτέρων. *Interrogaſti nos de Bianore presbytero, an propter ius iurandum ſit in clerum ſuſcipiendus. Ego vero commune iam quoddam decre-*

quod

quod clerici a publicis conuentionibus ſe abſtinere iuberentur, dum priuatim munus ſuum obeundi retinerent libertatem. Regula hæc erat a BASILIO facta de *Bianore* & aliis quibusdam presbyteris *Antiochenis* in *Piſidia*, qui aliqua adfecti iniuria præcipitanter iurauerant, ſe ſacerdotalia munera non amplius obituros: deinde autem iurisiurandi pœnitentia ducti, ad officiorum ſuorum exercitium rurſus admitti cupiebant. BASILIVS hac in re interrogatus decernebat, vt a publico functionis ſuæ exercitio prohiberentur, quod multorum animi hoc offendi poſſent, priuatim autem munera ſua obirent, vnde iſtiuſmodi ſcandalum non eſſet metuendum. Hæ erant ſpecialiores iſtæ pœnæ, quas diſciplina eccleſiæ clericis communiter infligebat ob leuiora peccata; quas eo lubentius recenſuimus, quod in recentioribus ſcriptoribus, qui de diſciplina eccleſiaſtica expoſuerunt, rarior earum mentio inuenitur.

§. XI.

De relegatione ac amandatione peccantium clericorum in aliquod monaſterium ad agendam inibi priuatim pœnitentiam.

HISCE omnibus addere poſſumus, quod ſæculo quarto & quinto, vbi monaſteria in mundo conſtitui cœpta ſunt, nihil vulgatius fuerit, quam clericum peccantem in monaſterium aliquod relegare atque amandare, ſiue ad certum temporis ſpatium, ſiue ad omnem eius vitam, prout ipſius vel temporaria vel perpetua ſegregatio requiſierit; ad exercendum ſe ibi in priuatæ pœnitentiæ pro peccatis ſuis actibus. Hæc potius commoditas quam pœna erat, quæ opportunitatem eis dabat ſeſe tanto magis idoneos reddendi, qui officio priſtino reſtituerentur, vel in communionem reciperentur laicam. Et idcirco tam in plena & perfecta deiectione de officio, quam in temporaria eius interdictione indiſcriminatim adhibebatur. Multi, quibus tantum ad tempus muneris adminiſtratio interdicebatur, monaſterio tamen, durante illo tempore, include-

tum de omnibus, qui ſimul iurauerunt, Antiochenis clericis me edidiſſe memini, vt ipſi a publicis conuentibus abſtineant, priuatim autem presbyterorum munera obeant.

ban-

bantur; quemadmodum ex *Iuſtiniani* nouella apparet, qua presbyteri vel diaconi, ſi inuenti fuerint pro pecuniaria cauſſa falſum perhibuiſſe teſtimonium, tribus annis a ſacro miniſterio ſeparari & monaſterio tradi [*i*] iubentur. Et id ipſum loco verberum erat, quæ propter hoc crimen aliis huius criminis reis infligebantur. Concilium *Hiſpalenſe* ſecundum idem decernit [*k*] in cauſſa clerici, eccleſiam ſuam ſine epiſcopi venia deſerentis, domiciliumque ſuum figentis in alia. Cingulo honoris ac ordinationis ſuæ eum exui & aliquamdiu in monaſterium relegari iubet, vſque dum in eccleſiaſtici ordinis miniſterium reuocari poſſit. Quod ſi autem pœna adſcenderet ad plenam & perpetuam muneris interdictionem, tum ſæpius monaſterio ad omnem vitam includebantur, ibique reliquam ætatem in laica degebant communione. Id quod canones conciliorum *Agathenſis* & *Epaonenſis* [*l*] luculentiſſime demonſtrant, ad quos eruditum lectorem in margine amandamus.

§. XII.

De pœna corporali. Quatenus tamquam pars diſciplinæ ad corrigendos clericos inferiores adhibita ſit.

Observare porro poſſumus, quod iiſdem temporibus, vbi moris erat delinquentes monaſterio includere, corporalis quædam pœna & carcer eccleſiaſticus, tamquam diſciplinæ eccleſiaſticæ pars, ad corrigendos inferiorum ordinum clericos adhiberi conſueuerit. Iam ſupra [*] habuimus occaſionem oſtendendi, quod maiores eccleſiæ communiter hanc in rem ſua habuerint decanica; quæ non diſtincta ædificia erant, ſed

(*i*) Iuſtin. nouell. CXXIII. c. XX. vid. ſub litt. (t) pag. 51.

(*k*) Concil. Hiſpal. can. III. Deſertorem clericum, cingulo honoris atque ordinationis ſuæ exutum, aliquo tempore monaſterio relegari (al. religari) conuenit: ſicque poſtea in miniſterio eccleſiaſtici ordinis reuocari.

(*l*) Concil. Agath. c. L. Si epiſcopus, presbyter, vel diaconus capitale crimen commiſerit, aut chartam falſauerit, aut teſtimonium falſum dixerit, ab officii honore depoſitus in monaſterium retrudatur: & ibi, quamdiu vixerit, laicam tantummodo communionem accipiat.
Conc. Epaon. c XXII. Si diaconus aut presbyter crimen capitale commiſerit, ob officii honore depoſitus, in monaſterium retrudatur, ibi tantummodo, quamdiu vixerit, communionem ſumendo.

(*) Lib. VIII. c. VII. §. IX. volum. III. p. 264. ſeq.

vel catechumenia vel diaconica, vel ſecretaria, ad eccleſiam pertinentia, & in hunc finem deſtinata, vt clerici delinquentes honeſtiori quadam cuſtodia inibi tenerentur. Alio etiam loco [†] obſeruatum nobis eſt, omnia monaſteria habuiſſe flagella ad caſtigandos monachos iuuenes, & qui proteruius aliquid feciſſent. Et certum eſt, ad corrigendos inferiorum ordinum clericos hanc diſciplinam quoque adhibitam fuiſſe. Concilium *Agathenſe* bis eius meminit; primo quidem loco vt pœnæ illis infligendæ, qui de alia eccleſia ad aliam migrent ſine antiſtitis ſui litteris: *Clericis [m] ſine commendatitiis epiſtolis epiſcopi ſui licentia non pateat euagandi, quos ſi verborum increpatio non emendauerit, etiam verberibus ſtatuimus coërceri.* Deinde alius canon [n] eamdem diſciplinam ebrietati decernit: *Ante omnia clericis vitetur ebrietas, quæ omnis vitiorum fomes ac nutrix eſt. Itaque eum, quem ebrium fuiſſe conſtiterit, vt ordo patitur, aut triginta dierum ſpatio a communione ſtatuimus ſubmouendum, aut corporali ſubdendum ſupplicio.* Concilium *Epaonenſe* [o] hac in re diſerte diſtinguit inter ſuperiores & inferiores clericos: *Si ſuperioris loci clericus hæretici cuiuſcumque conuiuio interfuerit, anni ſpatio pacem eccleſiæ non habebit: Quod ſi minores clerici præſumſerint, vapulabunt.* Concilium *Matiſconenſe* primum [p] canonem habet in hanc ſententiam: *Clericus, ſi cum indecenti veſte aut cum armis inuentus fuerit, a ſeniore ita coërceatur, vt triginta dierum incluſione detentus aqua tantum & modico pane diebus ſingulis ſuſtentetur.* Hæc incluſio ſuperiorum clericorum pœna erat. Nam in alio canone diſtinctio expreſſe adhibetur [q] in cauſſa clerici, qui quemcumque alium de clericis apud magiſtratum ſæcularem accuſauerit. *Quicumque clericus hoc implere diſtulerit, ſi iunior fuerit, vno minus de quadraginta ictus accipiat; ſin certe honoratior, triginta dierum concluſione multetur.* Quæ iuniores puniendi ratio ad regulam inſtituebatur, in lege *Moſaica* præſcriptam, vt ne amplius quadraginta ictus infligerentur; tantummodo ſi crimen atrox eſſet,

(†) Lib. VII. cap. III. §. XII. ibid. p. 66.
(*m*) Concil. Agath. c. XXXVIII.
(*n*) Ibid. c. XLI.
(*o*) Conc. Epaun. c. XV.
(*p*) Conc. Matiſcon. I. can. III. (al. V.)
(*q*) Ibid. can. V. (al. VIII.)

poſt

poſt aliquot dies denuo infligi poterant; quod ex vita *Caeſarii Arelatenſis* recentior ille *Gallicanus* auctor *hiſtoriae flagellantium* [r] obſeruat, qui multos alios ſcriptores citat, quos heic commemorare nihil attinet. Addimus tantum AVGVSTINVM [s], qui hunc coërcitionis modum ſua aetate ab epiſcopis in iudiciis adhiberi conſueuiſſe dicit: vtrum vero aduerſus clericos, an aduerſus laicos, non ita liquet. Fortaſſis aduerſus vtroſque adhibitus eſt in minoribus cauſſis criminalibus, quae eccleſiaſticae eſſent cognitionis. Nam in cauſſis criminalibus, quae ciuilis erant generis, epiſcopi nullam habebant poteſtatem, praeſertim ſi ad ſanguinem ſpectarent: cuiuſmodi in iudiciis epiſcopus nihil commercii habere poterat, quin ipſe grauiſſimas incurreret eccleſiae cenſuras. Libertatem autem habebant inferiores clericos verberibus caſtigandi. Lex multis in caſibus clericos ſuperiores a corporali caſtigatione excipit: Exempli gratia, ſi quis presbyter vel diaconus falſum teſtimonium in cauſſa pecuniaria perhibuiſſet, ab officio ad tempus ſegregari & in monaſterium contrudi poterat, non autem, vt ceteri, verberibus caſtigari. In cauſſis criminalibus aliter ſe res habebat. Falſum teſtimonium in tali caſu ordinibus eos ſuis priuabat, & ad ſtatum laicorum reducebat; atque tum vt alii laici corporali poenae obnoxii erant, prout leges eam requirebant. At vero ſiue eſſet cauſſa pecuniaria, ſiue cauſſa criminalis, ſi quis de inferioribus ordinibus falſum dixiſſet teſtimonium, vtrobique corporalem poenam ſubire cogebatur. Atque in hoc diſcrimen inter ſuperiores & inferiores clericos conſiſtebat, quod ad hanc partem diſciplinae, vt in quadam *Iuſtiniani* nouella [t] notatur, quae ad praxin eccleſiae explanan-

(r) Hiſtoria flagellantium c. V. & VI. Pariſ. MDCC. 8uo.

(s) Auguſtin. epiſt. CLIX. ad Marcellinum. Qui modus coërcitionis (per virgarum verbera) & a magiſtris artium liberalium, & ab ipſis parentibus, & ſaepe etiam in iudiciis ſolet ab epiſcopis adhiberi.

(t) Iuſtin. nouell. CXXIII. c. XX. Τοῖς εὐλαβεστάτοις πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις, εἰ εὑρεθεῖεν ὑπὲρ χρηματικῆς αἰτίας ψευδομαρτυρήσαντες, ἀρέσκει ἀντὶ βασάνων ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτὰς χωρίζεσθαι τῆς θείας ὑπηρεσίας, καὶ μοναστηρίοις παραδίδοσθαι· ὑπὲρ δὲ ἐγκληματικῶν αἰτιῶν εἰ ψευδομαρτυρίαν εἴποιεν, τῆς ἐν τῷ κλήρῳ ἀξίας γυμνουμένους ταῖς νομίμοις ὑποβάλλεσθαι ποιναῖς προστάττομεν· τοὺς δὲ λοιποὺς τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις ἐκκλησιαστικαῖς τάξεσιν ἀναφερομένους, εἰ πλαστὴν μαρτυρίαν ἐν οἱῳδήποτε πράγματι, εἴτε χρηματικῷ, εἴτε ἐγκληματικῷ, εἰρηκέναι διελεγχθεῖεν,

 dam

dam facit. Et hæc ſunt, quæ de his pœnis obſeruare habuimus, quæ per veteris diſciplinæ regulas peculiariter clericis, in delictorum ſuorum emendationem, infligi conſueuerunt.

LIBRI DECIMI SEPTIMI

CAPVT QVINTVM

DE CRIMINIBVS, PROPTER QVAE CLERICIS HAEC ILLA EX MEMORATIS POENIS INFLIGI DEBVERIT.

§. I.

Omnia crimina, excommunicatione puniri ſolita in laico, temporaria vel perpetua muneris interdictione punita in clerico.

RESTAT, vt de criminibus iam exponamus ſigillatim, propter quæ clerici puniri potuerint. Atque heic obſervandum nobis eſt, crimina eorum duplicis fuiſſe generis, talia, quæ eis cum laicis communia erant, & eiuſmodi, quorum rei eſſe poterant per violationem regularum, ad officium & functionem eorum peculiariter ſpectantium. De prioris generis criminibus hoc loco agere particulatim neceſſe non eſt, quia id ſatis fuſe fecimus libro vltimo, vbi naturam diuerſorum grandium criminum examinauimus, propter quæ laici cenſuram excommunicationis incurrere potuerunt. Hanc generalem tantum differentiam hoc loco notari oportet inter crimina laicorum & crimina eccleſiaſticorum, quod quæ in laicis excommunicatione, ea in clericis plerumque temporaria vel perpetua muneris interdictione punita fuerint, vel ſi crimen atrox eſſet & grauis plenum ſcandali, etiam excommuni-

μὴ μόνον τῦ κλήρυ καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἐκβάλλεσθαι, ἀλλὰ καὶ βασάνοις ὑποβάλλεσθαι. Reuerendiſſimis presbyteris aut diaconis, etiam ſi inuenti fuerint pro pecuniaria cauſſa falſum perhibuiſſe teſtimonium: ſufficiat pro verberibus tribus annis ſeparari & monaſteriis tradi. Pro criminalibus autem cauſſis ſi falſum teſtimonium dixerint, clero nudatos, legitimis ſubdi pœnis præcipimus: reliquos autem omnes in aliis etiam eccleſiaſticis ordinibus conſtitutos, ſi falſum teſtimonium cuiuslibet cauſſæ, ſiue pecuniariæ, ſiue criminalis dixiſſe conuincantur, non ſolum eccleſiaſtico officio repelli, ſed etiam verberibus ſubdi.

catio-

catione. Quam ob cauſſam magna crimina idololatriæ, diuinationis, magiæ, veneficii & incantamenti, apoſtaſiæ, hæreſeos, ſchiſmatis, ſacrilegii & ſimoniæ ſilentio heic præterimus; quæ crimina ſunt contra primum & ſecundum præceptum decalogi. Prætermittimus etiam blaſphemiam, profanam iurandi adſuetudinem, periurium, & votorum violationem, contra præceptum tertium: Omnem transgreſſionem legis iniungentis religioſam diei dominici obſeruationem, contra quartum præceptum: omnem inobedientiam & contemtum parentum, proditionem patriæ & rebellionem in ſummos imperantes, & generalem contemtum legum eccleſiæ, contra quintum præceptum: Omnes ſpecies homicidii, contra ſextum præceptum; omnes ſpecies impudicitiæ & intemperantiæ, contra ſeptimum præceptum: omnia genera furti, fraudis, oppreſſionis ac iniuſtitiæ, contra octauum præceptum: omnis generis falſum teſtimonium, libellos famoſos, delationem, calumniam & maledicentiam, contra nonum præceptum; quia de ſingulis hiſce iam loquuti ſumus & oſtendimus, quod, vti excommunicatione in laicis, ita deiectione de gradu ad tempus vel in perpetuum, & nonnumquam excommunicatione etiam, punita fuerint in clericis. Verum præter hæc crimina laicis & clericis communia, multa erant, quæ a clericis aduerſum peculiares functionis & profeſſionis ſuæ regulas committi poterant. Et de his ſpecialior nobis hoc loco inſtituenda eſt diſquiſitio. Horum nonnulla ad aditum muneris eorum, alia ad rationem illud adminiſtrandi ſpectant. De vtriſque iam ſigillatim, breuiter tamen & ſtrictim, loquemur.

§. II.

Quædam crimina ordinationem reddebant nullam & irritam ab origine, ob eaque clerici immediate obnoxii erant deiectioni poſt ipſam primam ordinationem. Vt 1. Ob ignorantiam & heterodoxiam in religione.

REQVIREBANTVR nonnulla in clericis tamquam neceſſaria ſub aditum vitæ ac functionis clericalis: adeoque certæ præſcriptæ erant regulæ, ad quas in ea inquiri oportebat, antequam ſacro muneri initiarentur; quorum ſi vnum deficeret, vel ſi qua harum regularum violata eſſet, hoc ſatis valebat ad

 ordi-

ordinationem eorum nullam & irritam reddendam ab origine; adeo vt clericos ſic ordinatos de ipſa prima ordinatione ſua ſtatim deiici oporteret. Horum requiſitorum (vti libro quodam ſuperiore [*] oſtendimus copioſius) alia ad fidem & eruditionem, alia ad vitam & mores, & alia ad externum ſtatum & conditionem eorum in mundo ſpectabant. Quorum ſi vel in vno aliquid reperiretur vitii, vel ſi quid contra præſcriptas regulas factum eſſet, in communi diſciplinæ eccleſiaſticæ exercitio idonea habebatur ratio clericum ab officio, ſimulac ei eſſet initiatus, amouendi. Quod omnium primum & maxime admodum in clerico requirebatur, orthodoxa erat fides & accommodata ad functionis ſuæ exercitium ſcripturarum & rerum omnium ad illud pertinentium, cognitio. Quod ſi epiſcopus ſine eiuſmodi examinatione, vel ſine iſtiuſmodi ornamentis ordinaretur, tum ille ipſe & qui eum ordinauerat, ſtatim epiſcopatu ſe abdicare cogebantur. Verba legis *Iuſtinianeæ* [a] hac in re id diſerte præcipiunt. *Si quis præter memoratam obſeruationem epiſcopus ordinetur, iubemus & ipſum omnibus modis epiſcopatu deiici; & eum, qui contra talem obſeruationem eum ordinare auſus fuerit.*

§. III.

2. *Ob vitam vitioſam & flagitioſam, & cuiuſdam ex notis ordinationis regulis violationem.*

INQVIRENDVM etiam ſtudioſe erat in hominum vitam & mores; & ſi qua in mali exempli re conuicti eſſent, ordinatio eorum prohibebatur; vel ſi ex ignorantia aut ſubreptitia quadam ratione ordinati eſſent, ſimul ac illud innoteſceret de eoque illi conuincerentur, ab officio ſuſpendendi erant, ſi non prorſus amouendi. Ita in concilio *Neocæſareenſi* [b] ſtatutum legimus, ſi presbyter ante ordinationem corpore peccaſſe conuictus fuerit, vt ne amplius ſacrificium ſuper altari offerat.

(*) Lib. IV. c. III. vol. II. p. 118. ſeqq.

(a) Iuſtin. nouell. CXXXVII. c. II. Εἴ τις παρὰ τὴν μνημονευθεῖσαν παραφυλακὴν ἐπίσκοπος χειροτονηθῇ, κελεύομεν καὶ αὐτὸν πᾶσι τρόποις τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβάλλεσθαι, καὶ τὸν παρὰ ταῦτα τολμήσαντα χειροτονῆσαι.

(b) Conc. Neocæſar. can. IX. Πρεσβύτερος, ἐὰν προημαρτηκὼς σώματι προαχθῇ, καὶ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἥμαρτε πρὸ τῆς χειροτονίας, μὴ προσφερέτω, μένων ἐν τοῖς λοιποῖς, διὰ τὴν ἄλλην σπουδήν. Τὰ γὰρ λοιπὰ ἁμαρτήματα ἔφασαν οἱ πολλοὶ καὶ

rat. Hoc impudicitiæ peccatum hominem ſemper faciebat, vt loqui ſolent, irregularem, hoc eſt ad ſacra miniſteria inhabilem, tametſi multi, vt canon indicat, reliqua peccata impoſitione manuum tolli exiſtimabant. Canones porro requirunt, vt ne quis ſit digamus, nec viduam, nec aliam quamcumque ab alio per diuortium dimiſſam vxorem, habeat in matrimonio. Et ſi quis iſtiuſmodi ordinatus eſſet, per eamdem *Iuſtiniani* regulam ſtatim munere priuandus erat. Similiter vetitum erat, aliquem ordinare *ἀπολελυμένως* abſolute, hoc eſt ita, vt nulli particulari diœceſi vel eccleſiæ affigeretur; & cuiuſcumque ordinatio huic regulæ contraria fuerit, a LEONE [c] papa vana declaratur; & a magno concilio *Chalcedonenſi* [d] irrita & inualida. Alia huiuſmodi regula erat ad conſeruandum bo-

καὶ τὴν χειροθεσίαν ἀφιέναι, κ. τ. λ. Si presbyter, qui corpore prius peccaverat, promotus fuerit, & ſi ante ordinationem peccaſſe confeſſus fuerit, ne offerat, manens in aliis propter aliud eius bonæ vitæ ſtudium. Reliqua enim peccata dicunt multi manuum impoſitione tolli.

Vid. Concil. Nic. can. IX. *Εἴ τινες ἀνεξετάστως προήχθησαν πρεσβύτεροι, ἢ ἀνακρινόμενοι ὡμολόγησαν τὰ ἡμαρτημένα αὐτοῖς, καὶ ὁμολογησάντων αὐτῶν, παρὰ κανόνα κινέμενοι ἄνθρωποι τοῖς τοιέτοις χεῖρα ἐπιτεθείκασι· τέτας ὁ κανὼν ὀ προσίεται· τὸ γὰρ ἀνεπίληπτον ἐκδικεῖ ἡ καθολικὴ ἐκκλησία. Si qui citra examinationem promoti ſunt presbyteri, vel examinati peccata ſua confeſſi ſunt, eiſque confeſſis, præter canonem moti homines manus impoſuerunt, eos canon non admittit. Quod eſt enim a reprehenſione alienum, defendit eccleſia.* Canon. X. *ὅσοι προεχειρίσθησαν τῶν παραπεπτωκότων κατὰ ἄγνοιαν, ἢ καὶ προειδότων τῶν προχειρισαμένων, τἔτο ἐ προκρίνει τῷ κανόνι τῷ ἐκκλησιαστικῷ· γνωσθέντες γὰρ καθαιρἕνται. Quicumque ex iis, qui lapſi ſunt, vel per ignorantiam, vel ſcientibus iis, qui promouerunt, ordinati ſunt, hoc eccleſiaſtico canoni non præiudicat. Ii enim cogniti deponuntur.* Vid. & concil. Illiberrit. c. LXXVI. cit. ſupra c. II. §. VI. ſub litt. (z) pag. 18.

(*c*) Leo epiſt. XCII. ad Ruſtic. cap. I. Vana habenda eſt ordinatio, quæ nec loco fundata eſt, nec auctoritate munita.

(*d*) Concil. Chalced. can. VI. Μηδένα δὲ ἀπολελυμένως χειροτονεῖσθαι, *μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον, μήτε ὅλως τινὰ τῶν ἐν ἐκκλησιαστικῷ τάγματι· εἰ μὴ ἰδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως, ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ, ἢ μοναστηρίῳ, ὁ χειροτονέμενος ἐπικηρύττοιτο·* τὰς δὲ ἀπολύτως χειροτονεμένας *ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος* ἄκυρον ἔχειν *τὴν τοιαύτην* χειροθεσίαν, *καὶ μηδαμἕ δύνασθαι ἐνεργεῖν ἐφ' ὕβρει τἕ χειροτονήσαντος.* Nullum abſolute ordinari, *nec presbyterum, nec diaconum, nec omnino aliquem eorum, qui ſunt in ordine eccleſiaſtico, niſi ſpecialiter in eccleſia ciuitatis, vel pagi, vel martyrio, vel monaſterio is, qui ordinetur, deſignetur. Eos autem, qui abſolute ordi-*

num

num ordinem in eccleſia, vt nullus epiſcopus alios cuiuſdam epiſcopi clericos ordinaret, ipſo quidem non conſentiente; & ſi quis hoc facere auſus eſſet, concilium *Nicaenum* [*e*], concilium *Sardicenſe* [*f*] & concilium ſecundum *Arelatenſe* [*g*] omnes iſtiuſmodi ordinationes omnino irritas ac infirmas pronuntiant. Requirebatur in electione & ordinatione epiſcopi, vti hi quatuor generatim conſentirent, clerus videlicet, populus, epiſcopi prouinciales & metropolitanus. Et ordinationes, quae vlli huius regulae parti derogarint, per innumeros canones abſolute irritae declarantur, & epiſcopi ita ordinati officio amoveri iubentur. Concilium *Antiochenum* expreſſis verbis praeſentiam aut certe conſenſum epiſcoporum prouincialium [*h*] & metropolitani requirit; decernens, vt ordinatio contra hanc

---

nantur, *decreuit ſancta ſynodus*, irritam ac inualidam *habere eiuſmodi* minuum impoſitionem, *& nuſquam exercere ac operari poſſe ad eius, qui ordinant, iniuriam.* Vid. plura lib. IV. c. VI. §. II. vol. II. p. 170.

(*e*) Conc. Nic. c. XVI. *εἰ δὲ καὶ τολμήσειέ τις ὑφαρπάσαι τὸν τῷ ἑτέρῳ διαφέροντα, καὶ χειροτονῆσαι ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ, μὴ συγκατατιθεμένου τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, οὗ ἀνεχώρησεν ὁ ἐν τῷ κανόνι ἐξεταζόμενος· ἄκυρος ἔστω ἡ χειροτονία. Si in auſus fuerit quiſpiam eum, qui ad alium pertinet, ſurripere, & in eccleſia ſua, non conſentiente proprio epiſcopo, a quo receſſit, qui in canone cenſetur, irrita ſit ordinatio.*

(*f*) Concil. Sardic. c. XV. *καὶ τοῦτο δὲ πάντες ὁρίζομεν, ἵνα εἴ τις ἐπίσκοπος ἐξ ἑτέρας παροικίας βουληθῇ ἀλλότριον ὑπηρέτην, χωρὶς τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, εἴς τινα βαθμὸν καταστῆσαι, ἄκυρος καὶ ἀβέβαιος ἡ κατάστασις ἡ τοιαύτη νομίζοιτο. Hoc quoque omnes definimus; vt, ſi quis epiſcopus ex alia parochia velit alienum miniſtrum ſine conſenſu proprii epiſcopi in aliquo gradu conſtituere*, irrita & infirma eiuſmodi conſtitutio exiſtimetur.

(*g*) Concil. Arelat. II. c. XIII. Nullus cuiuſcumque ordinis clericus, non diaconus, non presbyter, non epiſcopus, quacumque occaſione faciente, propriam relinquat eccleſiam: ſed omnimodis aut excommunicetur, aut redire cogatur. Quod ſi aliquo commorationis tempore innito epiſcopo ſuo, in aliena eccleſia habitans, ab epiſcopo loci clericus fuerit ordinatus, huiuſmodi ordinatio irrita habeatur.

(*h*) Concil. Antioch. c. XIX. *Ἐπίσκοπον μὴ χειροτονεῖσθαι δίχα συνόδου καὶ παρουσίας τοῦ ἐν τῇ μητροπόλει τῆς ἐπαρχίας· τούτου δὲ παρόντος ἐξάπαντος βέλτιον μὲν συνεῖναι αὐτῷ πάντας τοὺς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ συλλειτουργούς, καὶ προσήκει δι' ἐπιστολῆς τὸν ἐν τῇ μητροπόλει συγκαλεῖν, καὶ εἰ μὲν ἀπαντοῖεν οἱ πάντες, βέλτιον· εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τοῦτο, τούς γε πλείους ἐξάπαντος παρεῖναι δεῖ, ἢ διὰ γραμμάτων ὁμοψήφους γενέσθαι· καὶ οὕτως μετὰ τῆς τῶν πλειόνων ἤτοι παρουσίας, ἢ ψήφου γίνεσθαι τὴν κατάστασιν· εἰ δὲ ἄλλως παρὰ τὰ ὡρισμένα γίγνοιτο,* μηδὲν ἰσχύειν τὴν χειροτονίαν· *εἰ δὲ κατὰ τὸν ὡρισμένον κανόνα γίγνοιτο ἡ κατάστασις, ἀντιλέ-*

ge-

regulam facta, nihil valeat. Concilium *Regenſe* [*i*] hanc ob cauſſam *Armentarium* epiſcopum *Ebredunenſem* epiſcopatu deiiciebat, quod nec generalis epiſcoporum prouincialium, nec metropolitani conſenſu, ſed a duobus epiſcopis clandeſtino ordinatus fuerat, ſine conſcientia ceterorum; ad quos hoc negotium præcipue pertinebat. Canones, ſpeciatim in eccleſia *Latina*, omnes in eo conſentiunt, vt ordinationes epiſcoporum contra generalem populi conſenſum factas, irritas ac vanas pronuntient. *Nullus inuitis detur epiſcopus,* inquit concilium aliquod *Aurelianenſe* [*k*], *ſed nec per oppreſſionem potentium perſonarum ad conſenſum faciendum ciues aut clerici, quod dici nefas eſt, inclinentur. Quod ſi factum fuerit, ipſe epiſcopus, qui magis per violentiam, quam decretum legitimum ordinatur, ab indepto epiſcopatus honore in perpetuum deponatur.* Similiter concilium *Cabillonenſe* [*l*]: *Si quis epiſcopus de quacunque ciuitate fuerit defunctus, non ab alio niſi a comprouincialibus, clero & ciuibus ſuis alterius habeatur electio: ſin ali-*

γοιεν δέ τινες δι' οἰκείαν φιλονεικίαν, κρατεῖν τὴν τῶν πλειόνων ψῆφον. *Epiſcopus ne ordinetur abſque ſynodo & præſentia metropolitani prouinciæ. Eo autem præſente, omnino melius eſt, omnes vna cum eo adeſſe, qui ſunt in prouincia eiuſdem muneris officiique ſocii, & oportet per epiſtolam metropolitanum eos conuocare: & ſi omnes quidem acceſſerint, bene eſt; ſin autem hoc fuerit difficile, plures omnino adeſſe oportet, vel per litteras vna cum illis ſuffragium ferre, & ſic cum plurium præſentia vel electione fieri conſtitutionem. Sin autem aliter præter hæc quæ, decreta ſunt, fiat,* non valeat ordinatio. *Sin autem ex præfinito canone facta fuerit conſtitutio, aliqui autem propter ſuum contentionis ſtudium contradicant, vincat plurium ſuffragium.*

(*i*) Conc. Regenſ. c. II. Ordinationem, quam canones irritam definiunt, nos quoque vacuandam eſſe cenſuimus, in qua, prætermiſſa trium præſentia, nec expetitis comprouincialium litteris, metropolitani quoque voluntate neglecta, prorſus nihil, quod epiſcopum faceret, oſtenſum eſt.
Vid. Conc. Arelat. II. c. VI. Illud ante omnia clareat, eum, qui ſine conſcientia metropolitani conſtitutus fuerit epiſcopus, iuxta magnam ſynodum eſſe epiſcopum non debere.
Concil. Aurelian. V. c. X. Vt nulli epiſcopatum præmiis aut comparatione liceat adipiſci, ſed cum voluntate regis, iuxta electionem cleri ac plebis, ſicut in antiquis canonibus tenetur ſcriptum, a metropolitano, vel quem in vice ſua præmiſerit, cum comprouincialibus pontifex conſecretur. Quod ſi quis hanc regulam huius ſanctæ conſtitutionis per coëmtionem exceſſerit, eum, qui per præmia ordinatus fuerit, ſtatuimus remouendum.

(*k*) Concil. Aurel. V. c. XI.

(*l*) Concil. Cabillon. I. c. X.

ter, huius ordinatio irrita habeatur. Hiſce congruit reſponſio *Leonis* [m] ad quæſtionem cuiuſdam epiſcopi *Gallicani: Nulla ratio ſinit, vt inter epiſcopos habeantur, qui nec a clericis ſunt electi, nec a plebibus expetiti, nec a prouincialibus epiſcopis cum metropolitani iudicio conſecrati.* Et reſcriptum *Honorii* de electione epiſcopi *Romani* [n]: *Si duo contra ſas temeritate certantes, fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitus ſacerdotem; ſed illum ſolum in ſede apoſtolica permanſurum, quem ex numero clericorum, noua ordinatione, diuinum iudicium & vniuerſitatis conſenſus elegerit.* Vt adeo, ſi quis epiſcoporum contra haſce regulas ordinaretur, ordinatio eius vana & irrita, ipſeque deponendus eſſet, ſimul ac eſſet ordinatus. Ita ſi quis epiſcopus ordinaretur, qui ſententiæ depoſitionis iam ante ſubiacebat, ordinatio eius nulla erat, quemadmodum ex iis, quæ de *Timotheo Aeluro* a diuerſis conciliis, in acta concilii *Chalcedonenſis* [o] relatis, declarantur, videre eſt. Si quis epiſcopus ordinaretur in ſedem plenam, in quam alius ante eum ordinatus fuerat, ordinatio eius valebat nihil. Pro epiſcopo non habendus, ſed tamquam adulter, & inuaſor iurium alterius, & lupus in veſtimentis ouium reiiciendus erat: Quod reſponſum erat, quod de *Nouatiano* dabat CYPRIANVS [p];

(m) Leo epiſt. XCII. ad Ruſtic. Narbonenſ. c. I.

(n) Honor. reſcript. ad Bonifac. ap. Crab. tom. I. p. 491.

(o) Synod. Cappadoc. in actis conc. I. Chalced. part. III. c. LI. (tom. IV. concil. p. 956.) Ea, quæ de Timotheo geſta ſunt, penitus non laudamus: ſacerdotium habere non poteſt. Primum quidem, quia oportet eum, qui ex quacumque cauſſa deponitur, ſuſtinere, & neque ad eum gradum accedere, neque ad maiorem currere dignitatem, antequam is, qui eum depoſuit, ſolvat ſententiam in eo prolatam, aut certe ſanctorum epiſcoporum ſynodus, quæ perſpexerint iuſta definiant.
Synod. Galat. ibid. c. LVII. p. 970. Eum, qui ex quacumque cauſſa depoſitus eſt, non ſolum ad maiorem gradum venire lex eccleſiaſtica non permittit, ſed neque in ordine, in quo fuit, permanere, niſi deponens propria ſententia eum rurſus abſoluat, aut certe ſynodus ſanctorum epiſcoporum aliquid de eo diſponat. Vide ſis & ſynod. Paphlagon. c. LIV. & ſynod. Corinth. c. LVI. ibid.

(p) Cyprian. epiſt. LV. ad Antonian. pag. 104. (p. 243. edit. Amſtelod. MDCC.) Factus eſt Cornelius epiſcopus de Dei & Chriſti eius iudicio, de clericorum pene omnium teſtimonio, de plebis, quæ tunc adfuit, ſuffragio, & de ſacerdotum antiquorum & bonorum virorum collegio; quum nemo ante ſe factus eſſet, quum Fabiani locus, id eſt, quum locus Petri & gradus cathe-

et concilium *Sardicenſe* [q] apud HILARIVM; & epiſcopi ac ſynodi orientales [r] in ante memorata cauſſa *Timothei Aeluri* apud LIBERATVM & in actis ſuis ſub finem concilii *Chalcedonenſis*. Similiter regula erat in eccleſia, vt ne quis energumenus, hoc eſt a malo dæmone agitatus, ordinaretur: vel ſi quis caſu vel errore aliquo eſſet ordinatus, vt ſtatim amoueretur. Hoc expreſſis verbis decretum legitur in concilio primo *Arauſicano* [s]: *Energumeni non ſolum non aſſumendi ſunt ad vllum ordinem clericatus, ſed & illi, qui ordinati iam ſunt, ab impoſito officio ſunt repellendi.* GELASIVS [t], *Neceſſario remouendi ſunt* (dæmoniaci), inquit, *ne quibuslibet, pro quibus Chriſtus eſt mortuus, ſcandalum generetur infirmis.* Alia regula erat eccleſiæ, ne quis, qui voluntarie corpus ſuum dilaceraſſet vel truncaſſet [u], ad vllum vmquam munus ſacrum admitteretur. Hinc ſi quis iam eſſet ordinatus, per canonem magnæ ſynodi *Nicænæ* [w] & decretum GELASII [x] ab officio ceſſare debebat; vel, vt conci-

dræ ſacerdotalis vacaret. Quo occupato de Dei voluntate, atque omnium noſtrum conſenſione firmato; quiſquis iam epiſcopus fieri voluerit, foris fiat neceſſe eſt; nec habeat eccleſiaſticam ordinationem, qui eccleſiæ non tenet vnitatem; quiſquis ille fuerit, multum licet de ſe iactans & ſibi plurimum vindicans; profanus eſt, alienus eſt, foris eſt. Et ibid. p. 249. Niſi ſi epiſcopus tibi videtur, qui, epiſcopo in eccleſia a ſedecim coëpiſcopis facto, adulter atque extraneus epiſcopus fieri a deſertoribus per ambitum nititur, &c.

(q) Hilar. de ſynodis p. 128.

(r) Liberat. breuiar. cap. XV. tot. (apud Labb. tom. V. concil. p. 763. 764.) Et acta concil. Chalced. part. III. epiſt. XXXVIII. XXXIX. XLI.

(s) Conc. Arauſic. I. c. XVI.

(t) Gelaſ. epiſt. IX. ad epiſc. Lucaniæ c. XIX.

(u) Can. apoſtol. XXI. ὁ ἑαυτὸν ἀκρωτηριάσας, μὴ γινέσθω κληρικός· αὐτοφόντης γάρ ἐστι, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας ἐχθρός. *Qui ſe ipſum exſecuit; non fiat clericus: eſt enim ſui homicida & hoſtis diuini opificii.*
Conc. Arelat. II. c. VII. Hos, qui ſe carnali vitio repugnare neſcientes abſcindunt, ad clerum peruenire non poſſe.

(w) Conc. Nic c. I. εἴ τις ὑγιαίνων ἑαυτὸν ἐξέτεμε, τοῦτον καὶ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεταζόμενον πεπαῦσθαι προσήκει· καὶ ἐκ τοῦ δεῦρο μηδένα τῶν τοιούτων χρῆναι προάγεσθαι. *Si quis, quum eſſet ſanus, ſe ipſum exſecuit, eum etiam in clero examinatum ceſſare conuenit, & deinceps nullum talem oportet promoueri.*

(x) Gelaſ. epiſt. IX. c. XIX. Si corpore ſauciatum fortaſſis aut debilem nequaquam ſancta contingere lex diuina permittit; quanto magis doni cæleſtis diſpenſatores eſſe non conuenit, quod eſt deterius, mente perculſos?

 liuu

lium *Romanum* ſub *Hilario* [y] definit, ſi quis iſtiuſmodi irrepſiſſet in ordines, epiſcopus, qui eum conſecrauerat, factum ſuum diſſoluere debebat, ſimul ac fraus detecta eſſet. Alia regula erat, vt ne quis, nondum vel irregulariter ſine debita baptiſmi formula baptizatus, ad ſanctos ordines admitteretur: quam ob cauſſam concilium *Nicænum* [z] eos, qui a *Paulianiſtis* ordinati erant, de nouo baptizari & ordinari iubebat, ſi alioquin apti eſſe ad functionem ſuam deprehenderentur. Idem decretum factum de omnibus inter hæreticos baptizatis vel rebaptizatis ab eis; vt ne quis eorum ordinaretur; & ſi qui ſubreptitia ratione ad ordines admiſſi eſſent, deponendi erant, pœna depoſitionis ipſi epiſcopo denuntiata, qui tales ordinare auſus eſſet, aut remouere eos, qui ab aliis fraudulenter eſſent ordinati, recuſaret [a]. Si quis ſæcularibus principibus vſus gradum in eccleſia obtinuiſſet, ſecundum canonem quemdam apoſtolicum [b] deponendus; & omnes a communione chriſtianorum ſegregandi erant, qui illi communicarent. Si quis epiſcopus aliquem minus dignum de propinquis ſuis ex mere humano adfectu ordinaſſet, per regulam eorumdem canonum

---

(y) Concil. Rom. c. III. Inſcii litterarum, nec non & aliqua membrorum damna perpeſſi, & hi qui ex pœnitentibus ſunt, ad ſacros ordines aſpirare non audeant. Quiſquis talium conſecrator exſtiterit, factum ſuum diſſoluet.

(z) Conc. Nic. can. XIX. Περὶ τῶν Παυλιανισάντων, εἶτα προσφυγόντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ὅρος ἐκτέθειται ἀναβαπτίζεσθαι αὐτοὺς ἐξάπαντος· εἰ δέ τινες ἐν τῷ παρεληλυθότι χρόνῳ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξητάσθησαν, εἰ μὲν ἄμεμπτοι καὶ ἀνεπίληπτοι φανεῖεν, ἀναβαπτισθέντες χειροτονείσθωσαν ὑπὸ τοῦ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπου· εἰ δὲ ἡ ἀνάκρισις ἀνεπιτηδείους αὐτοὺς εὑρίσκοι, καθαιρεῖσθαι αὐτοὺς προσήκει. κ. τ. λ. *De Paulianiſtis, qui deinde ad eccleſiam confugerunt, ſtatutum eſt, vt ii omnino rebaptizentur. Si qui vero tempore præterito in clericorum numero erant, ſi quidem a culpa & reprehenſione alieni viſi fuerint, rebaptizati ordinentur a catholicæ eccleſiæ epiſcopo. Si vero examinatio eos non eſſe aptos deprehendit, deponi eos oportet. cetera.*

(a) Felic. III. epiſt. I. c. V. Qui in qualibet ætate, alibi quam in eccleſia catholica, aut baptizati aut rebaptizati ſunt, ad eccleſiaſticam militiam prorſus non admittantur. --- Quoniam de ſuo ordine & communione videbitur ferre iudicium, quiſquis hoc violauerit inſtitutum, vel qui non remouerit eum, quem ex eis ad miniſterium clericale obrepſiſſe cognouerit.

(b) Can. apoſt. can. XXX. Εἴ τις ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος, δι' αὐτῶν ἐγκρατὴς ἐκκλησίας γένηται, καθαιρείσθω, καὶ ἀφοριζέσθωσαν καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες.

apo-

apoſtolicorum [c] ordinatio irrita habenda, & epiſcopus ſegregatione puniendus erat. Et huic regulæ conuenit decretum, in concilio *Toletano* decimo [d] ad eundem finem factum. Si quis epiſcopus ſucceſſorem ſuum ordinaſſet, per canonem concilii *Antiocheni* [e] ordinatio erat irrita, quod clandeſtine ſine prouincialis ſynodi conſenſu facta eſſet. Vel ſi quis epiſcopus a duobus tantum epiſcopis ordinatus eſſet, ob eamdem rationem deponendus erat, quia id factum erat contra regulam, quæ præſentiam metropolitani & epiſcoporum prouincialium

(c) Can. apoſt. c. LXXVI. *ὅτι μὴ χρὴ τὸν ἐπίσκοπον τῷ ἀδελφῷ, ἢ τῷ υἱῷ, ἢ ἑτέρῳ συγγενεῖ χαριζόμενον τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπισκοπῆς, χειροτονεῖν οὓς αὐτὸς βούλεται· κληρονόμους γὰρ τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ ποιεῖσθαι οὐ δίκαιον, τὰ τοῦ Θεοῦ χαριζόμενον πάθει ἀνθρωπίνῳ· οὐ γὰρ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν ὑπὸ κληρονομίαν ὀφείλει τιθέναι· εἰ δέ τις τοῦτο ποιήσοι, ἄκυρος μὲν ἔστω ἡ χειροτονία, αὐτὸς δὲ ἐπιτιμάσθω ἀφορισμῷ. Non oportet epiſcopum, fratri, vel filio, vel alteri propinquo dignitatem epiſcopatus largiendo, ordinare quos ipſe vult: non enim æquum eſt, vt epiſcopatus ſui hæredes faciat, humano adfectu largiens quæ Dei ſunt: nam Chriſti eccleſiam non debet hæreditati ſubiicere. Si quis autem hoc fecerit; irrita quidem ſit eius ordinatio; ipſe vero puniatur ſegregatione.*

(d) Conc. Toletan. X. can. III. Agnouimus quoſdam pontifices præcepti principis apoſtolorum, qui ait: *Paſcite, qui in vobis eſt, gregem &c.* ita eſſe immemores, vt quibuſdam monaſteriis, parochialibuſque eccleſiis, aut ſuæ conſanguinitatis perſonas, aut ſui ſanguinis participes inique ſæpe ſtatuant in prælatum; ita illis prouidentes commoda inhoneſta, vt eiſdem deſerantur, aut quæ proprio epiſcopo dare iuſtus ordo popoſcerit, aut quæ rapere deputati exactoris violentia potuerit. Proinde decenter omnibus placet, & in præſenti tale reſcindere factum, & non eſſe de cetero faciendum. Nam quiſquis pontificum deinceps, aut ſanguine propinquis, aut fauore ſibi perſonis quibuſcumque deuinctis talia commodare lucra tentauerit auſu nefandæ præſumtionis; & quod viſum fuerit, deuocetur in irritum, & qui ordinarit, annuæ excommunicationis ferat excidium.

(e) Conc. Antioch. c. XXIII. *Ἐπίσκοπον μὴ ἐξεῖναι ἀντ' αὐτοῦ καθιστᾷν ἕτερον ἑαυτοῦ διάδοχον, κἂν πρὸς τῇ τελευτῇ τοῦ βίου τυγχάνει· εἰ δέ τι τοιοῦτο γίγνοιτο, ἄκυρον εἶναι τὴν κατάστασιν, φυλάττεσθαι δὲ τὸν θεσμὸν τὸν ἐκκλησιαστικόν, περιέχοντα, μὴ δεῖν ἄλλως γίνεσθαι, ἢ μετὰ συνόδου καὶ ἐπικρίσεως ἐπισκόπων, τῶν μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἀναπαυσαμένου τὴν ἐξουσίαν ἐχόντων τοῦ προάγεσθαι τὸν ἄξιον. Nec liceat epiſcopo alium pro ſe ſucceſſorem conſtituere, etiam ſi ſit in fine vitæ. Si quid autem fiat eiuſmodi, irrita ſit conſtitutio. Seruetur autem ritus eccleſiaſticus, qui continet, non aliter debere fieri, quam cum ſynodo & iudicio epiſcoporum, qui poſt defuncti dormitionem poteſtatem habent dignum prouehendi.*

 requi-

requirebat. Hinc concilium *Arauſicanum* primum [*f*] in tali caſu hoc habebat decretum: *Duo ſi præſumſerint ordinare epiſcopum, placuit de præſumtoribus, vt, ſicubi contigerit, duos epiſcopos inuitum epiſcopum facere, auctoribus damnatis, vnius eorum eccleſiæ ipſe, qui vim paſſus eſt, ſubſtituatur: ſi voluntarium duo fecerint, & ipſe damnabitur, quo cautius ea, quæ ſunt antiquitus inſtituta, ſeruentur.* Et concilium *Regenſe* [*g*] *Armentarium* epiſcopum *Ebredunenſem* hanc ipſam ob cauſſam re vera deponebat, quia non habuerat tres epiſcopos ad ſe ordinandum. Hæc omnia contra cognitas ordinationis regulas fiebant, hominibuſque dabantur crimini, quia bonas regulas & decreta, ad bonum regimen & in beneficium eccleſiæ ſapientiſſime facta, violabant. Et idcirco ſi quo in huiuſmodi caſu crimen committeretur, ordinatio per diſciplinam eccleſiæ irrita declaranda erat ab origine; & clerici ſic ordinati deponi poterant, ſimul ac ordinati eſſent, ob vitium in ipſorum ordinatione commiſſum. Equidem id manifeſtum eſt, eccleſiam non ſemper eos re ipſa depoſuiſſe: tunc vero a ſuis ipſius regulis diſcedebat, & talis agendi ratio ad fauorem duntaxat & indulgentiam in ſpecialioribus quibuſdam caſibus impertiendam ſpectabat, quum eccleſia iuſtis de cauſſis diſciplinam ſuam laxandam, & hominibus iſtiuſmodi commoda concedenda duceret, quæ rigore legis ſibi poſtulare haud poterant. Generalibus diſciplinæ regulis ſua conſtabat vis & auctoritas, etiamſi eccleſia non ſemper e re ſua eſſe iudicaret, eas ſeuere exſequi.

§. IV.

Nullum remedium hoc in caſu per publicæ pœnitentiæ pro criminibus actionem permiſſum.

NEQVE vllum hoc in caſu remedium erat, vt quis ſolemnem criminum ſuorum expiationem coram eccleſia, publicam pro eis agendo pœnitentiam, faceret. Hoc enim viam

(*f*) Concil. Arauſic. I. c. XXI.

(*g*) Conc. Regenſ. c. II. Ordinationem, quam canones irritam definiunt, nos quoque euacuandam eſſe cenſuimus, in qua, prætermiſſa trium præſentia, nec expetitis comprouincialium litteris, metropolitani quoque voluntate neglecta, prorſus nihil, quod epiſcopum faceret, oſtenſum eſt. Itaque placuit in voluntate domini, remoto eo, qui perperam aſſumtus erat epiſcopus, fieri omnino fratrum conſtitutionem, eccleſiaſtica traditione ſeruata.

ad

ad regularem ordinationem adeo non aperiebat, vt de eis rebus eſſet, quæ eos a munere eccleſiaſtico plane reiiciebant. Si vero clandeſtinis artibus ordinationem obtinuiſſent, idonea credebatur ratio ordinibus eos ſuis priuandi deque gradu deiiciendi. *Ex pœnitentibus*, inquit concilium *Carthaginenſe* quartum [*b*], *quamuis ſit bonus, clericus non ordinetur. Si per ignorantiam epiſcopi factum fuerit, deponatur a clero, quia ſe ordinationis tempore non prodidit fuiſſe pœnitentem.* Eumdem in modum concilium *Romanum* ſub *Hilario* pœnitentes [*i*] non minus, quam inſcios litterarum & aliqua membrorum damna paſſos, ab ordinatione arceri iubet: Et declarat, vt quiſquis epiſcoporum tales conſecrauerit, factum ſuum diſſoluat; hoc eſt, ordinibus eos ſuis, ſimul ac ordinati fuerint, deiiciat. Idem ab *Innocentio* epiſcopo *Romano* definitum eſt in cauſſa cuiuſdam *Modeſti*, qui, poſtquam pro multis criminibus pœnitentiam egiſſet, non tantum clericus ordinatus fuerat, quod legi erat contrarium, ſed epiſcopatum etiam ambiebat. Decretum eius hac in re ita habet; *Non* [*k*] *ſola ab epiſcopatus ambitione, ſed etiam* (ſecundum canones *Nicanos* [*l*]) *a clericatus remoueatur officio.* Concilium *Aurelianenſe* tertium idem ſanxit [*m*]: *De ipſis, qui ordinandi ſint clerici, regulari cuſtodiatur ſtudio, ne aut duarum vxorum vir; aut renuptæ maritus, aut pœnitentiam profeſſus -- ad ordines promoueatur. Quod ſi ſciens epiſcopus contra hæc ſtatuta agendum eſſe crediderit, is quidem qui ordinatur, ſuſcepto iuxta anteriores canones priuetur officio: ſed & pro ordinationis temeritate ſex menſibus a celebrandis officiis ſequeſtretur.* Concilium *Agathenſe* [*n*] pœnam quodam modo mitigat, talibus presbyteris & diaconis nomen & honorem tenere permittens, diaconis autem calicem miniſtrare, & presbyteris oblationem altaris conſecrare interdicens. Et concilium primum *Toletanum* [*o*] eos de gradu quidem deiicit, non

(*b*) Conc. Carth. IV. c. LXVIII.
(*i*) Conc. Rom. can. III. cit. ſub litt. anteced. (*y*) pag. 60.
(*k*) Innocent. epiſt. VI. ad epiſcopos Apuliæ.
(*l*) Concil. Nic. can. IX. & X. cit. §. III. litt. (b) pag. 54. 55.
(*m*) Concil. Aurelian. III. can. VI.
(*n*) Concil. Agath. c. XLIII. vid. cap. III. §. IX. ſub litt. (g) pag. 34.
(*o*) Concil. Tolet. I. c. II. Placuit, pœnitentes non admittantur ad clerum. -- Si qui autem ante ordinati ſunt diacones, inter ſubdiaconos habeantur.

omni-

omnino tamen, ſed diaconis, qui ita de pœnitentibus ordinati fuerint, locum inter hypodiaconos, hoc eſt in proximo inferiore ordine, habere permittit. Hac vel illa ratione quilibet clericus, qui pœnitentiam egerat, dum eſſet laicus, corrigebatur & plectebatur eo, quod quum ordinaretur, non declaraſſet, ſe in iſtiuſmodi ſtatu eſſe, qui per eccleſiæ regulas iuſto impedimento ordinationi ipſius eſſet. Et ſemper res plena ſcandali & offenſionis habebatur, ſi cui, qui publice pœnitentiam in eccleſia egiſſet, permitteretur inſtar publici miniſtri officia celebrare. Eccleſia admittere eos ad veniam & pacem poſt pœnitentiam poterat, ſed vt ad aliquam dignitatem adſpirarent, vel in vllo clericali officio perſeuerarent, eis permittere nolebat.

§. V.

Impedimenta quædam ordinationis, ab externo hominum ſtatu & conditione in mundo oriunda, deiectioni eorum nonnumquam dabant occaſionem.

Alivd genus erat impedimentorum ordinationis, quæ, vt obſeruo, non ex vlla criminali actione in hominibus, ſed ex externo tantum eorum ſtatu & conditione in mundo oriebantur; quia cum ſacri ordinis officiis conſiſtere non poterat. Quocirca plures accuratæ regulæ datæ, ad iſtiuſmodi hominum ordinationem impediendam, eoſque de clericali ad ſæcularem ſtatum deiiciendos, ſi forte contra iſtiuſmodi interdicta imprudenter eſſent ordinati. Ita, vt paucis rem exemplis illuſtremus, militia (ſub qua, vt alio loco [*] oſtendimus, non tantum armati milites, ſed omnes etiam miniſtri palatii imperatoris, & omnes apparitores iudicum ſiue gubernatorum prouinciarum comprehendebantur) militia, inquam, hoc ſenſu latiore accepta, cum officiis vitæ clericalis conſiſtere non poſſe credebatur: quia homines, in iſtiuſmodi vitæ genere conſtituti, per leges ſeruitio imperii tenebantur, idcirco leges tam eccleſiaſticæ quam ciuiles eos ad ordinem aliquem eccleſiæ admitti vetabant; et ſi quam per fraudem vel errorem admiſſi eſſent, amouendi & ad priſtinum ſtatum reuocandi erant. Eccleſia aliam etiam habebat rationem reiiciendi mi-

(*) Lib. IV. c. IV. §. I. vol. II. pag. 144. 145.

lites

lites bellicos, quod probabile eſſet, eos manus ſuas ſanguine maculaſſe, cuiuſmodi ordinationem accipere non poterant. Hinc quum nonnulli tales in eccleſiis *Hiſpanicis* in ordines adſciti eſſent, *Innocentius* pontifex *Romanus*, data ad ſynodi *Toletanæ* epiſcopos acriore epiſtola, narrabat, expedire propter numerum ſic ordinatorum, vt in officio tolerarentur, ne perturbationes mouerentur quam plurimis eccleſiis, & vt ea, quæ facta eſſent, Dei potius iudicio dimitterentur: ſed ſi deinceps iſtiuſmodi ordinarentur, tam hos ipſos, quam qui eos ordinaſſent [p], ordine & honore priuandos eſſe pronuntiabat. Cui eius admonitioni concilium *Toletanum* [q] eatenus morem gerebat, vt canonem faceret in hanc ſententiam: *Si quis poſt baptiſmum militauerit & chlamydem ſumſerit, aut cingulum; etiamſi grauiora non admiſerit, ſi ad clerum admiſſus fuerit, diaconii non accipiat dignitatem.* Seruos & clientes beneficiarios ordinari ex eadem ratione prohibitum erat, quia per legem miniſterio dominorum ſuorum temporalium obligati erant: Ita ſimiliter omnia membra ciuilis cuiuſdam ſocietatis, vel ſodalitii opificum, quia miniſterio reipublicæ tenebantur: Et omnes, qui nomine veniebant curialium ſiue decurionum in imperio *Romano;* vtpote qui membra erant curiæ, ſiue communis concilii in aliqua ciuitate, cui per facultates & poſſeſſiones ſuas operam ſuam commodare debebant. Horum omnium ordinatio generatim tum per eccleſiaſticas tum ciuiles leges interdicta erat: & ſi qui eorum irregulariter eſſent ordinati, domini libertatem habebant repetendi ſeruos ſuos; imperium milites ſuos; & curia

(*p*) Innocent. epiſt. XXIII. ad ſynod. Toletan. cap. IV. De ordinationibus, quas prauæ conſuetudinis vitio Hiſpanienſes epiſcopos celebrare cognoſcimus, fuerat aliquid ſecundum maiorum traditionem ſtatuendum, niſi perpenderemus, ne perturbationes quam plurimis eccleſiis moueremus. Quorum factum ita reprehendimus, vt propter numerum corrigendorum ea, quæ quoquo modo facta ſunt, in dubium non vocemus, ſed Dei potius iudicio dimittamus. --- Sed ne deinceps ſimilia committantur, dilectionis veſtræ maturitas prouidere debebit, vt tantæ vſurpationi ſaltem nunc finis neceſſarius imponatur: eo videlicet conſtituto, vt ſi qui poſthac aduerſus formas canonum vel ad eccleſiaſticum ordinem, vel ad ipſum ſacerdotium venire tentauerint, vna cum creatoribus ſuis ipſo, in quo inuenti fuerint, ordine & honore priuentur.

(*q*) Concil. Tolet. I. c. VIII.

decuriones ſuos deſertores: Et eccleſia, excepto in quibuſdam ſpecialibus caſibus, eos deponere debebat & ſtatim conſentire, vt ad antiquam ſuam ſtationem & functionem ſæcularem reducerentur. De quibus omnibus libro quodam [*] anteriore copioſius expoſuimus, hoc autem loco ea tantum ad explanandum diſciplinam eccleſiæ attingimus.

§. VI.

Quænam crimina depoſitionem, vel alias cenſuras clericis in officii ſui adminiſtratione adferre potuerint. 1. Clerici cenſura eccleſiaſtica adficiendi ob contemtum canonum.

HACTENVS cauſſas & occaſiones deiectionis clericorum ex vitio aliquo, ſub clericalis muneris aditum commiſſo, oriundas ſpectauimus. Iam videbimus, quænam crimina deiectionem parere, vel aliis cenſuris in officii ſui adminiſtratione obnoxios eos reddere potuerint. Atque heic generatim notandum fuerit, clericum cenſuris ſemper fuiſſe obnoxium ob quemuis contemtum canonum. Qua de re in concilio primo *Carthaginenſi* [r], *Taurinenſi* & *Bracarenſi* & diuerſis aliis regulæ præſcriptæ leguntur. Verum vt hæ clericos & laicos pariter adficiunt, eas heic longo ordine recenſere nihil attinet, quum id libro quodam ſuperiore [†], in generaliore diſciplinæ conſideratione, factum ſit.

§. VII.

2. Ob negligentiam in officio ſuo.

SPECIALIVS cenſuræ obnoxii erant ob negligentiam in officio ſuo, vel actionem aliquam in eius adminiſtratione, rectæ legum normæ minime conuenientem. *Epiſcopus aut presbyter*, inquiunt canones apoſtolici [s], *clerum vel populum negli-*

(*) Lib. IV. c. IV. §. II. ſeqq. volum. II. p. 141. ſeqq.

(r) Concil. Carthag. I. c. XIV. Si quis ſtatuta ſupergreſſus corruperit, vel pro nihilo habenda putauerit, ſi laicus eſt, communione, ſi clericus eſt, honore priuetur.
Conc. Taurin. c. II. †
Conc. Brac. I. c. XL. (ap. Labb. conc. II. can. XXII. tom. V. conc. p. 842.) Placuit, vt quæcumque præcepta antiquorum canonum modo in concilio recitata ſunt, nullus audeat præterire. Si quis autem quaſi contumax transgreditur, ille neceſſe eſt vt de ſuo degradetur officio.

(†) Lib. XVI. cap. IX. §. V. volum. VII. pag.

(s) Canon. apoſt. c. LVIII. Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ἀμελῶν τοῦ κλήρου, ἢ τοῦ λαοῦ,

gens

gens & non docens eos pietatem, ſegregetur: ſi autem in ſocordia perſeveret, deponatur. Hæc negligentia in ciuili lege [t] ſacrilegium audit, & hoc nomine puniri iubetur.

§. VIII.

3. Ob neglectum vſum publicæ liturgiæ, orationis dominicæ, hymnorum &c.

Si clerici publicam liturgiam, vel vllam eius partem, orationem dominicam, ſtatos & receptos hymnos, cetera, prætermitterent, cenſuræ & condemnationi obnoxii erant. Concilium *Toletanum* quartum diuerſos hanc in rem canones habet. *Quiſquis ſacerdotum vel ſubiacentium clericorum*, inquit vnus canon [u], *orationem dominicam quotidie aut in publico aut in priuato officio prætericrit, propter ſuperbiam iudicatus, ordinis ſui honore priuetur.* Alius [w] vſum precum communium, doxologiæ, & hymnorum HILARII atque AVGVSTINI, in laudem Dei atque apoſtolorum & martyrum triumphos compoſitorum ſtabilit, & tandem concludit: *Sicut igitur orationes, ita & hymnos in laudem Dei compoſitos nullus noſtrum vlterius improbet, ſed pari modo Gallicia Hiſpaniaque celebrent, excommunicatione plectendi, qui hymnos reiicere fuerint auſi.* Alius vſum hymni trium puerorum confirmat, eamdem pœnam negligentibus eum [x] denuntians. Quartus quidam canon [y] definit, quemadmodum doxologia illa *Glo-*

καὶ μὴ παιδεύων αὐτὰς τὴν εὐσέβειαν, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ τῇ ῥᾳθυμίᾳ, καθαιρείσθω.

(t) Cod. Theodoſ. lib. XVI. tit. II. de epiſcopis leg. XXV. Qui diuinæ legis ſanctitatem aut neſciendo confundunt, aut negligendo violant, ſacrilegium committunt.

(u) Concil. Tolet. IV. c. X.

(w) Ibid. can. XIII.

(x) Ibid. can. XIV. Hymnum quoque trium puerorum, in quo vniuerſa cæli terræque creatura dominum collaudat, & quem eccleſia catholica per totum orbem diffuſa celebrat, quidam ſacerdotes in miſſa dominicorum dierum & in ſolemnitatibus martyrum canere negligunt: proinde hoc ſanctum concilium inſtituit, vt per omnes eccleſias Hiſpaniæ vel Galliciæ in omnium miſſarum ſolemnitate idem in pulpito decantetur: communionem amiſſuri, qui & antiquam huius hymni conſuetudinem noſtramque definitionem exceſſerint.

(y) Ibid. c. XV. In fine pſalmorum non, ſicut a quibuſdam huc vſque, Gloria patri, ſed, Gloria & honor patri dicatur, Dauid propheta dicente: *Afferte domino gloriam & honorem:* & Ioannes euangeliſta in apocalypſi: *Audiui*

ria patri, &c. ab omnibus eccleſiaſticis cani debeat: & quintus quidam [z] lectionem apocalypſeos certo anni tempore fieri iubet, inter paſcha ſcilicet & pentecoſten, eamdem ſententiam & pœnam excommunicationis denuntians omnibus, qui vel librum tamquam non canonicum reiecturi, vel in diuino officio ſecundum datam regulam adhibere prætermiſſuri ſint.

§. IX.

4. Ob mutationem in forma baptiſmi factam.

Si quis eccleſiæ miniſter materialem mutationem faceret in adminiſtrandis ſacramentis, propter iſtam audaciam officio deiiciendus erat: Verbi gratia, ſi vel generalem verborum formulam in baptiſmo vſitatam mutaret, vel trinam immerſionem, vniuerſali conſuetudine in omnibus eccleſiis receptam. *Si quis epiſcopus aut presbyter*, inquit canon quidam apoſtolicus [a], *ſecundum domini conſtitutionem non baptizauerit in patrem & filium & ſpiritum ſanctum ; ſed in tres principio carentes, vel in tres filios, vel in tres paracletos, deponatur.* Et proximus canon [*] ait: *Si quis epiſcopus aut presbyter non tres merſiones vnius initiationis ſeu baptiſmi fecerit; ſed vnam merſionem, quæ detur in mortem domini, deponatur. Non enim dixit dominus; In mortem meam baptizate: ſed, Euntes docete omnes gentes; baptizantes eos in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti.*

---

vocem cæleſtis exercitus dicentem: Honor & gloria Deo noſtro ſedenti in throno: ac per hoc hæc duo ſic oportet in terris dici, ſicut in cælis reſonant. Vniuerſis igitur eccleſiaſticis hanc obſeruantiam damus, quam quisquis prætererit, communionis iacturam habebit.

(z) Ibid. can. XVII. Apocalypſin librum multorum conciliorum auctoritas & ſynodica ſanctorum præſulum Romanorum decreta Ioannis euangeliſtæ eſſe perſcribunt, & inter diuinos libros recipiendum [hic deeſt aliquid] atque in eccleſia Dei prædicare contemnunt. Si quis eum deinceps aut non receperit, aut a paſcha vſque ad pentecoſten miſſarum. tempore in eccleſia non prædicauerit, excommunicationis ſententiam habebit.

(a) Can. apoſt. XLIX. (al. XLI.) Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος κατὰ τὴν τοῦ κυρίου διάταξιν μὴ βαπτίσῃ εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλὰ εἰς τρεῖς ἀνάρχους, ἢ εἰς τρεῖς υἱοὺς, ἢ εἰς τρεῖς παρακλήτους, καθαιρείσθω.

(*) Can. apoſt. XLII. (al. L.) Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος μὴ τρία βαπτίσματα μιᾶς μυήσεως ἐπιτελέσῃ, ἀλλὰ ἓν βάπτισμα τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ κυρίου διδόμενον, καθαιρείσθω· οὐ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος, εἰς τὸν θάνατόν μου βαπτίσατε· ἀλλὰ, πορευθέντες κ. τ. λ.

§. X.

§. X.

5. *Si non frequentarent quotidianum Dei cultum.*

Si quis clericus eccleſiam frequentare & diuino cultui adeſſe negligeret, etiam quando ipſe non celebrabat ſacrificium, deponendus erat, ſi admonitus in contemtu perſiſteret. Hunc in finem decretum legimus a concilio *Toletano* primo [b] factum: *Presbyter, vel diaconus, vel ſubdiaconus, vel quilibet eccleſiæ deputatus clericus, ſi intra ciuitatem fuerit, vel in loco, in quo eccleſia eſt, aut caſtella, aut vici ſunt, aut villæ, ſi ad eccleſiam aut ad ſacrificium quotidianum non venerit, clericus non habeatur, ſi caſtigatus, per ſatisfactionem veniam ab epiſcopo noluit promereri.* Concilium *Agathenſe* tales ad communionem peregrinam reducit [c], hoc eſt, officio ad tempus amouet. Et lex IVSTINIANI [d] eos extra clerum iubet conſtitui, propter ſcandalum, quod per iſtiuſmodi neglectum & contemtum diuini cultus detur laicis.

§. XI.

6. *Si ſæcularibus officiis ſeſe implicarent.*

Si quis clericus ſe admiſceret atque implicaret ſæcularibus officiis, quum hoc minus neceſſaria auocatio eſſet a propria eius functione, & proprium vocationis eius impediret negotium, munere ſuo priuandus erat. *Non oportet*, inquit vnus e canonibus apoſtolicis [e], *vt epiſcopus ſe* εἰς δημοσίας διοικήσεις *in publicas adminiſtrationes demittat, ſed eccleſiaſticis vſibus vacet. Aut igitur perſuadeatur hoc non facere, aut deponatur. Nemo e-*

(b) Concil. Tolet. I. c. V.

(c) Conc. Agath. c. II. Contumaces clerici, prout dignitatis ordo permiſerit, ab epiſcopis corrigantur: & ſi qui prioris gradus elati ſuperbia communionem fortaſſe contemſerint, aut eccleſiam frequentare, vel officium ſuum implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur: ita, vt quum eos pœnitentia correxerit, reſcripti in matricula gradum ſuum dignitatemque recipiant.

(d) Cod. Iuſtin. lib. I. tit. III. de epiſcopis leg. XLII. §. X. τοὺς μὴ εὑρισκομένους ἀμέμπτως ταῖς λειτουργίαις προσκαρτεροῦντας ἔξω τοῦ κλήρου καθίστασθαι, *Eos, qui inuenti non fuerint inculpate in liturgiis perſeuerantes, extra clerum conſtitui (iubemus).*

(e) Can. apoſtol. LXXXI. ὅτι μὴ χρὴ ἐπίσκοπον καθιέναι ἑαυτὸν εἰς δημοσίας διοικήσεις, ἀλλὰ προσευκαιρεῖν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς χρείαις· ἢ πειθέσθω οὖν τοῦτο μὴ

 nim

nim poteſt duobus dominis ſeruire; iuxta dominicam admonitionem. Alius canon [*f*] ait: *Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, militiæ vacans, & vtrumque retinere volens, Romanum magiſtratum & ſacram adminiſtrationem; deponatur. Quæ enim ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei Deo.* Concilium *Carthaginenſe* primum [*g*] clericis interdicit, ne adminiſtrationem vel procurationem domorum in ſe recipiant, quia apoſtolus dicat: *Nemo militans Deo, ingerit ſe negotiis ſæcularibus.* Et concludit: *Proinde aut clerici ſint ſine actionibus domorum, aut actores ſint ſine officio clericorum.* Enimuero quum neceſſitas vel caritas videri poſſet poſtulare a clericis, vt in caſibus quibuſdam ſpecialibus negotiis ſæcularibus ſeſe implicarent, concilium *Chalcedonenſe* [*h*] regulam cum quadam diſtinctione tradit: *Peruenit,* inquiens, *ad ſanctam ſynodum, quod eorum, qui in clerum cooptati ſunt, quidam propter turpe lucrum alienas poſſeſſiones conducunt, & ſæcularia negotia exercent, diuinum miniſterium negligentes, ſæcularium vero domos ſubeuntes, & eorum facultatum tractationem ac curationem propter auaritiam ſuſcipientes. Definiit ergo ſancta ſynodus, neminem deinceps, nec epiſcopum, nec clericum, nec monachum vel poſſeſſiones conducere, vel ſæcularibus poſſeſſionum adminiſtrationibus ſe ipſum ingerere: niſi vtique ex lege ad inexcuſabilem impuberum tutelam vocetur, vel ciuitatis epiſcopus eum rerum eccleſiaſticarum curam gerere permittat, vel orphanorum, vel viduarum, quibus prouideri non poteſt, & perſonarum, quæ eccleſiaſtico auxilio maxime indigent, propter*

ποιεῖν, ἢ καθαιρείσθω· οὐδεὶς γὰρ δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, κατὰ τὴν κυριακὴν παρακέλευσιν.

(*f*) Ibid. can. LXXXIII. Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, στρατείᾳ σχολάζων, καὶ βουλόμενος ἀμφότερα κατέχειν, Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν καὶ ἱερατικὴν διοίκησιν, καθαιρείσθω· τὰ γὰρ Καίσαρος, Καίσαρι· καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, θεῷ. Vid. can. VII. ibid. κοσμικὰς φροντίδας μὴ ἀναλαμβανέτω· εἰ δὲ μή, καθαιρείσθω.

(*g*) Conc. Carth. I. c. VI.

(*h*) Concil. Chalced. can. III. Ἦλθεν εἰς τὴν ἁγίαν σύνοδον, ὅτι τῶν ἐν τῷ κλήρῳ κατειλεγμένων τινὲς δι' οἰκείαν αἰσχροκέρδειαν ἀλλοτρίων κτημάτων γίνονται μισθωταί, καὶ πράγματα κοσμικὰ ἐργολαβοῦσι, τῆς μὲν τοῦ θεοῦ λειτουργίας καταρρᾳθυμοῦντες, τοὺς δὲ τῶν κοσμικῶν ὑποτρέχοντες οἴκους, καὶ οὐσιῶν χειρισμοὺς ἀναδεχόμενοι διὰ φιλαργυρίαν· ὥρισε τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, μηδένα τοῦ λοιποῦ, μὴ ἐπίσκοπον, μὴ κληρικόν, μὴ μονάζοντα, ἢ μισθοῦσθαι κτήματα, ἢ πράγματα, ἢ ἐπεισάγειν ἑαυτὸν κοσμικαῖς διοικήσεσι· πλὴν εἰ μή που ἐκ νόμων καλοῖτο εἰς ἀφηλίκων, ἀπαραίτητον ἐπιτροπήν, ἢ ὁ τῆς πόλεως ἐπίσκοπος ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτρέψοι φροντίζειν πραγμάτων, ἢ ὀρφανῶν, καὶ χηρῶν ἀπρονοήτων, καὶ τῶν προσώπων τῶν μάλιστα τῆς ἐκκλησιαστικῆς δεομένων βοηθείας, διὰ τὸν φόβον τοῦ κυ-

timo-

timorem domini. Si quis autem, quæ ſtatuta ſunt, deinceps transgredi adgreſſus fuerit, is pœnis eccleſiaſticis ſubiiciatur. Dantur multæ aliæ leges, quæ clericis pro aliis ſpondere vel cauſſam in iudicio agere, vel ſæcularem negotiationem exercere interdicunt; ſed tamen cum aliqua limitatione & exceptione. De quibus quum libro quodam antecedente [*] copioſe diſſeruimus, hoc loco plura dicere nihil attinet.

§. XII.

7. Si propriam eccleſiam ſine venia deſererent, ad migrandum ad aliam.

Alivd eiuſdem generis crimen erat in clerico, ſi eccleſiam ſuam, cui initio per ordinationem adfixus erat, ſine venia epiſcopi, ad cuius iuriſdictionem pertinebat, deſereret. Licet enim hoc proprie non eſſet abſoluta quædam & vniuerſalis abdicatio & deſertio miniſterii eccleſiaſtici; manifeſta tamen boni ordinis violatio erat, & transgreſſio vtilis regulæ, per ſæpius iteratas præceptiones in vniuerſa eccleſia ſtabilitæ, qua clerici epiſcopi ſui eccleſiam vel diœceſin ſine eius conſenſu deſerere, & in alia quacumque in fraudem epiſcopi, qui initio eos ordinauerat, recipi prohibentur. *Si quis presbyter aut diaconus,* inquit canon quidam apoſtolicus [i], *relicta parœcia ſua ad aliam abierit; & quum migrauerit penitus, in alia parœcia præter epiſcopi ſui voluntatem manſerit; hunc iubemus non amplius ſacris miniſtrare; præſertim ſi epiſcopo ad reditum hortanti non obtemperauerit, in ordinis deſertione perſeuerans: illic tamen veluti laicus communicet. Sin vero epiſcopus, apud quem verſatur, pro nihilo ducens aduerſum eos decretam ceſſationem a miniſterio, receperit eos tamquam clericos; ſegregetur, vt magiſter turbati ordinis.* Eadem regula

ρίᾳ· εἰ δέ τις παραβαίνειν τὰ ὡρισμένα τοῦ λοιποῦ ἐπιχειρήσει, ὁ τοιοῦτος ἐκκλησιαστικοῖς ὑποκείσθω ἐπιτιμίοις.

(*) Lib. VI. cap. IV. §. IX. X. XI. ſeq. volum. II. p. 401. ſeqq.

(i) Can. apoſtol. XII. (al. XV. XVI.) Εἴ τις πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τῶν κληρικῶν, ἀπολείψας τὴν ἑαυτοῦ παροικίαν, εἰς ἑτέραν ἀπέλθῃ, καὶ παντελῶς μεταστὰς διατρίβῃ ἐν ἄλλῃ παροικίᾳ παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου· τοῦτον κελεύομεν μηκέτι λειτουργεῖν, εἰ μάλιστα, προσκαλουμένου αὐτὸν ἐπανελθεῖν ἐπισκόπου, οὐχ ὑπήκουσεν, ἐπιμένων τῇ ἀταξίᾳ· ὡς λαϊκὸς μέν τοι ἐκεῖσε κοινωνείτω· εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος, παρ' ᾧ τυγχάνουσιν, παρ' οὐδὲν ἡγησάμενος τὴν κατ' αὐτῶν ὁρισθεῖσαν ἀργίαν, δέξηται αὐτοὺς ὡς κληρικούς, ἀφοριζέσθω ὡς διδάσκαλος ἀταξίας.

ſæpi-

ſæpius repetitur in antiquis canonibus, ad quos alio loco lectorem [†] amandauimus.

§. XIII.

8. Si miniſterium obire auderent, a ſynodo iam condemnati.

Si quis clericus miniſterium obire auderet, poſtquam a ſynodo condemnatus, nec dum ab ea vel alia quadam ſynodo abſolutus eſſet, ob contemtum ſuum deiiciendus erat ſine vlla ſpe reſtitutionis. Ita primum in canonibus apoſtolicis [k] decretum eſt: *Si quis epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, iuſte propter manifeſta crimina depoſitus, attingere ſibi quondam traditum miniſterium auſus fuerit; is penitus ab eccleſia exſcindatur.* Concilium *Antiochenum* [l] hanc regulam paullo explicitius repetit: *Si quis epiſcopus a ſynodo depoſitus, vel presbyter, vel diaconus a proprio epiſcopo, ſacrum celebrare auſus fuerit, ſiue epiſcopus ſecundum præcedentem conſuetudinem, ſiue presbyter, ſiue diaconus, nullam amplius ſpem reſtitutionis in alia ſynodo, neque defenſionis locum ei habere liceat. Sed & omnes, qui ei communicant, ex eccleſia eiiciantur, & maxime ſi quam ſententiam aduerſus prædictos prolatam didicerunt, eis communicare auſi fuerint.* Hic canon in magno concilio *Chalcedonenſi* [m] repetitur & confirmatur, tamquam firma & ſtata regula, tunc vniuerſalis eccleſiæ codici inſerta.

§. XIV.

9. Si a cenſura ſynodi prouincialis ad extraneas appellarent eccleſias.

Hoc in caſu eccleſia appellationem permittebat, vt, ſi quis iniuriam paſſus, vel oppreſſus eſſet per violentam aliquam ſecum agendi rationem, coram prouinciali ſynodo ius poſtu-

(†) Lib. VI. c. IV. §. IV. vol. II. p. 387. ſeqq.

(k) Can. apoſtol. XXIX. (al. XXI.) Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, καθαιρεθεὶς δικαίως ἐπὶ ἐγκλήμασι φανεροῖς, τολμήσειεν ἐφάψασθαι τῆς ποτὲ ἐγχειρισθείσης αὐτῷ λειτουργίας· οὗτος παντάπασιν ἐκκοπτέσθω τῆς ἐκκλησίας.

(l) Conc. Antioch. can. IV. Εἴ τις ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου καθαιρεθεὶς, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, τολμήσειέν τι πρᾶξαι τῆς λειτουργίας, εἴτε ὁ ἐπίσκοπος κατὰ τὴν προάγουσαν συνήθειαν, εἴτε ὁ διάκονος· μηκέτι ἐξὸν εἶναι αὐτῷ, μηδ' ἐν ἑτέρᾳ συνόδῳ ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως, μήτε ἀπολογίας χώραν ἔχειν· ἀλλὰ δὲ τοὺς κοινωνοῦντας αὐτῷ πάντας ἀποβάλλεσθαι τῆς ἐκκλησίας, καὶ μάλιστα εἰ μαθόντες τὴν ἀπόφασιν τὴν κατὰ τῶν προειρημένων ἐξενεχθεῖσαν τολμήσειαν αὐτοῖς κοινωνεῖν.

(m) Concil. Chalced. act. IV. (concil. tom. IV. p. 538.)

lare

lare poſſet. Tum vero hæc appellandi libertas ad locum ſiue prouinciam, in qua ille viuebat, adſtricta erat, nec ad aliam poterat confugere regionem, hanc quidem huic rei prætexendo cauſſam, quod illic alieniores a partium ſtudio iudices ſe habiturum conſideret. Equidem epiſcopi *Romani* interdum peculiarem hac in re prærogatiuam ſibi arrogabant, quaſi poteſtatem haberent appellationes ab aliis ecclefiis accipiendi, cauſſasque, in extraneis regionibus iisque remotiſſimis & diverſæ iuriſdictioni ſubiacentibus ſubnatas, audiendi atque decidendi. At vero *Auguſtinus* & reliqui patres *Africani* huic iniquæ vſurpationi maſcule ſeſe opponebant, clericisque ad exteras eccleſias appellare interdicebant, facto hanc in rem tali decreto: *Placuit, vt presbyteri, diaconi vel ceteri inferiores clerici, in cauſſis, quas habuerint, ſi de iudiciis epiſcoporum ſuorum queſti fuerint, vicini epiſcopi eos audiant, & inter eos, quicquid eſt, finiant, adhibiti ab eis ex conſenſu epiſcoporum ſuorum. Quod & ſi ab eis provocandum putauerint, non prouocent niſi ad Africana concilia, vel ad primates prouinciarum ſuarum. Ad transmarina autem* (Romam intelligunt) *qui putauerint appellandum, a nullo inter Africam in communionem ſuſcipiantur.* Decretum hoc primum factum eſt in concilio *Mileuitano* [n], & poſtmodum confirmatum diuerſis actibus generalium ſynodorum, celebratarum occaſione decantatiſſimæ appellationis *Apiarii* presbyteri *Africani*, quem, ab *Africano* quodam concilio honoris ſui gradu deiectum, *Zoſimus* pontifex *Romanus* communioni reſtituere conabatur. Quemadmodum hiſce conatibus obuiam ierint patres *Africani*, quamdiu tres pontifices *Zoſimus*, *Bonifacius*, & *Caleſtinus* ſedi *Romanæ* alius poſt alium præfuerunt, & quibus argumentis contra eos pugnauerint, iam ſupra [*] e canonibus codicis *Africani* oſtendimus. Hoc loco id tantum breuiſſime notamus, vt antiquam diſciplinam hac in re ex communi tenore & praxi eccleſiæ explanemus.

(n) Concil. Mileuitan. c. XXII.

(*) Cod. Afric. CXXXV. CXXXVI. CXXXVII. CXXXVIII. vid. lib. IX. cap. I. §. XI. volum. III. p. 393. ſeqq.

§. XV.

10. *Si controuerſias coram epiſcopis finire recuſarent, & ad ſæculare confugerent iudicium.*

ALIA res, propter quam clerici pœnis eccleſiaſticis ſubiiciebantur, erat, ſi controuerſias ſuas coram epiſcopis finire recuſarent, & ad ſæcularia potius aufugerent iudicia. Leges imperiales permittunt, & leges eccleſiaſticæ præcipiunt eis, vt omnes lites, quas inter ſe habeant, ad eccleſiaſtici tribunalis cognitionem deferant. Occaſionem alio in loco [*] habuimus hac de re, tamquam priuilegio & immunitate, clericis per leges imperiales indulta, loquendi, & quæ hoc loco de ea adhuc notabimus, tantum ea ſunt, quæ ad diſciplinam eccleſiæ ſpectant. Quo pertinet decretum, quod in concilio legimus *Chalcedonenſi* [o]: *Si quis clericus habet cum clerico litem aut negotium, proprium epiſcopum ne relinquat, & ad ſæcularia iudicia ne excurrat: ſed cauſſam prius apud proprium epiſcopum agat: vel de epiſcopi ſententia apud eos, quos vtraque pars elegerit, iudicium agitetur: Si quis autem præter hoc fecerit, canonicis pœnis ſubiiciatur.* Quæ pœnæ in eccleſia *Africana* in eo conſiſtebant, vt locum ſuum, hoc eſt dignitatem, amitteret, ſiue epiſcopus eſſet, ſiue presbyter, ſiue diaconus, ſiue alius quicumque inferior clericus, qui ſententiam fori eccleſiaſtici in cauſſa criminali declinaret, & ad iudicium confugeret ſæculare: Vel ſi cauſſa ciuilis eſſet, perdere debebat quicquid emolumenti ex iſta actione conſequutus erat; quemadmodum concilium *Carthaginenſe* tertium [p] hac in re definiuit, quia vniuerſam eccleſiam deſpiciebat in eo,

(*) Lib. V. cap. I. §. IV. vol. II. p. 207. ſeqq.

(o) Concil. Chalced. c. IX. *Εἴ τις κληρικὸς πρὸς κληρικὸν πρᾶγμα ἔχει, μὴ καταλιμπανέτω τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον, καὶ ἐπὶ κοσμικὰ δικαστήρια κατατρεχέτω· ἀλλὰ πρότερον τὴν ὑπόθεσιν γυμναζέτω παρὰ τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ, ἤγουν γνώμῃ αὐτοῦ τοῦ ἐπισκόπου, παρ' οἷς ἂν τὰ ἀμφότερα μέρη βούλεται, τὰ τῆς δίκης συγκροτείσθω· εἰ δέ τις παρὰ ταῦτα ποιήσει, κανονικοῖς ὑποκείσθω ἐπιτιμίοις.*

Vid. conc. Venetic. c. IX. Clericis, niſi ex permiſſu epiſcoporum ſuorum ſæcularia iudicia adire non liceat. Sed ſi quis fortaſſis epiſcopi ſui iudicium cœperit habere ſuſpectum, aut ipſi de proprietate aliqua aduerſus ipſum epiſcopum fuerit nata contentio, aliorum epiſcoporum audientiam, non ſæcularium poteſtatem, debebit audire. Aliter a communione habeatur alienus.

(p) Concil. Carth. III. c. IX. Placuit, vt quiſquis epiſcoporum, presbyterorum

quod

quod nullum e viris eccleſiaſticis cauſſam ſuam diiudicare poſſe, opinaretur. Et concilium *Mileuitanum* hiſce addit [q], quod nulli clerico liceat ab imperatore petere, vt ſibi in aliqua cauſſa iudices ſæculares adſignet, ſed tantum eccleſiaſticos, niſi honore ille ſuo priuari velit. Et hic genuinus ſenſus videtur eſſe duorum celebratiſſimorum canonum concilii *Antiocheni*, qui generatim a recentioribus auctoribus eo perperam accipiuntur, quaſi conſtituti ſint duntaxat clandeſtino conſilio *Arianorum* contra *Athanaſium*, quum re vera nihil niſi antiquam diſciplinæ regulam, per eccleſiam vniuerſaliter obſeruatam, contineant. Verba prioris canonis hæc ſunt [r]: *Si quis epiſcopus, vel presbyter, vel omnino ex canone, citra ſententiam & litteras epiſcoporum prouinciæ & maxime metropolitani ad imperatorem proficiſci adgreſſus fuerit, is abdicetur & eiiciatur non ſolum a communione, ſed etiam a dignitate, cuius eſt particeps, vt qui religioſiſſimi imperatoris noſtri auribus moleſtiam adferre audeat præter ritum eccleſiæ. Si autem neceſſarius vſus exigat, vt ad imperatorem ſe conferat, id agat cum deliberatione & ſententia metropolitani prouinciæ, & eorum, qui ſunt in ea, eorumque litteris munitus, iter inuadat.* Poſterior canon ita habet [s]: *Si quis a proprio epiſcopo depoſitus presbyter, vel dia-*

& diaconorum ſeu clericorum, quum in eccleſia ei crimen fuerit intentatum, vel ciuilis cauſſa fuerit commota, ſi relicto eccleſiaſtico iudicio, publicis iudiciis purgari voluerit, etiam ſi pro ipſo fuerit prolata ſententia, locum ſuum amittat, & hoc in criminali iudicio. In ciuili vero perdat, quod euicit, ſi locum ſuum obtinere voluerit. Cui enim ad eligendos iudices vndique patet auctoritas, ipſe ſe indignum fraterno conſortio iudicat, qui de vniuerſa eccleſia male ſentiendo, de iudicio ſæculari poſcit auxilium, quum priuatorum chriſtianorum cauſſas apoſtolus ad eccleſiam deferri, atque ibi determinari præcipiat.

(q) Concil. Mileuit. c. XIX. Quicumque ab imperatore cognitionem iudiciorum publicorum petierit, honore proprio priuetur. Si autem epiſcopale iudicium ab imperatore poſtulauerit, nihil ei obſit.

(r) Concil. Antioch. c. XI. *Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ ὅλως τοῦ κανόνος, ἄνευ γνώμης καὶ γραμμάτων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων, καὶ μάλιστα τοῦ κατὰ τὴν μητρόπολιν, ὁρμήσειεν πρὸς βασιλέα ἀπελθεῖν, τοῦτον ἀποκηρύττεσθαι καὶ ἀπόβλητον γίνεσθαι οὐ μόνον τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀξίας, ἧς μετέχων τυγχάνει, ὡς παρενοχλεῖν τολμῶντα ταῖς τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως ἡμῶν ἀκοαῖς, παρὰ τὸν θεσμὸν τῆς ἐκκλησίας. Εἰ δὲ ἀναγκαία καλοίη χρεία πρὸς βασιλέα ὁρμᾷν, τοῦτο πράττειν μετὰ σκέψεως καὶ γνώμης τοῦ κατὰ τὴν μητρόπολιν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπου, ἢ τῶν ἐν αὐτῇ, τοῖς τε τούτων γράμμασιν ἐφοδιάζεσθαι.*

(s) Ibid. c. XII. *Εἴ τις ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου καθαιρεθεὶς πρεσβύτερος, ἢ διάκονος,*

conus,

conus, vel epiſcopus a ſynodo, auſus fuerit imperatoris auribus moleſtiam exhibere, quum oporteat ad maiorem ſynodum conuerti, & ius, quod ſe habere putat, ad plures epiſcopos referre, eorumque examinationem & iudicium ſuſcipere: qui itaque iis contentis imperatori moleſtus fuerit, is nulla venia dignus, neque ſui defendendi locum habeat, nec reſtitutionis futuræ ſpem exſpectet. Recentiores ſcriptores plerique omnes, ſequentes animaduerſionem, factam in hunc canonem ab ANTONIO AVGVSTINO [t] & BARONIO [u], canonem conflatum eſſe putant a factione *Ariana* aduerſus *Athanaſium*; & eumdem ipſum canonem eſſe dicunt, ad quem prouocarint contra *Chryſoſtomum* aduerſarii eius, & quem ipſe atque aduocati ipſius reiecerint temporibus ſequentibus. Verum eruditus SCHELSTRATVS, qui concilii *Antiocheni* ex inſtituto vindicauit auctoritatem [w], errorem vulgarem eſſe oſtendit; demonſtrans canonem *Arianum* ab hoc omnino diuerſum, & hunc *Antiochenum*

ἢ καὶ ἐπίσκοπος ὑπὸ συνόδου, ἐνοχλῆσαι τολμήσειε τὰς βασιλέως ἀκοὰς, δέον ἐπὶ μείζονα ἐπισκόπων σύνοδον τρέπεσθαι, καὶ ἃ νομίζει δίκαια ἔχειν, προσαναφέρειν πλείοσιν ἐπισκόποις, καὶ τὴν αὐτῶν ἐξέτασίν τε καὶ ἐπίκρισιν ἐκδέχεσθαι· εἰ δὲ τούτων ὀλιγωρήσας, ἐνοχλήσειεν τῷ βασιλεῖ, καὶ τοῦτον μηδεμιᾶς συγγνώμης ἀξιοῦσθαι, μηδὲ χώραν ἀπολογίας ἔχειν, μηδὲ ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως προσδοκᾶν.

(t) Anton. Auguſt. de emendatione Gratiani lib. I. dial. XI. p. 123. Hoc eſſe caput arbitror contra b. Athanaſium ſcriptum, quod reprehendit Iulius in epiſtola ad hos eoſdem epiſcopos Antiochiæ congregatos; idem contra Ioannem Chryſoſtomum dum obiiceretur, ab eo reſponſum eſt, hæreticorum canonem fuiſſe.

(u) Baron. an. CCCXLI. n. XXVIII. (al. XXX.) Hic canon aduerſus Athanaſium, vt apparet, editus; quippe quem dicerent Euſebiani, litteris tantum imperatoris ſubnixum, qui depoſitus fuerat in conciliabulo Tyrio, in ſuam eccleſiam Alexandrinam reuerſum eſſe. Quum igitur idem ipſe canon aduerſus Ioannem Chryſoſtomum ab eius aduerſariis adduceretur; qui ipſum defendebant, libera voce dicebant, canonem ab Arianis ſancitum & per Sardicenſe concilium penitus eſſe ſublatum, atque irritum omnino redditum, cetera.

(w) Schelſtrat. de concilio Antioch. p. 541. Grauem peritorum errorem primum aperui parte II. antiquitatis illuſtratæ, vbi canonem a Theophilo quondam D. Chryſoſtomo obiectum, quem Socrates, Sozomenus, Georgius patriarcha Alexandrinus, aliique in odium D. Athanaſii ab Arianis confectum teſtantur, in medium attuli ex Palladio Helenopolitano epiſcopo, ipſius Ioannis Chryſoſtomi diſcipulo, & eſt ſequens: *Si quis epiſcopus aut presbyter ſiue iuſte ſiue iniuſte depoſitus ex ſe ipſo abſque ſynodo in eccleſiam redierit, hic nullum excuſationis non habeat locum, ſed omnino expellatur.* Hic quondam oculos lectoris aduocabam, nunc fidem peritorum omnium expe-

con-

conformem eſſe receptæ diſciplinæ veteris eccleſiæ. Nam vt talem vniuerſalis eccleſiæ codici inſertum & a concilio *Chalcedonenſi*, & ab omnibus canonum collectoribus, FERRANDO, *Carthaginenſi* diacono, MARTINO, epiſcopo *Bracarenſi* & *capitularibus* CAROLI MAGNI imperatoris agnitum eſſe. Accedit, quod concilium *Veneticum* [x] canonem habeat eiuſdem argumenti: *Clericus, ſi fortaſſe epiſcopi ſui iudicium cœperit habere ſuſpectum, aut ipſi de proprietate aliqua aduerſus ipſum epiſcopum fuerit nata contentio, aliorum epiſcoporum audientiam, non ſæcularium poteſtatum, debebit ambire. Aliter a communione habebitur alienus.* Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, concilium *Antiochenum* nihil amplius intendiſſe, quam clericis imponere neceſſitatem omnes controuerſias ſuas coram ſynodo epiſcoporum finiendi, quod generali regulæ & diſciplinæ eccleſiæ conuenit.

§. XVI.

II. Si iterum baptizati vel ordinati eſſent.

LEGES eccleſiæ itidem ſeueræ erant, aduerſus omnem iterationem ordinationis in clericis, & aduerſus omnem baptiſmi iterationem in clericis & laicis: adeoque quilibet clericus, qui vel ſponte ſua vel per vim alterutri ſeſe ſubmitteret, grauiſſimæ pœnæ ſeſe reddebat obnoxium. *Si quis epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus,* inquiunt canones apoſtolici [y], *ſecundam ordinationem acceperit ab aliquo; deponatur & ipſe, & qui eum ordinauit; niſi oſtendat, ſe ordinationem habere ab hæreticis: qui enim a talibus baptizati, vel ordinati fuerunt; neque fideles neque clerici eſſe poſſunt.*

to, an poſt adductum e tenebris canonem illum, quem Chryſoſtomus, Innocentius, aliique antiquiores ab Arianis promanaſſe indicabant, quiſquam inueniri poſſit, qui eum canonem inter Antiochenos duodecimum merito ſuſtineat? Tantum re vera abeſt, cuiquam videri id vlterius poſſe, vt neminem poſthac inueniri exiſtimem, quin exclamaturus ſit, vtrumque canonem toto cælo differre. Canon a Chryſoſtomo reiectus agit de illis, qui damnati iuſte vel iniuſte ſine noua ſynodo ſedem ſuam recuperant: canon vero XII. Antiochenus agit de illis, qui depoſiti imperatoris auribus moleſtiam adferunt, vt euidens ſit, canones illos eadem de re non egiſſe, multo minus eodem ſenſu idem pertractaſſe. cetera.

(x) Concil. Venetic. can. IX.

(y) Can. apoſtol. LXVIII. *Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, δευτέραν χειροτονίαν δέξηται παρά τινος, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας· εἰ μὴ δείξοι, παρὰ αἱρετικῶν αὐτὸν ἔχειν τὴν χειροτονίαν· τοὺς δὲ παρὰ τοιούτων βαπτισθέντας, ἢ χειροτονηθέντας, οὔτε πιστὸς, οὔτε κληρικοὺς εἶναι δυνατόν.*

OPTATVS [z] narrat, quod inter alias cauſſas, ob quas *Donatus* a concilio *Romano* ſub *Melchiade* damnatus & officio pulſus ſit, hæc aliqua fuerit, quod epiſcopis, tempore perſecutionis lapſis, manum impoſuiſſet, quod ab eccleſia alienum ſit. Si manum imponere heic ſignificat ordinare, tum crimen eius fuit, quod eos reordinarit: ſi vero, vt ALBASPINAEVS [*] in notis ad hunc locum & in *obſeruationibus* ſuis putat, de manus impoſitione in pœnitentia intelligendum eſt, tunc ex hoc loco nihil roboris habet argumentatio, quia ad diuerſam materiam ſpectat. Quod ad rebaptizationem attinet, res eodem modo ſe habebat. Nam canon quidam apoſtolicus [a] de ea ſic ſtatuit: *Epiſcopus, aut presbyter, eum, qui vere habet baptiſmum, ſi denuo baptizauerit, deponatur.* Et concilium *Romanum* ſub *Felice III.* decreuit, quod ſi quis epiſcopus, presbyter vel diaconus paſſus ſit ſe rebaptizari [b], deiici & per omnem vitam pœnitentiam agere, nec orationi fidelium nec orationi catechumenorum intereſſe, ſed tantum ad communionem laicam in hora mortis admitti debeat; quia talis non ſolum ordinem ſuum deſerat, ſed etiam ſe chriſtianum palam neget, & profiteatur ſe

(z) Optat. lib. I. p. 44. (p. 27. edit. Pariſ. MDCLXXIX.) In Donatum ſunt hæ ſententiæ latæ; Quod confeſſus ſit, ſe rebaptizaſſe & epiſcopis lapſis manum impoſuiſſe: quod ab eccleſia alienum eſt.

(*) Albaſpin. in loc. De pœnitentiæ manus impoſitione, non autem de reordinatione hæc verba explicanda eſſe, docuimus in obſeruationibus.

(a) Can. apoſtolic. XLVII. (al. XXXIX.) *Εἴ τις ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος τὸν κατὰ ἀλήθειαν ἔχοντα βάπτισμα, ἐὰν ἄνωθεν βαπτίσῃ --- καθαιρείσθω.*

(b) Vid. Felic. epiſt. I. c. II. (epiſt. VII. ad vniuerſos epiſcopos, tom. IV. conc. p. 1076.) Vt ab eccleſiæ ſummitatibus inchoemus, eos quos epiſcopos, presbyteros, vel diaconos fuiſſe conſtiterit, & ſeu optantes forſitan, ſeu coactos lauacri illius vnici ſalutariſque claruerit feciſſe iacturam, & Chriſtum, quem non ſolum dono regenerationis, verum etiam gratia percepti honoris induerant, exuiſſe, quum conſtet, neminem ad ſecundam tinctionem venire potuiſſe, niſi palam ſe chriſtianum negauerit, & profeſſus fuerit, ſe eſſe paganum. Quod quum generaliter ſit in omnibus exſecrandum, multo magis in epiſcopis, presbyteris, diaconibus auditu ſaltem dictuque probatur horrendum. Sed quia idem dominus atque ſaluator clementiſſimus eſt, & neminem vult perire, vſque ad exitus ſui diem in pœnitentia, (ſi reſipiſcunt) iacere conueniet: nec orationi non modo fidelium, ſed ne catechumenorum omnimodis intereſſe, quibus communio laica tantum in morte reddenda eſt. Quam rem diligentius explorare vel facere probatiſſimi ſacerdotis cura debebit.

eſſe

eſſe paganum. Lex ciuilis haſce cenſuras eccleſiæ confirmat additque temporales quaſdam pœnas, vt maius illis robur conciliet; qua de re lector libro quodam ſuperiore [*] plura videre poteſt.

§. XVII.

12. Si ſe clericos eſſe negaſſent.

CRIMEN eiuſdem generis erat in clerico, ſi ordinem ſuum verbis negaret, vel profeſſionem ſuam coram iudæo aliquo vel gentili diſſimularet, quia hoc tantummodo gradus quidam erat abnegatione inferior. *Si quis clericus*, inquit canon quidam apoſtolicus [c], *propter metum hominum, iudæi, vel gentilis, vel hæretici, negauerit; ſi quidem nomen Chriſti, ſegregetur; ſi vero nomen clerici, deponatur: ſi autem pœnitentiam egerit, vt laicus recipiatur.*

§. XVIII.

13. Si diuulgaſſent libros apocryphos.

SI quis clericus libros apocryphos, ſiue falſo inſcriptos hominum impiorum libros, tamquam ſanctos & pios, ad perniciem populi & cleri diuulgaſſe conuictus eſſet, per alium canonem apoſtolicum [d] deponendus erat. TERTVLLIANVS [e] exemplum nobis ſuggerit diſciplinæ, hoc in caſu adminiſtratæ in presbyterum quemdam *Aſiaticum*, qui librum, *Acta Pauli* & *Theclæ* inſcriptum, ſub ficto huius apoſtoli nomine ediderat. Amore *Pauli* ſe hoc feciſſe profitebatur, ſed hoc eccleſiæ non faciebat ſatis. Poſtquam enim librum ſcripſiſſe conuictus & confeſſus fuerat, loco ſuo decedere cogebatur.

(*) Lib. XII. cap. V. §. VII. vol. IV. p. 408. ſeqq.

(c) Can. apoſt. LXII. (al. LIV.) *Εἴ τις κληρικὸς διὰ φόβον ἀνθρώπινον, ἰουδαίου, ἢ ἕλληνος, ἢ αἱρετικοῦ, ἀρνήσηται· εἰ μὲν τὸ ὄνομα τοῦ χριστοῦ, ἀφοριζέσθω· εἰ δὲ τὸ ὄνομα τοῦ κληρικοῦ, καθαιρείσθω· μετανοήσας δὲ, ὡς λαϊκὸς δεχθήτω.*

(d) Ibid. LX. (al. LII.) *Εἴ τις τὰ ψευδεπίγραφα τῶν ἀσεβῶν βιβλία, ὡς ἅγια, ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας δημοσιεύει, ἐπὶ λύμῃ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου, καθαιρείσθω.*

(e) Tertull. de baptiſmo c. XVII. Quod ſi quæ (mulieres) Pauli perperam ſcripta legunt, exemplum Theclæ ad licentiam mulierum docendi tinguendique defendunt; ſciant in Aſia presbyterum, qui eam ſcripturam conſtruxit, quaſi titulo Pauli de ſuo cumulans, conuictum atque confeſſum, id ſe amore Pauli feciſſe, loco deceſſiſſe.

§. XIX.

§. XIX.

14. *Si ſuperſtitioſe a carne, vino & aliis iſtiuſmodi rebus ſe abſtinerent.*

Clerici ſimiliter depoſitioni obnoxii erant ob quamcumque ſuperſtitioſam a carne, vino, matrimonio aliiſque rebus innocentibus & licitis abſtinentiam; ſi quidem ab illis ſe abſtinerent non exercitationis cauſſa, ſed ex falſa & hæretica opinione, quod pollutæ eſſent & impuræ. Magna ſemper contentio de eſculentis & potulentis & coniugio fuit eccleſiæ cum diuerſis ſectis, quæ hoc de capite ei ſeſe numquam non oppoſuerunt. Multi hæretici, vt *Manichæi*, *Priſcillianiſtæ* & alii magis ſpirituales & puriores ſe eſſe opinabantur, eo quod a vino & carne, tamquam rebus immundis & illicitis, ſeſe abſtinerent; & ex hoc capite eccleſiam tamquam impuram & carnalem increpabant, quia hominibus iuſtum & moderatum eorum vſum concedebat. Si quis igitur clericus eatenus hæreticis adſpiraret, vt vel iudicio ſuo errores eorum hac in re approbaret, vel praxi ſua, dum vniuerſalem abſtinentiam exerceret, ſuſpicionem eccleſiæ daret, quod ab eorum ſtaret partibus; grauiſſimis cenſuris ſeſe reddebat obnoxium. Canones apoſtolici hanc in rem ita ſtatuunt [*f*]: *Si quis epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut omnino ex numero clericorum, a nuptiis & carne, & vino, non propter exercitationem, verum propter deteſtationem abſtinuerit, oblitus, quod omnia ſint bona, & quod maſculum & feminam Deus fecerit hominem; ſed blaſphemans accuſauerit creaturam; vel corrigat ſe, vel deponatur, atque ex eccleſia eiiciatur. Itidem & laicus.* Alius canon ſimul rationem huius cenſuræ reddit, ita [g] decernens: *Si quis epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus in diebus feſtis non ſumit carnem aut vinum abominans, & non propter exercitatio-*

(*f*) Can. apoſt. LI. (al. XLIII.) Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τῦ καταλόγυ τῦ ἱερατικῦ, γάμυ καὶ κρεῶν καὶ οἴνυ, ὐ δι' ἄσκησιν, ἀλλὰ διὰ βδελυρίαν ἀπέχεται, ἐπιλανθανόμενος, ὅτι πάντα καλὰ λίαν, καὶ ὅτι ἄῤῥεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ βλασφημῶν διαβάλλει τὴν δημιυργίαν, ἢ διορθύσθω, ἢ καθαιρείσθω καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀποβαλλέσθω, ὡσαύτως καὶ λαϊκός.

(*g*) Ibid. can. LIII. (al. XLV.) Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν ἑορτῶν ὐ μεταλαμβάνει κρεῶν ἢ οἴνυ, βδελυσσόμενος, καὶ ὐ δι'

nem,

nem, deponatur; vt qui cauteriatam habeat ſuam conſcientiam, multisque ſit cauſſa ſcandali. Concilium *Ancyranum* [*b*] eumdem errorem damnat, ſimilemque pœnam clericis, qui hoc errore teneantur, denuntiat, decreto facto in hanc ſententiam: *Qui in clero ſunt, presbyteros vel diaconos a carnibus abſtinentes, viſum eſt eas attingere, & ſic, vt velint, ab eis abſtinere. Si autem nolint olera, quæ cum carnibus apponuntur, comedere, & canoni non cedant, ab ordine ceſſare.* Et in concilio primo *Bracarenſi* [*i*] regulam datam invenimus iſtiuſmodi: *Placuit, vt quicumque in clero cibo carnium non vtuntur, pro amputanda ſuſpicione Priſcillianæ hæreſis, vel olera cocta cum carnibus prægustare cogantur. Quod ſi contemſerint, ſecundum quod de his talibus ſancti patres antiquitus ſtatuerunt, neceſſe eſt, eos, pro ſuſpicione hæreſis huius, officio excommunicatos omnibus modis remoueri.*

§. XX.

15. *Si ſanguinem comediſſent.*

Ab alia autem parte, quia mos erat eccleſiæ catholicæ, vſque ad AVGVSTINI fere ætatem, vt ab eſu ſanguinis ſecundum regulam ab apoſtolis datam conuerſis gentilibus, ſe abſtinerent: igitur per antiquiſſimas eccleſiæ leges omnes clerici ſub pœna abrogationis officii ab eo ſe abſtinere debebant. Hoc e canonibus apoſtolicis [*k*], ex concilio *Gangrenſi* [*l*],

ἄσκησιν, καθαιρείσθω, ὡς κεκαυστηριασμένος τὴν ἰδίαν συνείδησιν, καὶ αἴτιος σκανδάλου πολλοῖς γινόμενος.

(*b*) Concil. Ancyran. c. XIV. Τοὺς ἐν κλήρῳ πρεσβυτέρους, ἢ διακόνους ὄντας, καὶ ἀπεχομένους κρεῶν, ἔδοξεν ἐφάπτεσθαι, καὶ οὕτως, εἰ βούλοιντο, κρατεῖν ἑαυτῶν· εἰ δὲ βούλοιντο ὡς μηδὲ τὰ μετὰ κρεῶν βαλλόμενα λάχανα ἐσθίειν, καὶ εἰ μὴ ὑπείκοιεν τῷ κανόνι, πεπαῦσθαι αὐτοὺς τῆς τάξεως.
Vid. conc. Gangrenſ. c. II. ſub litt. ſequ. (*l*).

(*i*) Concil. Bracar. I. c. XXXII. (Labbeo conc. II. c. XIV. tom. V. p. 841)

(*k*) Can. apoſt. LXIII. (al. LV.) Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ, φάγῃ κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς αὐτοῦ, ἢ θηριάλωτον ἢ θνησιμαῖον, καθαιρείσθω· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ νόμος ἀπεῖπεν· ἐὰν δὲ λαϊκὸς ᾖ, ἀφοριζέσθω. *Si quis epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut omnino ex catalogo clericorum, manducauerit carnem in ſanguine animæ eius, vel captum a beſtia, vel morticinum; deponatur: id enim lex quoque interdixit. Quod ſi laicus ſit, ſegregetur.*

(*l*) Concil. Gangrenſ. c. II. Εἴ τις ἐσθίοντα κρέα χωρὶς αἵματος καὶ εἰδωλοθύτου καὶ πνικτοῦ, μετ' εὐλαβείας καὶ πίστεως, κατακρίνοι, ὡς ἂν διὰ τὸ μεταλαμβάνειν, ἐλπίδα μὴ ἔχοντα, ἀνάθεμα ἔστω. *Si quis eum, qui carnem præter ſangui-*

concilio ſecundo *Aurelianenſi* [m] & concilio *Trullano* [n] liquet. Verum vt hoc nonnulli pro temporario tantum interdicto habuerunt, ita ex AVGVSTINO [o] apparet, quod ætate ipſius nullius roboris in eccleſia *Africana* fuerit. Dicit enim, quod pauci

nem & idolothytum & ſuffocatum, cum pietate & fide comedit, condemnat, tamquam eo, quod ea veſcatur, ſpem non habeat, ſit anathema.

(m) Concil. Aurel. II. c. XX. Catholici --- qui cibis idolorum cultibus immolatis guſtu illicitæ præſumtionis vtuntur, ab eccleſiæ cœtibus arceantur. Similiter & hi, qui beſtiarum morſibus extincta, vel quolibet morbo aut caſu ſuffocata veſcuntur.

(n) Concil. Trull. c. LXVII. Ἡ θεία ἡμῖν γραφὴ ἐνετείλατο ἀπέχεσθαι αἵματος καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνείας· Τοὺς οὖν διὰ τὴν λίχνον γαστέρα αἷμα οἱουδήποτε ζώου τέχνῃ τινὶ κατασκευάζουσιν ἐδώδιμον, καὶ οὕτω τοῦτο ἐσθίουσι, προσφόρως ἐπιτιμῶμεν· εἴ τις οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν αἷμα ζώου ἐσθίειν ἐπιχειροίη οἱῳδήτινι τρόπῳ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. *Diuina nobis ſcriptura mandauit, a ſanguine & ſuffocato, & fornicatione abſtinere. Eos ergo, qui propter lautum & delicatum ventrem cuiuſcumque animalis ſanguinem arte aliqua eſculentum condiunt ac inſtruunt; atque ita illo veſcuntur, conuenienter punimus. Si quis deinceps animalis ſanguinem quouis modo comedere adgrediatur, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſin autem laicus, ſegregetur.*

(o) Auguſtin. contr. Fauſt. lib. XXXII. c. XIII. (tom. VI. opp. p. 483. 484 edit. Baſil. MDLXIX.) In actibus apoſtolorum hoc lege præceptum ab apoſtolis, vt abſtinerent gentes tantum a fornicatione & ab immolatis & ſanguine: id eſt, nequaquam ederent carnem, cuius ſanguis non eſſet effuſus. Quod alii non ſic intelligunt, ſed a ſanguine præceptum eſſe abſtinendum, ne quis homicidio ſe contaminet. Hoc nunc diſcutere longum eſt, & non neceſſarium: quod ſi & hoc tunc apoſtoli præceperint, vt ab animalium ſanguine abſtinerent chriſtiani, ne præfocatis carnibus veſcerentur, elegiſſe videntur pro tempore rem facilem & nequaquam obſeruantibus oneroſam, in qua cum Iſraëlitis etiam gentes propter angularem illum lapidem, duos parietes in ſe condentem, aliquid communiter obſeruarent: ſimul & admonerent, in ipſa arca Noë, quando Deus hoc iuſſit, eccleſiam omnium gentium fuiſſe præfiguratam: cuius facti prophetia iam gentibus, ad fidem accedentibus, incipiebat impleri. Tranſacto vero illo tempore, quo illi duo parietes, vnus ex circumciſione, alter ex præputio venientes, quamvis in angulari lapide concordarent, tamen ſuis quibuſdam proprietatibus diſtinctius eminebant: & vbi eccleſia gentium talis effecta eſt, vt in ea nullus Iſraëlita carnalis appareat, quis iam hoc chriſtianus obſeruat, vt turdos vel minutiores auiculas non attingat, niſi quorum ſanguis effuſus eſt? aut leporem non edat, ſi manu a ceruice percuſſus, nullo cruento vulnere occiſus eſt? Et qui forte pauci adhuc tangere iſta formidant, a ceteris irridentur. Ita omnium animos in hac re tenuit illa ſententia veritatis, Non quod intrat in os veſtrum, vos coinquinat, ſed quod exit, nullam cibi na-

pauci homines ſuo tempore hac lege ſe teneri crediderint, aut ſanguinem edere dubitarint. Vt adeo hæc regula diſciplinæ accipienda ſit cum hac limitatione & reſtrictione, quatenus ad praxin veteris eccleſiæ ſpectat. Qui plura hac de re videre cupit, is CVRCELLAEVM [p] conſulat, qui longam diſſertationem de hoc argumento edidit.

§. XXI.

16. Si ieiunia & dies feſtos contemnerent eccleſiæ.

VETERIS eccleſiæ mos erat, magna cum diligentia obſervare ſtata ieiunia & dies feſtos: cuiuſmodi erant anniuerſarium ieiunium quadrageſimale, ieiunia hebdomadalia dierum ſtationariorum, hoc eſt feriæ quartæ & ſextæ per ſingulas hebdomades, & anniuerſariæ magnorum factorum ſeruatoris noſtri & apoſtolorum eius & martyrum commemorationes. Et idcirco quidam canones magnam pœnam maxime clericis irrogant, qui voluntaria neglectione eos flocci fecerint. *Si quis epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut lector, aut cantor*, (inquit canon quidam apoſtolicus [q]), *ſanctam quadrageſimam non ieiunat, vel feriam quartam, vel paraſceuen, deponatur; præterquam ſi per imbecillitatem corporalem impediatur.* Concilium *Gangrenſe* paullo vlterius progreditur, & ieiunia deſpicientibus ac martyrum congregationes negligentibus anathema denuntiat; *Si quis* [r] *eorum*, inquiens, *qui exercentur, abſque corporali neceſſitate ſe inſolenter gerat, & tradita ieiunia, quæ communiter ſeruantur ab eccleſia, diſſoluat, perfecta in ea reſidente ratione, ſit anathema.* Et in alio canone: *Si quis arrogantia vtens* [s] *& martyrum congregationes ab-*

turam, quam ſocietas admittit humana, ſed quæ iniquitas committit, peccata condemnans.

(p) Curcell. de eſu ſanguinis cap. XIII. inter opera, Amſtelod. MDCLXXV. pag. 974. ſeqq.

(q) Can. apoſtol. LXIX. (al. LXI.) Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης, τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν οὐ νηστεύει, ἢ τετράδα, ἢ παρασκευήν, καθαιρείσθω· ἐκτὸς εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο.

(r) Concil. Gangr. c. XIX. Εἴ τις ἀσκουμένων χωρὶς σωματικῆς ἀνάγκης ὑπερηφανεύοιτο, καὶ τὰς παραδεδομένας νηστείας εἰς τὸ κοινόν, καὶ φυλασσομένας ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, παραλύοι, ὑποικουροῦντος ἐν αὐτῷ τελείου λογισμοῦ, ἀνάθεμα ἔστω.

(s) Ibid. c. XX. Εἴ τις αἰτιῷτο, ὑπερηφάνῳ διαθέσει κεχρημένος καὶ βδελυσσόμε-

hor-

horrens, & ſacra, quæ in eis celebrantur, & eorum memorias accuſat, ſit anathema. Similis canon in concilio primo *Carthaginenſi* [t] habetur: *Si quis ad iniuriam martyrum claritati eorum adiungat infamiam, placet eos, ſi laici ſint, ad pœnitentiam redigi: Si autem ſunt clerici, poſt commonitionem & poſt cognitionem, honore priuari.* Et alii quidam canones a concilio *Laodiceno* [u] in rem eamdem ſanciti ſunt.

§. XXII.

17. *Si regulam de celebrando paſchate datam non obſeruarent.*

NONNVLLI canones id etiam magnum crimen faciunt in clericis, ſi non obſeruarent regulam, ab eccleſia in concilio *Niceno* de tempore, celebrationi paſchatis conſtituto, præſcriptam. Etſi enim magna libertas antea hac in re indulta erat, propter contentiones, quæ inter eccleſias *Romanam* & *Aſiaticam* hac de materia mouebantur: tamen quum magna illa ſynodus *Nicæna* interpoſita auctoritate ſua controuerſiam diremiſſet, non amplius res indifferens eſſe credebatur; ſed omnes eccleſias in eius deciſione acquieſcere oportebat. Hinc concilium *Antiochenum* non multo poſt ſeuere hunc in modum ſtatuebat [w]: *Omnes, qui audent diſſoluere decretum ſanctæ & magnæ ſynodi, quæ Nicææ coacta eſt in præſentia pietatis religioſiſſimi imperatoris Conſtantini de ſancto feſto ſalutiferi paſchatis, eſſe excommunicatos & eccleſia eiectos ſtatuimus, ſi aduerſus ea, quæ recte decreta ſunt, contentioſius inſiſtere perrexerint. Et hæc quidem de laicis dicta ſint. Si*

νος, τὰς συνάξεις τῶν μαρτύρων, ἢ τὰς ἐν αὐτοῖς γινομένας λειτουργίας, καὶ τὰς μνήμας αὐτῶν, ἀνάθεμα ἔστω.

(t) Conc. Carth. I. c. II.

(u) Conc. Laodicen. c. XXXIV. *Ὅτι οὐ δεῖ πάντα χριστιανὸν ἐγκαταλείπειν μάρτυρας χριστοῦ, κ. τ. λ. Non oportet omnem chriſtianum Chriſti martyres relinquere &c.* Can. XXXV. *Ὅτι οὐ δεῖ χριστιανοὺς ἐγκαταλείπειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπιέναι, καὶ ἀγγέλους ὀνομάζειν, καὶ συνάξεις ποιεῖν. κ. τ. λ. Quod non oportet chriſtianos, relicta dei eccleſia, abire & angelos nominare, vel congregationes facere, cetera.*

(w) Concil. Antioch. c. I. *Πάντας τοὺς τολμῶντας παραλύειν τὸν ὅρον τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου τῆς ἐν Νικαίᾳ συγκροτηθείσης ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς εὐσεβείας τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως Κωνσταντίνου, περὶ τῆς ἁγίας ἑορτῆς τοῦ σωτηριώδους πάσχα, ἀκοινωνήτους καὶ ἀποβλήτους εἶναι τῆς ἐκκλησίας, εἰ ἐπιμένοιεν φιλονεικότερον ἐνιστάμενοι πρὸς τὰ καλῶς δεδογμένα· καὶ ταῦτα εἰρήσθω περὶ τῶν λαικῶν· εἰ δέ τις*

quis

quis autem eorum, qui præſunt eccleſiæ, epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus audebit, poſt hoc decretum ad populorum ſubverſionem & eccleſiarum perturbationem ſeorſim agere, & paſcha cum iudæis peragere, ſancta ſynodus cum abhinc alienum eſſe ab eccleſia iudicauit, vt qui non ſibi ſolum peccati, ſed & multis exitii & ſubverſionis cauſſa fuerit: & non ſolum eos a miniſterio deponit, ſed & eos, qui audent iis communicare poſt depoſitionem. Depoſitos autem etiam externo honore priuari, quem ſanctus canon & Dei ſacerdotium promeruit. Alia etiam ratio erat celebrandi cum iudæis paſcha, per falſam computationem, quæ faciebat, vt ante æquinoctium vernum incideret, atque ita ſæpius duo paſchata in eumdem annum inferebat. Quæ praxis tamquam iudaica ab auctore *conſtitutionum* [*x*] damnatur, & quicumque clericus ei ſeſe conformaret, per canones apoſtolicos [*y*] deponendus erat.

§. XXIII.

18. *Si cum indecentibus veſtibus procederent.*

Si quis clericus cum veſtibus, ordinem ac ſtationem ipſius in eccleſia minus decentibus, prodiret in publicum, ipſe ſeſe cenſuræ canonicæ reddebat obnoxium. Ita regulam in concilio *Matiſconenſi* primô [*z*] inuenimus, quæ ita decernit: *Nullus clericus ſagum, aut veſtimenta, vel calceamenta ſæcularia, niſi quæ religionem deceant, induere præſumat. Quod ſi poſt hanc definitionem clericus cum indecenti veſte, aut cum armis inuentus fuerit, a ſeniore coërceatur, vt triginta dierum incluſione detentus, aqua tantum & modico pane diebus ſingulis ſuſtentetur.* Sed vero hæc regula tan-

τῶν προεστώτων τῆς ἐκκλησίας, ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, μετὰ τὸν ὅρον τοῦτον τολμήσειεν ἐπὶ διαστροφῇ τῶν λαῶν, καὶ ταραχῇ τῶν ἐκκλησιῶν, ἰδιάζειν καὶ μετὰ τῶν ἰουδαίων ἐπιτελεῖν τὸ πάσχα· τοῦτον ἡ ἁγία σύνοδος ἐντεῦθεν ἤδη ἀλλότριον ἔκρινεν τῆς ἐκκλησίας· ὡς οὐ μόνον ἑαυτῷ ἁμαρτίας, ἀλλὰ πολλοῖς διαφθορᾶς καὶ διαστροφῆς γινόμενον αἴτιον· καὶ οὐ μόνον τοὺς τοιούτους καθαιρεῖ τῆς λειτουργίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς τολμῶντας τούτοις κοινωνεῖν μετὰ τὴν καθαίρεσιν· τοὺς δὲ καθαιρεθέντας ἀποστερεῖσθαι καὶ τῆς ἔξωθεν τιμῆς, ἧς ὁ ἅγιος κανὼν καὶ τὸ τοῦ θεοῦ ἱερατεῖον μετείληφεν.

(*x*) Conſtit. lib. V. c. XVII. vid. infra lib. XX. cap. V. §. IV. ſub litt. (c).

(*y*) Can. apoſt. V. al. VIII. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, τὴν ἁγίαν τοῦ πάσχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας μετὰ ἰουδαίων ἐπιτελέσῃ, καθαιρείσθω. *Si quis epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, ſanctum paſchæ diem ante vernale æquinoctium cum iudæis celebrauerit, abiiciatur.*

(*z*) Concil. Matiſcon. I. c. V.

tum

tum pro communibus & ordinariis caſibus erat, non pro caſibus magnæ neceſſitatis aut temporibus perſecutionis. Vnde quum celebris ille *Euſebius Samoſatenſis*, militari ſumto habitu, quemadmodum hiſtorici [a] tradunt, *Syriam, Phœnicen* ac *Palæſtinam*, feruente perſecutione *Ariana*, peragraret, presbyteros ordinans ac diaconos, alioſque eccleſiæ ordines ſupplens; licet hoc contra litteram alius legis eſſet, quæ epiſcopo in alterius diœceſi quemquam ordinare interdicebat; numquam tamen ab vllo bono catholico accuſatus fuit, quod alterutram legem violaſſet, quia neceſſitas rei factum illud excuſabat; & hæ regulæ, ad bonum ordinem & decentiam ſeruandam datæ, hoc in caſu per regulam maioris neceſſitatis infirmabantur. Nam fidei ac miniſterii eccleſiaſtici conſeruatio res maioris ponderis erat, magiſque ad rem pertinebat eccleſiæ iſthac tempeſtate, quam geſtatio veſtis; neque vitium in illo erat veſtem gerere militarem, in iſto rerum ſtatu ad conſeruandam eccleſiam, & ſine animaduerſione fieri ſinebatur; tametſi aliis in caſibus grauis regularum ordinis & decentiæ violatio fuiſſet. Sed hæc obiter. Pergimus iam ad reliquas diſciplinæ leges, quæ ad clericos ſpectant.

§. XXIV.

19. *Si accipitres alerent & canes venaticos, vaniſque & illicitis oblectamentis animum paſcerent.*

EAEDEM regulæ eccleſiæ, quæ clericos iubent vitare munera ſæcularia, cum idonea ratione ſpectari poſſunt tamquam prohibitio ſæcularium oblectamentorum, qualia a venatione & aucupio, ludis equeſtribus, luſu aleæ, hiſtrionum & mimorum actione, frequentatione ſpectaculorum circi ac theatri captabantur. Hæc omnia ſub prohibitione rerum ſæcularium comprehendi poſſunt. Dantur autem quidam canones, qui ea clericis diſertius interdicunt ſub comminatione pœnæ canonicæ. *Epiſcopis, presbyteris, diaconibus canes ad venandum, aut accipi-*

(a) Vid. Theodoret. lib. IV. c. XIII. ἔτος πολλὰς τῶν ἐκκλησιῶν ἐρήμους εἶναι ποιμένων μαθὼν, στρατιωτικὸν ἀμπεχόμενος σχῆμα, καὶ τιάρᾳ καλύπτων τὴν κεφαλὴν, τὴν Συρίαν περιῄει καὶ τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Παλαιστίνην, πρεσβυτέρους χειροτονῶν καὶ διακόνους, καὶ τὰ ἄλλα τάγματα τῆς ἐκκλησίας ἀναπληρῶν.

tres

tres habere non liceat, (inquit concilium *Agathenſe* [b],) *Quod ſi quis talium perſonarum in hac voluntate detectus fuerit, ſi epiſcopus eſt, tribus menſibus ſe ſuſpendat a communione: presbyter duobus menſibus ſe abſtineat; diaconus vero ab omni officio vel communione ceſſabit.* Concilium *Illiberritanum* generalem habet canonem [c], qui laicis alea ludere interdicit, eoſque, qui id facere auſi fuerint, per integrum annum abſtineri iubet a communione. Atqui hic maiori vi clericos ferire exiſtimandus eſt. Alii canones [d] ſub CAROLO MAGNO diſerte nominant clericos, & ad antiquam eccleſiæ regulam hoc prohibentem prouocant. Et concilium *Trullanum* [e] clericis & laicis alea ludere interdicit, illis quidem, ſi hoc facere deprehenſi fuerint, deiectionem de dignitate, his autem ſegregationem a communione denuntians. Idem concilium [f] ſtatuit, vt clerici ne mimos agant, nec

(b) Concil. Agath. c. LV.
Vid. conc. Matiſcon. II. c. XIII. Tractatis omnibus, quæ diuinæ legis vel humani iuris fuerunt & ad finem vſque perductis, putauimus congruum eſſe, de canibus etiam vel accipitribus aliqua ſtatuere. Volumus igitur, quod epiſcopalis domus, quæ ad hoc Deo fauente inſtituta eſt, vt ſine perſonarum acceptione omnes in hoſpitalitate accipiat, canes non habeat. --- Vbi igitur Dei eſt aſſiduitas cantilenæ, monſtrum eſt & dedecoris nota, canes ibi vel accipitres habitare. Et concil. Mogunt. c. XIV. Canes & aues ſequi ad venandum, in omnibus quibuslibet ſit cauſſis, ſuperfluum eſſe.

(c) Concil. Illiberritan. c. LXXIX. Si quis fidelis alea, id eſt tabula luſerit nummos, placuit, eum abſtineri: & ſi emendatus ceſſauerit, poſt annum poterit reconciliari communioni.

(d) Conc. Mogunt. c. XIV. Miniſtri altaris domini vel monachi nobis placuit, vt a negotiis ſæcularibus omnino abſtineant. Multa ſunt ergo negotia ſæcularia. --- Quidquid plus iuſto appetit homo, turpe lucrum eſt munera iniuſta accipere --- *aleas amare*, cetera.
Can. apoſt. XLII. *ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, κύβοις σχολάζων καὶ μέθαις, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω· ὑποδιάκονος, ἢ ἀναγνώστης, ἢ ψάλτης ὅμοια ποιῶν, ἢ παυσάσθω, ἢ ἀφοριζέσθω, ὡσαύτως καὶ λαϊκός. Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, aleæ atque ebrietati deſeruiens aut deſinat, aut certe damnetur. Subdiaconus, aut lector, aut cantor ſimilia faciens, aut deſinat, aut communione priuetur. Similiter etiam laici.*

(e) Concil. Trullan. c. L. *Μηδένα τῶν ἁπάντων εἴτε λαϊκῶν, εἴτε κληρικῶν κυβεύειν ἀπὸ τοῦ νῦν· εἰ δέ τις τοῦτο φωραθείη πράττων, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. Nullum omnium, ſiue clericum, ſiue laicum, ab hoc deinceps tempore alea ludere. Si quis autem hoc deinceps facere deprehenſus fuerit, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſi laicus, ſegregetur.*

(f) Ibid. can. LI. *Καθόλου ἀπαγορεύει ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος αὕτη τὰς λε-*

ſpecta-

ſpectacula edant, nec venationibus aut ſaltationibus in ſcena operam dent, eamdemque pœnam interdicto morem non gerentibus decernit. Concilium *Laodicenum* [*g*] eis vlla ſpectacula contemplari interdicit. Et concilium *Carthaginenſe* ſcitam reddit rationem [*h*], cur nec ipſos nec ipſorum liberos deceat exhibere vel frequentare iſtiuſmodi ſpectacula; quoniam videlicet omnes laici a blaſphemia impiorum iſtorum hominum, quibus in eis eſt negotium, prohibeantur. Intolerandum eſſe credebant, quempiam e clericis has res præſentia ſua approbare & adiuuare, quas ne laicus quidem innocenter videre, nec ſine cenſura eccleſiæ ſpectare poterat.

§. XXV.

20. *Si ſuſpecti eſſent de extraneis mulieribus.*

ANTIQVISSIMAE leges eccleſiæ clericis non abſolute imponebant cælibatum, nec eos vniuerſaliter a ſtatu & vita coniugali prohibebant, quemadmodum libro quodam ſuperiore [*] fuſius demonſtrauimus. Duo autem erant in conuerſatione clericorum, habito reſpectu ad mulieres, quæ admodum improbabant puniebantque. Vnum erat ſuſpicioſa & plena offendiculi vanorum & temerariorum quorumdam virorum cohabitatio cum mulieribus alienis, quæ non eſſent ipſis propinqua cognatione coniunctæ. Licentia, qua iſti vteban-

γομένας μίμας, καὶ τὰ τούτων θέατρα· εἶτάγε μὴν καὶ τὰ τῶν κυνηγιῶν θεώρια, καὶ τὰς ἐπὶ σκηνῶν ὀρχήσεις ἐπιτελεῖσθαι· εἰ δέ τις τοῦ παρόντος κανόνος καταφρονήσει, καὶ πρός τι ἑαυτὸν τῶν ἀπηγορευμένων τούτων ἐκδῷ, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω. Omnino prohibet hæc ſancta & vniuerſalis ſynodus eos, qui dicuntur, mimos & eorum ſpectacula; deinde venationum quoque ſpectationes, atque in ſcena ſaltationes fieri. Si quis autem præſentem canonem contemſerit & ſe alicui eorum, quæ ſunt vetita, dederit, ſi ſit quidem clericus, deponatur: ſi vero laicus, ſegregetur.

(*g*) Concil. Laodicen. c. LIV. Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἢ κληρικούς τινας θεωρίας θεωρεῖν ἐν γάμοις ἢ δείπνοις, ἀλλὰ πρὸ τοῦ εἰσέρχεσθαι τοὺς θυμελικοὺς, ἐγείρεσθαι αὐτοὺς καὶ ἀναχωρεῖν. *Quod non oportet ſacratos & clericos in nuptiis vel conuiuiis aliqua ſpectacula contemplari, ſed priuſquam ingrediantur thymelici, ſurgere & ſecedere.*

(*h*) Concil. Carth. III. c. XI. Vt filii ſacerdotum vel clericorum ſpectacula ſæcularia non exhibeant, ſed nec ſpectent, quoniam a ſpectaculo & omnes laici prohibeantur. Semper enim chriſtianis omnibus hoc interdictum eſt, vt, vbi blaſphemi ſunt, non accedant.

(*) Lib. IV. c. V. §. V. ſeq. vol. II. p. 158. ſeqq.

tur,

tur, eccleſiam compellebat non tantum interdicere clericis, vt ne cohabitarent cum eis, quas συνεισάκτους, extraneas & ſubintroductas, vocabant, quatenus matri, ſorori, amitæ, vel materteræ opponuntur, de quibus propter ſanguinis propinquitatem iuſta ſuſpicio eſſe non poterat; ſed eam etiam inducebat, vt huic regulæ, extrema diſciplinæ ſeueritate in delinquentes vtendo, vim conciliaret atque efficacitatem. CYPRIANVS [i] laudat *Pomponium*, quod diaconum excommunicaſſet, qui huiuſmodi criminis reus fuerat deprehenſus. Et inter alias rationes, quas de *Pauli Samoſateni* depoſitione reddit concilium *Antiochenum*, hæc vna eſt, quod ſemper mulieres quaſdam συνεισάκτους, ſubintroductas, habuerit ſibi miniſtrantes, ſuiſque presbyteris & diaconis idem facere permiſerit [k], vt ne ab eis accuſaretur. Concilium *Arelatenſe* [l] ſecundum clericum quemcumque ſupra diaconorum ordinem excommunicat, qui domi ſuæ mulierem retinuerit præter auiam, matrem, filiam, neptem, vel vxorem ſecum conuerſam. Et concilium *Ilerdenſe* [m] eos officii ſui dignitate priuari iubet, vſque dum poſt primam vel

(i) Cypr. epiſt. LXII. al. IV. ad Pompon. Conſulte & cum vigore feciſti, frater cariſſime, abſtinendo diaconum, qui cum virgine ſæpe manſit, ſed & ceteros, qui cum virginibus dormire conſueuerunt.

(k) Euſeb. lib. VII. c. XXX. τὰς δὲ συνεισάκτους αὐτοῦ γυναῖκας, ὡς Ἀντιοχεῖς ὀνομάζουσι, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, οἷς καὶ τοῦτο καὶ τὰ ἄλλα ἁμαρτήματα ἀνίατα ὄντα συγκρύπτει, συνειδὼς καὶ ἐλέγξας, ὅπως αὐτοὺς ὑπόχρεως ἔχῃ, περὶ ὧν λόγοις καὶ ἔργοις ἀδικεῖ, μὴ τολμῶντας κατηγορεῖν τῷ καθ' ἑαυτοὺς φόβῳ. *Quid heic referre attinet ſubintroductas, vt Antiocheni vocant, mulieres, tam ipſius quam presbyterorum eius ac diaconorum? In quibus non hoc ſolum, ſed etiam alia inſanabilia crimina, quorum conſcius eſt & quorum ipſos reos eſſe conuicit, nihilominus tegit & diſſimulat, vt illos ſibi obnoxios habeat: vtque, dum ſibi ipſis metuunt, ipſum ob ea, quæ impie agit ac loquitur, accuſare non audeant.*

(l) Concil. Arelat. II. c. III. Si quis de clericis a gradu diaconatus in ſolatio ſuo mulierem, præter auiam, matrem, ſororem, filiam, neptem vel vxorem ſecum conuerſam, habere præſumſerit, alienus in communione habeatur.

(m) Concil. Ilerdenſ. c. XV. Familiaritatem extranearum mulierum, licet ex toto ſancti patres antiquis monitionibus præceperint eccleſiaſticis euitandam, id nunc tamen nobis viſum eſt, vt qui talis probabitur, ſi poſt primam & ſecundam commonitionem ſe emendare neglexerit, donec in vitio perſeuerat, officii ſui dignitate priuetur. Quod ſi ſe, Deo iuuante, correxit, ſancto miniſterio reſtauretur.

 ſecun-

ſecundam admonitionem emendati ſancto miniſterio reſtaurentur.

§. XXVI.

21. *Si poſt ordinationem vxorem duxiſſent.*

ALTERVM, quod generatim improbatur, erat, ſi clericus ſecundam vxorem duxiſſet poſt ordinationem. Non reiiciebant, vti diximus, maritos ab ordinibus, neque eos poſt ordinationem ab vxoribus ſeparatos viuere cogebant: quinimmo ſi quis diaconus ante ordinationem teſtificaretur, in cælibatu ſe perſeuerare non poſſe, poſtea [n] ex decreto concilii *Ancyrani*, vxorem ducere poterat, nec officio decedere cogebatur. Alii autem canones presbyteris & epiſcopis poſt ordinationem matrimonium inire interdicunt, ſiue in coniugio ſiue extra coniugium antea vixerint, idque ſub comminatione depoſitionis. *Presbyter, ſi vxorem duxerit*, inquit concilium *Neocæſareenſe* [o], *ordine ſuo moueatur.* Concilium *Illiberritanum* [p] & alia quædam in eccleſia *Latina* ſeuerius agebant contra clericos, in matrimonio conſtitutos, & non tantum poſt ordina-

(n) Concil. Ancyran. c. X. *Διάκονοι, ὅσοι καθίστανται, παρ' αὐτὴν τὴν κατάστασιν εἰ ἐμαρτύραντο καὶ ἔφασαν χρῆναι γαμῆσαι, μὴ δυνάμενοι οὕτως μένειν· οὗτοι μετὰ ταῦτα γαμήσαντες, ἔστωσαν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ, διὰ τὸ ἐπιτραπῆναι αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου, τοῦτο δὲ εἴ τινες σιωπήσαντες, καὶ καταδεξάμενοι ἐν τῇ χειροτονίᾳ μένειν οὕτως, μετὰ ταῦτα ἦλθον ἐπὶ γάμον, πεπαῦσθαι αὐτοὺς τῆς διακονίας. Quicumque diaconi conſtituti, in ipſa conſtitutione teſtificati ſunt & dixerunt, oportere ſe vxores ducere, quum non poſſint ſic manere, ii ſi vxorem poſtea duxerint, ſint in miniſterio, eo quod hoc ſit illis ab epiſcopo conceſſum. Si qui autem hoc ſilentio præterito, & in ordinatione, vt ita manerent, ſuſcepti ſunt, poſtea autem ad matrimonium venerint, ii a diaconatu ceſſent.*

(o) Concil. Neocæſar. c. I. *πρεσβύτερος ἐὰν γήμῃ, τῆς τάξεως αὐτὸν μετατίθεσθαι.*

(p) Concil. Illiberritan. c. XXXIII. Placuit in totum prohiberi epiſcopis, presbyteris & diaconibus, vel omnibus clericis poſitis in miniſterio, abſtinere ſe a coniugibus ſuis & non generare filios: quicumque vero fecerit, ab honore clericatus exterminetur.

Vid. concil. Agath. c. IX. Placuit, vt, ſi diacones aut presbyteri coniugati ad locum vxorum ſuarum redire voluerint, papæ Innocentii ordinatio & Siricii epiſcopi auctoritas, quæ eſt his canonibus inſerta, conſeruetur.

EPISTOLA S. INNOCENTII PAPAE.

Dilectiſſimo fratri Exuperio Innocentius. Conſulenti tibi, frater cariſſime, *& poſt alia*: Propoſuiſti, quid de his obſeruari debeat, quos in diaconii mi-

tio-

tionem eis coniugium inire interdicebant, ſed, quas ante iam duxerant, vxores cogebant deſerere. Verum vt hæc praxis primitiuæ regulæ violatio eſt, nec vnquam in eccleſia *Græca* inualuit; ita inter ſtatas diſciplinæ regulas, quæ ad totam eccleſiam ſpectant, referenda non eſt.

§. XXVII.

22. Si vxorem adulteram retinuiſſent.

VERVMTAMEN vnus caſus erat, in quo clericos oportebat vxores ſuas dimittere, qui caſus erat adulterii. *Si alicuius vxor*, inquit concilium *Neocæſareenſe* [q], *quum eſſet laicus, adulte-*

niſterio, aut in officio presbyterii poſites incontinentes eſſe aut fuiſſe, generati filii prodiderint. De his & diuinarum legum manifeſta eſt diſciplina, & beatæ recordationis viri Siricii epiſcopi monita euidentia commearunt, vt incontinentes in officiis talibus poſiti omni eccleſiaſtico honore priuarentur, nec admitterentur accedere ad miniſterium, quod ſola continentia oportet impleri. *& poſt alia:* Nam ſi ad aliquos forma illa eccleſiaſticæ vitæ pariter & diſciplinæ, quæ a Siricio epiſcopo ad prouincias commeauit, non probabitur perueniſſe, his ignorationis venia remittatur; ita vt de cetero penitus incipiant abſtinere. Et ita gradus ſues, in quibus inventi fuerint, ſic retentent, vt ad potiora eis non liceat adſcendere. Quibus in beneficio eſſe debet, quod hunc ipſum locum, quem retinent, non amittant. Si qui autem ſciſſe formam viuendi miſſam a Siricio epiſcopo deteguntur, neque ſtatim cupiditates libidinis abieciſſe, illi ſunt modis omnibus ſubmouendi, qui poſt admonitionem cognitam præponendam arbitrati ſunt voluptatem.

Conc. Arauſic. I. can. XXIII. Si quis poſt acceptam benedictionem leuiticam cum vxore ſua incontinens inuenitur, ab officio abiiciatur.

Concil. Carthag. V. can. III. Quum de quorumdam clericorum, quamuis erga vxores proprias, incontinentia referretur, placuit epiſcopos & presbyteros & diaconos, ſecundum propria ſtatuta, etiam ab vxoribus continere. Quod niſi fecerint, ab eccleſiaſtico remoueantur officio. &c.

Concil. Matiſcon. I. c. XI. Epiſcopi, presbyteri, vel vniuerſi honoratiores clerici, quum ſublimi dignitatis apice ſublimantur, actibus omnino renuntient ſæculi, & ſacro electi miniſterio repudient carnale conſortium, ac permixtionis priſtinæ contubernium permutent germanitatis adfectu. Et quiſquis ille eſt, diuino munere benedictione percepta, vxori prius ſuæ frater illico efficiatur ex coniuge. Eos vero, quos reperimus ardore libidinis inſlammatos, abiecto religionis cingulo, ad vomitum priſtinum & inhabita prorſus coniugia repetiſſe, atque inceſti quodammodo crimine clarum decus ſacerdotii violaſſe, quod nati etiam filii prodiderunt: Quod quiſquis feciſſe cognoſcitur, omni in perpetuum, quam admiſſo iam crimine perdidit, dignitate priuabitur.

(q) Concil. Neocæſar. c. VIII. γυνή τινος μοιχευθεῖσα λαϊκοῦ ὄντος ἐὰν ἐλεγχθῇ φα-

rata fuiſſe conuicta fuerit, is non poteſt ad miniſterium accedere. Sin autem etiam poſt ordinationem adulterata fuerit, debet eam dimittere. Quod ſi cohabitet, non poteſt ſibi commiſſum miniſterium exſequi. Et concilium *Illiberritanum* [r] paullo vlterius progreditur, in hunc modum decernens: *Si cuius clerici vxor fuerit mœchata, & ſciat eam maritus ſuus mœchari, & eam non ſtatim proiecerit, nec in fine accipiat communionem: ne ab his, qui exemplum bonæ conuerſationis eſſe debent, videantur magiſteria ſcelerum procedere.*

§. XXVIII.

23. *Si non reſiderent, hoc eſt, ſi in loco domicilii ſui non eſſent adſiduo præſentes.*

ERANT etiam leges quædam de reſidentia, vt vocant, clericorum, hoc eſt de adſidua præſentia in loco domicilii ſui, quæ ſeuere requirebatur cum pœnæ canonicæ in delinquentes denuntiatione. Diuerſas leges reſidentiam requirentes alio loco [*] adnotauimus: Heic earum tantum mentionem faciemus, quæ pœnas huiuſmodi offenſoribus infligendas enarrant. Inter haſce canon ille concilii *Agathenſis* [s] omnium maxime notari meretur, qui decernit, vt ſi presbyter vel diaconus tres hebdomadas ab eccleſia ſua defuerit, triennio a communione ſuſpendatur. Et per leges *Iuſtiniani* [t] quilibet epiſcopus, qui ab eccleſia ſua abſuerit, præterquam ad certum tempus idque in grandioribus negotiis & vrgente neceſſitate, aut volente

ναρᾶς, ὁ τοιοῦτος εἰς ὑπηρεσίαν ἐλθεῖν οὐ δύναται· Ἐὰν δὲ καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν μοιχευθῇ, ὀφείλει ἀπολῦσαι αὐτήν· ἐὰν δὲ συζῇ, οὐ δύναται ἔχεσθαι τῆς ἐγχειρισθείσης αὐτῷ ὑπηρεσίας.

(r) Concil. Illiberrit. c. LXV.

(*) Lib. VI. c. IV. §. VII. vol. II. p. 395. ſeq.

(s) Concil. Agath. c. LXIV. Si quis in clero conſtitutus ab eccleſia ſua diebus ſolemnibus defuerit, id eſt, natiuitate, epiphania, paſcha, vel pentecoſte, dum potius ſæcularibus lucris ſtudet, quam ſeruitio Dei paret, conuenit, vt triennio a communione ſuſpendatur. Similiter diaconus, vel presbyter ſi tres hebdomadas ab eccleſia ſua defuerint, huic damnationi ſuccumbant.

(t) Iuſtin. nouell. VI. c. II. κἀκεῖνο γενικῶς προσδιορίζομεν, ὥστε μηδένα τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἔξω τῆς καθ᾽ ἑαυτὸν ἐκκλησίας πλεῖον ἢ κατ᾽ ἐνιαυτὸν ὅλον ἀπολιμπάνεσθαι, πλὴν εἰ μὴ τοῦτο κατὰ βασιλικὴν γίνοιτο κέλευσιν. (τότε γὰρ μόνον ἐστὶν ἀνεύθυνον) τῶν ὁσιωτάτων πατριαρχῶν ἑκάστης διοικήσεως ἀναγκαζόντων τοὺς θεοφιλεστάτους ἐ-

prin-

principe, collegio epiſcoporum expelli iubetur, tamquam ſtatione ſua indignus. Et ad melius præcauendam hanc offenſionem, vti nulli clericorum licebat ſine venia & litteris commendatitiis epiſcopi ſui proficiſci; ita nulli epiſcopo iter facere vel in aula imperatoris comparere permittebatur ſine metropolitani ſui venia & approbatione. Ita diſerte prouiſum eſt per eaſdem leges *Iuſtiniani* [u] & ante eum a concilio *Carthaginenſi* tertio, quod canonem habet in hunc modum decer-

πισκόπους ταῖς αὐτῶν ἐγκαρτερεῖν ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις, καὶ μὴ μακρὰν ὁδὸν στέλλεσθαι, μηδὲ ἐν ξένῃ διατρίβειν ἐθέλειν, μηδὲ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν ἀμελεῖν, μηδὲ τὸν ἐνιαυτὸν ὑπερβαίνειν, ὃν δὴ καὶ αὐτὸν διὰ φιλανθρωπίαν ἐτάξαμεν. Εἰ μέντοιγε καὶ ὑπὲρ τὸν ἐνιαυτὸν πλανῷτο καὶ ἀλητεύοι, καὶ μήτε πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν ἐπανίοι τὴν οἰκείαν, μηδὲ βασιλική τις αὐτὸν, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, κατέχοι κέλευσις· τηνικαῦτα, εἰ μὲν εἴη μητροπολίτης, πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν διάταξιν ἀφορῶν ὁ τοῦ κλίματος πατριάρχης καλείτω μὲν αὐτὸν τοῖς νενομισμένοις κηρύγμασιν, φυλάττων πανταχοῦ τὴν τῶν ἱερῶν κανόνων παρατήρησιν· εἰ δὲ μένοι μέχρι παντὸς ἀπειθῶν, καὶ ἐξωθείτω τοῦ θείου τῶν ἐπισκόπων χοροῦ, καὶ ἕτερον ἀντεισαγέτω, τῆς τοιαύτης αἰδοῦς τε καὶ σεμνότητος ἄξιον· εἰ δὲ οὐ μητροπολίτης, ἀλλὰ τῶν ἄλλων τις ἐπισκόπων ὁ πλανώμενος εἴη, ταῦτα παρὰ τοῦ μητροπολίτου γινέσθω. κ. τ. λ. *Et illud etiam definimus*, vt nemo Deo amabilium epiſcoporum foris a ſua eccleſia plus quam per totum annum deeſſe audeat: niſi hoc per imperialem fiat iuſſionem: (*tunc enim ſolum erit inculpabile*) *ſacratiſſimis patriarchis vniuscuiuſque diœceſeos compellentibus Deo amabiles epiſcopos ſuis inhærere ſanctiſſimis eccleſiis: & non longo itinere ſeparari; neque in peregrinis demorari velle, neque ſanctiſſimas eccleſias negligere, neque annum excedere, quem & ipſum propter miſericordiam conſtituimus. Si vero vltra annum errauerit & dereliquerit, & non ad epiſcopatum remeauerit proprium, neque imperialis aliqua eum, (ſicut prædiximus) detineat iuſſio: tunc ſi quidem ſit metropolita, circa eccleſiaſticam diſpoſitionem ſegregatus regionis illius patriarcha reuocet quidem eum legitimis inclamationibus, ſeruans vtique ſacrarum regularum obſeruationem. Si vero maneat per omnia inobediens*, expellat a ſacro epiſcoporum choro, *& alium introducat huiuſmodi & reuerentia & verecundia & honeſtate dignum. Si vero non metropolita, ſed aliorum epiſcoporum aliquis ſit, qui errauerit: hæc omnia a metropolitano fiant. &c.*

(*u*) Iuſtin. nouell. VI. c. III. Μὴ ἄλλως δέ τινα τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων θαῤῥεῖν στέλλεσθαι πρὸς ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν, πρὶν ἂν, εἰ μέν τις ἐπίσκοπος εἴη, γράμματα λάβοι τοῦ οἰκείου μητροπολίτου πρὸς τὴν βασιλείαν, ταῦτα δὴ κατὰ τοὺς θείους κανόνας συστατικὰ καλούμενα, τὰ μαρτυροῦντα τῷ ἀναγκαίῳ τῆς αὐτοῦ παρουσίας· εἰ δέ γε μητροπολίτης εἴη ὁ παραγίνεσθαι βουλόμενος, γράμματα κομίσαιτο τοῦ διοικήσεως πατριάρχου, τὴν αὐτοῦ παρουσίαν ἀναγκαίαν εἶναι λέγοντα. κ. τ. λ. *Non autem aliter aliquem Deo amabilium epiſcoporum præſumere*

nen-

nentem [w]: *Placuit, vt epiſcopi trans mare non proficiſcantur, niſi conſulto primæ ſedis epiſcopo, ſiue cuiuſque prouinciæ primate, vt ab eo præcipue poſſint ſumere formatam ſiue commendationem.* Et ante hoc concilium *Antiochenum* [x] decreuit, vt ne quis epiſcopus vel presbyter, vel alius omnino de eccleſiaſticis ad imperatorem proficiſci auderet ſine conſenſu & litteris epiſcoporum prouincialium, maxime metropolitani, niſi abdicari & eiici vellet non ſolum a communione, ſed etiam a dignitate, cuius particeps ſit in eccleſia. Et his conſonant regulæ & decreta pontificum *Romanorum* HILARII [y] & GREGORII MAGNI [z], ad antiquas regulas diſciplinæ in eccleſia accommodate facta.

§. XXIX.

24 *Si beneficium eccleſiaſticum in duabus eccleſiis ſimul retinere auſi eſſent.*

OPORTEBAT etiam clericos ad vnam ſeſe adſtringere eccleſiam, hoc eſt, vt alio iam loco explanauimus, ad vnam diœceſin, ſiue eccleſiam diœceſanam, ſub vnius epiſcopi iurisdictione; nec petere vel retinere audere beneficia ſub duobus epiſcopis in duabus diſtinctis eccleſiis, diuerſæ iurisdictioni ſubiacentibus. Hoc ſenſu in duarum vel plurium eccleſiarum

dirigere ſe ad hanc feliciſſimam ciuitatem, priuſquam (ſi quidem epiſcopus ſit) litteras acceperit proprii metropolitæ ad imperium, & quæ ſecundum diuinas regulas probabilia vocantur, teſtimonium perhibentia neceſſitatis eius præſentiæ. Si vero metropolita ſit, qui proficiſci vult, litteras ſumat euiſdem diœceſeos patriarchæ, eius præſentiam neceſſariam eſſe, dicentes. cetera.

(w) Concil. Carthag. III. c. XXVIII.

(x) Concil. Antiochen. c. XI. cit. ad §. XV. ſub litt. (r) pag. 75.

(y) Hilar. epiſt. VIII. ad epiſcopos Galliæ. c. III. Illud etiam non poſſumus præterire, quod ſollicitudine diligentiore curandum ſit, ne præter metropolitanorum ſuorum litteras aliqui ad quamlibet prouinciam audeant proficiſci, quod etiam in omni genere officii clericalis per ſingulas debet eccleſias cuſtodiri.

(z) Gregor. lib. VII. epiſt. VIII. Additur, quod ex vobis aliqui pro eccleſiæ ſuæ emergentibus cauſſis tranſmarina petentes, ſine prædicti metropolitani ſui cognitione, vel epiſtolis, ſicut canonum ordo conſtituit, audeant ambulare. Hortamur igitur fraternitatem veſtram, vt antiquam eccleſiarum veſtrarum conſuetudinem exſequentes --- ſi quemdam veſtrum pro cauſſis propriis vbicumque compulerit ambulare neceſſitas, ab eodem metropolitano veſtro ſecundum indictam vobis regulam petere licentiam debeatis, nec eum poſtponere in aliquo præſumamus &c.

cata-

catalogo deſcribi, ſub pœna deiectionis de honoris loco vetatur. Concilium *Chalcedonenſe* [a] expreſſis verbis hoc prohibet: *Non liceat,* inquiens, *clericum in duarum ciuitatum eccleſiis eodem tempore in catalogum referri, & in ea, in qua a principio ordinatus eſt, & in ea, in quam, tamquam ad maiorem, confugit propter inanis gloriæ cupiditatem: eos autem qui hoc faciunt, propriæ eccleſiæ reſtitui, in qua ab initio ordinati ſunt, vt illic ſolum miniſtrent: ſed ſi iam quiſpiam ex alia in aliam eccleſiam tranſlatus eſt, nihil prioris eccleſiæ vel eorum, quæ ſub ea ſunt martyriorum, vel ptochotrophiorum, vel xenodochiorum rebus communicare. Eos, qui auſi fuerint poſt magnæ huius & vniuerſalis ſynodi definitionem aliquid eorum, quæ ſunt prohibita, facere, ſtatuit ſancta ſynodus, eos proprio gradu excidere.*

§. XXX.

25. *Si præter neceſſitatem publica diuerſoria & cauponas frequentarent.*

CANONES multam etiam habebant rationem externæ & publicæ conuerſationis clericorum; iubentes eos circumſpecte & accurate ambulare, & ſe abſtinere a rebus malæ famæ, vt vt alioquin in ſe innocentibus ac indifferentibus; vt omnem occaſionem præciderent maledicentiæ, deuitando omnes iſtiuſmodi ſuſpicioſas actiones & ſpeciem mali. Quocirca non ſolum ob intemperantiam & ebrietatem cenſuræ eos ſubiiciebant (quippe quæ vitia ne in laicis quidem tolerabantur) ſed etiam edere vel apparere in publico diuerſorio cum pœnæ eccleſiaſticæ denuntiatione vetabant, niſi eſſent in itinere, vel alia iſtiuſmodi neceſſitate id facere cogerentur. Concilia *Laodicenum* [b] & *Carthaginenſe* tertium [c] omnibus clerico-

(a) Concil. Chalcedon. c. X. Vid. Græca lib. VI. c. IV. §. VIII. ſub litt. (f) volum. II. p. 399.

(b) Concil. Laodic. c. XXIV. Ὅτι οὐ δεῖ ἱερατικοὺς ἀπὸ πρεσβυτέρων ἕως διακόνων, καὶ ἑξῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἕως ὑπηρετῶν, ἢ ἀναγνωστῶν, ἢ ψαλτῶν, ἢ ἐπορκιστῶν, ἢ θυρωρῶν, ἢ τοῦ τάγματος τῶν ἀσκητῶν, εἰς καπηλεῖον εἰσιέναι. *Quod non oportet ſacratos, a presbyteris vſque ad diaconos, & deinceps quemlibet eccleſiaſtici ordinis vſque ad miniſtros, vel lectores, vel cantores, vel exorciſtas, vel oſtiarios, vel exercitatorum ordinis, in cauponam ingredi.*

(c) Concil. Carth. III. c. XXVII. Vt clerici, edendi vel bibendi cauſſa, tabernas non ingrediantur, niſi peregrinationis neceſſitate compulſi.

rum

rum ordinibus id interdicunt generatim, & canones apoſtolici [*d*] adhuc clarius ἀφορίζεσθαι excommunicari vel ab officio ſuſpendi iubent eos vniuerſos, qui cauponam ingreſſi fuerint, præterquam quum itineris & rerum ſuarum neceſſitate compulſi in eam diuertiſſent.

§. XXXI.

26. Si cum iudæis, hæreticis vel gentilibus philoſophis familiariter viuerent.

Ob eamdem rationem canones illis interdicebant familiariter viuere cum iudæis, hæreticis & paganis, maxime cum gentilibus philoſophis, eo quod ſcandalum ex eiuſmodi familiaritate exſiſteret. Leges, quæ omnem conſuetudinem cum iudæis & hæreticis vetant, alia occaſione [*] produximus in medium. Hoc loco tantum dignam notatu hiſtoriam addemus, quam de *Theodoto* epiſcopo *Laodiceæ* in *Syria* narrat SOZOMENVS [*e*], quemadmodum duos *Apollinares*, patrem & filium, eccleſia eiecerit, quod *Epiphanium* ſophiſtam, hymnum in

(*d*) Can. apoſt. LIII. al. LIV. Εἴ τις κληρικὸς ἐν καπηλείῳ φωραθείη ἐσθίων, ἀφοριζέσθω· παρὲξ τοῦ ἐν πανδοχείῳ ἐν ὁδῷ δι' ἀνάγκην καταλύειν. *Si quis clericus in caupona comedens deprehenſus fuerit, ſegregetur; præterquam quum ex neceſſitate de via diuertet ad hoſpitium.*

(*) Lib. XVI. cap. VI. §. III. & X. vol. VII. pag. 274. & p. 296.

(*e*) Sozom. lib. VI. c. XXV. Ἔτι Θεοδότου τοῦ πρὸ αὐτοῦ τὴν Λαοδικέων ἐκκλησίαν ἰθύναντος, κατ' ἐκεῖνο καιροῦ διαπρέπων Ἐπιφάνιος, ὁ σοφιστὴς, ὕμνον εἰς τὸν Διόνυσον παρῄει· διδασκάλῳ δὲ αὐτῷ χρώμενος Ἀπολλινάριος, ἔτι γὰρ νέος ἦν, παρεγένετο τῇ ἀκροάσει σὺν τῷ πατρί· ὁμώνυμος δὲ ἦν αὐτῷ, γραμματικὸς οὐκ ἄσημος· ἐπεὶ δὲ τοῦ λόγου ἀρχόμενος Ἐπιφάνιος, ὡς ἔθος τοῖς τοιάδε ἐπιδεικνυμένοις λέγειν, τοὺς ἀμυήτους καὶ βεβήλους ἐξιέναι θύραζε ἐκέλευεν· οὔτε δὲ Ἀπολλινάριος ὁ νέος, οὔτε ὁ πρεσβύτης, οὔτε ἕτερός τις τῶν παρόντων χριστιανῶν τῆς ἀκροάσεως ἀνεχώρησε· μαθὼν ταῦτα Θεόδοτος ὁ ἐπίσκοπος, χαλεπῶς ἤνεγκε· καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἐν λαῷ τεταγμένοις μετρίως ἐγκαλέσας, συγγνώμην ἔνειμεν· Ἀπολλιναρίω ἐλέγξας, τῆς ἐκκλησίας ἀφώρισεν· ἤστην γὰρ κληρικὼ, ὁ μὲν πατὴρ, πρεσβύτερος· ὁ δὲ παῖς, ἀναγνώστης ἔτι τῶν ἱερῶν γραφῶν. *Quo tempore Theodotus deceſſor Georgii Laudicenam regebat eccleſiam, quum Epiphanius Sophiſta nobilis hymnum in laudem Bacchi recitaret, Apollinaris, qui eo præceptore vtebatur, erat enim adhuc adoleſcens, ei recitationi interfuit vna cum patre, eiuſdem cum ipſo nominis, qui grammaticus erat non obſcurus. Quumque Epiphanius in ipſo carminis exordio, ſicut moris eſt iis, qui eiuſmodi hymnos publice recitant, cunctos profanos homines nec ſacris illis initiatos, foras abire iuſſiſſet, nec iunior Apollinaris, nec ſenior, nec vllus omnino ex chriſtianis, qui aderant, diſceſſit ex auditorio: Id quum re-*

lau-

laudem *Bacchi* recitantem, audiſſent; quum hoc perſonis eorum minus dignum eſſet, vtpote quorum alter presbyteri alter lectoris ſacrarum ſcripturarum munere fungeretur in eccleſia chriſtiana.

§. XXXII.

27. Si nimia ſeueritate in lapſos vſi eſſent.

QVEMADMODVM clerici debita ſeueritate vti debebant in peccatores impœnitentes, exſequendo contra eos leges diſciplinæ: Ita ab altera parte nimia ſeueritas & duritas in recuſando recipere & reconciliare lapſos pœnitentes, poſtquam ex canonum præſcripto eccleſiæ ſatisfeciſſent, grandis erat offenſio, & tam manifeſta poteſtatis miniſterialis abuſio, vt eccleſia eam in clericis ſuis acrius caſtigandam duceret. *Si quis epiſcopus aut presbyter,* inquit canon quidam apoſtolicus [*f*], *eum, qui ſe conuertit a peccato, non receperit, ſed eiecerit, deponatur: quia contriſtat Chriſtum dicentem; Gaudium oritur in cælo ſuper vno peccatore, pænitentiam agente.* Hoc non erat verum diſciplinæ exercitium, ſed imperioſa moroſitas & mera dominatio in hæreditatem Dei per nimis extenſæ miniſterialis poteſtatis vſurpationem. Eadem res erat, pro qua contendebant *Nouatiani* hæretici, & quam in illis ſemper oppugnabat damnabatque eccleſia: Et proinde ſi qui de clericis illius hanc enormem poteſtatem ſibi arrogarent, eos hoc crudeli *Nouatianorum* dogmate infectos eſſe recte iudicabat, & vt tales ſententiæ depoſitionis faciebat obnoxios.

§. XXXIII.

28. Si officium benefici & liberalis hominis erga pauperes clericos intermiſiſſent.

ALIA crudelitatis ſpecies erat, quam eccleſia etiam in clericis ſuis valde puniebat, nimirum beneficentiæ & liberalitatis erga pauperes & calamitoſos ordinis ſui homines præter-

ſciuiſſet Theodotus epiſcopus, grauiter commotus eſt. At reliquis quidem, qui ex plebe erant, leuiter obiurgatis veniam conceſſit. Vtrumque autem Apollinarem publice conuictum, eccleſia eiecit. Erant enim clerici: pater quidem presbyter; filius vero lector ſacrarum ſcripturarum.

(*f*) Can. apoſt. LII. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, τὸν ἐπιστρέφοντα ἀπὸ ἁμαρτίας ὁ προσδέχεται, ἀλλ᾽ ἀποβάλλεται, καθαιρείσθω· ὅτι λυπεῖ τὸν Χριστὸν, εἰπόντα· χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοῦντι.

miſſio. Vt caritas homines iubet eſſe beneficos erga omnes, dum tempus opportunum habent, maxime vero erga domeſticos fidei: Ita clerici multo magis illis debebant ſuccurrere, qui in eodem ſecum miniſterio conſtituti & arctioribus fraterni amoris vinculis in eadem functione coniuncti erant. Vnde canones apoſtolici [g] hoc tamquam graue delictum puniri iubent, ita ſeuere decernendo: *Si quis epiſcopus, aut presbyter, quum aliquis clericorum inopia laborat, ei non ſuppeditat neceſſaria; ſegregetur: quod ſi perſeueret, deponatur, vt qui occiderit fratrem ſuum.*

§. XXXIV.

29. Si in cauſſis criminalibus iudicaſſent.

ALIQVA etiam crudelitatis ſpecies, aut certe res clericum minime decens, eſſe credebatur, in cauſſis criminalibus iudicare. In cauſſis ciuilibus leges ſinebant eos eligi arbitros. At in cauſſis criminalibus nullam omnino poteſtatem habebant, niſi eſſent mere eccleſiaſticæ; minime autem omnium in talibus cauſſis criminalibus, quæ ad vitam & necem ſpectarent. Hinc multi canones facti ſunt, ſub grauiſſimæ pœnæ depoſitionis denuntiatione id ipſum prohibentes. Concilium *Tarraconenſe* clericis vniuerſam iudicandi licentiam in negotiis criminalibus [h] denegat. Concilium *Antiſſiodorenſe* [i] ſpecialius presbyteris in illo iudicio ſedere interdicit, vnde homo ad mortem tradatur. Et in alio canone [k] presbyterum vel diaconum ſtare vetat ad trepalium, vbi rei torqueantur. Concilium *Toletanum* quartum [l] ſacerdotibus non permittit iudi-

(g) Can. apoſt. LIX. Εἴ τις ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, τινὸς τῶν κληρικῶν ἐνδεῶς ὄντος, μὴ ἐπιχορηγῇ τὰ δέοντα, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ, καθαιρείσθω, ὡς φονεύσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

(h) Concil. Tarracon. c. IV. Habeant licentiam iudicandi, exceptis criminalibus negotiis.

(i) Conc. Antiſſiodor. c. XXXIV. Non licet presbytero in illo iudicio ſedere, vnde homo ad mortem tradatur.

(k) Ibid. c. XXXIII. Non licet presbytero, nec diacono, ad trepalium, vbi rei torquentur, ſtare.

(l) Concil. Tolet. IV. c. XXXI. Sæpe principes contra quoslibet maieſtatis obnoxios, ſacerdotibus negotia ſua committunt. Et quia ſacerdotes a Chriſto ad miniſterium ſalutis electi ſunt, ibi conſentiant regibus fieri indices, vbi iureiurando ſupplicii indulgentia promittitur; non vbi diſcriminis (al.

care

care in cauſſis, quæ ad crimen læſæ maieſtatis pertineant, etiamſi a principe id facere iubeantur, niſi hic iureiurando ſupplicii indulgentiam promiſerit. Qui ſecus fecerint, effuſi ſanguinis rei apud Chriſtum futuri & apud eccleſiam proprium gradum perdituri dicuntur. Concilium vndecimum *Toletanum* [*m*] paullo longius progreditur, non ſolum tales excludens ordinis & ſtationis honore, ſed omni etiam communione quoad vixerint, quam in hora demum mortis eis impertiendam eſſe decernit.

§. XXXV.

Epiſcopis officii ſui adminiſtratio ad tempus vel in perpetuum interdici poterat, 1. Si ordinationes darent canonibus contrarias.

Hae præcipuæ erant veteris diſciplinæ regulæ, quæ ad clericos ſpectabant generatim: præter quas nonnullæ erant, quæ ſpecialius ad particularis cuiusuis ordinis perſonas pertinebant. Epiſcopis officii ſui adminiſtratio ad certum tempus vel in perpetuum etiam interdici poterat ob varia peccata, quæ contra muneris eccleſiaſtici regulas ac officia, functioni ipſorum peculiaria, commiſiſſent. Vt, *primo* quidem propter voluntariam cognitarum legum ordinationis tranſgreſſionem. Si qui epiſcopi quempiam ordinare auderent in plenam ſedem, in quam alius ſecundum conſuetas regulas ordinatus fuerat ante eum; vel ſi duo treſue epiſcopi epiſcopum clandeſtino ordinarent ſine reliquorum epiſcoporum prouincialium & me-

ſanguinis) ſententia præparatur. Si quis ergo ſacerdotum diſcuſſor in alienis periculis exſliterit, ſi reus effuſi ſangninis, apud Chriſtum & apud eccleſiam perdat proprium gradum.

(*m*) Concil. Tolet. XI. c. VI. His, a quibus domini ſacramenta tractanda ſunt, iudicium ſanguinis agitare non licet: & ideo magnopere talium exceſſibus prohibendum eſt, ne indiſcretæ præſumtionis motibus agitati, aut quod morte plectendum eſt, ſententia propria iudicare præſumant, aut truncationes quaslibet membrorum quibuslibet perſonis aut per ſe inferant, aut inferendas præcipiant. Quod ſi quiſquam horum immemor præceptorum, aut eccleſiæ ſuæ familiis (al. famulis) aut in quibuslibet perſonis tale aliquid fecerit, & conceſſi ordinis honore priuatus, & loco ſuo, perpetuo damnationis teneatur ergaſtulo: cui tamen communio exeunti ex hac vita non neganda eſt; propter domini miſericordiam, qui non vult peccatoris mortem, ſed vt conuertatur & viuat.

tropolitani conſenſu; non ſolum epiſcopus hoc modo ordinatus, ſed ipſi quoque epiſcopi, qui ſic eum ordinare auſi erant, ſtatione ſua pelli debebant [*]. Ita cum *Trophimo* & duobus aliis obſcuris epiſcopis, qui *Nouatianum* ordinarant, actum eſt. Nam, vt CYPRIANVS & CORNELIVS ſæpius narrant, de gradu dignitatis ſuæ deiecti ad communionem laicam reducebantur. Si quis epiſcopus eos ordinaret, qui ab hæreticis baptizati vel rebaptizati erant, ob hoc delictum a miniſterio clericali [*n*] excludendus erat. Si quis ex humano adfectu fratrem, vel filium, vel alterum propinquum indignum ordinaret, per regulam in canonibus apoſtolicis [*o*] datam, ſegregatione puniendus erat. Si quis epiſcopus in alterius diœceſi quempiam ordinaret, per eoſdem canones apoſtolicos & ipſe [*p*] deponendus erat, & qui ab illo erat ordinatus. Hæc omnia plenius demonſtrauimus ſectione huius capitis tertia, quo lectorem noſtrum amandamus. Quibus ſolum addimus, quod, ſi quis epiſcopus quempiam ordinaſſet, qui publicam pœnitentiam egerat in eccleſia, ipſe poteſtate ordinationis priuandus fuerit [*q*].

(*) Vid. conc. Arauſic. I. c. XXI. In noſtris prouinciis placuit de præſumtoribus, vt, ſicubi contigerit duos epiſcopos epiſcopum inuitum facere, auctoribus damnatis, vnius eorum eccleſiæ ipſe, qui vim paſſus eſt, ſubſtituatur, ſi tamen vita reſpondet; & alter in alterius deiecti loco nihilo minus ordinetur. Si voluntarium duo fecerint, & ipſe damnabitur, quo cautius ea, quæ ſunt antiquitus ſtatuta, ſeruentur.

(*n*) Vid. Felic. III. epiſt. I. c. V. (ap. Labb. tom. IV. concil. p. 1077. epiſt. VII.) Illo per omnia cuſtodito, ne ex eis vmquam, qui in qualibet ætate alibi quam in eccleſia catholica aut baptizati aut rebaptizati ſunt, ad eccleſiaſticam militiam prorſus non permittantur accedere. Quibus ſatis eſſe debeat, quod in catholicorum numero ſunt recepti: quoniam de ſuo ordine & communione videbitur ferre iudicium, quiſquis hoc violauerit inſtitutum, vel qui non remouerit eum, quem ex eis ad miniſterium clericale obrepſiſſe cognouerit.

(*o*) Can. apoſt. LXXVI. Vid. ſupr. §. III. ſub litt. (c) pag. 61.

(*p*) Ibid. c. XXXVI. ἐπίσκοπον μὴ τολμᾷν ἔξω τῶν ἑαυτῦ ὅρων χειροτονίας ποιεῖσθαι εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις ἢ χώρας· εἰ δὲ ἐλεγχθείη τῦτο πεποιηκὼς, παρὰ τὴν τῶν κατεχόντων τὰς πόλεις ἐκείνας ἢ τὰς χώρας γνώμην, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ ὓς ἐχειροτόνησεν. *Epiſcopus non audeat extra fines ſuos ordinationes facere in ciuitatibus aut pagis ipſi non ſubiectis. Quod ſi conuictus fuerit hoc feciſſe præter eorum ſententiam, qui ciuitates illas & pagos obtinent, deponatur, & ipſe, & ii quos ordinauit.*

(*q*) Concil. Carth. IV. c. LXVIII. Ex pœnitentibus (quamuis ſit bonus) cleri-

§.XXXVI.

§. XXXVI.

2. *Si leges diſciplinæ ad effectum dare neglexiſſent.*

Secundo, Si epiſcopi leges diſciplinæ ad effectum dare neglexiſſent, qui peculiaris muneris ipſorum actus erat, ob iſtiuſmodi neglectum contemtumque diſciplinæ, ſententiæ depoſitionis obnoxii erant non minus quam ii, quos cenſura eccleſiaſtica adficere debebat. Manifeſtum hoc eſt ex iis, quæ de quibuſdam, qui ab hæreticis baptizati vel rebaptizati, & deinde more regulæ eccleſiæ contrario in eccleſia ordinati erant, ſtatuit *Felix* [r] pontifex *Romanus*. Non illi tantum, qui eos ordinarant, officio pellendi erant, ſed iſti etiam epiſcopi, qui eos ſic ordinatos norant, nec officium eis, leges diſciplinæ contra illos ad effectum dando, abrogarant. Ita quoque ſi quis presbyter vel diaconus ſibi officium aliquod aſſumeret ſine epiſcopi auctoritate, quod ad eos non ſpectaret, & epiſcopus in tali vſurpatione conniueret, cenſuræ canonicæ ipſe ſeſe reddebat obnoxium [*], eo quod audaciam eorum corrigere ex quadam animi abiectione neglexiſſet.

§. XXXVII.

3. *Si diœceſim ſuam diuiderent nouaſque erigerent epiſcopatus ſine venia: vel ſi in aliorum iura, vltra proprios limites & iurisdictionem, inuolarent.*

Tertio, Episcopi canonicæ pœnæ ſeſe faciebant obnoxios, ſi eccleſiæ terminos & fines, antiqua lege & conſuetudine conſtitutos, ſine prouincialis ſynodi conſcientia & conſen-

cus non ordinetur. Si per ignorantiam epiſcopi factum fuerit, deponatur a clero, qui ſe ordinationis tempore non prodidit fuiſſe pœnitentem. Si autem ſciens epiſcopus ordinauerit talem, etiam ab epiſcopatus ſui ordinandi duntaxat poteſtate priuetur.

(r) Felic. III. epiſt. I. c. V. vid. ſub anteced. litt. (n).

(*) Vid. Gelaſii epiſt. IX. ad epiſcop. Lucaniæ c. VI. VII. (tom. IV. conc. p. 1189.) Nec minus etiam presbyteros vltra modum ſuum tendere prohibemus; nec epiſcopali faſtigio debita ſibimet audacter aſſumere, ---- Si quidquam ad epiſcopale miniſterium ſpecialiter pertinens ſuo motu putauerint exſequendum, continuo ſe presbyterii dignitate & ſacra communione priuari. Quod fieri neceſſe eſſe cenſeamus, ſi eorum præſule deferente, huiuſmodi fuerit præuaricatio comprobata, nec ipſo eorum epiſcopo a culpa conniuentiæ & vltione vacaturo, ſi immoderata facientem diſſimulauerit vindicare. Diaconos quoque propriam conſtituimus ſeruare menſuram &c.

ſu mutare auſi eſſent. Diœceſes ex idoneis rationibus diuidi ex illiſque nouæ quædam erigi poterant; ſi vel ampliores eſſent, quam vt vnius epiſcopi cura eis ſufficeret; (quæ res *Auguſtinum* induxit, vt diœceſin *Hipponenſem* diuideret, nouumque ex ea conſtitueret epiſcopatum *Fuſſalenſem*) vel ſi princeps præcipuum quemdam pagum vel vicum ciuitatis honore & priuilegiis donare conſultum duceret; tum iſta ciuitas, conſentiente concilio prouinciali, nouus epiſcopatus fieri poterat. At vero ſi quis in vico quodam, in quo ante eum nullus vmquam epiſcopatus fuerat, epiſcopatum ambitioſe obtinuiſſet; vel principem ambitioſe ſollicitaſſet, vt vicum in ciuitatem conuerteret, quo ipſe in ea epiſcopus poſſet fieri; in iſtiuſmodi caſibus eccleſia ſublimes ambitioſorum hominum cogitationes corrigendas, eorumque conatus reprimendos ducebat, denegando illis eos honores, quos iſtiuſmodi peruerſis artibus obtinere adlaborarant, ipſoſque ſubmittendo pœnæ depoſitionis. Multi dantur canones ac regulæ diſciplinæ, hanc praxin prohibentes: at regula, in concilio quodam *Toletano* facta, omnium maxime notabilis eſt, quandoquidem concluſio eſt in ſpeciali quodam caſu facta ex omnibus antiquis canonibus (epiſcopos in villis & vicis ordinari vetantibus), qui ibi recitantur. *Wamba* rex quibuſdam epiſcopis imperioſe mandauerat, vt in diuerſis villulis & monaſteriis, in ſuburbanis *Toleti* alibique iacentibus, alios ordinarent epiſcopos: contra quem auſum & vſurpationem concilium primo vetuſtos citat canones, & tum concludit nouo decreto in hunc modum [s]: *Si quis contra hæc canonum interdicta venire conatus fuerit, vt in locis illis epiſcopum eligat fieri, vbi epiſcopus numquam fuit, ſit in conſpectu omnipotentis Dei anathema: & inſuper tam ordinans quam ordinatus gradum ſui honoris perdat: quia non ſolum antiquorum patrum decreta, ſed & apoſtolica auſus eſſet conuellere inſtituta.* Concilium *Chalcedonenſe* ſimile decretum [t] fecit contra eos, qui principem rogare auſi fuerint, vt vna prouincia in duas diuiſa nouam metropolim

(s) Concil. Tolet. XII. c. IV. (tom. VI. concil. p. 1229.)
(t) Concil. Chalcedon. c. XII. Ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ὥς τινες παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς θεσμοὺς προσδραμόντες δυναστείαις, διὰ πραγματικῶν βασιλικῶν τὴν μίαν ἐπαρχίαν εἰς δύο κατέτεμον, ὡς ἐκ τούτου δύο μητροπολίτας εἶναι ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ·

in

in ea conſtituat. Hoc præter ritus eccleſiaſticos eſſe dicunt, adeoque eis, qui tale quid poſtea auſi fuerint, denuntiant fore, vt ſuo gradu excidant.

§. XXXVIII.

4. *Si conciliis prouincialibus intereſſe negligerent.*

Quarto, EPISCOPOS conciliis prouincialibus intereſſe oportebat; quod ſi facere ſine idonea cauſſa recuſarent vel negligerent, ſuſpenſioni ab officio obnoxii erant. Hanc in rem decretum habetur in concilio ſecundo *Arelatenſi* [u]: *Si quis adeſſe* (ſynodo) *neglexerit, aut cœtum fratrum, antequam concilium diſſoluatur, crediderit deſerendum, alienatum ſe a fratrum communione cognoſcat, nec eum recipi liceat, niſi in ſequenti ſynodo fuerit abſolutus.* Idem decretum repetitur a concilio *Tarraconenſi* [w], & patrum ſtatutis conuenire dicitur: *Si quis epiſcoporum, commonitus a metropolitano, ad ſynodum, nulla graui intercedente neceſſitate corporali, venire contemſerit, ſicut ſtatuta patrum cenſuerunt, vſque ad futurum concilium cunctorum epiſcoporum caritatis communione priuetur.* Synodi *Africanæ* [x] dicunt, contentum eum eſſe debere eccleſiæ ſuæ communione.

§. XXXIX.

5. *Si populum iniquis exactionibus opprimerent.*

Quinto, SI quis epiſcopus populum ſuum, vel aliquam eorum partem, dura tractatione, iniuſtis poſtulatis & iniquis ex-

ὥρισε τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, τοῦ λοιποῦ μηδὲν τοιοῦτον τολμᾶσθαι παρὰ ἐπισκόπου· ἐπεὶ τὸν τοῦτο ἐπιχειροῦντα ἐκπίπτειν τοῦ οἰκείου βαθμοῦ. Peruenit ad nos, quod quidam, quum præter ritus ad potentatus acceſſiſſent, per pragmaticos imperiales vnam prouinciam in duas diuiſerunt, vt ex eo duo eſſent metropolitani in eadem prouincia. Statuit erga ſancta ſynodus, ne epiſcopus deinceps tale quid audeat: quoniam is, qui hoc adgreditur, a ſuo gradu excidit.

(*u*) Concil. Arelat. II. c. XIX.

(*w*) Conc. Tarracon. c. VI.

(*x*) Concil. Carth. V. c. X. Quod ſi non potuerint occurrere (ad concilium) excuſationes ſuas in tractatoria ſubſcribant: vel ſi poſt aduentum tractatoriæ aliquæ neceſſitates repente forſitan ortæ fuerint, niſi rationem impedimenti ſui apud ſuum primatem reddiderint, eccleſiæ ſuæ communione debere eſſe contentos.
Cod. Afric. c. LXXVII. *εἰ μὴ τὸν λόγον τοῦ οἰκείου ἐμποδισμοῦ παρὰ τῷ οἰκείῳ πρωτεύοντι ἀποδώσωσιν, ὀφείλειν τοὺς τοιούτους τῇ κοινωνίᾳ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀρκεῖσθαι ἐκκλησίας.*

actio-

actionibus opprimeret; per leges eccleſiæ *Africanæ* hoc in caſu peculiariter prouiſum erat, vt amiſſione illius partis populi ſui multaretur, quæ de oppreſſione eius cauſſam habebat conquerendi. Iam ſuperiore capite [*] ex epiſtola AVGVSTINI hoc adnotauimus, vbi hanc agendi rationem cum epiſcopis ſcite defendit, ſi eorum delicta nec tam grauia ſint, vt deiectionem de officio commereant; nec tam leuia, vt perfecte condonari, vel omnino ſine cenſura prætermitti poſſint.

§. XL.

6. *Si eos hoſpitio exciperent, qui ex alia diœceſi ſine venia fugerant.*

Sexto, DENIQVE quum per quoſdam canones cautum eſſet, ne quis epiſcopus hoſpitium præberet vel animum adderet clericis, ex diœceſi ſua fugientibus, nec monachis, monaſterium ſuum deſerentibus: nonnulla concilia huic abuſui occurrere ſtudebant, non ſolum clericùm deſertorem honoris ſui gradu priuando, ſed epiſcòpo etiam, qui eum receperat & obfirmauerat, pœnam canonicam infligendo. Concilium *Antiochenum* [y] generatim permittit communi ſynodo, vt iſtiuſmodi epiſcopum puniat. Canones apoſtolici [z] diſtinctius ei ſegregationem decernunt, tamquam magiſtro interturbati ordinis. In *Africa* autem magis peculiaris puniendi eiuſmodi epiſcopum ratio obtinebat, quæ erat, vt a ceterorum epiſcoporum prouincialium communione ſeiunctus ſuæ tantum plebis [a] communione frueretur: Quæ, vt obſeruatum nobis eſt,

(*) Auguſtin. epiſt. CCLXI. vid. cap. IV. §. IV. ſub litt. (p) pag. 41.

(y) Conc. Antioch. c. III. *εἰ δὲ καθαιρεθέντα διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν δέχοιτο ἕτερος ἐπίσκοπος, κἀκεῖνον ἐπιτιμίας τυγχάνειν ὑπὸ κοινῆς συνόδου, ὡς παραλύοντα τοὺς θεσμοὺς τοὺς ἐκκλησιαστικούς. Si eum, qui propter hanc cauſſam depoſitus eſt, alius epiſcopus receperit, ille quoque a communi ſynodo puniatur, vt qui ritus eccleſiaſticos diſſoluit.*

(z) Can. apoſtol. XVI. *εἰ ὁ ἐπίσκοπος, παρ' ᾧ τυγχάνουσιν, παρ' οὐδὲν ἡγησάμενος τὴν κατ' αὐτῶν ὁρισθεῖσαν ἀργίαν, δέξηται αὐτοὺς ὡς κληρικούς, ἀφοριζέσθω ὡς διδάσκαλος ἀταξίας. Si epiſcopus, apud quem [illegible] ſantur, pro nihilo ducens aduerſum eos decretam ceſſationem a miniſterio, receperit eos tamquam clericos, ſegregetur, vt magiſter interturbati ordinis.*

(a) Concil. Carthag. V. c. XIII. Placuit, vt ſi quis de alterius monaſterio repertum, vel ad clericatum promouere voluerit, vel in ſuo monaſterio maiorem monaſterii conſtituere; epiſcopus, qui hoc fecerit, a ceterorum com-

mo-

moderata pœna erat, infligi ſolita ob leuioris momenti offenſiones, quæ nec plena deiectione de munere puniri, nec plane impunitæ, quaſi nullæ offenſiones eſſent, dimitti poterant.

§. XLI.

Chorepiſcopi cenſuræ obnoxii erant, ſi præter acceptum mandatum egiſſent.

Proxime poſt epiſcopos genus quoddam hominum eccleſiaſticorum erat, quos antiqua eccleſia chorepiſcopos vocabat, quia ſacra faciebant in certis officiis epiſcopalibus ſub epiſcopo ciuitatis in eccleſiis ruralibus. Hi agebant limitata quadam & aliunde pendente poteſtate, ſæpenumero autem poteſtatem ſibi aſſumere conabantur præter acceptum mandatum. Vnde eccleſia certas leges & regulas facere neceſſe habebat ad vſurpationem eorum reprimendam atque corrigendam. Inferiorum ordinum clericos ordinare poterant, hypodiaconos, lectores & exorciſtas ex generali quodam accepto mandato, non autem presbyteros vel diaconos ſine ſpeciali licentia. Nonnumquam tamen hoc etiam facere ſibi ſumebant, ciuitatis epiſcopo non conſulto; propter quod delictum per canones [b] amiſſioni officii & degradationi obnoxii erant.

---

munione ſeiunctus, ſuæ tantum plebis communione contentus ſit: & ille neque clericus, neque præpoſitus perſeueret.

(b) Concil. Antioch. c. X. τοὺς ἐν ταῖς κώμαις, ἢ ταῖς χώραις, ἢ τοὺς καλουμένους χωρεπισκόπους, εἰ καὶ χειροθεσίαν εἶεν ἐπισκόπων εἰληφότες, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ εἰδέναι τὰ ἑαυτῶν μέτρα, καὶ διοικεῖν τὰς ὑποκειμένας αὐτοῖς ἐκκλησίας, καὶ τῇ τούτων ἀρκεῖσθαι φροντίδι καὶ κηδεμονίᾳ, καθιστᾷν δὲ ἀναγνώστας, καὶ ὑποδιακόνους, καὶ ἐφορκιστάς, καὶ τῇ τούτων ἀρκεῖσθαι προαγωγῇ· μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον χειροτονεῖν τολμᾷν, δίχα τοῦ ἐν τῇ πόλει ἐπισκόπου, ᾗ ὑπόκεινται αὐτός τε καὶ ἡ χώρα· εἰ δὲ τολμήσειέ τις παραβῆναι τὰ ὁρισθέντα, καθαιρεῖσθαι αὐτὸν καὶ ἧς μετέχει τιμῆς. *Ii qui ſunt in vicis vel pagis, qui dicuntur chorepiſcopi, etiamſi epiſcopi ordinationem manuumue impoſitionem acceperint, viſum eſt, vt ſuum modum ſciant, & ſibi ſubiectas eccleſias adminiſtrent, earumque cura & ſollicitudine gerenda contenti ſint: conſtituant autem lectores, hypodiaconos & exorciſtas & eorum promotionem ſufficere exiſtiment, nec presbyterum, nec diaconum ordinare audeant abſque vrbis epiſcopo, cui ſubiicitur ipſe & regio. Si quis autem ea, quæ definita ſunt, transgredi audeat, ipſe quoque deponatur ab eo honore, quem habet.*

§. XLII.

Et presbyteri, ſi officium epiſcopale vſurpaſſent.

IDEM de presbyteris obſeruari poteſt, qui epiſcoporum adiutores erant in peragendo ipſorum officio, ſed cum certa limitatione, vt ne ſeſe ingererent in tales eius partes, quas ſibi ipſis abſolute reſeruarant; cuiuſmodi erat ordinatio, conſecratio chriſmatis in vſum confirmationis, & conſecratio eccleſiarum atque altarium. Et ſi presbyteri vnquam accepti mandati limites migrarent, aſſumendo ſibimet ipſis iſtarum rerum exercitium atque poteſtatem, per leges eccleſiæ ordinaria ſua poteſtate exuendi erant, qua alioquin frui poterant, & plenæ ac perfectæ deiectioni ſubiiciebantur. Sic quum *Eutychianus* & *Muſæus*, qui epiſcopi non erant, diuerſos clericos ordinaſſent, concilium *Sardicenſe* [c] ſtatuebat, vt propter hanc audaciam ordinibus ſuis priuarentur, & prorſus ad communionem reducerentur laicam. Et in concilio primo *Bracarenſi* [d] decretum habetur in hanc ſententiam: *Si quis presbyter poſt hoc interdictum auſus fuerit chriſma benedicere, aut eccleſiam aut altare conſecrare, a ſuo officio deponatur. Nam & antiqui canones hoc vetuerunt.*

§. XLIII.

Et diaconi, ſi functiones & priuilegia ſupra ordinem & ſtationem ſuam ſibi arrogaſſent.

DIACONI ſimiliter ad certas functiones & ſtationes, ordini ipſorum adſignatas, adſtricti erant; ſupra quas ſi ambitioſe

(c) Concil. Sardic. c. XIX. *Ὅσιος ἐπίσκοπος εἶπε· τῆς ἐμῆς μετριότητος ἡ ἀπόφασίς ἐστιν αὕτη· ἐπειδὰν ἥσυχοι καὶ ὑπομονητικοὶ ὀφείλομεν εἶναι, καὶ διηνεκῆ τὸν πρὸς πάντας ἔχειν οἶκτον, ἅπαξ τοὺς εἰς κλῆρον ἐκκλησιαστικὸν προαχθέντας ὑπό τινων ἀδελφῶν ἡμῶν, ἐὰν μὴ βούλοιντο ἐπανέρχεσθαι εἰς ἃς κατωνομάσθησαν ἐκκλησίας, τὸ λοιπὸν μὴ ὑποδέχεσθαι· Εὐτυχιανὸν δὲ μήτε ἐπισκόπου ἑαυτῷ διεκδικεῖν ὄνομα· ἀλλ' οὐδὲ Μουσαῖον ὡς ἐπίσκοπον νομίζεσθαι· εἰ δὲ λαϊκὴν κοινωνίαν ἀπαιτοῖεν, μὴ χρῆναι αὐτοῖς ἀρνεῖσθαι. πάντες εἶπον· ἀρέσκει. Oſius epiſcopus dixit: Meæ mediocritatis hæc eſt ſententia; quia quieti & patientes eſſe debemus, & perennem in omnes habere miſericordiam, eos qui ſemel in clerum eccleſiaſticum ab aliquibus fratribus noſtris promoti ſunt, ſi nolint redire ad eas, ad quas nominati ſunt, eccleſias, deinceps non admitti: Eutychianum autem ne epiſcopi quidem ſibi nomen vſurpare; ſed neque Muſæum vt epiſcopum exiſtimari. Si autem laicam communionem petiuerint, non oportere eis denegari.*

(d) Concil. Bracar. I. c. XXXVII.

ad-

adſpirare, & ſeſe ipſos in officia presbyterorum ingerere, vel vllo modo illis inſultare auderent; grauiſſimas quoque pœnas incurrebant. Concilium *Nicænum* [e] vſurpationum quarumdam & abuſuum mentionem facit, qui committantur a diaconis; quod in nonnullis locis & ciuitatibus diaconi dent presbyteris euchariſtiam; eamque ante ipſos epiſcopos recipiant; & in medio presbyterorum ſedeant: quod quum fiat præter canonem & ordinem, iſtiuſmodi diaconi a miniſterio deſiſtere iubentur. Concilium ſecundum *Arelatenſe* [f] canonem habet eiuſdem argumenti: *In ſecretario diaconos inter presbyteros ſedere non liceat; vel corpus Chriſti, præſente presbytero, tradere non præſumant. Quod ſi fecerint, ab officio diaconatus abſcedant.*

Ita ſinguli ordines inter clericos ſua ſibi peculiariter adſignata habebant officia; neque tantum ſi deeſſent officio ſuo, verum etiam ſi functionibus, ad ſe non pertinentibus, ſe immiſcerent, poteſtatemque ſibi arrogarent ordine ſuo alienam, ſatis idonea cauſſa erat temporariæ vel plenæ & perfectæ deiectionis. Atque ita pertractauimus, quæ ſpecialius ad diſciplinam pertinent clericorum.

(e) Concil. Nic. c. XVIII. Ἦλθεν εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην σύνοδον, ὅτι ἐν τισὶ τόποις καὶ πόλεσι, τοῖς πρεσβυτέροις τὴν εὐχαριστίαν οἱ διάκονοι διδόασιν· ὅπερ οὔτε ὁ κανὼν, οὔτε ἡ συνήθεια παρέδωκε, τοὺς ἐξουσίαν μὴ ἔχοντας προσφέρειν, τοῖς προσφέρουσι διδόναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ· κἀκεῖνο δὲ ἐγνωρίσθη, ὅτι ἤδη τινὲς τῶν διακόνων καὶ πρὸ τῶν ἐπισκόπων τῆς εὐχαριστίας ἅπτονται· ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα περιῃρήσθω· καὶ ἐμμενέτωσαν οἱ διάκονοι τοῖς ἰδίοις μέτροις, εἰδότες ὅτι τοῦ μὲν ἐπισκόπου ὑπηρέται εἰσὶ, τῶν δὲ πρεσβυτέρων ἐλάττους τυγχάνουσι· λαμβανέτωσαν δὲ κατὰ τὴν τάξιν τὴν εὐχαριστίαν μετὰ τοὺς πρεσβυτέρους, ἢ τοῦ ἐπισκόπου διδόντος αὐτοῖς, ἢ τοῦ πρεσβυτέρου· ἀλλὰ μηδὲ καθῆσθαι ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ἐξέστω τοῖς διακόνοις· παρὰ κανόνα γὰρ καὶ παρὰ τάξιν ἐστὶ τὸ γινόμενον· εἰ δέ τις μὴ θέλοι πειθαρχεῖν καὶ μετὰ τούτους τοὺς ὅρους, πεπαύσθω τῆς διακονίας. *Peruenit ad ſanctam ſynodum, quod in nonnullis locis & ciuitatibus diaconi dant presbyteris euchariſtiam, quod nec canon neque conſuetudo tradidit, vt qui offerendi poteſtatem non habent, iis qui offerunt, dent corpus Chriſti. Iam vero illud etiam cognitum eſt, quod iam quidam ex diaconis etiam ante epiſcopos euchariſtiam attingant. Hæc ergo omnia auferantur & diaconi inter ſuas menſuras permaneant, ſcientes, quod ſunt quidem epiſcopi miniſtri, presbyteris vero minores. Accipiant autem ſuo ordine euchariſtiam poſt presbyteros, eis præbente epiſcopo vel presbytero. Sed nec in medio quidem presbyterorum liceat diaconis ſedere. Id fit enim præter canonem & ordinem. Si quis autem non vult obedire poſt has conſtitutiones, a diaconatu deſiſtat.*

(f) Concil. Arelat. II, c. XV.

LIBER DECIMVS OCTAVVS
DE DIVERSIS POENITENTIVM ORDINIBVS, ET DE RATIONE AGENDI PVBLICAM POENITENTIAM IN ECCLESIA.

CAPVT PRIMVM
DE DIVERSIS POENITENTIVM ORDINIBVS IN ECCLESIA.

§. I.
Pœnitentes in quatuor ordines ſiue claſſes diuiſi.

HACTENVS diſciplinam ſpectauimus eccleſiæ, quatenus in obſtinatos & publicos peccatores adminiſtrata ſit, vt ad pœnitentiam eos perduceret: Iam iterum in progreſſu ſuo eam debemus conſiderare, quatenus in pœnitentes ſolita ſit exerceri, qui regulis diſciplinæ ſeſe ſubmiſerunt, & videre, quemadmodum hi in pœnitentiæ ſuæ actione tractati fuerint ab eo tempore, quo excommunicati fuerunt, vſque dum in eccleſiam denuo admitterentur. Pœnitentiæ actio olim res erat longi temporis, vt in hominum conſilium & ſinceritatem inquiri poſſet, eiſque daretur ſpatium ad edendum idoneum veræ ſollicitudinis ſuæ & deteſtationis peccatorum ſuorum teſtimonium, atque ad fidem faciendam eccleſiæ, quod morum inſtitutorumque ſuorum mutationi ſincere ſtuderent, dum longum pœnitentiæ curſum non recuſarent, quem eccleſia pro ſapientia ſua eis duceret iniungendum. Et hanc ob rationem eccleſia pœnitentes ſuos in quatuor ordines ſiue claſſes diuerſorum graduum diuidere ſolebat, quæ a *Græcis* vocabantur *προσκλαίοντες*, *ἀκροώμενοι*, *ὑποπίπτοντες* & *συνιστάμενοι*; & a *Latinis*, *flentes*, *audientes*, *ſubſtrati* & *conſiſtentes*, quorum nominum & diſtinctionum ratio mox dabitur. Sunt, qui hiſce quintum ordinem ad-

addunt, ſed ſine vlla idonea cauſſa & fundamento. BELLARMINVS [a] quintum locum eorum pœnitentium dicit fuiſſe, qui iam pœnitentiam expleuiſſent & ſolum exſpectarent tempus reconciliationis. Et locum hunc pœnitentiæ dictum fuiſſe *μέϛωσιν*, id eſt, *impletionem*. Eruditus noſter GVILIELMVS CAVEVS [b] in eumdem errorem imprudens labitur, quinque faciens pœnitentium ordines, quorum quintum & vltimum communicantes vocatos & proxime ad participationem ſacramenti admiſſos fuiſſe dicit. Sed vero certiſſimum eſt, numquam eiuſmodi ordinem pœnitentium, ſub nomine communicantium, in eccleſia fuiſſe cognitum. Nam communicantes, abſolute ſic dicti, prout denotant participantes ſacram euchariſtiam, vbique diſtinguuntur a pœnitentibus, & aliis nominibus inſigniuntur, vocati *πιϛοὶ*, *τέλειοι*, *fideles*, *perfecti*, hoc eſt, homines, non ſub diſciplina & publica pœnitentia, qui imperfectus communionis ſtatus erat, ſed in perfecta, quieta & plena eccleſiæ communione conſtituti: quorum nulli in vllo vetuſto ſcriptore pœnitentes appellantur. Nonnulli quidem pœnitentes imperfecte eccleſiæ communicare dicuntur in rebus quibuſdam peculiaribus. Sic quartus ordo pœnitentium, quos *conſiſtentes* vocant, ſæpe dicuntur communicare in precibus ſine oblatione, ſiue euchariſtia. Verum hi, vti non participes erant euchariſtiæ, ita numquam pro perfecte communicantibus habebantur in eccleſia, vſque dum ad *τὸ τέλειον*, hoc eſt ad plenam communionem fidelium ad altare, denuo admitterentur. Vt adeo nulla prorſus ratio nullumque fundamentum huius quinti ordinis pœnitentium reperiatur, cuius inuentio errori omnino debetur & contradictionem inuoluit.

(a) Bellarmin. de pœnitent. lib. I. c. XXII. tom. III. p. 959. (p. 408. e. edit. Colon. MDCXV.) Quintus locus eorum erat, qui iam pœnitentiam expleuerant, & ſolum exſpectabant tempus reconciliationis: non enim reconciliabantur pœnitentes ſolemni cærimonia, niſi feria V. in cœna domini --- dicebatur locus horum pœnitentium *μέϛωσις*, id eſt expletio.

(b) Caue prim. chriſt. lib. I. c. VIII. p. 27. (p. 178. edit. Germ. Lipſ. MDCCXXIII.) *Die vierte gattung hieſſen συνιϛάμενοι, -- -- dieſe wurden hernachmals mit der zeit zur fünften und letzen Claſſe derer communicanten gezehlet, und endlich hernach zur genieſſung des heil. ſacraments zugelaſſen.*

 §. II.

§. II.

Prima origo huius diſtinctionis.

QVOD ad reliquos quatuor pœnitentium ordines attinet, viri docti generatim conſentiunt, quod eccleſia iſtiuſmodi diſtinctionem obſeruarit; quo autem tempore adhibere eam cœperit, non adeo certo liquet. IOANNES BONA [c] cardinalis pœnitentium in varias claſſes diſtinctionem poſt *Nouati* demum hæreſin, hoc eſt ſæculo tertio medio, incepiſſe putat. Et SVICERVS [d], loquens de ordine pœnitentium, qui audientes dicebantur, nullam eius mentionem fieri dicit ante exortam *Nouati* hæreſin; licet alioquin locus ad audiendum ſcripturas & ſermonem in eccleſia adſignatus fuerit ethnicis, iudæis, hæreticis, ſchiſmaticis & ſecundi ordinis pœnitentibus, qui propterea communi nomine vocati ſint audientes pridem ante, quam id nominis vllis pœnitentibus, tamquam diſtincto ordini, datum ſit.

§. III.

De flentibus.

TERTIO autem & quarto ſæculo pœnitentes communiter in quatuor ordines diſtingui reperimus, quorum primus erant *flentes*, qui potius candidati pœnitentiæ erant, quam pœnitentes, ſi ſtricte loquamur. Statio eorum erat in eccleſiæ veſtibulo, vbi proſtrati iacebant, expetentes fidelium preces, quando eccleſiam ingrediebantur, & cupientes admitti ad a-

(c) Bon. de reb. liturgic. lib. I. c. XVII. §. III. Obſeruant eruditi, in ſcriptis Tertulliani, Cypriani & aliorum patrum, qui ducentis & quinquaginta annis poſt Chriſtum floruerunt, nullam reperiri pœnitentium in varias claſſes diſtinctionem, ſiue epiſcoporum prudentiæ commiſſa tunc fuerit, ſiue revera poſt Nouati hæreſin inceperit, quod probabilius exiſtimo cetera.

(d) Suicer. theſaur. eccleſ. tom. I. p. 171. voce ἀκρόασις. Secundus pœnitentium gradus, ſeu ἐπιτιμίων τόπος, vocatur ἀκρόασις, *auditio.* ------ Hæc ſtatio ſex hominum genera complectebatur; teſte Morino de adminiſtrat. pœnit. lib. VI. c. IV. ethnicos, iudæos, hæreticos, ſchiſmaticos, primi generis catechumenos, & audientes pœnitentes: his enim omnibus, quum ad eccleſiam ſeſe conferebant, hic locus aſſignabatur, iiſque omnibus pſalmorum cantum, ſacræ ſcripturæ lectionem, & ſermones epiſcoporum audire licebat: neminem enim ab horum auſcultatione prohibebant. Ante exortam Novati hæreſin numquam vſurpata legitur hæc ſtatio. Vid. conſtit. apoſt. lib. II. c. XVI. tot.

gen-

gendam publicam pœnitentiam in eccleſia. Hoc eſt, quod TERTVLLIANVS [e] intelligit, quando dicit, eos ſolitos eſſe presbyteris aduolui, caris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis ſuæ iniungere. Atque in hunc modum hiſtorici praxin repræſentant [f] *Ecebolii* ſophiſtæ, qui quum *Iuliani* temporibus ad gentilium ſuperſtitionem reuertiſſet, poſt obitum *Iuliani* rurſus chriſtianam religionem profiteri, & pœnitentiam agere volebat. Quam ad rem primus gradus erat, quod pro foribus eccleſiæ ſe pronum obiiciens his vocibus vteretur: *Calcate me vt ſalem inſipidum.* Quidam canones [g] hunc actum prætereunt, vtpote pœnitentiæ tantum præmitti ſolitum. At GREGORIVS THAVMATVRGVS & BASILIVS diſertam eius in canonibus ſuis faciunt mentionem. GREGORIVS [h] quidem ait: *Fletus ſeu luctus eſt extra portam oratorii, vbi peccatorem ſtantem oportet fideles ingredientes orare, vt pro ſe precentur.* Et BASILIVS quatuor pœnitentium ſtationes deſcribit in hunc modum [i]: *Oportet eos anno primo a precibus expelli, & ipſos deflere ad fores eccleſiæ: ſecundo autem ad auditionem admitti: tertio admitti ad pœnitentiam: quarto ad congregationem (ad σύςασιν, conſiſtentiam) cum populo, abſtinentes ab oblatione.* Et hoc ſenſu accipiendus eſt locus ille AMBROSII [k], vbi loquens ad non neminem, qui virginem corruperat, dicit: *Sanctorum (in-*

(e) Tertull. de pœnit. c. IX. Vid. et. lib. de pudicit. c. XIII. Tu quidem pœnitentiam mœchi ad exorandam fraternitatem in eccleſiam inducens, conciliatum & concineratum cum dedecore & horrore compoſitum proſternens in medium ante viduas, ante presbyteros, omnium lacrimas ſuadentem, omnium veſtigia lambentem, omnium genua detinentem &c.

(f) Socrat. lib. III. c. XIII. ὅςις [Εκηβόλιος] τοῖς ἤθεσι τῶν βασιλέων ἑπόμενος, ἐπὶ μὲν Κωνςαντίȣ διαπύρως χριςιανίζειν ὑπεκρίνατο· ἐπὶ δὲ Ἰȣλιανȣ̃, γοργὸς ἕλλην ἐφαίνετο· καὶ αὖθις μετὰ Ἰȣλιανὸν, χριςιανίζειν ἤθελε· ῥίψας γὰρ αὑτὸν πρηνῆ πρὸ τῆς πύλης τȣ̃ εὐκτηρίȣ οἴκȣ, πατήσατέ με, ἐβόα, τὸ ἅλας τὸ ἀναίσθητον.

(g) Concil. Nic. can. XI. & XII. tot. Concil. Ancyran. c. IV. VI. IX. tot.

(h) Gregor. Thaumat. c. XI. ἡ πρόσκλαυσις ἔξω τῆς πύλης τȣ̃ εὐκτηρίȣ ἐςὶν, ἔνθα ἑςῶτα τὸν ἁμαρτάνοντα, χρὴ τῶν εἰσιόντων δεῖσθαι πιςῶν, ὑπὲρ αὐτȣ̃ εὔχεσθαι.

(i) Baſil. can. XXII. χρὴ δὲ τῷ πρώτῳ ἐκβάλλεσθαι τῶν προσευχῶν, καὶ προσκλαίειν αὐτὸς τῇ θύρᾳ τῆς ἐκκλησίας· τῷ δευτέρῳ δεχθῆναι εἰς ἀκρόασιν· τῷ τρίτῳ δεχθῆναι εἰς μετάνοιαν· τῷ τετάρτῳ, εἰς σύςασιν μετὰ τȣ̃ λαȣ̃, ἀπεχομένȣς τῆς προσφορᾶς. Vid. can. LVI. LVII. LVIII. LIX. LXIV. LXVI. LXXV. ibid.

(k) Ambroſ. ad virgin. lapſum c. VIII.

telli-

telligens non ſanctos in cælo, ſiue in eccleſia triumphante, ſed ſanctos in terra, ſiue in eccleſia militante) *petas auxilium, iaceas ſub pedibus electorum.* Quæ verba ad hanc conſuetudinem manifeſto adludere videntur. Similiter EVSEBIVS [l] narrans, quemadmodum *Natalis* confeſſor, ab hæreticis *Theodotianis*, (qui ipſi perſuaſerant, vt accepto ſalario hæreſis ſuæ epiſcopus crearetur) ad eccleſiam reuerſus, ſe geſſerit, ait: *Primo diluculo conſurgens ſaccum induit, & cinere conſperſus confeſtim cum lacrimis ad pedes Zephyrini epiſcopi ſeſe obiecit, non ſolum cleri, verum etiam ſæcularium veſtigiis aduolutus; & Chriſti miſericordis eccleſiam ipſam quoque miſericordem fletibus ſuis commouit atque concuſſit. Multiſque precibus vſus, oſtenſis etiam vibicibus plagarum, quas pro Chriſti confeſſione pertulerat, tandem ad communionem admiſſus eſt.* Vbi aduolui veſtigiis non ſolum cleri, ſed etiam populi, vix ad rem aliam referri poteſt, quam ad præparatoriam introductionem ad pœnitentiam, qua flentes vti ſolebant in veſtibulo eccleſiæ, quando ſeſe pronos abiiciebant ante populum, ad expetendas eorum preces, & obtinendam ſui admiſſionem in primam partem eccleſiæ.

§. IV.

De audientibus.

QVVM precibus eorum ita relictus eſſet locus, ad pœnitentiam admitti, hoc eſt, libertatem habere debere dicebantur eundi per diuerſæ pœnitentiæ ſtationes, quas eccleſia probationi & examini præſtituerat eorum, qui acerbum animi ſenſum & dolorem de grauiore quodam & publico delicto & ſcandalo eccleſiæ dato præ ſe ferebant. Hic genuinus ſenſus eſt communium illarum phraſium, toties in veterum ſcriptis occurrentium, *pœnitentiam dare*, et, *pœnitentiam accipere.* Iam ſi homines ad hunc ſtatum admiſſi eſſent, *audientes* vocabantur, qui ſecundus ordo pœnitentium erat; vel, ſi placet, primus eorum, quibus priuilegium erat ingrediendi eccleſiam. Hi libertatem

(l) Euſeb. lib. V. c. XXVIII. ὥστε ἕωθεν ἀναστῆναι, καὶ ἐνδυσάμενον σάκκον, καὶ σποδὸν καταπασάμενον, μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ δακρύων προσπεσεῖν Ζεφυρίνῳ τῷ ἐπισκόπῳ, κυλιόμενον ὑπὸ τοὺς πόδας οὐ μόνον τῶν ἐν τῷ κλήρῳ, ἀλλὰ καὶ τῶν λαϊκῶν· συγχέαι τε τοῖς δάκρυσι τὴν εὔσπλαγχνον ἐκκλησίαν τοῦ ἐλεήμονος Χριστοῦ· πολλῇ τε τῇ δεήσει χρησάμενον, δείξαντά τε τοὺς μώλωπας ὧν εἰλήφει πληγῶν, μόλις κοινωνηθῆναι.

habe-

Digitized by Google

habebant conſiſtendi & audiendi ſcripturas, quæ legebantur, atque ſermonem, qui recitabatur; ſed exire debebant ante, quam preces communes inchoarentur, cum reliquis catechumenis & aliis, qui generali nomine audientes tantum appellabantur. Frequens horum mentio eſt in antiquis canonibus, [m] præſcribentibus, quam diu pœnitentes in hac ſtatione perſeuerare debeant, annum vnum, vel duo, vel tres, pro eo ac delictum eorum requirebat. GREGORIVS THAVMATVRGVS ſpeciatim eis adſignat ſtationem in narthece [n], h. e. infima eccleſiæ parte, vbi ſteterint ad audiendum cum primi vel ſecundi ordinis catechumenis, vocatis audientibus, & dimiſſi fuerint cum illis, ſimulac ſermo eſſet finitus, antequam vllæ preces caperent initium. BASILIVS [o] expreſſis verbis dicit, ad ſolam auditionem eos admitti, nec oratione dignos haberi. Quod exacte reſpondet præceptioni in *conſtitutionibus* [p], vbi diaconus finito ſermone ſtatim in locum excelſum adſcendere & proclamare iubetur, *Ne quis audientium! Ne quis infidelium!*

(m) Conci. Nic. c. XI. ὅσοι γνησίως μεταμέλονται, τρία ἔτη ἐν ἀκροωμένοις ποιήσουσιν οἱ πιστοί, κ. τ. λ. *Quicumque germane & vere pœnitentia ducuntur, tres annos inter auditores exigent vt fideles &c.* Can. XII. δέκα ἔτη ὑποπιπτέτωσαν μετὰ τὸν τῆς τριετοῦς ἀκροάσεως χρόνον, *Decem annis proſternantur ſupplices, etiam poſt triennii auditionis tempus.* — ὅσοι πληρώσαντες τὸν χρόνον τὸν ὡρισμένον τῆς ἀκροάσεως, εἰκότως τῶν εὐχῶν κοινωνήσουσι, *hi impleto auditionis tempore, quod præfinitum eſt, merito orationum communionem habebunt.*

(n) Gregor. Thaumat. c. XI. ἡ ἀκρόασις ἔνδοθι τῆς πύλης ἐν τῷ νάρθηκι· ἔνθα ἑστάναι χρὴ τὸν ἡμαρτηκότα, ἕως τῶν κατηχουμένων, καὶ ἐντεῦθεν ἐξέρχεσθαι· ἀκούων γάρ, φησί, τῶν γραφῶν καὶ τῆς διδασκαλίας, ἐκβαλλέσθω, καὶ μὴ ἀξιούσθω προσευχῆς. *Auditio eſt intra portam, in loco, quem* νάρθηκα *vocant, in ferulis, vbi oportet eum, qui peccauit, ſtare poſt catechumenos, vſque ad catechumenos, & illinc egredi. Audiens enim, inquit, poſt ſcripturas & doctrinam eiiciatur, & precatione ne dignus cenſeatur.*

(o) Baſil. can. LXXV. μετὰ τοῦτο ἄλλην τριετίαν εἰς ἀκρόασιν μόνην παραδεχθήτω, καὶ ἀκούων τῆς γραφῆς καὶ τῆς διδασκαλίας ἐκβαλλέσθω καὶ μὴ καταξιούσθω προσευχῆς. *Poſtea alio triennio ad ſolam auditionem admittatur, & ſcripturam ac doctrinam audiens eiiciatur, nec oratione dignus habeatur.*

(p) Conſtitut. lib. VIII. c. V. πληρώσαντος αὐτοῦ τὸν τῆς διδασκαλίας λόγον, ὁ διάκονος, ἐφ' ὑψηλοῦ τινὸς ἀνελθών, κηρυττέτω· μή τις τῶν ἀκροωμένων, μή τις τῶν ἀπίστων.

§. V.

De genu flectentibus ſiue ſubſtratis.

Et in hoc diſtincti erant a tertii ordinis pœnitentibus, qui a *Græcis* appellabantur γονυκλίνοντες & ὑποπίπτοντες, & a *Latinis*, *genu flectentes* vel *ſubſtrati*, quia ſubſiſtere eis licebat ſeque in certis precibus, pro ipſis fieri ſolitis, iungere, dum in genua eſſent nixi. BELLARMINVS inſignem errorem committit magnamque *Græcæ* linguæ prodit ignorantiam, quando vocabulum ὑπόπτωσις interpretatur locum eorum, qui in contemplatione (q) rerum ſupernarum fuerint occupati; deriuans vocabulum illud ab ὄπτομαι *video* vel *contemplor*; quum tamen omnes illud norint deſcendere ab ὑποπίπτω, *genua flecto*, vel *pronum me abiicio*, vnde proprie dicti fuerunt *genu flectentes*. Hiſce ſemper licebat conſiſtere in eccleſia, poſtquam audientes eſſent dimiſſi, & audire preces, quæ pro ipſis ſpeciatim offerebantur ab omni populo, & recipere impoſitionem manuum ab epiſcopo, qui & ipſe peculiarem pro eis precationem faciebat, quæ vocabatur impoſitio manuum ſuper pœnitentes & epiſcopi benedictio. Concilium *Laodicenum* (r) de his precibus loquitur ſub hoc ipſo titulo, vocans eas preces eorum, qui ſint ſub pœnitentia & impoſitione manuum. CHRYSOSTOMVS quoque earum plus vice ſimplici meminit (ſ), vocans eas preces pro iis, qui in pœnitentia ſint, & preces miſericordia plenas, quia in illis deprecatio pro pœnitentibus ad Deum

(q) Bellarmin. de pœnit. lib. I. c. XXII. tom. III. p. 959. (p. 409. edit. Colon. MDCXV.) Tertius locus eorum erat, qui admittebantur, tum ad audiendum, tum etiam ad orandum cum competentibus, non tamen ad ſacrificium miſſæ cum fidelibus: & hic locus dicebatur ὑπόπτωσις, *quaſi contemplatio rerum ſupernarum.*

(r) Can. Laodic. c. XIX. μετὰ τὸ ἐξελθεῖν τοὺς κατηχουμένους, τῶν ἐν μετανοίᾳ τὴν εὐχὴν γίνεσθαι καὶ τούτων προσελθόντων ὑπὸ χεῖρα καὶ ὑποχωρησάντων, οὕτως τῶν πιστῶν τὰς εὐχὰς γίνεσθαι τρεῖς. κ. τ. λ. *Poſtquam exierint catechumeni, eorum qui pœnitentiam agunt, fieri orationem: & quum ii ſub manum acceſſerint & ſeceſſerint, fidelium preces ſic ter fieri &c.*

(ſ) Chryſoſt. homil. XIIX. in 2 Cor. p. 873. (p. 673. edit. Francof. MDCXCVII.) ὑπὲρ τῶν ἐνεργουμένων, ὑπὲρ τῶν ἐν μετανοίᾳ, κοιναὶ καὶ παρὰ τοῦ ἱερέως καὶ παρ' αὐτῶν γίνονται αἱ εὐχαί. *Pro energumenis & pro iis, qui in pœnitentia ſunt, communia & a ſacerdote & ab ipſis vota fiunt.* Id. homil. LXXII. in Matth. p. 624. (p. 768. edit. Francof.) ἡ δευτέρα δέησις, ὑπὲρ ἑτέρων, τῶν ἐν

com-

communi miniſtri & populi voce fiebat. Auctor *conſtitutionum* [t] formulas harum precum recitat, quas heic omittimus, quia eas iam alio loco commodiore [*] recitauimus, quando de antiqua eccleſiæ liturgiæ ſumus loquuti. Statio huius ordinis pœnitentium intra templi portam [u], ſiue in naui eccleſiæ erat, prope ambonem, vbi impoſitionem manuum & benedictionem recipiebant ab epiſcopo. Quidam canones [w] hunc ordinem ſimpliciter *τὺς ἐν μετανοίᾳ penitentes* cum emphaſi vocant, ſine vlla alia diſtinctione: quia erant notiſſimi, & maxima actuum pœnitentialium pars ad eos pertinebat, dum in hac eſſent ſtatione; qua de re diſtinctius loquuturi ſumus capitibus ſequentibus.

§. VI.
De conſiſtentibus.

VLTIMVS pœnitentium ordo erant *συνιστάμενοι*, *conſiſtentes*, ſic vocitati, quod libertatem habebant, (reliquis pœnitentibus, energumenis, & catechumenis dimiſſis) conſiſtendi cum fidelibus ad altare, & in communibus precibus ſe iungendi, videndique oblationem fieri; nec dum autem oblationes ſuas facere, nec euchariſtiæ participes cum eis fieri poterant. Concilium *Nicænum* [x] id vocat, communicare cum populo in precibus ſine oblatione; id quod ob crimen idololatriæ ad minimum duobus annis facere debebant; poſtquam tres annos inter audientes & ſeptem annos inter ſubſtratos compleuiſſent. Concilium *Ancyranum* [y] eadem phraſi com-

μετανοίᾳ, πολὺ τὸ ἔλεος ἐπιζητοῦσα. Secunda oratio, qua pro his oramus, qui pœnitentiam agunt, miſericordiam humiliter quæritat.

(t) Conſtit. lib. VIII. c. VIII. & IX.

(*) Lib. XIV. cap. V. §. X. volum. VI. p. 224. 225.

(u) Gregor. Thaumat. c. XI. *ἡ δὲ ὑπόπτωσις, ἵνα ἔσωθεν τῆς πύλης τοῦ ναοῦ ἱστάμενος, μετὰ τῶν κατηχουμένων ἐξέρχεται. Subiectio ſeu ſubſtratio eſt, vt intra templi portam ſtans, cum catechumenis egrediatur.*

(w) Concil. Laodic. c. XIX. Vid. ſub anteced. litt. (r).

(x) Concil. Nicæn. c. XI. *δύο ἔτη χωρὶς προσφορᾶς κοινωνήσουσι τῷ λαῷ τῶν προσευχῶν.*

(y) Concil. Ancyr. c. IV. *Περὶ τῶν πρὸς βίαν θυσάντων, ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ τῶν δειπνησάντων εἰς τὰ εἴδωλα, ὅσοι μὲν ἀπαγόμενοι, καὶ σχήματι φαιδροτέρῳ ἀνῆλθον, καὶ ἐσθῆτι ἐχρήσαντο πολυτελεστέρᾳ, καὶ μετέσχον τοῦ παρασκευασθέντος δείπνου ἀδιαφόρως· ἔδοξεν ἐνιαυτὸν ἀκροᾶσθαι, ὑποπεσεῖν δὲ τρία ἔτη, εὐχῆς δὲ μόνης*

 muni-

municandi in ſolis precibus, & communicandi ſine oblatione, ſæpe vtitur: Et in vno quodam canone [z] hunc ordinem pœnitentium diſerte vocat *συνεστῶτας*, *conſiſtentes*; quo nomine etiam in canonibus GREGORII THAVMATVRGI [a] & frequentius in canonibus BASILII [b] diſtinguuntur. In quibus omnibus obſeruare licet, quod vocabulum *communicare* non ſemper ſignificet euchariſtiæ participem eſſe, ſed communicare tantum in precibus ſine oblatione, quod genus quoddam imper-

κοινωνῆσαι ἔτη δύο, καὶ τότε ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ τέλειον. *De iis, qui vi ſacrificarunt & præterea ad idola pranſi ſunt, quicunque abducti quidem, & lætiore habitu acceſſerunt, & veſte ſumtuoſiore vſi ſunt, & parati prandii, non ægre id ferentes, participes fuerunt, viſum eſt anno audire, tribus autem annis ſubſterni ac ſupplices eſſe,* ſoli *autem* orationi duobus annis communicare, *& tunc ad id, quod eſt perfectum, accedere.* Can. VIII. οἱ δὲ δεύτερον καὶ τρίτον θύσαντες μετὰ βίας, τετραετίαν ὑποπιπτέτωσαν, δύο δὲ ἔτη χωρὶς προσφορᾶς κοινωνησάτωσαν, καὶ τῷ ἑβδόμῳ τελείως δεχθήτωσαν. *Qui bis vel ter ſacrificarunt per vim, triennio ſubſternantur, duobus autem annis* ſine oblatione communicent, *& ſeptimo perfecte ſuſcipiantur.* Can. XVI. πέντε καὶ δέκα ἔτεσιν ὑποπεσόντες κοινωνίας τυγχανέτωσαν τῆς εἰς τὰς προσευχάς. *Poſtquam quindecim annis ſubſtrati ac ſupplices fuerint*, communionem ad preces adſequantur. Can. XXIV. οἱ καταμαντευόμενοι --- ὑπὸ τὸν κανόνα πιπτέτωσαν τῆς πενταετίας κατὰ τοὺς βαθμοὺς ὡρισμένους, τρία ἔτη ὑποπτώσεως, καὶ δύο ἔτη εὐχῆς χωρὶς προσφορᾶς. *Qui vaticinantur — in quinquennii canonem incidant, ſecundum gradus præfinitos, tres annos ſubſtrationis & duos annos* orationis ſine oblatione.

(z) Concil. Ancyr. c. XXV. οἱ συνειδότες ἐκελεύσθησαν ἐν δεκαετίᾳ δεχθῆναι εἰς τοὺς συνεστῶτας, κατὰ τοὺς ὡρισμένους βαθμούς. *Qui conſcii fuerunt, iuſſi ſunt decennio in eos*, qui conſiſtunt, *recipi per gradus definitos.*

(a) Gregor. Thaumat. c. XI. ἡ σύστασις, ἵνα συνίσταται τοῖς πιστοῖς, καὶ μὴ ἐξέρχηται μετὰ τῶν κατηχουμένων. *Congregatio ſiue* conſiſtentia *eſt, vt cum fidelibus conſiſtat & cum catechumenis non egrediatur.*

(b) Baſil. c. XXII. vid. §. III. ſub lit. (i) pag. 111. Ibid. c. LVI. συστήσεται μόνον τοῖς πιστοῖς, προσφορᾶς δὲ οὐ μεταλήψεται. *In quatuor annis ſolum* ſtabit *cum fidelibus, ſed non erit oblationis particeps.* Can. LVII. ἐν ἐνιαυτῷ σταθήσεται μόνον, *anno ſolum* conſiſtet. Can. LVIII. ἐν δ'. μὲν ἔτεσι προσκλαίων ἔσται· ἐν ε'. δὲ ἀκροώμενος· ἐν δ'. ὑποπίπτων· ἐν δυσὶ συνεστὼς ἄνευ κοινωνίας. *Quatuor annis erit deflens, quinque audiens, quatuor ſubſtratus, in duobus* conſiſtens *ſine communione.* Vid. et can. LIX. LXI. LXVI. LXXV.

fectum

fectum communionis erat; cuius in oppoſitionem, ſi ad euchariſtiæ participationem denuo admitterentur, dicebantur *ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ τέλειον* [c], *venire ad id, quod perfectum eſt;* quandoquidem euchariſtiæ participatio ſummus ſtatus ſiue conſummatio & perfectio hominis chriſtiani erat. Hæc breuis recenſio eſt horum diuerſorum ordinum pœnitentium, eorumque ſtationum in eccleſia. Vt autem integrum conſpectum antiquæ rationis peragendi pœnitentiam habeamus, neceſſe erit conſiderare cærimoniam admiſſionis ad hunc ſtatum, & varios actus pœnitentiæ, quos perfecerint, dum per diuerſos eius gradus iuerunt; nec non temporis ſpatium, quod in hoc exercitio transegerint; quod ſæpe multorum annorum decurſus erat, & nonnumquam ad ipſam mortis horam ſine vlla relaxatione extendebatur. Quorum omnium conſideratio claram & dilucidam veteris diſciplinæ imaginem nobis repræſentabit, ſub vnoque conſpectu ſiſtet ſeueritatem, prudentiam & puritatem eccleſiæ, in tam aſpera tractandi grandes peccatores ratione, quam tum ad examinandum pœnitentiæ eorum ſinceritatem, tum ad tollendum ſcandalum, quod in religionem deuolutum erat, tum ad præueniendum apoſtaſiam & futuros relapſus iniit. De his igitur rebus in ſequentibus capitibus.

LIBRI DECIMI OCTAVI

CAPVT SECVNDVM

DE CAERIMONIIS, IN ADMISSIONE POENITENTIVM AD AGENDAM PVBLICAM POENITENTIAM OBSERVATIS, ET DE RATIONE AGENDI EAM IN ECCLESIA.

§. I.

Pœnitentes primum admiſſi ad pœnitentiam per impoſitionem manuum.

QVANDO pœnitens aliquis admitti cupiebat ad agendam publicam pœnitentiam, & petitioni eius locus relinque-

(c) Concil. Ancyran. c. IV. vid. præced. cap. §. VI. ſub litt. y) p. 115. ſeq. Can. V. *τῷ τρίτῳ κοινωνησάτωσαν χωρὶς προσφορᾶς, ἵνα τὸ τέλειον τῇ τετραετίᾳ λάβωσι, tertio anno communicent ſine oblatione, vt id,* quod perfectum *eſt, triennio accipiant.* Can. VI. *ἕως ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ τέλειον.*

batur, prima quæ adhibebatur cærimonia, erat pœnitentiam ei dare, vti formula loquendi habebat, per impoſitionem manuum. Nam hæc cærimonia erat, in pleriſque omnibus religioſis actionibus vſitata, quum quis ſolemniter Deo per preces eſſet commendandus. Erant multæ aliæ manuum impoſitiones, quotidie eis tributæ, quando in tertium pœnitentium ordinem recipiebantur; hæc autem admiſſioni eorum præmittebatur, vel potius forma & cærimonia eius erat, quum primum inter ſic dictos audientes in eccleſia adſciſcerentur. Pro hac re planum teſtimonium habemus concilii *Agathenſis* [*a*], hunc in modum ſtatuentis: *Pœnitentes tempore, quo pœnitentiam petunt, impoſitionem manuum & cilicium ſuper caput a ſacerdote conſequantur.*

§. II.

Et comparere iuſſi in cilicio & cinere ſuper capite ſuo.

QVO in canone alium ritum & conſuetudinem communiter vſitatam hac in materia obſeruare licebit: Quæ erat, quod pœnitentes in cilicio comparere deberent, ad indicandum & teſtandum magnum mærorem ſuum & indignationem in ſemet ipſos. Alii ſcriptores cilicium ſiue ſaccum & cinerem coniungunt. Nam EVSEBIVS pœnitentialem geſtum *Natalis* confeſſoris, a *Theodotianis* hæreticis ad eccleſiam redeuntis, deſcribens, ſacco indutum & cinere conſperſum [*b*] veniſſe cum dicit. Et AMBROSIVS ſcribens ad virginem lapſam, manifeſto ad vtramque conſuetudinem reſpicit, quando [*c*] dicit: *Totum corpus incuria maceretur, cinere aſperſum & opertum cilicio.* Similiter TERTVLLIANVS [*d*], differens de publica pœnitentia, compelli per eam dicit peccatorem habitum atque victum mutare, corpus ſordibus obſcurare, & ſacco & ci-

(*a*) Concil. Agath. c. XV.

(*b*) Euſeb. lib. V. c. XXVIII. Vid. cap. præced. §. II. ſub litt. (1) pag. 112.

(*c*) Ambroſ. ad virgin. lapſ. c. VIII.
Vid. Cyprian. de lapſis p. 135. (p. 98. edit. Fell. Amſtelod. MDCC.) Orare oportet impenſius & rogare, diem luctu tranſigere, vigiliis noctes & fletibus ducere, tempus omne lacrimoſis lamentationibus occupare, ſtratos ſolo adhærere *cineri*, in cilicio & ſordibus volutari.

(*d*) Tertull. de pœnit. c. IX. De ipſo quoque habitu atque victu mandat, ſacco & cineri incubare, corpus ſordibus obſcurare.

neri

neri incubare. Neque ſummo loco nati homines ab hac cærimonia immunes erant. Nam HIERONYMVS [e] *Fabiolæ*, cuiuſdam e præcipuis feminis *Romanis*, pœnitentiam deſcribens, ſacco indutam eam dicit in baſilica *Laterani*, tota vrbe ſpectante *Romana*, ſtetiſſe in ordine pœnitentium, vt errorem publice fateretur. Et hoc quidem habitu vtebantur, durante ipſorum per omnes pœnitentiæ gradus curriculo. Nam in ipſo extremo pœnitentiæ momento in cilicio comparebant, quum vniuerſæ pœnitentiæ ipſorum curſus eſſet confectus; & ſub hoc habitu abſoluebantur, & (vt concilium *Toletanum* [f] loquitur) diuino reconciliabantur altario. Et hæc ſemper illorum ſcriptorum eſt ſententia, qui pœnitentes veſtitum mutare & lugubrem pœnitentiæ habitum ſumere dicunt. Sunt, qui hoc ſemper factum eſſe putant feria quarta ante primam dominicam quadrageſimæ, quæ inde dicta ſit *dies cinerum* & *caput ieiunii*. Verum hoc, quantum mihi licuit obſeruare, incerta traditione & recentiorum ſcriptorum auctoritate nititur; quum in vetuſtioribus ſcriptoribus altum de eo ſit ſilentium. BELLARMINVS teſtimonium concilii *Agathenſis* pro hac ſententia adlegat [g]: at hoc apud ſolum GRATIANVM [h] reperitur, neque enim iſtiuſmodi canon in tomis conciliorum habetur. Et correctores *Romani* [*] id fatentur, remittentes nos, quod ad ſententiam eius, ad pœnitentiale *Romanum*, & *pontifi-*

(e) Hieron. epiſt. XXX. epitaph. Fabiolæ. Quis hoc crederet, vt ſaccum indueret, vt errorem publice fateretur, & tota vrbe ſpectante Romana, ante diem paſchæ, in baſilica Laterani --- ſtaret in ordine pœnitentium.

(f) Concil. Tolet. I. c. II. Qui ſub cilicio diuino reconciliatus eſt altario.

(g) Bellarmin. de pœnitent. lib. I. c. XXII. Quod attinet ad tempus, imponebatur pœnitentia publica feria quarta ante primam dominicam quadrageſimæ, quæ dicitur, In capite ieiunii, vt teſtatur concilium Agathenſe cap. XV. teſte Gratiano diſt. L. can. In capite: nam ea verba non inueniuntur in vulgatis canonibus eius concilii. Habemus adhuc veſtigium huius ritus in conſecratione & adſperſione cineris, quæ eo die fieri ſolet. Et quamuis tempus pœnitendi aliis longius, aliis breuius præſcriberetur, vt trium, ſeptem, decem aut plurium annorum: tamen ſingulis annis in V. feria maioris hebdomadæ omnes reconciliabantur, & communicabant. cetera.

(h) Grat. diſtinct. L. cap. LXIV. In capite quadrageſimæ &c.

(*) Correct. Roman. ad h. l. Ex Agathenſi etiam citant Burchardus & Iuo, & Rhebaldus cardinalis (qui tempore Paſchalis pontif. claruit) in libro ſuo, de pœnitentia publice non iteranda. In vno tamen manuſcripto Burchar-

cada

cale & ordinem Romanum. Atque ita BALVZIVS [*i*] dicit, *Burchardum* habere eum ex *pœnitentiali Romano*, quod eſt recentioris æui. Neque canon, vti a GRATIANO citatur, rem, qua de iam diſputatur, probat, ſed cærimoniam tantum deſcribit, quæ pœnitentibus ineunte ieiunio quadrageſimali adhibita fuerit, ſiue tunc primum ad pœnitentiam admitterentur, ſiue iam antea eſſent admiſſi. Quæ res ſatis innuit, pœnitentiam aliis temporibus non minus, quam primo die quadrageſimæ, potuiſſe imponi, quemadmodum vetus gloſſa in GRATIANVM recte obſeruat. Cærimonia, prout a GRATIANO deſcribitur, videtur eſſe duntaxat enarratio diſciplinæ, in pœnitentes adminiſtratæ in quadrageſima, diſcrepantis ab eorum tractatione, aliis anni temporibus vſitata. Verba apud ipſum ſic habent: „In capite quadrageſimæ, (ſiue in die cinerum) omnes „pœnitentes, qui publicam ſuſcipiunt aut ſuſceperunt pœni„tentiam, ante fores eccleſiæ ſe repræſentent epiſcopo ciuita„tis ſacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram demiſſis, „reos ſe eſſe ipſo habitu & vultu proteſtantes. Ibi adeſſe de„bent decani, id eſt, archipresbyteri parochiarum, & presby„teri pœnitentium, qui eorum conuerſationem diligenter in„ſpicere debent, & ſecundum modum culpæ pœnitentiam per „præfatos gradus iniungere. Poſt hæc eos in eccleſiam intro„ducant & cum omni clero ſeptem pœnitentiales pſalmos in „terra proſtratus epiſcopus cum lacrimis pro eorum abſolutio„ne decantet: tunc reſurgens ab oratione, iuxta quod cano„nes iubent, manus eis imponat, aquam benedictam ſuper „eos ſpargat, cinerem prius mittat, deinde cilicio capita eo„rum operiat: & cum gemitu & crebris ſuſpiriis denuntiet eis,
„

di exemplari citatur ex pœnitentiali Romano. Sententia vero huius capitis magna ex parte habetur in pontificali & ordine Romano a pag. 24. vſque ad 30.

(*i*) Baluz. not. ad Gratian. p. 464. (p. 745. edit. Duisburg. MDCLXXVII. 8uo.) *In capite*] Regino lib. I. cap. 91. citat illud caput ex eodem concilio ex quo retulerat caput, quod præcedit, id eſt, ex concilio Agathenſi, vbi non exſtat. Item Burchardus lib. 9. c. 26. In editis. Admonent tamen correctores Romani, in vno manuſcripto Burchardi exemplari citari ex pœnitentiali Romano. Quo etiam modo citatur in alio antiquiſſimo Burchardi exemplari, quod exſtat in bibliotheca illuſtriſſimi viri Dionyſii Talorii regii aduocati in parlamento Pariſienſi.

„quod

„quod ſicut *Adam* proiectus eſt de paradiſo, ita ipſi ab eccleſia „pro peccatis abiiciuntur: poſthæc iubeat miniſtris, vt eos ex- „tra ianuas eccleſiæ expellant; Clerus vero proſequatur eos cum „reſponſorio: *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo* &c. vt videntes „ſanctam eccleſiam pro facinoribus ſuis tremefactam atque „commotam, non parui pendant pœnitentiam. In ſacra au- „tem domini cœna (hoc eſt feria quarta magnæ hebdomadæ) „rurſus ab eorum decanis & eorum presbyteris eccleſiæ limi- „nibus præſententur„. Hactenus GRATIANI narratio, qua manifeſto non definitur tempus imponendi pœnitentiam, quaſi primo die quadrageſimæ id fieri debeat, ſed deſcribitur, quemadmodum omnes pœnitentes in quadrageſima tractari oporteat, quocumque demum tempore pœnitentia eis impoſita fuerit. Et vt ſunt in ea nonnulla, quæ antiquæ diſciplinæ reſpondent; ita multa in ea ſunt, quæ eam ad recentiorem praxin reſpicere ſatis produnt. Nullus enim aquæ benedictæ vſus in antiqua diſciplina fuit; neque ſeptem pſalmi pœnitentiales in antiqua liturgia, ſed vnus tantum pſalmus pœnitentialis, qui eſt quinquageſimus primus, communiter diſtinctus nomine pſalmi exomologeſeos, pſalmi pœnitentialis, vel pſalmi confeſſionis. Neque dies cinerum olim primus dies ieiunii quadrageſimalis fuit, vſque dum GREGORIVS MAGNVS eum ieiunio adderet, vt numerum dierum ieiunii efficeret perfecte quadraginta, qui antea tantum triginta ſex fuerant. Neque patet, olim tempus imponendi pœnitentiam quadrageſimalis ieiunii exordio fuiſſe adſtrictum; ſed pœnitentia data eſt omnibus temporibus, quandocumque epiſcopus peccatorem ad eam ſuſcipiendam idoneum iudicarit. Ita AMBROSIVS *Theodoſium* imperatorem ad pœnitentiam admittebat in natalitiis *CHRISTI*; & dantur plura alia iſtiuſmodi exempla. Circumſtantia igitur temporis, tamquam incerta nec definita, prætereunda eſt. Tantummodo, quocumque tempore pœnitentia imponebatur, peccator veſtes ſuas mutare debebat, & habitum ſumere lugubrem, ſtatui pœnitentiali accommodatum. Atque hoc eſt, quidquid ex vllo veterum canonum, qui de pœnitentiæ circumſtantiis loquuntur, concludi poteſt.

§. III.

Et tondere capillos, vel incedere velato capite, ad aliud triſtitiæ & luctus ſui faciendum indicium.

EODEM tempore, quo veſtes mutabant pœnitentes, quidam canones capillos ſuos tondere vel capita radere, ſi quidem mares eſſent, eos iubebant, ad dandum aliud triſtitiæ & mœroris ſui ſignum. Mulieres autem velum pœnitentiale geſtare oportebat, & vel crines ſuos tondere, vel illis paſſis & per humeros ſparſis & confuſis incedere; quod aliud acerbi luctus & adflictionis ſignum erat. Concilium *Agathenſe* [k] hac de re in hunc modum ſtatuit: *Pœnitentes ſi comas non depoſuerint, aut veſtimenta non mutauerint, abiiciantur.* Et concilium tertium *Toletanum* [l] ſimilem habet canonem: *Quicumque ab epiſcopo pœnitentiam poſtulat, prius eum tondeat, aut in cinere & cilicio habitum mutare faciat, & ſic pœnitentiam ei tradat.* OPTATVS ad hanc conſuetudinem adludit, quando loquens de *Donatiſtarum* inſolentia, qua aduerſus epiſcopos quosdam catholicos vſi fuerant, dum adigendo eos ad agendam pœnitentiam [m], capita raſerant eorum, in hunc modum rogat: *Vbi vobis mandatum eſt radere capita ſacerdotum?* Et paucis interiectis: *Qui parare debebas aures ad audiendum, paraſti nouaculam ad delinquendum;* Vult dicere, *Donatiſtas* compuliſſe catholicos ſacerdotes agere publicam pœnitentiam, vt clericale officium ſuum retinerent; quod fieri non oportuerit. Nam ſi cui clerico publica agenda eſſet pœnitentia, primum de dignitatis ſuæ gradu deturbari eum oportebat, atque pœnitentiam agere tantum vt laicum. Quod ad mulieres attinet, mos erat, velamen pœnitentiale eis imponere, quod expreſſis verbis a concilio *Toletano* [n] tertio requiritur, in hunc modum ſtatuente: *Si mulier fuerit, non accipiat pœnitentiam, niſi prius aut velata fuerit, aut mutauerit habitum.* Vnde OPTATVS iſtiuſmodi velamina *velamina pœnitentiæ* vocat [o]; in-

(k) Concil. Agath. c. XV.

(l) Concil. Tolet. III. c. XII.

(m) Optat. lib. II. p. 58. (p. 54. edit. Pariſ. MDCLXXIX.) Vid. Cyprian. p. 136. (p. 98. edit. Amſtelod.) In cilicio & ſordibus volutari poſt indumentum Chriſti perditum, *nullum* heic iam *velle veſtitum* &c.

(n) Concil. Tolet. III. c. XII.

(o) Optat. lib. II. p. 59. (p. 54. edit. cit.) Extendiſtis manum, & ſuper omne ca-

cu-

cuſans *Donatiſtas*, quod virgines catholicas innocentes coëgerint ſeſe ſubmittere impoſitioni manuum, & gerere in capitibus ſuis velamina pœnitentiæ. AMBROSIVS innuere videtur, quod capita ſua nonnumquam raſerint. Scribens enim ad virginem, quæ fornicata erat, iubet eam crines [p] amputare, qui per vanam gloriam occaſionem ei peccandi dediſſent. Verum hæc conſuetudo non generatim obtinuit. HIERONYMVS [q] enim pœnitentiam deſcribens *Fabiolæ*, ſparſo crine in ordine pœnitentium eam ſtetiſſe dicit, epiſcopo, presbyteris & omni populo collacrimantibus. Vnde obſeruare etiam nobis licet, quanta cum ſeueritate, grauitate & cura hoc totum negotium tractatum fuerit. Nam non tantum ipſe pœnitens rubore & verecundia ſuffuſus per haſce cærimonias mœrorem ſuum lacrimis declarabat; ſed vniuerſa etiam eccleſia eius caſu adficiebatur, patiens cum membro patiente, vnaque cum illo lugens ac lacrimas profundens. In hunc modum eccleſiæ *Romanæ* praxin in hoc exercitio repræſentat SOZOMENVS [r]. „Pœnitentes, inquit, peractis iam miſſarum ſolemnibus, excluſi a communione ſacrorum, quæ initiatis præberi „mos eſt, cum gemitu ac lamentis pronos ſe in terram abiiciunt. Tum epiſcopus cum lacrimis ex aduerſo occurrens, „pariter ipſe humi prouoluitur: & vniuerſa eccleſiæ multitudo „ſimul confitens, lacrimis perfunditur. Poſthæc vero primus „conſurgit epiſcopus, ac proſtratos erigit: factaque, vt decet, precatione pro peccatoribus pœnitentiam agentibus, e„os dimittit„. Hæc admodum ſolemnis pœnitentiam agendi

put *mortifera velamina* prætendiſtis. Et pag. 61. (p. 58. cit. edit.) Vtrique ſub cubito & ſub manibus veſtris, quum ſuper earum capita *velamina pœnitentiæ* tenditis.

(p) Ambroſ. ad virgin. lapſam c. VIII. *Amputentur crines*, qui per vanam gloriam occaſionem luxuriæ præſtiterunt.

(q) Hieron. epiſt. XXX. Vt ſtaret in ordine pœnitentium, epiſcopo, presbyteris & omni populo collacrimantibus, *ſparſo crine*, ora lurida, & ſqualidas manus, ſordida colla ſubmitteret,

(r) Sozom. lib. VII. c. XVI. *ἤδη δὲ πληρωθείσης τῆς τοῦ θεοῦ λειτουργίας, μὴ μετασχόντες ὧν μύσταις θέμις, σὺν οἰμωγῇ καὶ ὀδυρμῷ πρηνεῖς ἐπὶ γῆς ῥίπτουσι σφᾶς· ἀντιπρόσωπος δὲ δεδακρυμένος ὁ ἐπίσκοπος προσδραμὼν, ὁμοίως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πίπτει σὺν ὀλολυγῇ καὶ τὸ πᾶν τῆς ἐκκλησίας πλῆθος δακρύων ἐμπιπλᾶται· τὸ μετὰ τοῦτο δὲ, πρῶτος ὁ ἐπίσκοπος ἐξανίσταται, καὶ τοὺς κειμένους ἀνίστησι· καὶ ἣ προσῆκεν ὑπὲρ ἡμαρτηκότων μεταμελουμένων εὐξάμενος, ἀποπέμπει.*

ratio erat, quæ vniuerſam eccleſiam valde commouebat; dum ſinguli ſenſu ſtoliditatis fratrum ſuorum tangebantur, eorumque peccata non materiam ludibrii faciebant, ſed occaſionem teſtandi affectum miſerationis ergo illos, tamquam eiuſdem corporis membra; flentes cum flentibus, preceſque & lacrimas eorum precibus & lacrimis iungentes, ad cælum vi vnita oppugnandum gratiamque & veniam a Deo illis impetrandam.

§. IV.

Pœnitentes debebant abſtinere a lauationibus, conuiuiis aliiſque innocentibus oblectationibus.

SOZOMENVS eodem loco meminit, quod pœnitentes a lauationibus aliiſque innocentibus oblectationibus ſe abſtinere conſueuerint. Dicit enim, priuatim ſua ſponte ſe macerare ieiuniis, illuuie, ciborum abſtinentia, vel aliis quibus iuſſi ſint modis, & tempus, quantumcumque ipſis ab epiſcopo conſtitutum ſit, exſpectare [*]. Quod a PACIANO [s] etiam indicatur, quando pœnitentem introducit declarantem; ſi quis ad balneum vocet, ſe recuſare iſtas delicias; ſi quis ad conuiuium vocet, dicentem: *Iſta felicibus, Ego deliqui in dominum, & periclitor in æternum perire.*

§. V.

Obſeruare omnes dies feſtos & publicas ſolemnitates eccleſiæ.

QVEMADMODVM priuata abſtinentia, mortificatione & ieiunio ſic ſeſe exercebant; ita ſpecialius omnes dies feſtos & ſolemnitates publicas eccleſiæ obſeruare debebant. Rationes eſſe poterant, quæ alios excuſarent & a rigore atque ſeueritate huius exercitii in nonnullis caſibus & circumſtantiis abſoluerent, requirentes aliquod laxamentum in legibus ieiu-

(*) Sozomen. ibid. *καθ' ἑαυτὸν δὲ ἑκόντι ταλαιπωρούμενος ἕκαστος, ἢ νηστείαις, ἢ ἀλουσίαις, ἢ ἐδεσμάτων ἀποχῇ, ἢ ἑτέροις οἷς προστέτακται, περιμένει τὸν χρόνον, εἰς ὅσον αὐτῷ τέταχεν ὁ ἐπίσκοπος.*

(s) Pacian. paræneſ. ad pœnitent. bibl. patr. tom. III. p. 73. (tom. IV. p[illegible] edit. Lugd. MDCLXXVII.)
Vid. Tertull. de pœnit. cap. IX. Plerumque vero *ieiuniis* preces alere &c. Cyprian. de lapſis p. 13[illegible]. (p. 98. edit. Amſtel. Fell.) Orare oportet impenſius & rogare --- poſt diaboli cibum malle *ieiunium* &c.

nii:

nii: pœnitentes autem accuratiſſime eas obſeruare oportebat. Et propterea concilium quartum *Carthaginenſe* [t] decreto ſanciebat, vt pœnitentes omni tempore ieiunii in eccleſia adeſſent, manuſque impoſitionem reciperent a ſacerdotibus.

§. VI.

Cohibere ſe in vſu coniugii.

NONNVLLA quoque monita dantur, ad minimum a priuatis ſcriptoribus, vt pœnitentes ab vſu tori genialis ſe abſtineant, dum in publicæ pœnitentiæ ſtatu ſint conſtituti. Regula hæc eſt, quam præſcribit HIERONYMVS [u], *In tempore ieiunii*, inquiens, *non ſeruiat ſponſus & ſponſa operi nuptiali.* Et paullo poſt: *Qui in cagiſtatione victus, & ieiunio & eleemoſynis dicit ſe agere pœnitentiam, fruſtra hoc ſermone promittit, niſi egrediatur de cubili ſuo, & ſanctum primumque ieiunium pudica expleat pœnitentia.* Atque ita AMBROSIVS [w] hoc pro neceſſaria abnegationis ſui, tali occaſione teſtandæ, parte habet: *An quiſquam illam pœnitentiam putat, vbi acquirendæ ambitio dignitatis, vbi vini effuſio, vbi ipſius copulæ coniugalis vſus? Renuntiandum ſæculo eſt, ſomno ipſi minus indulgendum, quam natura poſtulat, interpellandus eſt gemitibus, interrumpendus eſt ſuſpiriis, ſequeſtrandus eſt gemitibus, viuendum ita, vt vitali huic moriamur vſui, ſe ipſum homo abneget & totus immutetur.*

§. VII.

Quam ob cauſſam coniugati ad pœnitentiam non admiſſi, niſi ex vtriuſque partis conſenſu.

ID IPSVM tamen certum non habeo, neque adeo abſolute adfirmare mihi ſumo, quod illud per publicam aliquam eccleſiæ regulam iniunctum fuerit, quia in præſenti non memini canonem, qui hoc ſimpliciter præſcribat. Res vna ſola, quæ inducere quem poteſt, vt talem regulam fuiſſe credat, eſt, quod alia regula propinqui argumenti reperiatur, quæ iſtiuſmodi praxin ſupponere eaque fundari videtur. Decretum hoc eſt,

(t) Concil. Carth. IV. can. LXXX. Omni tempore ieiunii manus pœnitentibus a ſacerdotibus imponatur.

(u) Hieron. in Ioël cap. II.

(w) Ambroſ. de pœnit. lib. II. c. X.

quod

quod in concilio ſecundo *Arelatenſi* [x] inuenimus: *Pœnitentiam coniugatis non niſi ex conſenſu dandam.* Hoc videtur fundari ſuppoſito, quod pœnitentes, durante pœnitentiæ ſuæ tempore, abſtinere ab vſu coniugii debuerint; & ſi pars innocens noluerit conſentire, nulla vis cogere eos potuerit. Nam leges matrimonii potiores ſunt omnibus regulis, quæ de publicæ diſciplinæ exercitio ab eccleſia ferri vmquam poſſunt.

§. VIII.

Pœnitentibus tempore pœnitentiæ ſuæ matrimonium inire haud permiſſum.

ALIA eiuſdem concilii regula eſt, ex ſimili ratione creditæ perfectæ continentiæ in publicis pœnitentibus oriunda. *Pœnitentes* [y], *quæ defuncto viro aliis nubere præſumſerint, vel ſuſpecta vel interdicta familiaritate ſe cum extraneo iunxerint, cum eodem ab eccleſiæ liminibus arceantur. Hoc etiam de viro in pœnitentia poſito placuit obſeruari.* Iſtiuſmodi enim omnia cum conditione eorum ac ſolemnis & acerbæ pœnitentiæ profeſſione haud conſiſtere poſſe credebantur.

§. IX.

Pœnitentes omnibus diebus feſtis & diebus remiſſionis flexis genibus orare iuſſi.

ET quum reliqui vniuerſi omnibus diebus feſtis & dominicis, & commemorationi martyrum ſacris, nec non per quinquaginta dies inter paſcha & pentecoſten, (qui dies remiſſionis vocabantur) ſtantes orare poſſent, & per leges eccleſiæ deberent: pœnitentes ab hoc priuilegio peculiariter excipiebantur, & non minus his temporibus quam vllo tempore alio, flexis genibus orare debebant. Nam hic corporis ſitus conuenientiſſimus erat conditioni eorum, quorum deuotio tantum conſiſtebat in profundæ humilitatis atque acerbi doloris de peccatis declaratione, ad quam rem genuum flexio accommodatiſſimus habitus cenſebatur. Igitur vt reliquis diebus ſtationum & ieiuniorum flexis poplitibus orare debebant, quia ſolemnioris humiliationis tempora erant: ita pœnitentes

(x) Concil. Arelat. II. c. XXII.
(y) Concil. Arelat. II. c. XXI.

ſin-

ſingulis diebus [z], ipſis etiam remiſſionis diebus, genua flectere oportebat; quia quilibet dies dies humiliationis eis erat, & vnum ac ſolum negotium in eccleſia miſericordiam implorare, atque ad recipiendam ſolemnem manuum impoſitionem & benedictionem humi ſeſe abiicere.

§. X.

Et liberalitate vti in pauperes.

ET quum liberalitas erga pauperes magnum pœnitentiæ argumentum eſſet & teſtimonium, hæc ſemper in excellentiore quodam gradu ab eis requirebatur. CYPRIANVS [a] eam in aliis pœnitentiæ ſignis ponit. „Lamentari eum putamus, „inquit, ex toto corde, ieiuniis, fletibus, planctibus domi„num deprecari, qui ex primo criminis die lauacra quotidie „celebrat, qui epulis adfluentibus paſtus, & ſagina largiore di„ſtentus, cruditates ſuas poſtridie ructat, nec cibos & potus „ſuos cum pauperum neceſſitate communicat? Qui hilaris ac „lætus incedit, quomodo mortem ſuam deflet? Quumque ſcri„ptum ſit: *Non corrumpetis effigiem barbæ veſtræ*; barbam vellit & „faciem ſuam comit? Et placere nunc cuique ſtudet, qui Deo „diſplicet? An illa ingemiſcit & plangit, cui vacat cultum „pretioſæ veſtis induere, nec indumentum Chriſti, quod per„didit, cogitare? accipere pretioſa ornamenta & monilia ela„borata, nec domini & cæleſtis ornatus damna deflere?„ In tali caſu liberalitatem in pauperes multo decentius ornamentum fore putat, quam aurum, margaritas & gemmas: & idcirco monet pœnitentes mulieres induere ornatum *CHRISTI*, ne nudæ coram ipſo compareant.

§. XI.

Et operam ſuam eccleſiæ addicere in ſepeliendis mortuis.

DENIQVE in nonnullis eccleſiis pœnitentes officium & curam ſepeliendi mortuos in ſe ſuſcipere debebant: Et hoc ex ratione diſciplinæ, atque ad exercendum ſe in humilitate ac caritate, quæ ſtationem eorum tantopere decebat. In multis eccleſiis, præcipue celebrioribus, hoc negotium certo ordini ho-

(z) Concil. Carthag. IV. c. LXXXII. Pœnitentes etiam diebus remiſſionis genua flectent.

(a) Cyprian. de lapſis p. 135. (p. 96. cit. edit.)

minum

minum demandatum erat, quos vocitabant *parabolanos*, quorum maxime erat ægrotis miniſtrare, & curam [*] ſepeliendi mortuos gerere. Probabile autem eſt, non fuiſſe iſtiuſmodi certum fixumque officium in multis eccleſiis, adeoque hoc negotium pœnitentibus dabatur, vtpote exercitatio talis conditionis hominibus apprime apta. In eccleſiis *Africanis* ita fuiſſe certum eſt. Concilium enim quartum *Carthaginenſe* [*b*] peculiare hoc in caſu decretum habet: *Mortuos pœnitentes eccleſiæ efferant & ſepeliant.* Hæ quædam erant ex ſalutaribus iſtis exercitationibus, quas eccleſia pœnitentes ſuos ſuſcipere iubebat, vtpote in conditione conſtitutos ſubſtratorum, qui notiſſimus pœnitentium ordo erat in eccleſia. Verum ſupereſt adhuc eminens quidam pœnitentiæ actus, ad hunc ordinem ſpectans; hoc eſt exomologeſis ſiue confeſſio: Quæ quum ab eccleſia *Romana* in rem nouam conuerſa ſit & magnas pepererit contentiones, de induſtria ad diſtinctam & peculiarem tractationem reſeruatur, fietque nobis peculiaris diſſertationis in capite ſequente argumentum.

LIBRI DECIMI OCTAVI
CAPVT TERTIVM
DE EXOMOLOGESI SIVE CONFESSIONE IN VETERIS ECCLESIAE DISCIPLINA VSITATA; QVAE RES AB ARCANA SIVE AVRICVLARI CONFESSIONE, AB ECCLESIA ROMANENSI INVENTA, DIVERSA ESSE OSTENDITVR.

§. I.

Magnus eorum error, qui exomologeſin veteris eccleſiæ auricularem confeſſionem ſignificare contendunt.

NIHIL inter polemicos eccleſiæ *Romanenſis* ſcriptores vulgatius eſt, quam vt, vbicumque vocabulum *exomologeſis* in ſcriptore quodam vetuſto deprehendant, illud interpretentur arcanam ſiue auricularem confeſſionem, qualis hodie in iſtius

(*) Lib. III. c. IX. vol. II. p. 47.
(*b*) Concil. Carth. IV. c. LXXXI.

eccle-

eccleſiæ communione obtinet & hominibus tamquam ſimpliciter ad ſalutem neceſſaria imponitur. Enimuero qui maiori cum iudicio, candore & ſtudio inter eos ipſos materiam conſiderarunt, fateri non dubitant, exomologeſin veterum rem prorſus aliam denotare, nimirum vniuerſum publicæ pœnitentiæ exercitium, cuius publica confeſſio nota pars erat. ALBASPINAEVS, vir eruditus, hunc errorem in partis ſuæ ſcriptoribus ſtrenue impugnat. „Multi, inquit [a], vt cardinales „BELLARMINVS & BARONIVS anno domini MDLVI, MALDONATVS in ſuis controuerſiis, PAMELIVS ſuis ad TERTVLLIANVM & diuum CYPRIANVM commentariis, pro certo „adſerunt, patres vt plurimum hac voce confeſſionem peccatorum arcanam & auricularem intellexiſſe; verum diu multumque penſitatis omnibus, vbi ea habetur, locis, illorum opinioni non poſſum accedere. -- Mihi videntur ſemper patres hanc vocem exomologeſis adhibuiſſe, quum ſignificare „vellent ritus exteriores, vtpote flendi, ingemiſcendi, ſe ipſum „incuſandi, & id genus alia pœnitentibus vſitata; atque vt „perfectius iſtius vocabuli vſus innoteſcat, neminem præterit, „illis prioribus ſæculis pœnitentes longa admodum & laborioſa defunctos eſſe pœnitentia, per quam aſſiduis fletibus ſe „ipſos conficerent, pro veſtibulis ædium ſacrarum ſtarent ad „teſtandum publici erroris ſui dolorem: quin & humi iacentes epiſcoporum pedibus, martyrum genibus aduoluerentur, „ceterorum quoque fidelium, identidem orantes vnumquemque, vt ſibi apud Deum deprecator adeſſet, operti ſacco, horrore ſqualoreque prorſus obſiti: peractaque vero pœnitentia „epiſcopus eos ex aditu in medium templi deductos, coram „presbyteris, diaconis, viduis & populo ſiſtebat, vbi rurſus humi procumbebant, crimina ſua deteſtabantur, vbertim flebant, omnium ſe precibus commendantes, nec vnquam eodem ſe relapſuros ſancte deierantes. Comperio itaque, (pergit ille) vltimum hunc ritum ob id ſæpe exomologeſin a patribus nuncupatum, quod in ſe plurimos actus haberet, dolorem admiſſæ culpæ præferentes, non ſecus ac omnis actio & ratio

(a) Albaſpin. obſeruat. lib. II. c. XXVI. p. 153. (p. 90. ad calc. Opt. edit. Pariſ. MDCLXXIX.)

„ratio vitæ pœnitentium inter pœnitentiam agendam perinde „exomologeſis aliquando dicitur„. Hoc porro probat & confirmat multis perſpicuis & indubitatis teſtimoniis ex TERTVLLIANO, CYPRIANO aliiſque vetuſtis ſcriptoribus, quæ heic non interponemus, ſed vnum tantum locum adlegabimus TERTVLLIANI, qui in rem præſentem facit. *Exomologeſis*, inquit [*b*], *proſternendi & humilificandi hominis diſciplina eſt, conuerſationem iniungens miſericordiæ illicem. De ipſo quoque habitu atque victu mandat, ſacco & cineri incubare, corpus ſordibus obſcurare, animum mœroribus deiicere, illa, quæ peccauit, triſti tractatione mutare: ceterum paſtum & potum pura noſſe, non ventris ſcilicet ſed animæ cauſſa: plerumque vero ieiuniis preces alere, ingemiſcere, lacrimari & mugire dies noctesque ad dominum Deum tuum, presbyteris aduolui & caris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis ſuæ iniungere. Hæc omnia exomologeſis, vt pœnitentiam commendet, vt de periculi timore dominum honoret, vt in peccatore ipſa pronuntians pro Deo indignatione fungatur, & temporali adflictatione æterna ſupplicia non dicam fruſtretur, ſed expurget.* Heic ne verbum quidem de arcana ſiue auriculari confeſſione habetur, ſed omnia ad publicam coram eccleſia confeſſionem reſpiciunt; idque non tam in verbis, quam in actionibus, reſipiſcentiam publica triſtitiæ demonſtratione & conſimili pœnitentis conuerſationis tenore exprimentibus; quod multo plus momenti habebat ad ſignificandam & demonſtrandam eorum conuerſionem, quam verba adfectus pleniſſima in mere verbali vel arcana confeſſione.

§. II.

Nulla vmquam confeſſionis auricularis neceſſitas antiquæ eccleſiæ ciuibus impoſita.

ET hoc vnum argumentum eſt, quo probari poteſt, doctrinam de confeſſionis auricularis neceſſitate veteri eccleſiæ incognitam fuiſſe. Quando enim diſciplina publica generatim obtinebat, & omnes homines ita adfecti erant, vt ſeſe ei ſubmitterent, confeſſioni arcanæ exiguus locus eſſe poterat, cuius rationi ac fundamento magis reſpondebat publica. Sed præterea res plana & euidens eſt ex teſtimoniis veterum, nulli vmquam homini neceſſitatem confitendi ſacerdoti peccata ſua

(*b*) Tertull. de pœnit. c. IX.

ſecre-

ſecreta fuiſſe impoſitam, tamquam rem, qua immunis nemo eſſe poſſit, ſiue euchariſtiæ vſu dignus fieri, ſiue titulum communionis eccleſiæ & vitæ æternæ habere cupiat. Iam oſtendimus illud, habito peculiari reſpectu ad receptionem euchariſtiæ, ex perſpicuis quibuſdam CHRYSOSTOMI, GENNADII, LAVRENTII epiſcopi *Nouarienſis* [*] aliorumque antiquorum ſcriptorum locis; quibus heic alia teſtimonia addemus, quæ euidenter oſtendant, eos nullam priuatam peccatorum confeſſionem hominibus edendam requiſiuiſſe, niſi in ſingularibus quibuſdam caſibus. CHRYSOSTOMVS [*c*] homines exhortans ad pœnitentiam ait: *Non tibi dico, vt peccata tamquam pompam in publicum proferas, neque vt te accuſes; ſed vt pareas prophetæ dicenti, Reuela domino vitam tuam. Apud Deum ea confitere, apud iudicem confitere peccata tua, orans, ſi non lingua, ſaltem memoria: & ita roga, vt tui miſereatur. --- Melius eſt, vt nunc peccatorum mordeatur memoria, quam cruciatu, qui futurus eſt illo tempore. Nunc ſi eorum memineris, & ea adſidue Deo offeras, & pro eis roges, cito ea delebis. Sin autem nunc eorum ſis oblitus, tunc vel inuitus eorum recordaberis, quum in medium proferentur, & tamquam in pompam producentur coram omnibus, & amicis & inimicis & angelis.* Alio loco [*d*]: *Neceſſe non eſt, te confiteri præſentibus teſtibus; fiat diſquiſitio peccatorum tuorum in propriis cogitationibus tuis; ſit hoc iudicium ſine teſtibus; videat ſolus Deus te confitentem.* Ruſus alio loco [*e*]: *Hortor vos & rogo, fratres cariſſimi, crebrius Deo immortali confiteamini, & enumeratis ve-*

(*) Lib. XV. cap. VIII. §. VI. volum. VI. p. 136. ſeq.

(*c*) Chryſoſtom homil. XXXI. in Hebr. p. 1916. (p. 913. edit. Frf. MDCLXXXXVII.) οὐ λέγω σοι, ἐκπόμπευσον σεαυτὸν, οὐδὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις κατηγόρησον, ἀλλὰ πείθεσθαι συμβουλεύω τῷ προφήτῃ λέγοντι, Ἀποκάλυψον πρὸς κύριον τὴν ὁδόν σου. ἐπὶ τοῦ Θεοῦ ταῦτα ὁμολόγησον, ἐπὶ τοῦ δικαστοῦ ὁμολόγει τὰ ἁμαρτήματα, εὐχόμενος, εἰ καὶ μὴ τῇ γλώττῃ, ἀλλὰ τῇ μνήμῃ, καὶ οὕτως ἀξίου ἐλεηθῆναι ... βέλτιον δάκνεσθαι αὐτῶν τῇ μνήμῃ νῦν, ἢ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τῇ τιμωρίᾳ. νῦν ἐὰν ᾖς αὐτῶν μεμνημένος, καὶ συνεχῶς αὐτὰς προσφέρῃς τῷ Θεῷ, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν δέῃ, ταχέως ἐξαλείψεις αὐτάς· ἐὰν δὲ νῦν ἐπιλάθῃ, τότε αὐτῶν ἀναμνησθήσῃ καὶ ἄκων, ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης εἰς μέσον φερομένων αὐτῶν, καὶ ἐκπομπευομένων ἐπὶ πάντων, καὶ φίλων, καὶ ἐχθρῶν, καὶ ἀγγέλων.

(*d*) Chryſoſt. homil. de pœnitent. tom. V. edit. Latin. (Hæc mihi quum ad manus non ſit, verba auctoris noſtri Anglicana Latine reddere neceſſe habui.)

(*e*) Chryſoſt. homil. XXX. ſiue V. de incomprehenſibili Dei natura. Tom. I. p. 592. (p. 348. edit. Francof.) παρακαλῶ καὶ δέομαι καὶ ἀντιβολῶ ἐξομολογεῖ-

ſtris delictis veniam petatis & numen propitium. Non te in theatrum conſeruorum tuorum duco, non hominibus peccata tua detegere cogo: repete coram Deo conſcientiam tuam & explica: oſtende Deo medico præſtantiſſimo vulnera, & pete ab eo medicamentum: oſtende ei, qui nihil opprobret, ſed humaniſſime curet. Licet enim taceas, cuncta optime ille nouit. Dic atque enumera, vt fructum maximum conſequaris; dic, vt abſterſis heic tuis maculis, abeas illic mundus & ſine vllo dedecore, vt intolerabili promulgatione illa delictorum tuorum libereris. Et in alia homilia [*f*]: *Cur, te quæſo,* inquit, *pudeſcit & crubeſcit dicere peccata tua? Num enim homini dicis, vt te probro afficiat? Num enim conſeruo, vt in publicum proferat? Immo vero ei, qui dominus eſt, ei qui tui curam gerit, ei qui humanus eſt, ei qui medicus eſt, oſtendis vulnera. Neque enim ignorat, etiamſi tu non dixeris, qui ſciebat etiam antequam perpetrares. Quid igitur eſt cauſſæ, quo minus dicas? Non enim ex accuſatione tua fit grauius peccatum: immo vero mitius ac leuius. Et hoc ipſum Deus vult, te dicere: non vt puniaris, ſed vt relaxeris: non vt ipſe ſciat peccatum: cur enim id poſtulet, quum iam ſciat? ſed vt ſcias, quantum tibi debitum remittatur. Ideo vero vult te ſcire beneficii magnitudinem, vt perpetuo gratias agas, vt ſegnior fias ad peccandum, vt ad virtutem promtior. Niſi dixeris debiti magnitudinem, non agnoſces donationis eminentiam. Non, inquit, cogo te in medium prodire theatrum,*

θαι τῷ Θεῷ συνεχῶς· οὐδὲ γὰρ εἰς θέατρόν σε ἄγω τῶν συνδούλων τῶν σῶν, οὐδὲ ἐκκαλύψαι τοῖς ἀνθρώποις ἀναγκάζω τὰ ἁμαρτήματα, τὸ συνειδὸς ἀνάπτυξον ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτῷ δεῖξον τὰ τραύματα, καὶ παρ' αὐτοῦ τὰ φάρμακα αἴτησον· δεῖξον τῷ μὴ ὀνειδίζοντι, ἀλλὰ θεραπεύοντι· κἂν γὰρ σιγήσῃς, οἶδεν ἐκεῖνος ἅπαντα· εἰπὲ τοίνυν, ἵνα κερδάνῃς, εἰπὲ ἵνα ἐνταῦθα ἀποθέμενος ἀπέλθῃς ἐκεῖ καθαρὸς, καὶ τῆς ἀφορήτου δημοσιεύσεως ἐκείνης ἀπαλλαγῇς.

(*f*) Chryſoſt. homil. IV. de Lazaro tom. V. p. 87. (p. 81. edit. Francof.) τίνος ἕνεκεν αἰσχύνῃ καὶ ἐρυθριᾷς, εἰπέ μοι, τὰ ἁμαρτήματα εἰπεῖν; μὴ γὰρ ἀνθρώπῳ λέγεις, ἵνα ὀνειδίσῃ σε; μὴ γὰρ τῷ συνδούλῳ ὁμολογεῖς, ἵνα ἐκπομπεύσῃ; τῷ δεσπότῃ, τῷ κηδεμόνι, τῷ φιλανθρώπῳ, τῷ ἰατρῷ τὸ τραῦμα ἐπιδείκνυς· μὴ γὰρ, κἂν σὺ μὴ εἴπῃς, ἐκεῖνος οὐκ οἶδεν, ὅσγε καὶ πρὸ τοῦ πραχθῆναι ἠπίστατο; τίνος οὖν ἕνεκεν οὐ λέγεις; μὴ γὰρ ἐκ τῆς σῆς κατηγορίας φορτικώτερον γίνεται τὸ ἁμάρτημα, ἡμερώτερον μὲν οὖν καὶ κουφότερον· καὶ διὰ τοῦτο βούλεταί σε εἰπεῖν, οὐχ ἵνα κολάσῃ, ἀλλ' ἵνα συγχωρήσῃ· οὐχ ἵνα αὐτὸς μάθῃ τὴν ἁμαρτίαν· πῶς γὰρ, ὁ εἰδώς; ἀλλ' ἵνα σὺ μάθῃς, πόσον σοι συγχωρεῖ χρέος· βούλεται δέ σε μαθεῖν τῆς χάριτος τὸ μέγεθος, ἵνα εὐχαριστῶν διατελῇς, ἵνα ὀκνηρότερος πρὸς ἁμαρτίαν ᾖς, ἵνα προθυμότερος εἰς ἀρετήν· ἂν μὴ εἴπῃς τοῦ χρέους τὸ μέγεθος, οὐκ ἐπιγινώσκεις τῆς χάριτος τὴν ὑπερβολήν· οὐκ ἀναγκάζω, φησὶν, εἰς μέσον ἐλθεῖν

Digitized by Google

trum, ac multos adhibere teſtes. Mihi ſoli dic peccatum priuatim, vt ſanem vlcus, teque dolore liberabo. Prope viginti loca [g] in eodem auctore ſatis ampla & copioſa reperiuntur in eamdem ſententiam, quæ lector eruditus ipſe euoluere, vel collecta videre poteſt a IOANNE DALLAEO in excellenti libro [h] de *confeſſione auriculari*, vbi non ſolum hæc CHRYSOSTOMI loca a ſophiſticis gloſſis & deprauatione *Romanenſium* vindicat, ſed etiam non minus triginta argumentis & nube vetuſtorum teſtium ſolidiſſime demonſtrat, non potuiſſe eſſe talem rem, qualis eſt arcana, auricularis & ſacramentalis confeſſio, in eccleſia primitiua. Neque vero CHRYSOSTOMVS vnus ſolus eſt, qui hoc adſertum tueatur. BASILIVS [i] idem dixit ante eum. *Non, vt multis manifeſtus fiam, ore fateor, ſed corde ipſo clauſis oculis tibi ſoli reſpicienti arcana, mecum ipſe rugiens, oſtendo meos gemitus. Non enim multis verbis mihi opus erat ad confeſſionem, ad quam & cordis mei ſuſpiria, & ex animæ penetralibus imis ad te Deum meum transmiſſi queſtus ſufficiebant.* Similiter HILARIVS confeſſionem ſoli Deo faciendam eſſe dicit. Interpretans enim pſalmum quinquageſimum ſecundum, *Confeſſionis cauſſam*, inquit, *addidit* [k] *(Dauid) dicens, Quia feciſti; auctorem ſcilicet vniuerſitatis huius dominum eſſe confeſſus, nulli alii docens confitendum, quam qui fecit oliuam fructiferam ſpe miſericordiæ in ſæculum ſæculi.* Et AM-

---

σε θέατρον, καὶ μάρτυρας περιστῆσαι πολλούς· ἐμοὶ τὸ ἁμάρτημα εἰπὲ μόνῳ κατ' ἰδίαν, ἵνα θεραπεύσω τὸ ἕλκος, καὶ ἀπαλλάξω τῆς ὀδύνης.

(g) Chryſoſt. homil. LVII. Quod peccata non ſint euulganda, tom. V. p. 754. Homil. LVIII. Non eſſe ad gratiam concionandum. tom. V. p. 772. Homil. LXVIII. de pœnitentia Achab, tom. V. p. 1003. Homil. XXI. ad popul. Antioch. tom. I. p. 270. Homil. VIII. de pœnitent. tom. I. p. 700. Hom. IX. de pœnitent. ibid. pag. 708. Homil. LXXII. de paralytico tom. V. pag. 947. Homil. XX. in Geneſ. tom. II. p. 222. Homil. II. in pſalm. L. tom. III. p. 1004 & 1005. Homil. XX. in Matth. p. 200. Homil. XXVIII. in 1 Cor. p. 569.

(h) Dall de confeſſ. auricular. lib. IV. c. XXV.

(i) Baſil. in pſalm. XXXVII, 8. *οὐ γὰρ ἵνα τοῖς πολλοῖς φανερὸς γένωμαι, τοῖς χείλεσι ἐξομολογοῦμαι· ἔνδον δὲ ἐν αὐτῇ τῇ καρδίᾳ τὸ ὄνομα μύων, σοὶ μόνῳ τῷ βλέποντι τὰ ἐν κρυπτῷ, τοὺς ἐν ἐμαυτῷ στεναγμοὺς ἐπιδεικνύω, ἐν ἐμαυτῷ ὠρυόμενος· οὐδὲ γὰρ μακρῶν μοι λόγων χρεία ἦν πρὸς τὴν ἐξομολόγησιν· ἀπήρκουν γὰρ οἱ στεναγμοὶ τῆς καρδίας μου πρὸς ἐξομολόγησιν, καὶ οἱ ἀπὸ βάθους ψυχῆς πρὸς σὲ τὸν Θεὸν ἀναπεμπόμενοι ὀδυρμοί.*

(k) Hilar. in pſalm. LI. p. 208. (p. 81. edit. Pariſ. MDCXCIII.)

BROSIVS non minus plane & perſpicue dicit, lacrimas coram Deo fuſas veniam peccatorum impetrare poſſe, ſine facta homini cuidam confeſſione. Verba eius ſic habent [l]: *Lauant lacrimæ delictum, quod voce pudor eſt confiteri. Et veniæ fletus conſulunt & verecundiæ. Lacrimæ ſine horrore culpam loquuntur; Lacrimæ crimen ſine offenſione verecundiæ confitentur.* Ita rurſus ex occaſione [m] lacrimarum *Petri* ait: *Petrus doluit & fleuit, qui errauit vt homo. Non inuenio, quid dixerit; inuenio, quod fleuerit. Lacrimas eius lego; ſatisfactionem non lego.* Intelligit nimirum, confeſſionem oris non ſimpliciter & abſolute ad obtinendam veniam eſſe neceſſariam. Atque hoc ſenſu AVGVSTINVS, exponens verba illa pſalmiſtæ, *Dixi, pronuntiabo aduerſum me iniuſtitias meas domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei*, ait [n]: *Non iam pronuntiat, ſed promittit ſe pronuntiaturum, & ille iam dimittit. Attendite, fratres, magna res eſt. Dixit, Pronuntiabo. Non dixit, Pronuntiaui, & tu dimiſiſti. Dixit, Pronuntiabo, & tu dimiſiſti; quia eo ipſo, quod dixit, Pronuntiabo; oſtendit, quia nondum pronuntiauerat, ſed corde pronuntiauerat. Hoc ipſum dicere, pronuntiabo, pronuntiare eſt; ideo & tu remiſiſti impietatem cordis mei; confeſſio vero mea ad os nondum venerat. Dixeram enim, pronuntiabo aduerſum me; verumtamen Deus audiuit vocem cordis mei. Vox mea in ore nondum erat, ſed auris Dei iam in corde erat.* Hæc ille; quibus docet, Deum corde contritis atque pœnitentibus, etiam ante vocalem confeſſionem, Deo vel homini factam, peccata remittere. Alio loco [o] de confeſſione loquitur, vt nequaquam facienda hominibus. *Quid mihi*, inquit, *eſt cum hominibus, vt audiant confeſſiones meas, quaſi ipſi ſanaturi ſint omnes languores meos?* Sæpius etiam meminit [*] vna cum reliquis antiquis ſcriptoribus vniuerſis, quod plurima ex peccatis illis, quæ *Romanenſes* hodie vocant mortalia, quotidie condonentur, nulla interueniente confeſſione, niſi ea, quæ in oratione dominica cum deuoto animi adfectu pronuntiatur: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos di-*

(*l*) Ambroſ. lib. X. in Luc. XXII. p. 157. (p. 216. I. edit. Pariſ. MDCXLII.)
(*m*) Ambroſ. ibid.
(*n*) Auguſtin. ſerm. II. in pſalm. XXXI.
(*o*) Auguſt. confeſſ. lib. X. c. III.
(*) Vide hoc plenius probatum lib. XVI. c. III. §. XIV. volum. VII. pag. 174. ſeqq.

mitti-

Digitized by Google

mittimus debitoribus noſtris. Quod euidenter oſtendit, ipſum auricularem confeſſionem non crediſſe ad expianda omnis generis peccata mortalia eſſe neceſſariam. MAXIMVS TAVRINENSIS [*p*] opinionem ſuam iiſdem pene verbis, quibus AMBROSIVS, declarat: *Lauat lacrima delictum, quod voce pudor eſt confiteri. Lacrimæ ergo verecundiæ conſulunt pariter & ſaluti, nec erubeſcunt in petendo, & impetrant in rogando. -- Lacrimæ quodammodo preces ſunt; veniam non poſtulant & merentur* (id eſt, ex ſtilo eius, impetrant;) *cauſſam non dicunt, & miſericordiam conſequuntur; niſi quod vtiliores lacrimarum preces ſunt, quam ſermonum; quia ſermo in precando forte fallit, lacrima omnino non fallit. Sermo enim interdum non totum profert negotium; lacrima ſemper totum prodit adfectum.* PROSPER, diſcipulus AVGVSTINI, doctrinam eius ſectatur. Loquens enim de peccatis, quæ, qui in aliquo gradu eccleſiaſtico conſtituti ſunt, occulte admittunt, ait [*q*]: *Deum ſibi facilius placabunt illi, qui non humano conuicti iudicio, ſed vltro crimen cognoſcunt: qui aut propriis illud confeſſionibus produnt, aut neſcientibus aliis, quibus occulti ſunt, ipſi in ſe voluntariæ excommunicationis ſententiam ferunt, & ab altari, cui miniſtrabant, non animo ſed officio ſeparati, vitam tamquam mortuam plangunt, certi, quod reconciliato ſibi efficacis pœnitentiæ fructibus Deo, non ſolum amiſſa recipiant, ſed etiam ciues ſupernæ ciuitatis effecti, ad gaudia ſempiterna perueniant.* CASSIANVS etiam fidem nobis facit, fuiſſe hanc patrum per *Ægyptum* doctrinam. Dicit enim, *Pinuphium* abbatem *Ægyptium* monachos ſibi ſubiectos hunc in modum inſtituiſſe: *Quis eſt, qui non poſſit ſimpliciter dicere: Peccatum meum tibi cognitum feci, & iniuſtitiam meam non operui? vt per hanc confeſſionem etiam illud confidenter ſubiungere mereatur: Et tu remiſiſti impietatem cordis mei. Quod ſi verecundia retrahente reuelare ea coram* [*r*] *hominibus erubeſcis, illi, quem latere non poſſunt, confiteri ea iugi ſupplicatione non deſinas ac dicere: Iniquitatem meam cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper, tibi ſoli peccaui & malum coram te feci, qui & abſque vllius verecundiæ publicatione curare & ſine improperio peccata donare conſueuit.* Plana hæc ſunt teſtimonia, & euidenter demonſtrant, non cre-

(*p*) Maxim. Taurin. homil. III. de pœnitent. Petri.
(*q*) Proſper. de vita contemplat. lib. II. c. VII.
(*r*) Caſſian. collat. XX. c. VIII.

di-

didiſſe veteres auricularis confeſſionis neceſſitatem, nec vrſiſſe eam, tamquam rem ad abſolutionem & ſalutem ſimpliciter & abſolute neceſſariam.

§. III.

Hoc porro probatur ex conſuetudine veterum, quando omnem abſolutionem quibuſdam relapſis peccatoribus denegabant, non excludentes eos a miſericordia & venia Dei, ſi ipſi ſoli peccata confiterentur.

PRAETEREA autem praxis veterum in certo quodam caſu luculentiſſime oſtendit, non credidiſſe eos auricularis confeſſionis neceſſitatem. Multis enim peccatoribus relapſis non permittebant, vt ſecundam aliquam pœnitentiam publice agerent, neque vllam eis ſacerdotalem abſolutionem ad finem vſque vitæ impertiebant: Id quod capite proxime ſequente euidenter demonſtrabimus. Ex quibus manifeſto conſequitur, nullam pœnitentialem confeſſionem, ſiue publicam ſiue arcanam, tamquam factam hominibus, ab eis recipi conſueuiſſe in ordine ad ſacerdotalem abſolutionem eis impertiendam. Nihilo minus tamen eos hortabantur, vt priuatim reſipiſcerent, Deoque priuatim & occulte peccata ſua confiterentur, ſub ſpe obtinendi miſericordiam & veniam in magno illo retributionis & iudicii die. Hoc inter omnes conſtat, iſtiuſmodi relapſos numquam habuiſſe priuilegium publicam faciendi confeſſionem in eccleſia, ad obtinendam publicam abſolutionem. Certum quoque eſt, numquam eos fuiſſe admiſſos ad reconciliationem priuatæ alicuius confeſſionis beneficio ad obtinendam priuatam abſolutionem a ſacerdote. Quamquam enim PERRONIVS cardinalis mirum conſilium iniit ad ſoluendam huius argumenti difficultatem, fingendo priuatæ confeſſionis beneficio recipi in communionem eos potuiſſe, quum publica id fieri non potuerit; Ipſe tamen DIONYSIVS PETAVIVS[ſ] hanc opinionem tamquam ſomnium, omni fundamento deſtitutum,

(ſ) Petau. not. in Epiphan. p. 238. Perdifficilis exſiſtit quæſtio, Quid illis tandem hominibus factum ſit, qui poſt priorem pœnitentiam in eadem ſcelera rurſus incurrerent; verumne ſit, ab eccleſia reiectos illos penitus, nec ad priuatam ſaltem aliquem receptum habuiſſe, cuius beneficio in integrum reſtituti ad diuinorum myſteriorum communinem redirent. Qui

refel-

refellit, & ſolidam rationem adfert in contrarium. Argumentatur enim, ſi per priuatam pœnitentiam reconciliari potue-

Qui antiquioris eccleſiæ formam ac conſuetudinem ex hodiernis inſtitutis & moribus æſtimare voluerit, facile mitiorem in partem inclinabit, nec ab omni eccleſiæ, ſacramentorumque conſortio repudiatos illos perſuadere ſibi poterit. Quam in ſententiam copioſe quidam nuper ita diſſeruit. Triplicem ait apud antiquos fuiſſe pœnitentiam: publicam vnam ob publica peccata: alteram priuatam ac ſecretam propter occulta: tertiam ob eadem occulta crimina publice ſuſceptam. Hanc vero poſtremam non eum tantum habuiſſe fructum, vt peccatorum culpam ac ſempiterni ſupplicii noxam abſtergeret; ſed vt temporarias inſuper pœnas dilueret, ac peccatores in integrum cumulatiſſime reſtitueret. Proinde non eius copiam promiſcue eſſe factam, neque quoties quiſque peteret, facile permiſſam; ſed in omni vita ſemel duntaxat. Hæc ille: Ex quibus & ex iis, quæ conſequenter diſputat, velle iſtud videtur; iſtiuſmodi criminum reos poſt priorem pœnitentiam ad priuatam confugiſſe, eiuſque beneficio nihilominus communionem adſecutos eſſe: ſed ad veterum patrum teſtimonia, ac priſcæ illius eccleſiæ normam, & communem adeo ſenſum animum adiicienti mihi, parum commode pleraque explicata videntur. Etenim ſi grauiorum delictorum conſcii citra publicam illam, quam antea ſuſcepiſſent, pœnitentiam emergere, & ad communionem pacemque reuerti alterius ac priuatæ beneficio potuerint; nonne melior illorum, quam ceterorum, conditio fuit, quibus ſine publica pœnitentia reditus in eccleſiam non patuit? Atqui nemo tam vecors erit, qui humanius cum illis actum putet, qui in eadem ſæpius incurriſſent, & quidem horrenda flagitia, quam cum eis, qui ſemel ea commiſiſſent: quod ex illa opinione conſequitur. Cuiuſmodi vero iſtud eſt; velut gratiæ, ac beneficii loco publicam illam pœnitentiam ſpiſſe ac difficiliter indultam? Nam ſi priuata & occulta defungi poſſent, & in eodem ac ceteri loco eſſe; quis non tanto moleſtiarum ac temporis compendio mallet vti, cupidiſſimeque ſe, publica illa contemta, ad commodiorem alteram, breuioremque transferret? Volo enim illud mihi reſpondeant: qui atrocioris culpæ conſcius tum primum ad pœnitentiam accederet, vtrum abſque publica per priuatam reſtitui potuerit, an neceſſario vſurpanda illa fuerit. Si prius dixerint; ſi, inquam, neceſſariam illis publicam pœnitentiam negauerint, antiquitatis totius memoria teſte refellentur. Siquidem vetera omnia concilia, omneſque canonum conditores ita publicam lapſis pœnitentiam præſcribunt, ac tempus rationemque definiunt; ita porro Tertullianus, Cyprianus, Pacianus, antiqui ad vnum omnes eoſdem illos hortando, comminando, obiurgando vel inuitos vrgent, & impellunt; vt minime hoc illis integrum fuiſſe ſignificent. Reſtat igitur, nullo vt alio, ac ne priuatæ quidem pœnitentiæ ſubſidio recipi in communionem eccleſiæ potuiſſe concedant. Quod quum dederint; tum de illis quid ſentiant requiram, qui ſecundo in grauiora peccata lapſi publica vti pœnitentia non poterant; ecquid eos cenſeant per priuatam pœnitentiam reconciliari potuiſſe? Nam ſi iſtud aſſerant, neceſſe erit vna fateantur, fe-

rint iſtiuſmodi relapſi, fatendum eſſe, feliciorem multo conditionem eorum exſtitiſſe, qui ſæpius, quam eorum, qui ſemel in vita deliquiſſent. Quod difficulter ſibi perſuaderi paſſuros eſſe dicit, qui res vllo cum iudicio & ratione conſiderent. Si igitur conceſſeris, quod veteres iſtiuſmodi relapſis nec publicæ nec priuatæ abſolutionis beneficium poſt quamcumque editam confeſſionem indulſerint: ſequitur omnino, eos haud vllam abſolutam auricularis credidiſſe neceſſitatem; ſiquidem iſtiusmodi peccatores nihilo minus ad ſpem obtinendæ miſericordiæ & veniæ, ſi priuatim agerent pœnitentiam, Deoque ſoli peccata ſua confiterentur, excitarunt. Quod vt demonſtremus, ſatis fuerit, vnum locum ex AVGVSTINO adferre, vbi generalem eccleſiæ conſuetudinem, omniumque fratrum ſuorum ſententiam loquitur. „In tantum hominum aliquando „iniquitas, inquit [r], progreditur, vt etiam poſt actam pœni„tentiam, poſt altaris reconciliationem vel ſimilia vel grauio„ra committant, & tamen Deus facit ſuper tales oriri ſolem „ſuum: nec minus tribuit quam ante tribuebat largiſſima mu„nera vitæ ac ſalutis. Et quamuis eis in eccleſia locus humil„limæ pœnitentiæ non concedatur, Deus tamen ſuper eos ſuæ „patientiæ non obliuiſcitur. Ex quorum numero ſi quis no„bis dicat: Aut date mihi eumdem pœnitendi locum, aut de„ſperatum me permittite, vt faciam quidquid libuerit, quan„tum meis opibus adiuuor, & humanis legibus non prohi„beor, in ſcortis omnique luxuria damnabili quidem apud „dominum, ſed apud homines pleroſque etiam laudabili: aut „ſi me ab hac nequitia reuocatis, dicite, vtrum mihi aliquid „proſit ad vitam futuram: ſi in iſta vita illecebroſiſſimæ volu„ptatis blandimenta contemſero, ſi libidinum irritamenta fre„nauero, ſi ad caſtigandum corpus meum multa mihi etiam li„cita & conceſſa ſubtraxero, ſi me pœnitendo vehementius „quam prius excruciauero, ſi miſerabilius ingemuero, ſi fleue„ro vberius, ſi vixero melius, ſi pauperes ſuſtentauero largius, „ſi caritate (quæ operit multitudinem peccatorum) flagrauero

liciorem multo conditionem eorum exſtitiſſe, qui ſæpius, quam eorum qui ſemel in vita deliquiſſent. Quod quibus tandem perſuadere poterunt?

(r) Auguſtin. epiſt. LIV. ad Macedon. pag. 92. (tom. II. opp. pag. 241. edit. Baſil. MDLXIX.)

„ar-

„ardentius: quis noſtrum ita deſipit, vt huic homini dicat, „Nihil tibi iſta proderunt in poſterum, vade ſaltem, vitæ huius „ſuauitate perfruere: Avertat Deus tam inanem ſacrilegam„que dementiam. Quamuis ergo caute ſalubriterque proui„ſum ſit, vt locus illius humillimæ pœnitentiæ ſemel in eccle„ſia concedatur, ne medicina vilis minus vtilis eſſet ægrotis, „quæ tanto magis ſalubris eſt, quanto minus contemtibilis fu„erit; quis tamen audeat, dicere Deo: Quare huic homini, „qui poſt primam pœnitentiam ruſus ſe laqueis iniquitatis „obſtringit, adhuc iterum parcis? Quis audeat dicere, erga „iſtos non agi, quod apoſtolus ait: *Ignoras, quia patientia Dei* „*ad pœnitentiam te adducit?* Aut iſtis exceptis eſſe definitum, quod „ſcriptum eſt: *Beati omnes, qui confidunt in eum?* Aut ad iſtos „non pertinere, quod dicitur: *Viriliter agite, & confortetur cor* „*veſtrum, omnes qui ſperatis in dominum?*„ Si AVGVSTINVS heic ex vero nobis depingit eccleſiæ praxin, in hoc vno caſu, nullus vſus vel publicæ vel priuatæ confeſſionis coram hominibus fuit ad obtinendam grauiſſimorum peccatorum veniam; ſed homines ad aliam methodum ablegati ſunt petendi veniam a Deo per priuatæ pœnitentiæ exercitium. Conſequenter heic nulla potuit eſſe abſoluta neceſſitas confeſſionis auricularis, quam probabiliſſimum eſt hoc in caſu præſcriptam fuiſſe, vbi publica confeſſio locum non haberet, ſi qua talis neceſſitas credita fuiſſet, vel imponi ſolita, quemadmodum hodie obtinet per imperioſam & dictatoriam eccleſiæ *Romanenſis* auctoritatem.

§. IV.

Et ex diuerſis aliis ſimilibus rationibus.

IOANNES DALLAEVS [u] vir eruditus multas alias magni ponderis rationes & argumenta vrget, quibus heic immorari non poſſumus, ſed ſumma tantum eorum capita, in gratiam lectorum indoctorum, vel eorum, qui doctum & elaboratum eius librum non habent, memoramus.

ARGVMENTVM illius I. inde ſumtum, quod confeſſionis *Latinæ* vſus nullus fuerit apud alias vetuſtiſſimas chriſtianiſmi præter *Latinam* ſectas; vt apud *Aethiopes*, apud *Indos* ſancti *Thomæ*,

(u) Dall. de confeſſ. auricular. lib. IV. c. I. ſeqq.

mæ, apud *Babylonios* ſiue *Chaldæos*, apud *Armenios*, apud *Iacobitas*, immo ne apud *Græcos* quidem plane is ſit, qui apud *Latinos*.

ARGVMENTVM II. inde ductum, quod paſtores de confeſſione apud *Latinos* quidem inſtruantur, eamque & doceant & miniſtrent adſidue, velut nobiliſſimum ſui muneris actum; apud veteres vero nihil feciſſe ſimile vſpiam reperiantur in veris antiquitatis monumentis.

ARGVMENTVM III. inde ductum, quod confeſſio arcana inter religioſos quoruinuis fidelium actus, clericorum, monachorum, laicorum, principum, priuatorum, procerum, virorum, mulierum &c. apud *Latinos* quidem recentiores præcipuo paſſim & vbique loco, apud veteres vero chriſtianos nullo vmquam vel vſpiam cenſeatur, aut memoretur.

ARGVMENTVM IV. inde ductum, quod in veteri eccleſia fideles nulla, vt nunc apud *Latinos*, lege obligarentur apud ſacerdotem ante in arcano confiteri, quam ad menſam dominicam, euchariſtiæ ſumendæ gratia, accederent. Idque octo rationibus, & aliquot CHRYSOSTOMI, PELAGII, AVGVSTINI, DOROTHEI, patrum *Cabilonenſium* & HINCMARI teſtimoniis confirmat.

ARGVMENTVM V. inde ductum, quod in vitæ ſupremis confeſſionem auricularem facere aut expetere fideles apud *Latinos* quidem cuncti, apud veteres vero chriſtianos nulli in vtrorumque libris reperiantur.

ARGVMENTVM VI. inde ductum, quod in deſcribendis ſuis ſuorumue morbis, calamitatibus, bellis, naufragiis, itineribus & profectionibus & ceteris periculoſis, confeſſionis ſacramentalis *Latini* quidem recentiores ſcriptores paſſim ac pene ſemper, veteres vero numquam meminerint.

ARGVMENTO VII. non fuiſſe apud veteres vſitatam confeſſionem auricularem, vt nunc eſt apud *Latinos*, inde oſtenditur, quod quæ ab horum fidelibus in perſecutione, & ab ipſis martyribus in vltimo agone, plurimum vſurpata legitur; ea in priſcis libris nuſpiam reperiatur vel in eccleſiæ perſecutione, vel in confeſſorum & martyrum certaminibus memorata.

ARGVMENTVM VIII. a temporibus confeſſionis nunc ſolemnibus ductum, vt paſcha, natali, maioribus feſtis, quadragesi-

geſi-

Digitized by Google

geſima, ſabbatis, ſextis feriis &c. ad quæ confeſſionis arcanæ mentionem *Latini* quidem paſſim ac fere ſemper, veteres fere numquam facere deprehendantur.

ARGVMENTVM IX. ductum a miraculis, quæ vel a confeſſione, vel ad confeſſionem a *Latinis* quidem multa paſſim, a veteribus vero nulla vſpiam fieri dicantur.

ARGVMENTVM X. ex eo; quod confeſſionem arcanam pagani *Latinis* quidem non ſemel, veteribus vero chriſtianis numquam vel obieciſſe vel gratulati eſſe legantur.

ARGVMENTVM XI. inde ductum; quod confeſſionem quinque quidem retro proximis ſæculis, (ex quo a concilio *Lateranenſi* an. MCCXV. firmata fuit) ex ipſis chriſtianis multi ſemper oppugnarint, hæreſeos hoc nomine a *Latinis* damnati, ex omni vero veterum ante illa ſæcula hæreticorum multitudine, nemo eam pulſaſſe reperiatur.

ARGVMENTVM XII. contra *Innocentianam* confeſſionem, ex eo, quod priſcæ eccleſiæ paſtoribus ignota fuerint ouium ſuarum delicta, ex CHRYSOSTOMO & AVGVSTINO, item INNOCENTIO I. & LEONE *Romanis* epiſcopis.

ARGVMENTVM XIII. ex eo ductum, quod *Antonius* ab *Athanaſio* inſtituiſſe memoretur, vt aſcetæ ſuas ſinguli cogitationes perſcriberent, & alii cum aliis communicarent. Ea fuiſſe *Innocentianæ* confeſſionis prima rudimenta.

ARGVMENTVM XIV. ex eo ductum, quod veteribus indictæ, ignotæque fuerint illæ tam multæ, quæ ex *Innocentiana* diſciplina neceſſario oriuntur, quæſtiones ac diſputationes, & quarum hodie pleni ſunt omnes *Latinorum* libri.

ARGVMENTVM XV. inde ductum, quod nullum ex iis ſcripturæ locis, quibus nunc *Latini* confeſſionem firmant, hoc ſenſu patres intellexerint; pleraque vero plane contra interpretentur.

ARGVMENTVM XVI. inde ſumtum, quod patres in libris de pœnitentia ex profeſſo ſcriptis, iſtius confeſſionis arcanæ, quæ pœnitentiæ pars neceſſaria putatur, nulli meminerint.

ARGVMENTO XVII. demonſtratur, *Innocentianam* confeſſionem fuiſſe veteribus ignotam, ex eo quod, quum veteres tres tantum agnouerint pœnitentiæ ſpecies, antebaptiſma-

Digitized by Google

lem, quotidianam fidelium, & publicam lapſorum, confeſſionem *Innocentianam* ad nullam ex his pertinuiſſe certum ſit.

ARGVMENTVM XVIII. ex inſigni quodam GREGORII NYSSENI [m] teſtimonio ſumtum, quo demonſtratur, non, quæcumque letalia peccata nunc priuata confeſſione apud *Latinos* procurantur, ea olim omnia publicæ pœnitentiæ ſubiici, ſed tantum per publicas exhortationes verbi ac doctrinæ curari conſueuiſſe: Quod cum dogmate de auriculari confeſſione non poſſe conſiſtere.

ARGVMENTVM XIX. ex *Nectarii* facto ſumtum, qui pœnitentiarii presbyteri munus ex quadam occaſione *Conſtantinopoli* abrogarit. Quod arguat, nullam heic fuiſſe auricularis confeſſionis neceſſitatem.

ARGVMENTVM XX. ſumtum ex teſtimoniis CHRYSOSTOMI, HILARII, BASILII, AMBROSII, MAXIMI TAVRINENSIS, & AVGVSTINI (a nobis iam memoratis) quæ ſola contritione ſine oris confeſſione peccatorum a Deo remiſſionem impetrari doceant.

ARGVMENTO XXI. patres peccata a Deo, etiam ſine ſacerdotis abſolutione remitti, clariſſime inde ſenſiſſe probatur, quod de relapſorum ſalute, quibus abſolutio ſacerdotis negata, non tamen deſperabant. Quod argumentum iam ſupra conſiderauimus.

ARGVMENTA eius XXII. XXIII. & XXIV. petita ſunt e teſtimo-

(m) Gregor. Nyſſen. epiſt. ad Letoium. Dallæus l. c. cap. XXIII. hæc habet: Gregorius Nyſſenus quum obſeruaſſet peccata auaritiæ, quæ ab apoſtolo & *idololatria & omnium malorum radix* vocatur, παρωφθῆναι ἀνεπίσκεπτά τε καὶ ἀτημέλητα, *inconſiderata & abſque cura prætermiſſa eſſe a patribus*, hoc eſt (vt optime interpretatur Balſamo) relicta eſſe ἀνεπιτίμητά τε καὶ ἀκόλαστα *impunita & incaſtigata*, nullis adeo pœnitentiæ cenſuris pœniſque ſubiecta, poſtquam hoc, inquam obſeruauit, continenter addit, ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων διὰ τὸ παρεῖσθαι τοῖς πατράσιν ἡμῶν, ἀρκεῖν ἡγούμεθα τῷ δημοσίῳ τῆς διδασκαλίας λόγῳ, ὅπως ἂν οἷόν τε ᾖ θεραπεύειν, ὥσπερ τινὰ πληθωρικά, τὰς πλεονεκτικὰς ἀρρωστίας διὰ τοῦ λόγου καθαίροντες. *Sed de his quidem, quoniam id a patribus prætermiſſum eſt, ſufficere exiſtimo, publico doctrinæ, ſiue inſtructionis ſermone eas, quomodo fieri poteſt, curare auaritiæ adfectiones, veluti quosdam ex repletione ortos morbos, oratione purgantes.* Locus palmarius; qui totum confeſſionis Innocentianæ myſterium illo ſæculo (id eſt quarto pene præcipiti) eccleſiæ chriſtianæ adhuc incognitum fuiſſe, plane liquidoque demonſtrat. cetera.

ſtimoniis CASSIANI, IVLIANI POMERII ſiue PROSPERI & LAVRENTII, epiſcopi *Nouarienſis*, quæ ante in medium produximus.

ARGVMENTVM XXV. duobus inſignibus BEDAE teſtimoniis conſtat.

ARGVMENTVM XXVI. deſumtum ab ERASMI & BEATI RHENANI & RIGALTII teſtimoniis, qui vi veritatis victi *Innocentianam* confeſſionem apud veteres in vſu non fuiſſe fateantur.

ARGVMENTO XXVII. oſtendit, veteris diſciplinæ mutationem circa noni ſæculi initia contigiſſe, quo tempore priuata a ſacerdote indicta pœnitentia communis ac notiſſima eſſe cœperit.

ARGVMENTO XXVIII. aperit aliquot inter hodiernam *Innocentianam* & mediam illam noni ſæculi pœnitentiam ac confeſſionem diſcrimina, inter quod vnum præcipue obſeruandum eſſe dicit, in eo ſitum, quod hi etiam ſine ſacerdotali iudicio pœnitentibus peccata remitti a Deo putarint.

ARGVMENTO XXIX. oſtendit, erroris ex illis initiis progreſſum ſequentibus poſt nonum & decimum tertium vſque ſæculis, ne quidem ſic inualuiſſe, vt non multi eſſent, qui peccata contritis a Deo, etiam a nullo ſacerdote abſolutis, dimitti crederent. Id probat teſtimoniis GOFFRIDI VINDOCINENSIS [*x*], PETRI LOMBARDI & in primis GRATIANI, qui

(*x*) Goffrid. lib. V. epiſt. XVI. apud Dall. p. 553. qui ita eum adducit: Ex Goffrido Vindocienſ. ſupra (p. 534.) recitauimus, fuiſſe eo tempore (id eſt vndecimo deſinente, vel ineunte duodecimo ſæculo) Guilielmum quemdam, virum doctum, qui diceret, *ſolummodo quatuor peccata confeſſione indigere, errorem videlicet gentilem, ſchiſma fraternum, hæreticam prauitatem & iudaicam perfidiam;* quod iis vniuerſalis eccleſiæ caſtitas commaculatur; *cetera autem peccata a domino ſine confeſſione ſanari.*
Lombard. diſtinct. lib. IV. §. XVII. Apud Dall. p. 554. Lombardus propoſita hac quæſtione, *Vtrum ſufficiat peccata confiteri ſoli Deo, an oporteat confiteri ſacerdoti*, hæc ſtatim ſubiicit, *Quibuſdam viſum eſt, ſufficere, ſi ſoli Deo fiat confeſſio ſine iudicio ſacerdotali & confeſſione eccleſiæ.* Mox illorum fundamenta ex ſcripturis & patribus exponit, Tum, *His* (inquit) *auctoritatibus innituntur, qui ſufficere contendunt Deo confiteri peccata ſine ſacerdote. Dicunt enim, quod ſi quis timens detegere culpam ſuam apud homines, ne inde opprobrio habeatur, vel alii ſuo exemplo ad peccandum accingantur, & ideo tacet homini & reuelat Deo, conſequitur veniam.* &c.

citatis

citatis in vtramque partem teſtimoniis lectoris iudicio reſeruet, cui harum opinionum adhærendum ſit, quia vtraque fautores habeat ſapientes & religioſos viros (†). Hoc arguere docet, *Gratiani* ætate quæſtionem de neceſſitate confeſſionis auricularis non ita fuiſſe deciſam, vt poſtea in concilio *Laterano* & concilio *Tridentino*. Idem probat THOMAE AQVINATIS, BONAVENTVRAE & ANTONINI teſtimoniis, qui dicant, tempore GRATIANI & LOMBARDI quæſtionem de iſtius confeſſionis neceſſitate fuiſſe in opinione, id eſt dubiam & problematicam, ita vt liceret vtramuis quæſtionis partem tueri, confeſſioniſque neceſſitatem vel adfirmare, vel negare ſine hæreſis crimine: ſed poſt determinationem eccleſiæ ſub *Innocentio III.* in *Laterano* concilio factam, hæreſin reputandam eſſe, ſi quis ſtatuat ſufficere, ſi ſoli Deo fiat confeſſio ſine iudicio ſacerdotali & confeſſione eccleſiæ.

ARGVMENTO XXX. oſtendit, fuiſſe etiam poſt *Innocentianam* decretalem, id eſt poſt annum MCCXV, qui ſenſerint, ſine ſacerdotali abſolutione adeoque & confeſſione, peccata fidelibus contritis remitti; idque probat ex VICLEFO, IOANNE HVS, SEMECA, GRATIANI gloſſatore, MICHAELE *Bononienſi* & PETRO *Oxonienſi*.

HAEC breuis recenſio eſt horum triginta argumentorum, quibus doctiſſimus DALLAEVS, ad oſtendendam doctrinæ *Romanenſis* de auriculari confeſſione nouitatem, vtitur, quæ lector ſtudioſus, qui ea plenius deducta & confirmata videre geſtit, in elaborato auctoris noſtri opere ipſe poteſt euoluere.

§. V.

Certis tamen in caſibus priuata confeſſio permiſſa & commendata. I. De peccatis leuioribus homines admoniti, vt alii aliis ea confiterentur, quo mutuum precum auxilium haberent.

VERVM ENIM VERO quæcumque ab hoc vel quolibet alio eccleſiæ proteſtantis ſcriptore dicta ſunt, non eo ſpectant, vt priuatam confeſſionem in quibuſdam caſibus & ſpecialibus

(†) Gratian. de pœnit. diſtinct. II. c. LXXXIX. Cui harum potius adhærendum ſit, lectoris iudicio reſeruatur. Vtraque enim fautores habet ſapientes & religioſos viros.

occa-

Digitized by Google

occaſionibus a veteribus permiſſam & commendatam eſſe negent. Nam de peccatis leuioribus omnes admonebant, vt ea alii aliis confiterentur, quo mutuum precum auxilium haberent. Monitum hoc in *Iacobi* apoſtoli epiſtola c. V, 16. eſt: *Confitemini alii aliis offenſas, & precamini alii pro aliis, vt ſanemini: multum enim valet deprecatio iuſti efficax.* Qui locus etſi a *Romanenſibus* pro auriculari confeſſione ſacerdoti facienda adduci ſolet, antiquis tamen temporibus nihil amplius præcipere chriſtianis generatim creditus eſt, quam vt alii aliis peccata ſua confiterentur. Ita certe AVGVSTINVS eum intellexit. Scribens enim in verba ſeruatoris noſtri apud *Ioannem* euangeliſtam, *Si ergo ego laui pedes veſtros dominus & magiſter, debetis & vos alter alterius lauare pedes*; iſta & *Iacobi* verba ſimul ita exponit [y]: „Num quid dicere poſſumus, quod etiam frater fratrem a delicti poterit contagione mundare? Immo vero id etiam nos „eſſe admonitos in huius dominici operis altitudine noueri„mus, vt confeſſi inuicem delicta noſtra, oremus pro nobis, „ſicut & *CHRISTVS* interpellat pro nobis. Audiamus apoſto„lum *Iacobum*, hoc ipſum euidentiſſime præcipientem & dicen„tem, *Confitemini inuicem delicta veſtra & orate pro vobis*, quia & ad „hoc dominus nobis dedit exemplum. Si enim ille, qui vl„lum peccatum nec habet, nec habuit, nec habebit, orat pro „peccatis noſtris, quanto magis nos inuicem pro peccatis no„ſtris orare debemus? Et ſi dimittit nobis ille, cui non habe„mus, quod dimittamus, quanto magis dimittere nobis debe„mus inuicem, qui ſine peccato heic viuere non valemus. --- „Itaque nobis delicta donemus, & pro noſtris delictis inuicem „oremus, atque ita quodam modo pedes noſtros lauemus„. Similem in modum ERADIVS, vel ipſe AVGVSTINVS alio loco [z], ait: „In omnibus ſcripturis diuinis vtiliter ac ſalubri„ter admonemur, vt peccata noſtra debeamus iugiter & hu„militer non ſolum Deo ſed etiam ſanctis & Deum timentibus „confiteri. Sic enim per *Iacobum* apoſtolum nos admonet ſpi„ritus ſanctus, dicens, *Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate*

(y) Auguſtin. tract. LVIII. in Ioan. tom. IX. p. 164. (p. 401. edit. Baſil. MDLXIX.)
(z) Auguſtin. homil. XII. ex L. tom. X. p. 161. (p. 438. cit. edit.)

„*pro inuicem*, *vt ſaluemini*;„. HINCMARVS[a], doctus epiſcopus *Gallicanus* ſæculo nono, eamdem dat interpretationem. „Quo- „tidiana leuiaque peccata, ſecundum *Iacobi* apoſtoli hortamen- „tum, alterutrum coæqualibus confitenda ſunt. Quæ quoti- „diana eorum oratione cum quotidianis piis actibus credenda „ſunt mundari, ſi cum benignitate mentis in oratione domi- „nica veraciter dicitur: *Dimitte nobis debita noſtra*, *ſicut & nos re-* „*mittimus debitoribus noſtris*„. Et MALDONATVS [b] ad hunc modum omnes fere veteres intellexiſſe eum locum dicit, adlegans non ſolum AVGVSTINVM, ſed HESYCHIVM etiam, GREGORIVM MAGNVM, BEDAM & auctorem *gloſſæ interlinearis.* Quibus alii [c] addunt SCOTVM, BIEL, DIONYSIVM CARTHVSIANVM, CAIETANVM, GAGNAEVM & ANTONIVM GODELLVM, epiſcopum *Graſſenſem* in *Gallia*; tametſi BELLARMINVS huic *Iacobi* loco innitatur, tamquam plano confeſſionis auricularis documento, qui tamen in memorato caſu ex tot veterum & recentiorum auctorum opinione non aliam iniungit confeſſionem, quam quæ cuilibet pio chriſtiano fieri poteſt.

(*a*) Hincmar. epiſt. ad Hileboldum tom. II. n. XL. p. 688.

(*b*) Maldonat. controuerſ. tom. II. de confeſſione, cap. II. p. 36. Illud quod ait Iacobus cap. V. *Confitemini alterutrum peccata veſtra*, non videtur de confeſſione ſacramentali intelligendum eſſe, nec eſſe neceſſarium. Primum, quia, quum dicit *alterutrum*, indicat, ſe loqui de ea confeſſione, quæ ſit inter omnes chriſtianos, etiam laicos, ad petendum alterius conſilium & orationes. Deinde quod addit, idem ſignificat, *Orate pro inuicem.* Nam de iiſdem loquitur, quum ait, *Confitemini alterutrum*, & quum ait, *Orate pro inuicem.* Quum autem dicit, *Orate pro inuicem*, non loquitur de ſolis ſacerdotibus, ſed de omnibus. Ergo & quum dicit, *Confitemini alterutrum.* Præterea græce eſt, ὅπως ἰαθῆτε, id eſt, *vt curemini*, & a *morbo liberemini.* Ex quo verbo intelligitur, non eſſe ſermonem de ea confeſſione, quæ ſit ſacerdotibus ad obtinendam remiſſionem peccatorum, ſed ea, quæ ſit omnibus chriſtianis ad obtinendas preces. Idem colligitur ex eo, quod ſequitur, *multum valet oratio iuſti adſidua*, vbi non tantum loquitur de iuſto ſacerdote, ſed de quolibet iuſto, vt declarat exemplum illud; *Elias homo erat ſimilis nobis*, *paſſibilis*; *oratione orauit*, *vt non plueret &c.* Ad hunc modum omnes fere veteres intellexerunt eum locum: Heſychius lib. I. in Leuitic. cap. IV. D. Auguſtinus lib. L. homil. homil. XII. D. Gregorius lib. XXII. moral. cap. XIV. Beda commentario in eumdem locum & commentario in 1 Ioan. cap. V. & auctor gloſſæ interlinearis.

(*c*) Vid. Dall. de confeſſ. lib. I. c. XII.

§. VI.

§. VI.

2. Si quis alicui priuato iniuriam feciſſet, id confiteri veniamque ab offenſa parte petere debebat.

Si quis alicui priuato iniuriam feciſſet, nullum vmquam dubium fuit, quin pars offendens culpam ſuam parti offenſæ confiteri, priuatimque ſatisfacere potuerit. Ita enim *CHRISTVS* præcepit Matth. V, 23. *Si obtuleris munus tuum ad altare, & illic recordatus fueris, quod frater tuus habeat aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ad altare, & vade prius reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum.* Quæ in verba AVGVSTINVS [d] ait: *Poteris eum* (fratrem) *non ſimulato animo lenire, atque in gratiam reuocare, veniam poſtulando, ſi hoc prius coram Deo feceris.* Et paucis interpoſitis: *Hoc eſt vnum remedium, ſupplici animo veniam deprecetur: quod quiſquis non fecerit, inanis iactantiæ ſpiritu inflatur.*

§. VII.

3. Si quis impeditam ab onere peccatorum haberet conſcientiam, peccata ſua ſacerdoti priuatim confiteri monebatur; vt ab ipſo per ſalubria conſilia & monita curaretur.

Si quis anxio eſſet animo & impeditam ab onere peccatorum haberet conſcientiam; id ipſum alius caſus erat, in quo iſtiuſmodi homo ſapientem quemdam & prudentem paſtorem adire monebatur, vt ipſius tamquam cuiuſdam mediatoris & deprecatoris pro ipſo ſub Chriſto, conſilio, monito, auxilio & precibus ſubleuaretur. Scriptores pontificii multa loca ex antiquis ſcriptoribus adlegare ſolent, quæ ſtudioſe diligenterque conſiderata examinataque nihil amplius quam hoc ipſum velle intelliguntur. Iſtiuſmodi monitum CLEMENS ROMANVS, vel auctor, qui ſub ipſius nomine ſcripſit, ſuggerit: *Quod ſi in alicuius cor*, inquiens, *vel liuor, vel infidelitas, vel aliud malum latenter irrepſerit, non erubeſcat, qui animæ ſuam curam gerit, hæc confiteri* [e] *ei, qui præeſt, vt ab ipſo per verbum Dei & conſilium ſalubre curetur.* Atque ita MALDONATVS [f] hoc non referen-

(d) Auguſtin. de ſermone domini in monte lib. I. c. X. (tom. IV. opp. p. 1112. edit. Baſil. MDLXIX.)

(e) Clem. epiſt. I. ad Iacob.

(f) Maldonat. tom. II. de confeſſ. cap. II. p. 40. Vnus (ex variis confeſſionis fi-

dum eſſe ad ſacramentalem confeſſionem ingenue agnoſcit. Idem ſimili occaſione monent ORIGENES, GREGORIVS NYSSENVS [g] & BASILIVS [h], vt peccata ſua ſacerdotibus enuntient, qui donis neceſſariis inſtructi ſint, & rationem, qua curanda ſint, teneant.

§. VIII.

4. Admonebantur etiam ad rogandum ſacerdotis conſilium, num conſultum eſſet pro priuatis peccatis publicam agere pœnitentiam.

ALIAM rationem, cur peccata priuata ſacerdoti confitenda ſint, reddit ORIGENES, quia ille omnium optime iudicare poſſit, num conſultum ſit pro talibus peccatis homines ad publicam in eccleſia agendam pœnitentiam admittere; quæ res illis temporibus non inſolita erat. „Vide, inquit [i], quid „docet nos ſcriptura diuina, quia oportet peccatum non ce„lare intrinſecus. Fortaſſis enim, ſicut ii, qui habent intus „incluſam eſcam indigeſtam, aut humoris vel phlegmatis ſto„macho grauiter & moleſte imminentia, ſi vomuerint reuelan„tur: etiam hi, qui peccauerint, ſiquidem occultant, & reti-

nibus) erat, vt peccatores peterent conſilium a confeſſario. Hoc eſt, quod ſcribit Clemens epiſt. I. D. Petrum docuiſſe, vt peccatores exponerent ſacerdoti ſuas cogitationes malas, vt ab illo acciperent remedium; & quod Dionyſius Areopagita indicat in epiſtola ad Demophilum, reprehendens Demophilum, quia calce abiecerat peccatorem accedentem ad presbyterum, vt ab illo peteret remedium peccatorum.

(g) Gregor. Nyſſen. de pœnitent. tom. III. p. 176. tot.

(h) Baſil. Regul. breu. reſp. CCXXIX. *ἡ ἐξαγόρευσις τῶν ἁμαρτημάτων τοῦτον ἔχει τὸν λόγον, ὃν ἔχει ἡ ἐπίδειξις τῶν σωματικῶν παθῶν· ὡς οὖν τὰ πάθη τοῦ σώματος οὐ πᾶσιν ἀποκαλύπτουσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ τοῖς ἐμπείροις τῆς τούτων θεραπείας· οὕτω καὶ ἡ ἐξαγόρευσις τῶν ἁμαρτημάτων γίνεσθαι ὀφείλει ἐπὶ τῶν δυναμένων θεραπεύειν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὑμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζετε, τουτέστιν αἴρετε διὰ τῆς ἐπιμελείας. Omnino in peccatorum reuelatione, ſiue enuntiatione eadem ratio eſt, quæ etiam in apertione vitiorum corporis. Vt igitur vitia corporis nequaquam quibusuis temere homines aperiunt, ſed iis tantummodo, qui rationem, qua ea curanda ſint, teneant; eodem modo etiam peccatorum reuelatio fieri debet, apud eos videlicet, qui ea poſſint curare: conſentaneum ei modum illi, quod ſcriptum eſt;* Vos qui firmiores eſtis, imbecillitates infirmorum portate, *hoc eſt tollite diligentia & cura veſtra.*

(i) Origen. homil. II. in pſalm. XXXVII. tom. I. p. 471. (p. 293. f. edit. Pariſ. MDCIIII.)

nent

„nent intra ſe peccatum, intrinſecus vrgentur, & propemo-„dum ſuffocantur a phlegmate, vel humore peccati. Si autem „ipſe ſui accuſator fiat, dum accuſat ſemet ipſum & confitetur, „ſimul euomit & delictum, atque omnem morbi digerit cauſ-„ſam. Tantummodo circumſpice diligentius, cui debeas con-„fiteri peccatum tuum! Proba prius medicum, cui debeas „cauſſam languoris exponere, qui ſciat infirmari cum infir-„mante, flere cum flente, qui condolendi & compatiendi no-„verit diſciplinam: vt ita demum, ſi quid ille dixerit, qui ſe „prius & eruditum medicum oſtendit & miſericordem, ſi quid „conſilii dederit, facias & ſequaris: ſi intellexerit & præuide-„rit, talem eſſe languorem tuum, qui in conuentu totius ec-„cleſiæ exponi debeat & curari, ex quo fortaſſis & ceteri ædi-„ficari poterunt, & tu ipſe facile ſanari, multa hoc deliberati-„one & ſatis perito medici illius conſilio procurandum eſt„. Planum eſt hoc in caſu, huiuſmodi priuatam confeſſionem factam fuiſſe ideo, vt ab ſacerdote peteretur conſilium de agenda publica pœnitentia pro peccato quodam priuato; hominesque ad eum adiiſſe priuatim, vtpote qui omnium optime iudicare poſſet, num peccata ipſorum eſſent eiuſmodi, vt publicam humiliationem & pœnitentiam requirerent. Nam hoc, vt antea diximus, illis temporibus non erat inuſitatum hominibus, publicam agere velle pœnitentiam pro priuatis peccatis; immo pro ipſa intentione & propoſito grauiora quædam crimina perpetrandi, etiamſi ea numquam in ipſum actum deducerentur. De quibuſdam iſtiuſmodi peccatoribus loquitur CYPRIANVS, *Quamuis*, inquiens [k], *nullo ſacrificii aut libelli facinore conſtricti, quoniam tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipſum apud ſacerdotes Dei dolenter & ſimpliciter confitentes, exomologeſin conſcientiæ faciunt, animi ſui pondus exponunt, ſalutarem medelam paruis licet & modicis vulneribus exquirunt, ſcientes ſcriptum eſſe, Deus non irridetur.* Hæc peccata priuata, poſt ſecretam confeſſionem, nonnumquam publice declarabantur, & de libello recitabantur in congregatione: at non omnes epiſcopi [l] hoc approbant. Hinc quum LEO pontifex *Romanus* epiſcopos aliquot,

(*k*) Cyprian. de lapſis p. 134. (p. 95. edit. Fell. Amſtelod. MDCC.)

(*l*) Leo epiſt. LXXX. al. LXXVIII. ad epiſc. Campan. (tom. III. concil. p. 1373.)

per *Campaniam, Samnium* & *Picenum* conſtitutos, hac methodo vti percepiſſet, datis ad eos litteris querebatur grauiter hac de re, eamque conſuetudinem abrogari iubebat, inter alia ita ſcribens: *Illam etiam contra apoſtolicam regulam præſumtionem, quam nuper agnoui a quibuſdam illicita vſurpatione committi, modis omnibus conſtituo ſubmoueri; ne de ſingulorum peccatorum genere libellis ſcripta profeſſio publice recitetur: quum reatus conſcientiarum ſufficiat ſolis ſacerdotibus indicari confeſſione ſecreta. Quamuis enim plenitudo fidei videatur eſſe laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubeſcere non veretur: tamen quia non omnium huiuſmodi ſunt peccata, vt ea, quæ pœnitentiam poſcunt, non timeant publicare, remoueatur tam improbabilis conſuetudo, ne multi a pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubeſcunt aut metuunt inimicis ſuis ſua facta referari, quibus poſſint legum conſtitutione percelli.* Quæ vltima LEONIS verba aliam rationem ſuggerunt, cur veteres quibuſdam in caſibus priuatam confeſſionem permiſerint, etiam quando pœnitentia ipſa in exercitio ſuo publica eſſe debuit. Nam obſeruare licet,

Vid. Baſil. can. LXI. ὁ κλέψας, εἰ μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ μεταμεληθεὶς κατηγορήσει ἑαυτοῦ, ἐνιαυτὸν κωλυθήσεται μόνης τῆς κοινωνίας τῶν ἁγιασμάτων. *Qui furatus eſt, ſi ſponte pœnitentia motus ſe ipſum accuſauerit, per annum a ſola ſacramentorum communione arcebitur.* Can. LXIII. Ὁ ἐν ἀλόγοις τὴν ἑαυτοῦ ἀσέβειαν ἐξαναγορεύων, τὸν αὐτὸν λόγον ἐξομολογούμενος παραφυλάττεται, *Qui ſuam in brutorum concubitu impietatem confitetur, eamdem pœnitentiæ rationem obſeruet.*

Paulin. vit. Ambroſ. p. 10. (p. 87. h. i. edit. Pariſ. MDCXLII.) Quotieſcumque illi aliquis ob percipiendam pœnitentiam lapſus ſuos confeſſus eſſet, ita flebat, vt & illum flere compelleret. Videbatur enim ſibi cum iacente iacere. Cauſſas autem criminum, quas illi confitebantur, nulli niſi domino ſoli, apud quem intercedebat, loquebatur: bonum relinquens exemplum poſteris ſacerdotibus, vt interceſſores apud Deum magis ſint, quam accuſatores apud homines &c.

Ambroſ. de pœnit. lib. I. c. XVI. Si quis occulta crimina habens, propter Chriſtum tamen ſtudioſe pœnitentiam egerit, quomodo iſtic recipit, ſi ei communio non refunditur? cetera.

Gennad. de dogmat. eccleſ. c. LIII. (inter opera Auguſtin. tom. III. p. 205. ed. Baſil. MDLXIX.) Quem mortalia crimina poſt baptiſmum commiſſa premunt, hortor prius publica pœnitentia ſatisfacere, & ita ſacerdotis iudicio reconciliatum communioni ſociari.

§. IX.

§. IX.

5. Si quod eſſet periculum mortis ex legibus reipublicæ, contra certa crimina latis.

QVOD, ſi periculum aliquod vitæ hominum immineret ex legibus ciuilibus, pœnam capitalem certis criminibus infligentibus, hoc in caſu ſatis habuerit eccleſia, ſi priuatam a peccatoribus reciperet confeſſionem, eoſque a periculoſa criminum publicatione immunes eſſe ſiuerit. Hac de re AVGVSTINVS loquitur, quando ait: *In ſecreto* [m] *debemus corripere, in ſecreto arguere: ne volentes publice arguere, prodamus hominem. Nos volumus corripere & corrigere: quid ſi inimicus quærit audire quod puniat? Nouit enim, neſcio quem homicidam epiſcopus, & alius illum nemo nouit, ego volo illum publice corripere, & tu quæris inſcribere. Prorſus nec prodo nec negligo: corripio in ſecreto, pono ante oculos Dei iudicium, terreo cruentam conſcientiam, perſuadeo pœnitentiam.* Fieri etiam interdum ſolebat, vt peccata iſtiuſmodi ſecreta confiterentur homines, quæ, quamquam in ordinario legis curſu vitam eorum periculo non expoſitura erant, alterum tamen illis offenſum, ſi in eius venirent notitiam, ad ſubitam vlciſcendi ipſoſque deſtruendi libidinem concitare poterant. Tali in caſu ſatius eſſe credebatur, confeſſionem & pœnitentiam in ſecreto fieri, ne iſtiuſmodi aliquod incommodum exſiſteret. BASILIVS [n] exemplum adfert mulieris, quæ ſe adulterii ream confiteatur: Leges marito non permittunt eam occidere, niſi in ipſo actu deprehenſam: Fieri autem poterat, vt hic zelo & furore inflammatus contra legem occidere eam conaretur, ſi quo modo intelligeret, eam iſtiuſmodi ſcelere eſſe adſtrictam. Hinc ad præripiendam occaſionem tale quid audendi, ſacerdotibus interdicebatur *δημοσιεύειν*, publicare crimen mulierum, ſub pœnitentia adulterii ex propria confeſſione conſtitutarum, ne mortis cauſſa eis præberetur; hoc eſt, ne ipſæ furori expo-

(m) Auguſtin. ſerm. XVI. de verbis domini c. VIII. (tom. X. opp. p. 72. ed. Baſil. MDLXIX.)

(n) Baſil. c. XXXIV. *τὰς μοιχευθείσας γυναῖκας, καὶ ἐξαγορευσάσας δι' εὐλάβειαν, ἢ ὁπωσοῦν ἐλεγχομένας, δημοσιεύειν μὲν ἐκώλυσαν οἱ πατέρες ἡμῶν, ἵνα μὴ θανάτου αἰτίαν παράσχωμεν ἐλεγχθείσαις. Adulterio pollutas mulieres & confitentes ob pietatem, vel quomodocumque conuictas, publicare quidem patres noſtri prohibuerunt, ne conuictis mortis cauſſam præbeamus.*

ne-

nerentur maritorum ſuorum, qui ad id forte adeo accenderentur indignatione, vt ruptis omnibus vinculis facerent, quod per legem defendere non poſſent.

§. X.

6. Priuata confeſſio requiſita ab eis, qui priuatim de peccatis ſuis admonebantur.

VNVS adhuc caſus ſuccurrit, in quo aliquid, quod inſtar confeſſionis priuatæ erat, requirebatur. Si quis a ſpirituali ſuo ductore de crimine aliquo admoneretur, cuius ille manifeſto reus erat, aut de eo valde ſuſpectus; tali in caſu gloriam Deo dare debebat, ſibi vero pudorem tribuere, peccatum ſuum ingenue confitendo & agnoſcendo, vt vero priuatæ admonitionis fini reſponderet. De huiuſmodi confeſſione loquitur AMBROSIVS [o] in perſona *Dauidis*, quando ait: *Quum a priuato homine corriperetur, quod grauiter deliquiſſet, non indignatus infremuit, ſed confeſſus ingemuit culpæ dolore.*

§. XI.

Officium presbyteri pœnitentiarii multis in eccleſiis inſtitutum, ad recipiendas & dirigendas iſtiuſmodi priuatas confeſſiones.

OMNIA illa priuatæ confeſſionis genera antiquis temporibus permiſſa erant, vt quæ cum inſtituta & ordinaria publicæ confeſſionis & pœnitentiæ diſciplina in eccleſia poterant conſiſtere. Quæ vt eo melius ad præſcriptas regulas dirigerentur, homineſque docerentur, quid in eiuſmodi caſibus agendum eſſet, multis in eccleſiis peculiaris quidam miniſter inſtitutus erat ſub nomine presbyteri pœnitentiarii. Huius officium non erat, priuatas confeſſiones in publicæ diſciplinæ fraudem recipere; multo minus priuatam abſolutionem impertire ad nudam confeſſionem & ante actam pœnitentiam; (quæ praxis veteri eccleſiæ prorſus ignota erat, quemadmodum pluribus poſthæc videbimus;) ſed ſpectabat illud ad facilius reddendum promouendumque publicæ diſciplinæ exercitium; dum homines condocebantur, quæ peccata leges eccleſiæ publica pœnitentia expiari iuberent, & quemadmodum in eius actione ſeſe deberent gerere; & ad iniungendam tantum priuatam

(o) Ambroſ. de apolog. Dauid. cap. II.

pœni-

Digitized by Google

pœnitentiam pro iſtiuſmodi priuatis criminibus, quæ in publicam ſcenam proferri non expediebat, dum metuendum erat, ne hoc ipſis pœnitentibus detrimento eſſet, vel eccleſiæ offendiculo.

§. XII.

Hoc officium poſtea abrogatum, & homines, quod ad priuatam attinet confeſſionem libertati ſuæ omnino relicti.

VNIVERSA hiſtoria inſtituti primum huius officii tempore perſecutionis *Diocletianeæ*, & abrogati a *Nectario* epiſcopo *Conſtantinopolitano* tempore *Theodoſii* imperatoris, narrationi debetur duorum hiſtoricorum, SOCRATIS & SOZOMENI, qui eadem tempeſtate floruerunt, vbi hoc officium abolitum eſt; adeoque proderit eam eorum verbis primum commemorare, & deinde pauca quædam in illam animaduertere. SOCRATES [p] de imperio loquens *Theodoſii*: „Sub idem tempus, inquit, presbyteros eccleſiarum (τοὺς ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβυτέρους,) „qui pœnitentiæ præerant, placuit aboleri, idque ob huiuſmodi cauſſam. Poſtquam *Nouatiani* ſe ab eccleſia ſeiunxiſſent, eo quod cum illis, qui perſecutione *Deciana* lapſi fuerant, communicare noluiſſent, ex illo tempore epiſcopi pœnitentiarium presbyterum albo eccleſiaſtico adiecerunt, vt, qui „poſt baptiſmum lapſi eſſent, coram presbytero, ad eam rem „conſtituto, delicta ſua confiterentur. Et apud alias quidem „ſectas hæc regula etiamnum perſeuerat. Soli vero *Homouſiani* „&, qui cum illis in fide conſentiunt, *Nouatiani* presbyterum „pœnitentiæ præpoſitum reiecerunt. Nam *Nouatiani* ne initio quidem ſupplementum hoc admiſerunt. *Homouſiani* vero, qui nunc eccleſias obtinent, quum hoc inſtitutum diu retinuiſſent, tandem *Nectarii* epiſcopi temporibus abrogarunt,

(p) Socrat. lib. V. c. XIX. Ὑπὸ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἔδοξε καὶ τὰς ἐπὶ τῆς μετανοίας περιελεῖν πρεσβυτέρους τῶν ἐκκλησιῶν, δι' αἰτίαν τοιαύτην· ἀφ' οὗ Ναυατιανοὶ τῆς ἐκκλησίας διεκρίθησαν, τοῖς ἐκπεπτωκόσιν ἐν τῷ ἐπὶ Δεκίου διωγμῷ κοινωνῆσαι μὴ θελήσαντες, οἱ ἐπίσκοποι τῷ ἐκκλησιαστικῷ κανόνι τὸν πρεσβύτερον τὸν ἐπὶ τῆς μετανοίας προσέθεσαν, ὅπως ἂν οἱ μετὰ τὸ βάπτισμα πταίσαντες ἐπὶ τοῦ προβληθέντος τούτου πρεσβυτέρου ἐξομολογῶνται τὰ ἁμαρτήματα· οὗτος ὁ κανὼν κρατεῖ μέχρι νῦν ἐν ταῖς ἄλλαις αἱρέσεσι· μόνοι δὲ οἱ τοῦ ὁμοουσίου φρονήματος, καὶ οἱ τούτοις κατὰ τὴν πίστιν ὁμόφρονες Ναυατιανοί, τὸν ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβύτερον παρῃτήσαντο· Ναυατιανοὶ μὲν γὰρ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν τὴν προσθήκην ταύτην ἐδέξαντο· οἱ δὲ νῦν ἐκκλησιῶν κρατοῦντες, ἕως πολλοῦ φυλάξαντες, ἐπὶ Νεκταρίου τοῦ ἐπισκό-

„ob facinus quoddam, quod in eccleſia commiſſum fuerat. „Mulier quædam nobilis, ad pœnitentiarium presbyterum ac„cedens, delicta poſt baptiſmum a ſe perpetrata ſigillatim con„feſſa erat. Presbyter vero præcepit mulieri, vt ieiuniis & o„rationibus continuis vacaret, quo ſcilicet vna cum delicto„rum confeſſione opus etiam pœnitentiæ oſtenderet. Pro„greſſu temporis mulier aliud facinus confeſſa eſt, eccleſiæ „nempe diaconum cum ipſa ſtupri conſuetudinem habuiſſe. „Id quum dixiſſet, diaconus quidem eccleſia eiectus eſt: popu„lus vero grauiter commoueri cœpit. Neque enim ſolum ob „ſcelus, quod patratum fuerat, indignabatur, verum etiam eo, „quod labes haud mediocris atque infamia hoc facto adſper„ſa videbatur eccleſiæ. Quum igitur eam ob cauſſam eccle„ſiaſtici homines dicteriis appeterentur, *Eudæmon* quidam ec„cleſiæ presbyter, *Alexandria* oriundus, epiſcopo *Nectario* ſuaſit, „vt pœnitentiarium quidem presbyterum expungeret, vnum„quemque vero pro arbitrio & pro animi ſui conſcientia ad „ſacramentorum communionem ſineret accedere. Neque a„liter fieri poſſe, vt eccleſia ab omni probro libera eſſet„. Hæc quum ab ipſo *Eudæmone* acceperit, hiſtoriæ ſuæ inſerere minime ſe dubitaſſe profitetur; quamquam *Eudæmoni* dixerit, neſcire ſe, vtrum hoc ipſius conſilium eccleſiæ profuturum ſit an non, quia anſam ex eo ſingulis datam eſſe viderit, vt deli-

τα μετέθεσαν, τοιέτε τινὸς ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν συμβάντος· γυνή τις τῶν εὐγενῶν προσῆλθεν τῷ ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβυτέρῳ· καὶ κατὰ μέρος ἐξομολογεῖται τὰς ἁμαρτίας, ἃς ἐπεπράχει μετὰ τὸ βάπτισμα· ὁ δὲ πρεσβύτερος παρήγγειλε τῇ γυναικὶ, νηστεύειν καὶ συνεχῶς εὔχεσθαι, ἵνα σὺν τῇ ὁμολογίᾳ καὶ ἔργον τι δεικνύειν ἔχῃ τῆς μετανοίας ἄξιον· ἡ δὲ γυνὴ προβᾶσα, καὶ ἄλλο πταῖσμα ἑαυτῆς κατηγόρει· ἔλεγε γὰρ, ὡς εἴη συγκαθευδήσας αὐτῇ τῆς ἐκκλησίας διάκονος· τῦτο λεχθὲν, τὸν μὲν διάκονον τῆς ἐκκλησίας ἐκπεσεῖν παρεσκεύασε· ταραχὴ δὲ κατεῖχε τὰ πλήθη· ἠγανάκτυν γὰρ ὐ μόνον ἐπὶ τῷ γενομένῳ, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ βλασφημίαν ἡ πρᾶξις καὶ ὕβριν προυξένησεν· διασυρομένων δὲ ἐκ τύτυ τῶν ἱερωμένων ἀνδρῶν, Ευδαίμων τὶς τῆς ἐκκλησίας πρεσβύτερος, Ἀλεξανδρεὺς τὸ γένος, γνώμην τῷ ἐπισκόπῳ δίδωσι Νεκταρίῳ, περιελεῖν μὲν τὸν ἐπὶ τῆς μετανοίας πρεσβύτερον, συγχωρῆσαι δὲ ἕκαστον, τῷ ἰδίῳ συνειδότι τῶν μυστηρίων μετέχειν· ὕτω γὰρ μόνον ἔχειν τὴν ἐκκλησίαν τὸ ἀβλασφήμητον· Ταῦτα παρὰ τῦ Ευδαίμονος ἀκύσας ἐγὼ, τῇ γραφῇ τῇδε παραδῦναι ἐθάῤῥησα. — Ἐγὼ δὲ πρὸς τὸν Ευδαίμονα πρότερον ἔφην· ἡ συμβυλή σε, ὦ πρεσβύτερε, εἰ συνήνεγκεν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἢ μὴ, Θεὸς ἂν εἰδείη· ὁρῶ γὰρ ὅτι πρόφασιν παρέσχε, τῦ μὴ ἐλέγχειν ἀλλήλων

cta

cta ſua inuicem amplius non coarguant, nec obſeruent præceptum illud apoſtoli: *Nolite communicare operibus infructuoſis tenebrarum, ſed potius redarguite.* SOZOMENVS [q] hanc narrans hiſtoriam obſeruat, quod præcipue partes huius presbyteri pœnitentiarii fuerint, partim eos inſtruere, quibus publica pœnitentia opus eſſet, quid facere illos aut luere oporteret, & partim priuatæ pœnitentiæ exercitia eis imponere, qui publicam pœnitentiam ſubire haud neceſſe haberent: & quod proinde vitæ integritate ac prudentia pollere debuerit. Porro obſeruat, quod, quum *Nectarius* hoc officium primus ex eccleſia *Conſtantinopolitana* ſuſtuliſſet, eius exemplum omnes fere epiſcopi *Orientales* poſtea ſecuti ſint; quod autem hic mos in *Occidentalibus* eccleſiis, ac præcipue in eccleſia *Romana* ſtudioſe adhuc obſeruetur, ad præparandum homines ad publicam eccleſiæ pœnitentiam; quam in toto eius curſu heic deſcribendi ſumit occaſionem.

HINC itaque pronum eſt obſeruare, 1. Quod hoc officium haud inſtitutum fuerit ad commendandam confeſſionem auricularem in publicæ diſciplinæ detrimentum, ſed præcipue ad promouendum publicæ pœnitentiæ exercitium in eccleſia. 2. Quod non fuerit diuinæ ſed eccleſiaſticæ tantum inſtitutionis. Et quod propterea, 3. vti eccleſia pro ſua ſapientia illud in bonum finem inſtituit, ita, quum iſte finis obtineri non poſſet, liberum fuerit eccleſiæ pro eadem ſapientia illud abolere & deſtruere, vti *Nectarius* fecit in oriente. 4. Quod abolitio eius non neceſſario inferat abolitionem publicæ diſciplinæ; cui ſua adhuc vis conſtabat in eccleſia *Orientali*, non obſtante huius officii abrogatione; licet forte aliquo modo infirmata eſſet, reſpectu priuatorum offenſorum; partim quia non adeo procliues erant ad confitendum; partim autem quia, negotio diſciplinæ iam penitus ad epiſcopos deuoluto, otium

τὰ ἁμαρτήματα, μὴ δὲ φυλάττειν τὸ τοῦ ἀποστόλου παράγγελμα τό, λέγον, μηδὲ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε.

(q) Sozomen. lib. VII. c. XVI. tot. cumprimis autem paullo poſt initium: πρεσβύτερον δὲ τῶν ἄριστα πολιτευομένων, ἐχέμυθόν τε καὶ ἔμφρονα, ἐπὶ τούτο τετάχασιν· ᾧ δὴ προσιόντες οἱ ἡμαρτηκότες, τὰ βεβιωμένα ὡμολόγουν· ὁ δέ, πρὸς τὴν ἑκάστου ἁμαρτίαν, ὅ, τι χρὴ ποιῆσαι ἢ ἐκτίσαι ἐπιτίμιον θείς, ἀπέλυε, παρὰ σφῶν αὐτῶν τὴν δίκην εἰσπραξαμένους.

eis deerat curam eius gerendi. 5. Planum hinc eſt, nullam hominibus impactam fuiſſe neceſſitatem omnia ſua peccata mortalia, quæ occulto commiſiſſent, confitendi ante, quam ad communionem accederent; ſed ſatis fuiſſe, vti ingenue fatetur VALESIVS [r], ſi conſcientias ſuas excuſſiſſent, quo ipſo ſatisfacere ſe exiſtimarint præcepto apoſtoli: *Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat & de calice bibat.* Atque ita & publicam & priuatam confeſſionem conſiderate contemplati ſumus, quatenus in vſu fuit in veteri eccleſia, vltra quod non eſt mearum partium extendere diſquiſitionem, aut poſteriorum ætatum aberrationes & corruptiones inueſtigare, quod lector in polemicis noſtris auctoribus, qui contra eccleſiam *Romanenſem* ſcripſerunt, inuenire poteſt, vel diſcernere per datam heic narrationem, rebus ſingulis ad primum exemplar reductis.

LIBRI DECIMI OCTAVI

CAPVT QVARTVM

DE MAGNO RIGORE ET SEVERITATE DISCIPLINAE ET POENITENTIAE IN ECCLESIA ANTIQVA.

§. I.

Publica pœnitentia plerumque ſemel tantum cuiuſuis generis peccatoribus conceſſa.

VNVM adhuc ſupereſt, in publicæ pœnientiæ apud veteres exercitio conſiderandum, idque eſt magnus rigor & ſeueritas eius in omnia peccata, publicæ diſciplinæ obnoxia, maxime vero in ea, quæ præ aliis odioſa erant & grauia. Vnum aliquod exemplum ſeueritatis regularum pœnitentialium erat, quod homines ſemel tantum ad publicæ pœnitentiæ priuilegium ordinarie admitterentur, nec ſecundam pœnitentiam

(r.) Valeſ. in Sozom. lib. VI. c. XXVIII. Notandus eſt hic locus, ex quo concludi videtur, eos, qui ad ſacrorum myſteriorum participationem olim accedebant, abſque præuia peccatorum confeſſione id facere ſolitos eſſe. Non quod non tutius eſſet, peccata ſua prius confiteri ſacerdoti: ſed quia ſatisfacere ſe exiſtimabant præcepto apoſtoli dicentis: *Probet autem ſe ipſum homo* &c.

in

in eccleſia ab vllo relapſorum fieri ſineretur. Iam capite antecedente hoc attigimus, heic autem euidentius id demonſtrabimus, quod ad generalem praxin eccleſiæ in quatuor prioribus ſæculis attinet; oſtenſuri ſimul, quas exceptiones id admiſerit, per poſitam in cuiusuis epiſcopi manu poteſtatem diſciplinæ exercitium, vt occaſio tulerit, pro ſua ſapientia & arbitrio moderandi. Non equidem inuenimus generalem aliquam regulam ſiue canonem, quo relapſis ſecunda pœnitentia diſerte negetur; ſi vero praxin conſiderauerimus eccleſiæ, fere vniuerſalem eam fuiſſe deprehendemus. HERMES PASTOR, qui ineunte ſæculo ſecundo ſcripſit, diſertis verbis hoc adſerit, *Debet* (maritus) inquiens [a], *recipere peccatricem* (id eſt adulteram vxorem) *quæ pœnitentiam egit, ſed non ſæpe. Seruis enim Dei pœnitentia vna eſt.* CLEMENS ALEXANDRINVS [b] iiſdem veſtigiis inſiſtit, vnam tantum pœnitentiam poſt baptiſmum admittens, & HERMAE PASTORIS hanc in rem citans teſtimonium. TERTVLLIANVS, quando erat catholicus, cum catholicis vnam permittebat pœnitentiam poſt baptiſmum, quam ſecundam vocat; pœnitentiam baptiſmi primam, hanc autem ſecundam faciens. *Deus*, inquit [c], *collocauit in veſtibulo pœnitentiam ſecundam, quæ pulſantibus pateſaciat: ſed iam ſemel, quia iam ſecundo; ſed amplius numquam, quam proxime fruſtra.* Et deinde totum huius publicæ pœnitentiæ deſcribens curſum, iterum ait [d]: *Huius pœnitentiæ ſecundæ & vnius, quanto in arto negotium eſt, tanto operoſior probatio eſt.* Similem in modum ORIGE-

(a) Herm. paſt. lib. II. mandat. IV. n. I.

(b) Clem. Alex. ſtromat. II. c. XIII. p. 459. edit. Oxon. MDCCXV.) Τὸν οὖν εἰληφότα τὴν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, οὐκ ἔτι ἁμαρτάνειν χρή· ἐπὶ γὰρ τῇ πρώτῃ καὶ μόνῃ μετανοίᾳ τῶν ἁμαρτιῶν, αὕτη ἂν εἴη τῶν προϋπαρξάντων κατὰ τὸν ἐθνικὸν καὶ πρῶτον βίον, τὸν ἐν ἀγνοίᾳ λέγω, αὐτίκα τοῖς κληθεῖσι πρόκειται μετάνοια, ἡ καθαίρουσα τὸν τόπον τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῶν πλημμελημάτων, ἵνα ἡ πίστις θεμελιωθῇ. *Eum ergo, qui recepit remiſſionem peccatorum, non oportet amplius peccare; nam in* prima & vnica *peccatorum* pœnitentia, *ea fuerit eorum, qui prius fuerunt in gentili & prima vita, ea, inquam, quæ fuit in ignorantia, iis etiam, qui vocati ſunt, continuo proponitur pœnitentia, expurgans locum animæ a peccatis, vt fides fundetur.*

(c) Tertull. de pœnit. c. VII.

(d) Ibid. can. IX.

Digitized by Google

NES [*e*], loquens de diſcrimine inter peccata grauiora & leuiora, *In grauioribus criminibus*, inquit, *ſemel tantum vel raro pœnitentiæ conceditur locus: Iſta vero communia, quæ frequenter incurrimus, ſemper pœnitentiam recipiunt, & ſine intermiſſione redimuntur.* Diuerſi canones in concilio exſtant *Illiberritano* in eamdem ſententiam, quod relapſi non debeant admitti ad communionem ſecundæ pœnitentiæ beneficio. Vnus canon [*f*] ait: *Si qui poſt pœnitentiam fuerint mœchati, placuit vlterius non eis dandam eſſe communionem, ne luſiſſe de dominica communione videantur.* Alius [*g*]: *Si quis forte fidelis poſt lapſum mœchiæ, poſt tempora conſtituta, accepta pœnitentia, denuo fuerit fornicatus, placuit nec in fine eum habere communionem.* Et rurſus alius [*h*]: *Si quis fidelis, habens vxorem, non ſemel ſed ſæpe fuerit mœchatus, in fine mortis eſt conueniendus. Quod ſi ſe promiſerit ceſſaturum, detur ei communio. Si reſuſcitatus* (hoc eſt, ſanitati priſtinæ reſtitutus) *rurſus fuerit mœchatus, placuit vlterius non ludere eum de communione pacis*, hoc eſt, non habere ſecundæ pœnitentiæ priuilegium, ad obtinendam ſecundam aliquam reconciliationem ſiue abſolutionem.

NEQVE vero hæc tantum trium priorum ſæculorum diſciplina fuit, ſed per vnum duoue ſæcula ſubſequuta durauit. Nam AMBROSIVS & AVGVSTINVS de ea loquuntur tamquam uo adhuc tempore vſitata. *Merito reprehenduntur*, inquit AMBROSIVS [*i*], *qui ſæpius agendam pœnitentiam putant, quia luxuriantur in Chriſto. Nam ſi vere agerent pœnitentiam, iterandam eſſe non putarent: quia ſicut vnum baptiſma, ita vna pœnitentia, quæ tamen publice agitur. Nam quotidiani nos debet pœnitere peccati; ſed hæc delictorum leuiorum, illa grauiorum.* Similem in modum AVGVSTINVS [*k*] ait: *Caute ſalubriterque prouiſum, vt locus illius humillimæ pœnitentiæ ſemel in eccleſia concedatur, ne medicina vilis minus vtilis eſſet ægrotis.* Hæc eccleſiæ *Romanæ* praxis fuit tempore *Siricii*, nec non *Innocentii* & *Leonis*, qui eius præſcriptum communiter ſequun-

(*e*) Origen. hom. XV. in Leuitic. tom. I. p. 174. (p. 109. d. edit. Pariſ. MDCIIII.)
(*f*) Concil. Illiberrit. c. III.
(*g*) Ibid. can. VII.
(*h*) Ibid. c. XLVII.
(*i*) Ambroſ. de pœnit. lib. II. c. X.
(*k*) Auguſtin. epiſt. LIV. ad Macedonium.

tur.

tur. Decretum SIRICII hac in re ita [l] habet: *De his, qui, acta pœnitentia tamquam canes & ſues, ad vomitus priſtinos & ad volutabra redeunt -- quia iam ſuffragium non habent pœnitendi, id duximus decernendum, vt ſola inter eccleſiam fidelibus oratione iungantur; ſacris myſteriorum celebritatibus, quamuis non mereantur, interſint: a dominica autem menſæ conuiuio ſegregentur, vt hac ſaltem diſtinctione correpti, & ipſi in ſe ſua errata caſtigent & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obſcœnis cupiditatibus retrahantur. Quibus tamen, quia carnali fragilitate ceciderunt, viatico munere, quum ad dominum cœperint proficiſci, per communionis gratiam volumus ſubueniri.* Ex variorum etiam conciliorum, eadem ætate habitorum, canonibus apparet, iſtiuſmodi relapſos vel eccleſia penitus eiectos, aut certe a communione per omnem vitam prohibitos, nec ad vllius formalis pœnitentiæ, qua reſtituerentur, beneficium admiſſos fuiſſe: vti videre eſt in concilio ſecundo *Arelatenſi* [m], concilio *Venetico* [n], *Turonenſi* primo [o] & *Aurelianenſi* primo [p], maxime autem in concilio *Toletano* tertio, in quo contrariæ conſuetudinis, quæ in quaſdam eccleſias *Hiſpaniæ* irrepere cœperit, mentio habetur, ad eamque inſtauratione veteris diſciplinæ eccleſiæ corrigendam mandatum datur. *Comperimus*, inquiunt pa-

(l) Siric. epiſt. I. ad Himerium cap. V.

(m) Concil. Arelat. II. c. XXI. Pœnitens quæcumque defuncto viro alii nubere præſumſerit, vel ſuſpecta, vel interdicta familiaritate, cum extraneo vixerit, cum eodem *ab eccleſiæ liminibus arceatur*. Hoc etiam de viro in pœnitentia poſito placuit obſeruare.

(n) Concil. Venetic. c. III. Pœnitentes, qui ſuſceptam publice pœnitentiam intermiſerint, & ad prioris erroris conſuetudinem reuoluti, vitæ ſe ſæculari conuerſationique reddiderint, non ſolum a communione dominicorum ſacramentorum, ſed etiam a conuiuiis fidelium ſubmouendos.

(o) Conc. Turon. I. c. VIII. Si quis poſt acceptam pœnitentiam, ſicut canis ad vomitum ſuum, ita ad ſæculares illecebras, derelicta, quam profeſſus eſt, pœnitentia, fuerit reuerſus, a communione eccleſiæ vel a conuiuio fidelium extraneus habeatur, quo facilius & ipſe compunctionem per hanc confuſionem accipiat, & alii eius terreantur exemplo.

(p) Concil. Aurel. I. c. XI. De his qui ſuſcepta pœnitentia religionem ſacræ profeſſionis obliti ad ſæcularia relabuntur, placuit eos & a communione ſuſpendi & ab omnium catholicorum conuiuio ſeparari.
Concil. Ilerdenſ. c. V. Quod ſi iterato, velut canes ad vomitum, reuerſi fuerint, non ſolum dignitate officii careant, ſed etiam ſanctam communionem, niſi in exitu, non percipiant.

tres illic conſcripti [q], *per quaſdam Hiſpaniæ eccleſias, non ſecundum canonem, ſed fœdiſſime pro ſuis peccatis homines agere pœnitentiam, vt quoties peccare libuerit, toties a presbyteris ſe reconciliari expoſtulent: Et ideo pro coërcenda tam exſecrabili præſumtione id a ſancto concilio iubetur, vt ſecundum formam canonum antiquorum detur pœnitentia. --- Hi veró, qui ad propria vitia, vel infra pœnitentiæ tempus vel poſt reconciliationem relabuntur, ſecundum priorum canonum ſeueritatem damnentur.* Hoc eſt, non habeant libertatem toties repetendi publicam pœnitentiam, quotieſcumque voluerint, in eccleſia. Non negabant hominibus priuatam pœnitentiam, ſiue pro leuioribus peccatis quotidianæ incurſionis, ſiue pro iteratis lapſibus in grauiora peccata; ſed homines ad pœnitentiam in vtroque caſu adhortabantur ſub ſpe conſequendæ miſericordiæ & veniæ a Deo per ſinceram contritionem & ſtudioſum priuatæ pœnitentiæ exercitium. Nulla confeſſio a ſacerdote in alterutro caſu recipiebatur. Nam in priore haud erat neceſſaria, in poſteriore autem fieri non permittebatur. Tantum ad extremam vitæ horam relapſi ad communionem & pacem eccleſiæ admittebantur, ſi quidem in omnibus priuatæ pœnitentiæ actibus diligenter ſeſe exercuiſſent.

§. II.

Nonnulli peccatores ſub ſeuera pœnitentia per omnem vitam, ad ipſam vſque mortis horam, detenti.

Et hoc ad aliud magni rigoris ac ſeueritatis antiquæ diſciplinæ exemplum conſiderandum nos deducit, nimirum quod propter certa peccata homines ſub publicæ pœnitentiæ exercitio, quoad viuerent, detinerentur, & tantum abſoluerentur & reconciliarentur animam agentes. Ordinarius pœnitentiæ curſus homines ſæpenumero decem, quindecim, vel viginti annis, dum per diuerſas pœnitentiæ ſcenas eumdum eis erat, detinebat: propter odioſiora autem & atrociora crimina pœnitentibus haud certus aliquis annorum numerus præſcriptus, ſed omne reliquum vitæ eorum ſpatium conſtitutum erat; & perfecta reconciliatio & abſolutio ad vltimam horam, imminente mortis periculo, ipſis impertiebatur. Ita concilium *Il-*

(q) Concil. Tolet. III. c. XI.

liber-

Iliberritanum [r] ſtatuit, ſi quis officium flaminis ſiue ſacerdotis gentilis in ſe ſuſcipiat, etiamſi non ſacrificet, ſed tantum ſolemnes ludos ſiue ſpectacula exhibeat populo, eum ſeueram & canonicam agere debere pœnitentiam per omnem quidem vitam, & in fine denique vitæ accipere communionem. Idem de conſecratis virginibus præcipit [ſ], vt ſi qua earum fornicata eſſe deprehendatur, ea omni tempore vitæ ſuæ agat pœnitentiam, nec niſi in fine accipiat communionem. Concilium *Neocæſareenſe* [t] ſimile decretum habet de muliere duobus fratribus nupta, quod eccleſia vſque ad mortem extrudi, in morte autem propter humanitatem ad pœnitentiam admitti debeat, ſi matrimonium, vbi conualuerit, ſe ſoluturam promiſerit. Concilium *Arelatenſe* primum [u] eamdem pœnam illis denuntiat, qui falſo accuſauerint fratres ſuos, iubens eos vſque ad horam mortis a communione abſtineri. Concilium *Ancyranum* [w] idem decernit de viris vxores habentibus, quod ſi annos quinquaginta nati cum rationis expertibus animalibus mixti fuerint, non niſi in vitæ exitu ad communionem admittendi ſint. Concilium *Valentinum* [x] in *Gallia* eamdem pœnam quibuſdam imponit, qui in idololatriam delapſi fuerant

(r) Concil. Illiberrit. c. III. Item flamines, qui non immolauerint, ſed munus tantum dederint, eo quod ſe a funeſtis abſtinuerunt ſacrificiis, placuit eis in fine præſtari communionem, acta tamen legitima pœnitentia.

(ſ) Ibid. can. XIII. Si omni tempore vitæ ſuæ huiuſmodi feminæ egerint pœnitentiam, placuit eas in fine accipere debere communionem.

(t) Concil. Neocæſar. c. II. *γυνὴ ἐὰν γήμηται δύο ἀδελφοῖς, ἐξωθείσθω μέχρι θανάτου· πλὴν ἐν θανάτῳ, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν, εἰποῦσα, ὡς ὑγιάνασα λύσει τὸν γάμον, ἕξει τὴν μετάνοιαν. Femina ſi duobus fratribus nupſerit, extrudatur vſque ad mortem. Sed in morte propter humanitatem, ſi dixerit, quod vbi conualuerit, ſoluet matrimonium, habebit pœnitentiam.*

(u) Concil. Arelat. I. c. XIV. De his, qui falſo accuſant fratres ſuos, placuit eos vſque ad exitum non communicare.

(w) Concil. Ancyran. c. XVI. *Εἰ δέ τινες καὶ γυναῖκας ἔχοντες, καὶ ὑπερβάντες τὸν πεντηκονταετῆ χρόνον, ἥμαρτον, ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου τυγχανέτωσαν τῆς κοινωνίας. Si qui & mulieres habentes & quinquageſimum annum tranſgreſſi, peccauerunt, in vitæ exitu communionem adſequantur.*

(x) Concil. Valentin. an. CCCLXXIV. can. III. Circa eorum perſonas, qui ſe poſt vnum & ſanctum lauacrum, vel profanis ſacrificiis dæmonum, vel inceſta lauatione polluerint, eam cenſuræ formam duximus eſſe ſeruandam, vt his iuxta ſynodum Nicænam ſatisfactionis quidem aditus non negetur, ne infelicibus lacrimis vel ſolatii ianua deſperatione claudatur: acturi vero iu-

iubens eos pœnitentiam agere vſque in diem mortis, non ſine ſpe remiſſionis, quam a Deo eius largitore plene exſpectare debeant. Concilium *Ilerdenſe* [y] inferiorum ordinum clericis pœnitentiam agere permittit propter primum aliquod delictum, eaque acta officium ſuum recuperare: ſi vero velut canes ad vomitum, & velut ſues ad volutabrum reuerſi fuerint, non tantum officio, ſed ipſa etiam communione ad vltimam mortis horam priuandos eſſe pronuntiat. Iſtiuſmodi quoque decretum FELIX tertius [z] epiſcopus *Romanus* faciebat in cauſſa iſtorum epiſcoporum, presbyterorum & diaconorum *Africæ*, qui perſecutionis *Vandalicæ* tempore ab *Arianis* ſe rebaptizari paſſi fuerant: *Vſque ad exitus ſui diem in pœnitentia iacere conueniet; nec orationi modo fidelium, ſed nec catechumenorum omnimodis intereſſe, quibus communio laica tantum in morte reddenda eſt.*

§. III.

Qui in extremo mortis periculo abſoluti erant, ſolemnem pœnitentiam agere iuſſi, ſi conualuiſſent.

ALIVD rigoris et ſeueritatis antiquæ diſciplinæ exemplum conſpicitur in tractatione iſtorum pœnitentium, qui in extremo mortis periculo abſoluebantur. Quamuis ad pacem & communionem admitterentur eccleſiæ, vt viaticum ſuum habere poſſent, e vitæ iam deceſſuri: tamen ſi conualeſcerent, vniuerſam pœnitentiam peragere debebant, quam peracturi erant, ſi non talis neceſſitas abſolutionem eis procuraſſet. Atque hic vnus ſolus caſus eſt, in quo vetus eccleſia vmquam abſolutionem indulſit ante legitimam actam pœnitentiam. Quod quum extra ordinem fieret, nihil pro eis facit, qui eamdem praxin hodie in caſibus ordinariis defendere adlaborant. Sed hac de re in poſterum plura. Quod ad præſentem attinet obſervationem, quod pœnitentes, in mortis periculo abſoluti, ſi conualuiſſent, ad eumdem ſtatum pœnitentiæ reducti fuerint,

pœnitentiam vſque in diem mortis, non ſine ſpe tamen remiſſionis, quam ab eo plene ſperare debebunt, qui eius largitatem & ſolus obtinet, & tam dines miſericordia eſt, vt nemo deſperet. Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione virorum.

(y) Concil. Ilerdenſ. c. V. vid. ſub litt. anteced. (p) p. 159.

(z) Felic. III. in concil. Roman. c. II.

quem

quem ſubire debuiſſent, ſi non eiuſmodi morbi grauitas abſolutionem eorum exegiſſet, euidenter patet ex plano diuerſorum conciliorum teſtimonio. Synodus *Nicæna* [a] eos, ſi conualuerint, orationum tantum participes fieri, hoc eſt inter quarti ordines pœnitentes, dictos conſiſtentes, referri iubet; vbi ſtare poterant ad audiendas preces fidelium, non autem participare oblationem. Concilium *Carthaginenſe* quartum duos habet canones, eo reſpicientes. Prior [b] ait, *Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, ſi caſu, dum ad eum ſacerdos inuitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſin verſus fuerit, dent teſtimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam. Et ſi continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem & infundatur ori eius eucbariſtia. Si ſuperuixerit, admoneatur a ſupra dictis teſtibus, petitioni ſuæ ſatisfactum; & ſubdatur ſtatutis pœnitentiæ legibus, quamdiu ſacerdos, qui pœnitentiam dederit, probauerit.* Poſterior ita habet [c]: *Pœnitentes, qui in infirmitate viaticum eucbariſtiæ acceperint, non ſe credant abſolutos ſine manus impoſitione, ſi ſuperuixerint:* Hoc eſt, ſine impoſitione manus, quæ dabatur tertii ordinis pœnitentibus, dictis ſubſtratis, quos quotidie in eccleſia adeſſe & ad genua epiſcopi ſe abiicere oportebat, ad recipiendam ſolemnem manus impoſitionem cum vſitatis pœnitentialibus precibus atque benedictione. Concilium *Arauſicanum* primum [d] vniuerſam materiam apertius explanat his verbis: *Qui recedunt de corpore, pœnitentia accepta, placuit, ſine reconciliatoria manus impoſitione eos communicare, quod morientis ſufficit conſolationi ſecundum definitiones patrum, qui huiuſmodi communionem congruenter viaticum nominarunt. Quod ſi ſuperuixerint, ſtent in ordine pœnitentium, vt oſtenſis neceſſariis pœnitentiæ fructibus legitimam communionem cum reconciliatoria manus impoſitione recipiant.* Concilium *Epaunenſe* [e] in eumdem prorſus modum loquitur: *Ne vllus*

(a) Conc. Nicæn. c. XIII. *εἰ δὲ ἀπογνωσθεὶς, καὶ κοινωνίας πάλιν τυχὼν, πάλιν ἐν τοῖς ζῶσιν ἐξετασθῇ, μετὰ τῶν κοινωνούντων τῆς εὐχῆς ἔστω. Si deploratus & communionem adſecutus rurſus in viuos relatus ſit, ſit inter eos, qui orationum ſunt tantum communionis participes.*

(b) Conc. Carth. IV. c. LXXVI.

(c) Ibid. c. LXXVIII.

(d) Concil. Arauſic. I. can. III.

(e) Concil. Epaun. c. XXXVI.

ſine remedio aut ſpe veniæ ab eccleſia repellatur; neue vlli, ſi aut pœnituerit, aut ſe correxerit, ad veniam redeundi aditus obſtruatur: Et ſi cuiquam forſitan diſcrimen mortis immineat, damnationis conſtituta tempora relaxentur. Quod ſi ægrotum, accepto viatico, reualeſcere fortaſſe contingit, ſtatuti temporis ſpatia obſeruare conueniet. Canon GREGORII NYSSENI [f] in eamdem ſententiam decernit: *Si quis tempore non expleto a canonibus præſtituto vita excedat, iubet patrum clementia, vt effectus ſacramentorum particeps, non viatico vacuus ad extremam illam & longam peregrinationem mittatur. Sin autem poſtquam ſacramenti particeps factus fuerit, rurſum ad vitam reuerſus ſit: ſtatutum tempus exſpectet, in illo gradu exſiſtens, in quo erat ante communionem, illi ex neceſſitate datam.* Hiſce omnibus addi poteſt decretum concilii *Romani* ſub FELICE III. an. CCCCLXXXVII, quod patrum *Nicænorum* renouat definitionem [g]: *Quod ſi ante præfinitum pœnitentiæ tempus deſperatus a medicis, aut euidentibus mortis preſſus indiciis, recepta quiſquam communionis gratia conualeſcit; ſeruemus in eo, quod Niceni canones ordinauerunt, vt habeatur inter eos, qui in oratione ſola communicant, donec impleatur ſpatium temporis eidem præſtitutum.*

§. IV.

Quibuſdam peccatoribus communio negata in ipſo vitæ ſuæ exitu.

QVIDAM autem peccatores adhuc ſeuerius tractabantur: Communione enim in ipſa mortis hora iudicabantur indigni, ſinebanturque ſine vlla reconciliatione e vita diſcedere. Hæc diſciplina generatim adhibebatur contra tria magna peccata, idololatriam, adulterium & homicidium, quæ ex communi doctorum virorum ſententia [i] ad tempus fere CYPRIANI durauit.

(f) Gregor. Nyſſen. epiſt. ad Letoium c. IV. *Εἰ τις μὴ πληρώσας τὸν χρόνον, τὸν ἐκ τῶν κανόνων ἀφωρισμένον, ἐξοδεύοι τοῦ βίου· κελεύει ἡ τῶν πατέρων φιλανθρωπία, μεταςχόντα τῶν ἁγιασμάτων, μὴ κενὸν τοῦ ἐφοδίου, πρὸς τὴν ἐσχάτην ἐκείνην καὶ μακρὰν ἀποδημίαν ἐκπεμφθῆναι· εἰ δὲ μετασχὼν τοῦ ἁγιάσματος, πάλιν εἰς τὴν ζωὴν ἐπανέλθοι, ἀναμένειν τὸν τεταγμένον χρόνον, ἐν ἐκείνῳ τῷ βαθμῷ γενόμενον, ἐν ᾧ ἦν πρὸ τῆς κατὰ ἀνάγκην αὐτῷ δοθείσης κοινωνίας.*

(g) Concil. Roman. c. IV. (in epiſt. VII. Felic. III. tom. IV. concil. p. 1076. e.)

(i) Vid. Albaſpin. obſeruat. lib. II. c. VII. ad XX.

Bon. rer. liturgic. lib. I. cap. XVII. §. I. *In exordio chriſtianæ religionis tantum erat pietatis ſtudium, tantum odium improbitatis, vt quibuſdam ſy-*

CY-

CYPRIANVS [k] ipſe nobis adfirmat, quoſdam ex anteceſſoribus ſuis in totum poenitentiæ locum contra adulteria clauſiſſe. Et licet hæc ſeueritas in pœnitentes generali conuento ætate ipſius mitigaretur, communionem tamen iſtiuſmodi apoſtatis, qui in delicti & delinquendi contumacia per omnem vitam perſiſterent, & reconciliari tantum morte iam imminente cuperent, ad ipſum e vita diſceſſum denegare pergebant. *Pœnitentiam non agentes*, inquit [l], *nec dolorem delictorum ſuorum toto corde & manifeſta lamentationis ſuæ profeſſione teſtantes, prohibendos omnino cenſuimus a ſpe communicationis & pacis, ſi in infirmitate ac periculo cœperint deprecari; quia rogare illos non delicti pœnitentia, ſed mortis vrgentis admonitio compellit; nec dignus eſt in morte recipere ſolatium, qui ſe non cogitauit eſſe moriturum.* Hanc regulam de apoſtatis paullo poſt renouatam inuenimus a concilio *Arelatenſi* primo [m], vbi decretum factum huiuſmodi: *De his qui apoſtatant, & numquam ſe ad eccleſiam repræſentant, nec quidem pœnitentiam agere quærunt, & poſtea in infirmitate arrepti petunt communionem, placuit, eis non dandam communionem, niſi reualuerint, & egerint dignos fructus pœnitentiæ.* Et INNOCENTIVS [n] epiſcopus *Romanus* perſpicue dicit, fuiſſe hanc priſcam conſuetudinem per tria priora perſecutionum ſæcula. „Quæſtum eſt, inquit, quid de his obſer„vari oporteat, qui poſt baptiſmum omni tempore incontinen„tiæ voluptatibus dediti, in extremo fine vitæ ſuæ pœnitenti„am ſimul & reconciliationem communionis expoſcunt. De „his obſeruatio prior durior, poſterior interueniente miſeri„cordia inclinatior eſt. Nam conſuetudo prior tenuit, vt con„cederetur eis pœnitentia, ſed communio negaretur. Nam

leribus, quæ atrociora viſa ſunt, omnis prorſus veniæ ſpes, omnis pœnitentia denegaretur; adeo vt qui ea commiſiſſet, quamuis a diuina miſericordia eorum remiſſionem veræ contritionis ſubſidio obtineret, numquam tamen poſſet eum eccleſia reconciliari. Ea erat idololatria, homicidium & adulterium, cetera.

Fell. not. in Cyprian. epiſt. VIII. p. 17. (p. 181. edit. Amſtelod. MDCC.) Voces illæ, *Ab eo qui poteſt præſtare*, ſubnectuntur; quia nondum eccleſia idololatras decreto aliquo ad pœnitentiam admiſit, licet ſtatim id fecerit.

(*k*) Cyprian. epiſt. LV. ad Antonian. p. 110. (p. 247. fin. ſeq. cit. edit.)

(*l*) Ibid. p. 111. (p. 248. fin.)

(*m*) Conc. Arelat. I. c. XXIII.

(*n*) Innocent. epiſt. III. ad Exuperium cap. II.

„quum illis temporibus crebræ perſecutiones eſſent, ne communionis conceſſa facilitas homines de reconciliatione ſecuros non reuocaret a lapſu, negata merito communio eſt, „conceſſa pœnitentia, ne totum penitus negaretur: & duriorem remiſſionem fecit temporis ratio. Sed poſteaquam dominus noſter pacem eccleſiis ſuis reddidit, iam terrore depulſo communionem dari obeuntibus placuit, & propter domini miſericordiam quaſi viaticum profecturis, & ne *Nouatiani* hæretici, negantis veniam, aſperitatem & duritiem ſequi videamur„. Canones concilii *Illiberritani* hanc *Innocentii* obſervationem de prioribus perſecutionis temporibus abunde confirmant. Nam ad minimum viginti canones in iſto concilio exſtant, communionem ad extremum vitæ momentum negantes diuerſorum generum peccatoribus, quorum crimina vel dupla & tripla erant, vel ſingularia at atrociora, odioſiora magiſque clamantia. Sic primus canon [o] definit in cauſſa voluntariorum idololatrarum & apoſtatarum, qui ſine vlla coactione templum idolorum ingreſſi ſacrificauerant. Quod quum eſſet peccatum grauius magiſque damnabile, quam ſi qui vi & tormentis adacti ſacrificaſſent; iſtiuſmodi fidei chriſtianæ deſertoribus in ipſo fine vitæ communionem negandam eſſe, decernit. Proximus canon [p] eamdem pœnam illis idololatris infligit, qui alioquin ſimul criminum rei facti erant. Verbi gratia, ſi quis chriſtianus officium flaminis, ſiue ſacerdotis ethnici, in ſe ſuſcepiſſet, eoque ipſo idololatriæ addidiſſet homicidium vel adulterium. Si quis alterum veneficio occidiſſet; quum heic idololatria homicidio iuncta eſſet, ad communionem nec in hora mortis [q] admittendus erat. Si quis, dum

(o) Concil. Illiberrit. can. I. Placuit, vt quicumque poſt fidem baptiſmi ſalutaris, adulta ætate, ad templum idololatricum acceſſerit, & fecerit, quod eſt crimen capitale, nec in fine eum communionem accipere.

(p) Ibid. can. II. Flamines, qui poſt fidem lauacri & regenerationis ſacrificauerunt: eo quod geminauerint ſcelera, accedente homicidio, vel triplicauerint facinus, cohærente mœchia, placuit eos nec in fine accipere communionem.

(q) Concil. Illiberrit. c. VI. Si quis maleficio interficiat alterum, eo quod ſine idololatria perficere ſcelus non potuit, nec in fine impertiendam eſſe illi communionem.

pro

pro idololatria vel adulterio ageret pœnitentiam, eodem [r] vel alio quodam grauiore crimine ſe adſtringeret, hæc criminis iteratio in tali caſu a communione cum ad vitæ vſque exitum reiiciebat. Alius canon [s] eamdem ſeueritatem iubet adhiberi in feminas, quæ, viris ſuis ſine cauſſa relictis, alteris nupſiſſent. Idem decernitur in cauſſa mulierum [t], quæ ducantur a viris, quos illæ norint vxores ſuas ſine cauſſa deſeruiſſe. Vtriſque communio in ipſo vitæ exitu negari iubetur. Alius canon [u] omnes lenones & adiutores impudicitiæ eidem pœnæ ſubiicit, ſiue parens fuerit ſiue mater, ſiue alius quicumque chriſtianus, qui abominandum lenocinium exerceat: Quia corpora aliena vel potius ſua ipſorum vendant, nec in fine communionem accipiendi eis copia fieri permittitur. Idem decernitur de virginibus Deo dicatis [x]: Si ſcortatæ fuerint, & in iſta impudicitia perſeuerauerint, non conſiderantes, quid fecerint, abſolutio etiam in extremo vitæ momento illis neganda eſſe dicitur. Idem illis [y] fieri oportere denuntiatur, qui filias ſuas ſacerdotibus idolorum dederint in matrimonium. Nec minus epiſcopis, presbyteris vel diaconis, qui in miniſterio poſiti mœchati fuerint [z], idque propter ſcandalum & iſtius criminis prauitatem. Ita ſi qua mulier abſente marito per adulterium conceperit, infantemque occiderit [a], com-

(r) Conc. Illib. can. III. §. VII. vid. §. I. ſub litt. (f) & (g) pag. 158.

(s) Ibid. can. VIII. Feminæ, quæ, nulla præcedente cauſſa, reliquerint viros ſuos, & ſe copulauerint alteris, nec in fine accipiant communionem.

(t) Ibid. can. X. Si fuerit fidelis, quæ ducitur ab eo, qui vxorem inculpatam reliquit, & quum ſcierit illum habere vxorem, quam ſine cauſſa reliquit, placuit, his nec in fine dandam eſſe communionem.

(u) Ibid. c. XII. Mater, vel parens, vel quælibet fidelis, ſi lenocinium exercuerit, eo quod alienum vendiderit corpus, vel potius ſuum, placuit, eas nec in fine accipere communionem.

(x) Ibid. c. XIII. Virgines, quæ ſe Deo dicauerint, ſi pactum perdiderint virginitatis, atque eidem libidini ſeruierint, non intelligentes quid admiſerint, placuit, nec in fine eis dandam eſſe communionem.

(y) Ibid. can. XVII. Si qui forte ſacerdotibus idolorum filias ſuas iunxerint, placuit, nec in fine eis dandam communionem.

(z) Ibid. can. XVIII. Epiſcopi, presbyteri, diaconi, ſi in miniſterio poſiti, detecti fuerint, quod ſint mœchati, placuit, & propter ſcandalum & propter profanum crimen, nec in fine eos communionem accipere debere.

(a) Ibid. can. LXIII. Si qua mulier per adulterium, abſente marito, conce-

munio

munio in fine ei abiudicatur, eo quod crimen duplicarit. Eodem modo tractari iubetur [*b*] mulier, quæ ad mortem vſque ſuam cum alieno viro mœchata fuerit. Ita quoque clerici [*c*], qui vxores ſuas mœchari ſcierint, nec eas ſtatim dimiſerint: ne illi, quos bono aliis exemplo eſſe oporteat, peccandi rationem eos docere videantur. Eadem pœna [*d*] denuntiatur illis, qui inceſtu ſe polluerint, priuignam ſuam vxorem ducendo. Et iis, quorum vxores, ipſis quidem conſciis & conſentientibus [*e*], fuerint mœchatæ. Itemque omnibus, qui cum maſculis concubuerint [*f*]; nec non feminis [*g*], quæ adulterium commiſerint, & poſtea aliis nupſerint, non eis, a quibus ſint vitiatæ. Si quis fratres ſuos deferret, ita vt vel proſciberentur vel interficerentur [*h*], ei communio in fine negabatur. Si quis epiſcopum, presbyterum vel diaconum accuſaret [*i*], accuſationem autem probare non poſſet, eodem modo puniendus erat. Hæc paullo copioſius propoſuimus, tum ad aſſertum noſtrum demonſtrandum, tum ad oſtendendum, quæ fuerint illa odioſa crimina, ob quæ tanta diſciplinæ ſeueritate huius concilii patres vſi ſint in homines, in ipſo vitæ exitu con-

perit, idque poſt facinus occiderit; placuit, neque in fine dandam eſſe communionem; eo quod geminauerit ſcelus.

(*b*) Ibid. can. LXIV. Si qua mulier vſque in finem mortis ſuæ cum alieno viro fuerit mœchata, placuit, nec in fine dandam ei eſſe communionem.

(*c*) Ibid. c. LXV. Si cuius clerici vxor fuerit mœchata, & ſcierit eam maritus ſuus mœchari, & non eam ſtatim proiecit, nec in fine accipiat communionem: ne ab his, qui exemplum bonæ conuerſationis eſſe debent, ab eis videantur magiſteria ſcelerum procedere.

(*d*) Ibid. can. LXVI. Si quis priuignam ſuam duxerit vxorem, eo quod ſit inceſtus, placuit, nec in fine dandam eſſe ei communionem.

(*e*) Ibid. can. LXX. Si cum conſcientia mariti vxor fuerit mœchata, placuit, nec in fine dandam eſſe communionem.

(*f*) Ibid. can. LXXI. Stupratoribus puerorum nec in fine dandam eſſe communionem.

(*g*) Ibid. can. LXXII. Si qua vidua fuerit mœchata -- Si alium duxerit relicto illo, nec in fine dandam eſſe communionem.

(*h*) Ibid. can. LXXIII. Delator ſi quis exſtiterit fidelis & per delationem eius aliquis fuerit præſcriptus, vel interfectus, placuit eum nec in fine accipere communionem.

(*i*) Ibid. can. LXXV. Si quis epiſcopum, vel presbyterum, aut diaconum falſis criminibus appetierit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei communionem.

ſtitu-

ſtitutos. Nonnulli viri docti in extrema huius concilii ſeueritate offenduntur. AVXILIVS [k] antehac *Nouatianiſmi Hoſtium* & vniuerſam ſynodum incuſauit. Et SVICERVS [l] ait: *Lapſos, ſi quidem pœnitentiam egerint, recipiendos eſſe, conſtanter docuit eccleſia orthodoxa.* Quod re ipſa nihil eſt aliud, quam huic concilio *Nouatianiſmi* notam inurere, nec vllum ei locum in eccleſia orthodoxa relinquere. Sed tunc difficile erit, *Cyprianum* & concilium *Arelatenſe* ab eadem *Nouatianiſmi* incuſatione liberare. Planum enim eſt, quod in eadem fuerint ſententia de apoſtatis, qui pœnitentiam ad horam vſque mortis neglexiſſent. Nec illi tantum, ſed patres quoque magni concilii *Sardicenſis*, qui *Athanaſium* reſtituerunt, eamdem damnationem ſubire debebunt. In hoc enim concilio canon quidam exſtat, qui non minus ſeuere hac in re decernit, quam vllus in concilio *Illiberritano.* Canon ille [m] ſtatuit, Si quis epiſcopus plura habendi cupiditate vel arrogantia ſuccenſus a minori in maiorem ciuitatem ſynodo non approbante tranſire ſtuduerit, eum ne in fine quidem laica communione dignum haberi debere. Vt adeo, ſi hoc ad *Nouatianiſmum* referendum eſt, hoc concilium nihilo magis quam *Illiberritanum* defendi poſſit; quia vtriuſque concilii decreta eadem ſunt, & eamdem ſeueritatem in atrociorum criminum reos adhiberi volunt. *Nouatiani* quidem hanc eccleſiæ praxin nonnumquam allegabant, vt iniquam ſuam agendi rationem contra omnia grauiora crimina, poſt baptiſmum commiſſa, defenderent. Dicebant, ſe tantum laicos tractare, vti catholici tractent clericos, quos ob diuerſa crimina ab omni communione ad finem vſque excludant. Ita enim SOCRATES [n] narrat, *Aſclepiadem*, *Nouatianorum* antiſtitem, argumentatum eſſe contra *Atticum*, antiſtitem *Conſtantinopolitanum.* Quum *Atticus* concederet, ad ipſam vſque mortem communionem recte negari poſſe eis, qui idolis ſacrificaſſent, ſeque ipſum hoc aliquando feciſſe diceret; *Aſclepiadem* ait reſpondiſſe: *Præter ſacrificium idolorum, ſimul & alia multa pec-*

(k) Auxil. de ordinat. Formoſi lib. I. c. XII. & XIV. lib. II. c. XXIII. (ad calc. Morini de ordinat. pag. 300. 301. 304. edit. Antuerp. MDCLXXXXV.)

(l) Suicer. theſaur. eccleſ. voce *μετάνοια* p. 357.

(m) Concil. Sardic. can. II. *μηδὲ ἐν τῷ τέλει λαϊκῆς γοῦν ἀξιοῦσθαι κοινωνίας.*

(n) Socrat. lib. VII. c. XXV. *ὁ Ἀσκληπιάδης, ἐκτὸς ἔφη, τὸ ἐπιθῦσαι, καὶ ἄλλαι*

cata ad mortem, vt loquuntur ſcripturæ, propter quæ vos quidem clericos, nos vero etiam laicos a communione remouemus, ſoli Deo poteſtatem condonandi illis relinquentes.

§. V.

Quemadmodum hoc ab incuſatione Nouatianiſmi *liberari poſſit.*

VERVMENIMVERO hæc ſophiſtica tantum argumentatio erat & falſa ſchiſmatis *Nouatiani* defenſio; quæ licet multos viros doctos deceperit magniſque implicauerit difficultatibus in explanandis multis antiquis canonibus, eosque compulerit rebus planis & perſpicuis peregrinum & coactum ſenſum dare, ne eumdem cum *Nouatiano* errorem fouere viderentur: fallacia tamen, recte formato controuerſiæ ſtatu rebusque luci propriæ expoſitis, facile diſcerni poteſt. Quæſtio inter eccleſiam & *Nouatianos* non erat, num communio nonnullis peccatoribus in hora mortis negari poſſet. In hoc enim vtrique conſentiebant, & praxis eccleſiæ in multis caſibus non minus ſeuera erat contra grauia quædam & atrocia vel multiplicata crimina, quam praxis *Nouatianorum*, quemadmodum ex hactenus dictis ſatis ſuperque liquet: Sed quæſtio erat de miniſteriali poteſtate abſoluendi, ſiue admittendi peccatores pœnitentes ad priſtinam pacem & communionem eccleſiæ, poſteaquam in grave aliquod flagitium poſt baptiſmum delapſi erant. *Nouatiani* confidenter ſtatuebant, eccleſiam non habere iſtiuſmodi miniſterialem poteſtatem clauium ſibi commiſſam; ſed omnes iſtiuſmodi peccatores in perpetuum a communione eius eſſe excludendos prohibendoſque; & ſi eorum vllos admitteret, communionem illius contagione eorum pollui ac fieri profanam. Atque ex hac ratione & fundamento ab eccleſia, tamquam infecta communione peccatorum, faciebant ſeceſſionem. Eccleſia ab altera parte ius ſuum tuebatur atque poteſtatem, quod vi clauium, a CHRISTO ſibi traditarum, poteſtatem haberet ſoluendi æque ac ligandi; recipiendi non minus pœnitentes in eccleſiam, ſi emendati eſſent, quam omnes fla-

πολλαὶ κατὰ τὰς γραφὰς εἰσὶν ἁμαρτίαι πρὸς θάνατον, δι' ἃς ὑμεῖς μὲν τοὺς κληρικοὺς, ἡμεῖς δὲ καὶ τοὺς λαϊκοὺς, ἀποκλείομεν, θεῷ μόνῳ τὴν συγχώρησιν αὐτῶν ἐπιτρέποντες.

gitio-

gitioſos homines, ob nota in publicum delicta, exturbandi. Et licet in extraordinariis quibuſdam caſibus, ſi vel crimina atrociora eſſent & copioſiora, vel hominum pœnitentia ob temporis penuriam non ſatis explorari poſſet; ſi in apoſtaſia ſua & animi obſtinatione perſiſterent, vſque dum mortis eis immineret periculum, homines e vita ſine reconciliatione & communione excedere pateretur; hoc tamen non faciebat, quaſi poteſtate deſtitueretur recipiendi peccatores in communionem ſuam, ſed quod magis expedire iudicaret, cenſuras ſuas in eos perpetuare, vt exemplo atque terrori eſſent aliis. Vt adeo, licet praxis eccleſiæ & *Nouatianorum* in quibuſdam caſibus eſſet eadem, principia tamen eorum diuerſa eſſent & longiſſime ab ſe inuicem remota. *Nouatiani* hanc poteſtatem eccleſiæ omnino abiudicabant, eique conflabant ſchiſma: Eccleſia iuſtam poteſtatem ſuam defendebat, eaque prudenter vtebatur, modo hac modo illa ratione, prout ad peccatorum beneficium & ædificationem omnium maxime facturum, pro ſapientia ſua iudicabat, non rumpens hanc ob rem vincula communionis inter rectores eccleſiæ, quamcumque viam ineundam crederent. Hoc eſt, quod præcipue contra *Nouatianos* [o] de admittendis & non admittendis adulteris obſeruat CYPRIANVS. *Apud anteceſſores noſtros*, inquit, *quidam de epiſcopis iſtic in prouincia noſtra dandam pacem mœchis non putauerunt, & in totum pœnitentiæ locum contra adulteria clauſerunt; non tamen e coëpiſcoporum ſuorum collegio receſſerunt, aut catholicæ eccleſiæ vnitatem vel duritiæ vel cenſuræ ſuæ obſtinatione ruperunt; vt quia apud alios adulteris pax dabatur, qui non dabat, de eccleſia ſepararetur. Manente concordiæ vinculo & perſeuerante catholicæ eccleſiæ indiuiduo ſacramento, actum ſuum diſponit & dirigit vnuſquiſque epiſcopus, rationem propoſiti ſui domino redditurus.* Ex quibus CYPRIANI verbis apparet, controuerſiam inter catholicos & *Nouatianos* non de nuda praxi fuiſſe, ſed de principiis & poteſtate eccleſiæ, in vſu & adminiſtratione clauium diſciplinæ. Quocirca licet eccleſia nonnumquam idem faceret, quod faciebant *Nouatiani*, dum nonnullis peccatoribus iam animam agentibus, communionem negabat, *No-*

(o) Cyprian. epiſt. LV. ad Antonian. p. 110. (p. 247. ſin. ſeq. edit. Fell. Amſtelod. MDCC.).

vatianiſmi tamen argui haud poterat, quia ex diuerſis rationibus & principiis agebat, & iuſta tantum poteſtate ſua prudenter vtebatur, ita vt cenſuras ſuas vel extenderet, vel contraheret, prout vniuerſæ communitati, vel vni cuidam eius membro, quam maxime expedire exiſtimabat. Atque hanc rationem viros doctos GABRIELEM ALBASPINAEVM [p], GVILIELMVM BEVEREGIVM [q], & IOANNEM BONAM [r] & alios inuenio reddidiſſe de hac, quæ videtur, difficultate in praxi eccleſiæ, quæ tot aliorum virorum ingenia torſit, quia non intellexerunt, in quo hæreſis *Nouatianorum* proprie ſita fuerit: dum alii quidem patres concilii *Illiberritani*, & qui ante illud vixerunt, manifeſto *Nouatianos* fuiſſe; alii eos ad reconciliationem, pacem & abſolutionem homines admiſiſſe, & ſolam eucharistiæ communionem in hora mortis eis negaſſe, opinati ſunt: quum tamen nihil eſſe poſſit clarius, quam quod eis non communionem tantum, quatenus euchariſtiam denotat, ſed omnem omnino miniſterialem reconciliationem, veniam, & regreſſum in fidelium ſocietatem denegarint.

§. VI.

Hæc ſeueritas poſterioribus ſæculis mitigata, priſtinæ praxis nulla habita ratione.

HAEC quidem ſeueritas in poſteriorum ſæculorum praxi mitigata eſt, haud vlla, ne minima quidem, habita antea vſitatæ conſuetudinis ratione: quod intelligerent, in libertate poſitum eſſe eccleſiæ, hanc diſciplinæ partem pro ſua ſapien-

(p) Albaſpin. obſeruat. lib. II. c. XXI. tot.

(q) Beuereg. not. ad can. VIII. concil. Nic. p. 68. Neque enim Nouatiani ea, quæ iis vulgo adſcribitur, opinione fuerunt, vt iſtis qui lapſi ſunt, aut grauiora delicta admiſerunt, nullam ſalutis a domino conſequendæ ſpem ſupereſſe exiſtimarent. Namque ipſi eos ad pœnitentiam agendam ſæpius hortari ſoliti fuerunt & admonere, vt ſe colligerent, & diuinam indulgentiam ſupplices implorarent. Sed hoc tantum iis perſuaſum erat, & prædictum, in eccleſiæ poteſtate non ſitum eſſe, vt quosuis poſt baptiſmum (quod vnicum pœnitentiæ genus ſtatuerunt) delinquentes ad fidelium communionem admitteret.

(r) Bon. rer. liturgic. lib. I. c. XVII. n. III. Quum Nouatiani perperam adſererent, non eſſe in eccleſia poteſtatem peccata poſt baptiſmum dimittendi, in quo, teſte Paciano, eorum hæreſis ſita erat, non quod ſimpliciter negarent lapſis pœnitentiam, cetera.

tia

tia & pro ratione temporum ac rerum ſtatu adminiſtrare; iudicantes tempora pacis a temporibus perſecutionis eſſe diuerſa, & temperationem quamdam hac in re fieri debere, quum plerique omnes chriſtianam religionem eſſent amplexi. Hinc poſteriora concilia non ita acriter horum antiquorum canonum executionem hac in parte vrgent, ſed omnibus pœnitentibus communionem in vitæ exitu indulgent, tametſi enuntiare non audeant, quem effectum abſolutio in eiuſmodi extrema neceſſitate habitura ſit. Canones bene multi hanc in rem reperiuntur. Suffecerit autem vnum tantum atque alterum ſpeciminis loco adducere. Concilium *Agathenſe* [s] verbis generalibus vtitur ſine exceptione: *Viaticum omnibus in morte poſitis non eſt negandum.* Concilium primum *Arauſicanum* [t] in eumdem ſenſum loquitur, nullam faciens diſtinctionem: *Qui recedunt de corpore, pœnitentia accepta, placuit, ſine reconciliatoria manus impoſitione communicare, quod morientis ſufficit conſolationi, ſecundum definitiones patrum, qui huiuſmodi communionem congruenter viaticum nominarunt. Quod ſi ſuperuixerint, ſtent in ordine pœnitentium, & oſtenſis neceſſariis pœnitentiæ fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manus impoſitione percipiant.* Concilium quartum *Carthaginenſe* [u] ita ſtatuit: *Qui pœnitentiam in infirmitate petit, ſi caſu, dum ad eum ſacerdos inuitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſin verſus fuerit, dent teſtimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam; & ſi continuas creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem, & ori eius infundatur euchariſtia.* Hoc cum regula congruit, in magna ſynodo *Nicæna* [x] data; *Si quis vita excedit, vltimo & maxime neceſſario viatico,* (hoc eſt euchariſtia, vt in fine huius canonis explicatur, vbi epiſcopus de pœnitentia eorum iudicare iubetur) *ne priuetur.* Ex hoc fundamento SYNESIVS [y] ait: *Nemo, quantum in me erit, eccleſiaſticis vinculis obſtrictus moriatur. Sin conualuerit, rurſus iiſdem*

(s) Concil. Agath. c. XV.

(t) Concil. Arauſic. I. c. III.

(u) Concil. Carthag. IV. c. LXXVI.

(x) Concil. Nicæn. c. XIII. *εἴ τις ἐξοδεύοι, τοῦ τελευταίου καὶ ἀναγκαιοτάτου ἐφοδίου μὴ ἀποστερεῖσθαι.*

(y) Syneſ. epiſt. LXVII. ad Theophil. p. 212. (p. 215. b. edit. Pariſ. MDCXXXIII.) *Μηδεὶς ἀποθάνοι δεδεμένος ἐμοί· ἀναλεύσθεις δὲ, πάλιν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὑπόδικος*

pœnis teneatur, atque a diuina humaniſſimaque anima tua (ad metropolitanum *Alexandrinum*, cui ſuberat, ſcribit) *indulgentiæ teſſeram exſpectet.* Et hoc ea confirmat, quæ de diuerſa eccleſiæ obſervatione, tempore perſecutionis & tempore pacis generatim dicit INNOCENTIVS [z]: *Obſeruatio prior durior: poſterior interueniente miſericordia, inclinatior.* Antiquis temporibus multis peccatoribus communio in extremo vitæ momento negabatur; Ipſius autem ætate pœnitentiam concedebant omnibus, eoſque ad communionem, ſi in infirmitate reſipiſcerent, admittebant. Tantummodo id non tam tutum eſſe credebant, quam legitimæ pœnitentiæ actionem, dum ſalui eſſent & incolumes: & propterea de eorum conditione nihil certi adfirmare audebant. Vetuſta quædam homilia ſub nomine AVGVSTINI circumfertur, in qua res hunc in modum traditur [a]: *Agens pœnitentiam & reconciliatus, quum ſanus eſt & poſtea bene viuens, ſecurus hinc exit. Agens pœnitentiam ad vltimum & reconciliatus, ſi ſecurus hinc exit, ego non ſum ſecurus. -- Pœnitentiam dare poſſum, ſecuritatem dare non poſſum. -- Numquid dico, damnabitur? Non dico. Sed dico etiam, liberabitur? Non. Et quid dicis mihi? Neſcio; non præſumo, non promitto, neſcio. Vis te de dubio liberare, vis quod incertum eſt, euadere? Age pœnitentiam dum ſanus es, & inuenerit te nouiſſimus dies, curre & reconcilieris: ſi ſic agis, ſecurus es. Quare ſecurus es? Quia egiſti pœnitentiam eo tempore, quo & peccare potuiſti. Si autem vis agere pœnitentiam ipſam, tunc quando peccare non potes, peccata te dimiſerunt, non tu illa.* Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, eccleſiam libertate ſua vſam eſſe in tractandis primi ordinis pœnitentibus, vt vel ſeueritatem adhiberet vel lenitatem, prout ad ſcopum diſciplinæ, hoc eſt, ad ſalutem & ædificationem peccatorum, facere iudicaret.

ἔστω, καὶ παρὰ τῆς θεοσεβείας σου, καὶ φιλανθρώπου ψυχῆς περιμενέτω τῆς συγγνώμης τὸ σύνθημα.

(z) Innocent. epiſt. III. ad Exuperium c. II. vid. ſupra §. IV. ſub litt. (n) pag. 165. in textu.

(a) Aug. homil. XLI. ex L. tom. X. p. 194. (p. 525 526. edit. Baſil. MDLXIX.)

§. VII.

§. VII.

Quænam epiſcopis indulta ſit libertas in imponenda pœnitentia, & exigenda apta ſatisfactione pro peccatis. Nonnullis peccatoribus bis pœnitentiam agere permiſſum.

EQVIDEM obſeruare poſſumus, magnam libertatem indultam fuiſſe epiſcopis, qui primarii diſciplinæ miniſtri erant, eam reddendi vel aſperiorem vel leniorem, prout illius exercitium præſcribere ipſis viſum fuerit. Quamquam enim peccatores generatim neceſſe habebant pœnitentiam ſuam eccleſiæ demonſtrare, ad ſatis ei faciendum ſibique ipſis acquirendum regreſſum; methodus tamen hoc faciendi non ita accurate præſcripta erat, ſed in epiſcoporum ſitum erat poteſtate, in modo eam peragendi aliquid addere vel ſubtrahere. Quare licet generalis mos eſſet, peccatoribus ſemel tantum publicam pœnitentiam dare in eccleſia, nonnulla tamen ſeuerioribus & priſcis temporibus exempla dantur peccatorum, qui ad hoc priuilegium bis fuerunt admiſſi. IRENAEVS [b] enim dicit, *Cerdonem* hæreticum ſæpe in eccleſiam veniſſe & exomologeſin feciſſe. Quod de repetita pœnitentiæ actione pro erroribus ſuis, per publicam eorum retractationem, intelligendum eſt. Idem de *Valentino* & *Marcione* hæreticis adfirmat TERTVLLIANVS [c], quod ſemel & iterum eiecti ſint eccleſia, ob inquietam eorum curioſitatem, qua fratres vitiarint, antequam in perpetuum diſcidium eruperint & venena doctrinarum ſuarum diſſeminauerint in populo. Et poſtea tamen *Marcionem* pœnitentiam confeſſum, & pacem eccleſiæ recepturum fuiſſe

(b) Iren. lib. III. c. IV. Κέρδων δὲ --- εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐλθὼν καὶ ἐξομολογούμενος, οὕτως διετέλεσε, ποτὲ μὲν λαθροδιδασκαλῶν, ποτὲ δὲ πάλιν ἐξομολογούμενος, ποτὲ δὲ ἐλεγχόμενος ἐφ' οἷς ἐδίδασκε κακῶς, καὶ ἀφιστάμενος τῆς τῶν ἀδελφῶν συνοδίας. *Cerdon autem --- ſæpe in eccleſiam veniens & exomologeſin faciens ſic conſummauit, modo quidem latenter docens, modo vero exomologeſin faciens, modo vero ab aliquibus traditus in his, quæ docebat male, & abſtentus eſt a religioſorum hominum conuentu.*

(c) Tertull. de præſcript. c. XXX. Ob inquietam ſemper eorum curioſitatem, qua fratres quoque vitiabant, ſemel & iterum eiecti --- nouiſſime in perpetuum diſcidium relegati, venena doctrinarum ſuarum diſſeminauerunt. Poſtmodum Marcion pœnitentiam confeſſus, quum conditioni datæ ſibi occurrit, ita pacem recepturus, ſi ceteros quoque, quos perditioni erudiſſet, eccleſiæ reſtitueret, morte præuentus eſt.

dicit

dicit ea conditione, ſi ceteros, quos perditioni erudiſſet, eccleſiæ reſtitueret; quod & eum facere voluiſſe, ſed morte fuiſſe præuentum. SOCRATES etiam de CHRYSOSTOMO [d] narrat, quod licet a ſynodo epiſcoporum ſemel duntaxat iis, qui poſt baptiſmum peccaſſent, conceſſa fuerit pœnitentia, ipſe pronuntiare non dubitauerit: *Licet millies pœnitentiam egeris, accede.* Ob quam doctrinam tum a familiaribus ſuis reprehenſum eſſe dicit, tum etiam a *Siſinnio, Nouatianorum* epiſcopo, qui librum aduerſus hoc dictum conſcripſerit, eumque ob id ipſum grauiter exagitarit. Poſtea concilium habitum eſt *Conſtantinopoli* an. CCCCXXVI vel CCCCXXVII. ſub alio quodam *Siſinnio* epiſcopo catholico, vno ex ſucceſſoribus CHRYSOSTOMI, contra hæreticos *Meſſalianos*, in quo decretum fuit, quod, quum ſæpius poſt actam pœnitentiam relapſi ſint, numquam poſtea ad pœnitentiam admitti debeant, ne ſi millies quidem pœnitentibus conſtitutas pœnas luituros ſe polliceantur. Epiſtola ſynodica PHOTIO [e] memoratur, ex qua diſcimus, relapſos hoc tempore ad ſecundam pœnitentiam admitti ſolitos, licet conſultum viſum fuerit, *Meſſalianis* hæreticis priuilegium illud in poſterum negare, eo quod toties eo abuſi eſſent.

§. VIII.

In epiſcoporum etiam poteſtate ſitum, terminum pœnitentiæ iuſta de cauſſa moderari.

ALIVD poteſtatis epiſcoporum hac in re exemplum erat

(d) Socrat. lib. VI. c. XXI. μιᾶς μετὰ τὸ βάπτισμα παρὰ τῆς συνόδυ τῶν ἐπισκόπων μετανοίας τοῖς ἐπταικόσι δοθείσης, αὐτὸς ἀπετόλμησεν εἰπεῖν, χιλιάκις μετανοήσας εἴσελθε· ἐφ' ᾗ διδασκαλίᾳ πολλοὶ μὲν καὶ τῶν γνωρίμων αὐτῦ κατέγνωσαν· μάλιστα δὲ Σισίννιος ὁ τῶν Ναυατιανῶν ἐπίσκοπος· ὃς καὶ λόγον ὑπεναντίον τῦ λεχθέντος συνέγραψεν, καὶ γενναίως αὐτῦ διὰ τῦτο κατέδραμεν.

(e) Phot. biblioth. col. LII. Ἐν ταύτῃ τῇ συνοδικῇ ἐπιστολῇ καὶ Νέων ἐπίσκοπος ἐξεφώνησεν, ὡς εἴ τις μετὰ τὸν ἀναθεματισμὸν φωραθείη τῷ χρόνῳ, ἢ διὰ ῥημάτων, ἢ διὰ πραγμάτων εἰς τὴν ὑποψίαν τῆς νόσυ ταύτης ἐμπίπτων, μηκέτι λοιπὸν αὐτὸν χώραν ἔχειν, μή δ' ἂν μυριάκις ἐπαγγίλλεται, τὴν τάξιν ἀναπληρῦν τῶν μετανοῦντων. *In ea ipſa ſynodica epiſtola Neon epiſcopus exclamauit, vt, ſi quis poſt anathematiſmum vllo tempore deprehenſus fuerit, re aut verbo, in ſuſpicionem malæ huius ſectæ incidiſſe, numquam poſtea locum teneat, ne ſi millies quidem pœnitentibus conſtitutas pœnas luiturum ſe polliceatur.*

libertas, quam ipſi canones eis concedebant, tempus pœnitentiæ moderandi & contrahendi, ſi quem inſigniorem ardorem & ſedulitatem in pœnitente quodam obſeruarent, quæ eorum indulgentiam & miſericordiam mereri poſſet. Patres *Nicæni*, tempus pœnitentiæ conſtituentes eis, qui in idololatriam inciderint, triennium inter audientes & decennium inter ſubſtratos explere debere dicunt, antequam ad communionem precum cum populo admittantur; & addunt [*f*]: *Quicumque autem metu & lacrimis & tolerantia & bonis operibus conuerſionem & opere & habitu oſtendunt, hi impleto auditionis tempore, quod præfinitum eſt, merito orationum communionem habebunt. Poſtmodum vero licebit epiſcopo aliquid humanius de his ſtatuere.* Simile decretum in concilio *Ancyrano* [*g*] inuenitur: *Statuimus, vt epiſcopi modo conuerſationis examinato, poteſtatem habeant vel humanius erga eos agendi, vel plus temporis adiiciendi. Ante omnia autem & præcedens vita, & quæ conſequuta eſt, examinetur, & ſic eis impertiatur humanitas.* BASILIVS [*h*] dicit, quod is, cui a Dei benignitate ligandi & ſolvendi credita eſt poteſtas, non minus poteſtatem habeat tempus pœnarum diminuendi, ſi ſummam eius, qui peccarit, confeſſionem videat & pœnitentiam. Et CHRYSOSTOMVS reſpondens quibuſdam, qui de diuturnitate pœnitentiæ querebantur, quod ad annum vnum, vel duo, vel tres extenderetur, dicit: *Temporis* [*i*] *moram non quæro ſed animæ correctionem.*

(*f*) Conc. Nic. can. XII. Ὅσοι μὲν γὰρ φόβῳ καὶ δάκρυσι, καὶ ὑπομονῇ, καὶ ἀγαθοεργίαις, τὴν ἐπιστροφὴν ἔργῳ καὶ ἐν σχήματι ἐπιδείκνυνται· οὗτοι πληρώσαντες τὸν χρόνον τὸν ὡρισμένον τῆς ἀκροάσεως, εἰκότως τῶν εὐχῶν κοινωνήσουσι, μετὰ τοῦ ἐξεῖναι τῷ ἐπισκόπῳ καὶ φιλανθρωπότερόν τι περὶ αὐτῶν βουλεύσασθαι.

(*g*) Concil. Ancyran. c. V. τοὺς δὲ ἐπισκόπους ἐξουσίαν ἔχειν τὸν τρόπον τῆς ἐπιστροφῆς δοκιμάσαντας φιλανθρωπεύεσθαι, ἢ πλείονα προστιθέναι χρόνον, πρὸ πάντων δὲ καὶ ὁ προάγων βίος, καὶ ὁ μετὰ ταῦτα, ἐξεταζέσθω καὶ οὕτως ἡ φιλανθρωπία ἐπιμετρείσθω.

(*h*) Baſil. can. LXXIV. ὁ πιστευθεὶς παρὰ τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας λύειν καὶ δεσμεῖν, εἰ φιλανθρωπότερος γένοιτο, τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἐξομολογήσεως ὁρῶν τοῦ ἡμαρτηκότος, εἰς τὸ ἐλαττῶσαι τὸν χρόνον τῶν ἐπιτιμίων, οὐκ ἔστι καταγνώσεως ἄξιος. κ. τ. λ. *Si is, cui a Dei benignitate ligandi & ſoluendi credita eſt poteſtas, videns ſummam eius, qui peccauit, confeſſionem, fiat clementior ad diminuendum pœnarum tempus, non erit dignus damnatione, &c.*

(*i*) Chryſoſt. homil. XIV. in 2 Cor. p. 84[illegible]. (p. 644. edit. Francof.) οὐ τοῦτο ζητῶ

Hoc itaque ſac demonſtres, ſintne compuncti, ſintne in melius mutati, & res tota confecta erit. Concilium *Ilerdenſe* [*k*] expreſſe ait: *Maneat in poteſtate pontificis, vel veraciter adflictos non diu ſuſpendere, vel deſidioſos prolixiore tempore ab eccleſiæ corpore ſegregare.* Et concilium *Chalcedonenſe* [*l*], omnes epiſcopos in ſua quemque eccleſia oſtendendæ in iſtiuſmodi pœnitentes humanitatis auctoritatem habere debere ſtatuit.

§. IX.

Et hæc vera & antiqua notio indulgentiæ.

ATQVE hoc eſt, quod veterum nonnulli vocarunt indulgentiam; quæ proinde non fuit poteſtas, vti quidem nunc venditatur, liberandi animas ex pœnis ignis purgatorii, per multa & magna merita, ſiue opera ſupererogationis, quæ ſcriptores eccleſiæ *Romanenſis* theſaurum eccleſiæ vocitant, cuius ſummus pontifex vnus ſolus adminiſtrator eſſe perhibetur: Sed antiquis temporibus indulgentia nihil erat amplius, quam hæc poteſtas, quam vnuſquiſque habebat epiſcopus, moderandi pœnas canonicas, quæ in decurſu pœnitentiæ infligebantur peccatoribus, ita vt ſi quem epiſcopus in pœnitentia præ aliis videret nauum & ſtrenuum, libertatem haberet tempus pœnitentiæ eius imminuendi, hoc eſt, ab exercitationibus pœnitentialibus aliquid relaxandi, eumque citius quam reliquos ad communionem admittendi. Hæc vera & antiqua notio indulgentiæ erat. Ita vero rem ſe habuiſſe, ex epiſtola quadam VIGILII epiſcopi *Romani* condiſcimus, qui ad certum ſcribens epiſcopum de iis, qui ſub pœnitentia erant conſtituti, eo quod ab *Arianis* rebaptizari ſe ſiuiſſent, *In æſtimatione*, inquit [*m*], *fraternitatis tuæ, aliorumque pontificum per ſuas diœceſes relinquatur, vt ſi qualitas & pœnitentis deuotio fuerit approbata, indulgentiæ quoque remedio ſit vicina.*

χρόνου πλῆθος, ἀλλὰ ψυχῆς διόρθωσιν· τοῦτο τοίνυν ἐπίδειξον, εἰ κατενύγησαν, ἢ μετεβάλλοντο, καὶ τὸ πᾶν γέγονεν.

(*k*) Concil. Ilerdenſ. can. V.

(*l*) Concil. Chalced. can. XVI. ὡρίσαμεν δὲ ἔχειν τὴν αὐθεντίαν τῆς ἐπ' αὐτοῖς φιλανθρωπίας τὸν κατὰ τόπον ἐπίσκοπον.
Vid. Martin. Bracar. capitula Græc. can. cap. LXXXI. Conuerſatio & fides pœnitentis compendiat tempus.

(*m*) Vigil. epiſt. II. ad Eleuther. cap. III.

§. X.

§. X.

Quæ nonnumquam ex deprecatione martyrum, vel ciuilis magiſtratus efflagitatu data.

ET hæc quidem interdum dabatur deprecantibus in carcere martyribus, cuius rei varia exempla habentur apud CYPRIANVM; interdum vero ciuili magiſtratu efflagitante. AVGVSTINVS enim narrat, quod vt epiſcopi pro reis deprecari ſoliti ſint in iudiciis ciuilibus, ita magiſtratus ciuiles interdum deprecati ſint pro pœnitentibus in iudiciis eccleſiaſticis. Et hoc quidem tamquam argumento vtitur ad certum magiſtratum, vt ad miſericordiam peccatori cuidam tribuendam eum inducat. *Si vobis fas eſt*, inquit [n], *eccleſiaſticam correptionem intercedendo mitigare, quomodo epiſcopus veſtro gladio non debet intercedere, quum illa exſeratur, vt, in quem exſeritur, bene viuat, iſte ne viuat?* Hoc igitur indulgentiarum genus non ad futuri mundi pœnas, ſed tantum ad mitigandas pœnas canonicas in hoc mundo, ſpectat. Quod ingenue agnoſcitur a GEORGIO CASSANDRO [o] & diuerſis aliis doctis eccleſiæ *Romanenſis* ſcriptoribus, quorum nonnulli, eo quod nimium liberaliter hoc con-

(n) Auguſt. epiſt. LIV. ad Macedonium, p. 93. (tom. II. opp. p. 243. c. ed. Baſil. MDLXIX.)

(o) Caſſand. conſultat. artic. XII. p. 103. (In oper. p. 949. edit. Pariſ. MDCXVI.) Ex hoc ritu canonicarum pœnarum, quæ publice pœnitentibus ad certi temporis præſcriptum imponebantur, natæ ſunt indulgentiæ. Fas enim erat epiſcopis, animaduerſa vel diligentia vel impotentia, & infirmitate pœnitentiæ, humanius & mitius cum illo agere, & de tempore illo & rigore pœnarum aliquid detrahere & imminuere: quæ pœnarum canonicarum imminutio & relaxatio, indulgentia dicebatur, quæ hodie ad priuatas quoque ſatisfactiones traducta eſt, & ab epiſcopis ad ſolum pontificem Romanum plenum indulgentiarum tribuendarum ius delatum, circa quarum vſum & praxin optimi quique correctionem & moderationem fieri deſiderarunt, vt quæ parum dextre tractata huius dilacerationis eccleſiæ præcipuam occaſionem dedere.

Ioan. Roffenſ. contr. Luther. art. XVIII. (pag. 314. edit. Argentin. MDXXIV.) Neque tam neceſſaria fuit ſiue purgatorii, ſeu indulgentiarum fides in primitiua eccleſia atque nunc eſt. Nam tunc vſque adeo caritas ardebat, vt paratiſſimi fuerint ſinguli pro Chriſto mortem oppetere. Rara fuerunt crimina, & ea, quæ contigerunt, magna fuerunt canonum feueritate vindicata. Nunc autem bona pars populi, magis chriſtianiſmum exueret, quam rigorem canonum pateretur, vt non abſque maxima ſancti ſpiritus

 ceſſe-

ceſſerunt, inquiſitorum *Romanorum* ſubiere cenſuras. Inter hos POLYDORVS VIRGILIVS in *indice expurgatorio* [p] poſitus eſt, quod vſum indulgentiarum non vltra ætatem GREGORII MAGNI referendum eſſe dixit: Et FRANCISCVS POLYGRANVS [q], quod de iure diuino quemlibet ſacerdotem poſſe dare indulgentias docuit; cum quibuſdam aliis iſtiuſmodi adſertis, quæ cum vera & antiqua notione indulgentiæ, prout iam explicata eſt, congruunt, conſiſtere autem non poſſunt cum iniquo ſummi pontificis ſtudio hanc poteſtatem ſibi ſoli vindicandi, vel vllis aliis innouationibus in hodierna *Romanenſium* praxi. Sed hæc obiter tantum. Reuertimur iam ad eccleſiam antiquam.

§. XI.

Epiſcopi etiam poteſtate præditi non minus naturam pœnæ aliquo modo mutandi, quam illius terminum.

VBI porro obſeruari meretur, epiſcopos poteſtatem ha-

diſpenſatione factum ſit, quod poſt tot annorum curricula purgatorii fides & indulgentiarum vſus ab orthodoxis generatim ſit receptus, cetera.

Polydor. Virgil. de inuentor. rerum lib. VIII. c. I. Gregorius certos dies conſtituit, quibus in præcipuis vrbis templis ſolemni ritu ſacrificaretur, ibique pro illo ſedando malo (peſte videlicet) oraretur ſuppliciter: ac vt populus generatim ſimul frequentior eo illis ſtatis diebus concurreret, propoſuit delictorum veniam ad id ſolemne accedentibus, conſtitutis ad ipſa templa ſacerdotibus, qui audirent volentes de peccatis ſuis confiteri, vt illi inde remiſſionem omnium delictorum conſequerentur. Quæ ſane conſuetudo vel hodie ſeruatur, vbicumque publica peccatorum venia promittitur. Et quia ſacerdos poteſtatem habet tam culpam quam pœnam tollendi, hinc factum videtur, vt talis venia delictorum vulgo appelletur indulgentia, id eſt, remiſſio culpæ & pœnæ.

Alphonſ. a Caſtro aduerſ. hæreſ. lib. VIII. pag. 572. (fol. CXLII. edit. Colon. MDXXXIX.) Tunc magis feruebat chriſtianorum caritas, vt parum eſſet opus indulgentiis, plures anhelabant ad martyrium, pauca erant hominum ſcelera, & ſi quod erat, grauiſſima canonum punitione emendabatur; heic in præſenti vita ſatis facere volebant, nihil volebant in futurum puniendum relinquere, quapropter non eſt mentio vlla indulgentiarum.

(p) Index libror. prohibitor. ex expurgand. p. 813. Madrit. MDCLXVII. (p. 182. edit. Argentorat. MDCIX.) In indice rerum illa delenda: Indulgentiæ quo tempore frequentari cœperint. Indulgentias delictorum quis primo propoſuerit, *del.* primo.

(q) Index expurg. p. 97. Salmur. MDCI. Ex Fr. Polygrani aſſertionibus quorundam eccleſiæ dogmatum fol. 68. deleatur gloſſa marginalis, quæ ait, de iure diuino quilibet ſacerdos poſſet dare indulgentias.

buiſſe

buiſſe tribuendi indulgentiam, non tantum contrahendo tempus pœnitentiæ præſcriptum, ſed aliquo etiam modo mutando vel imminuendo ipſius pœnæ naturam & qualitatem. Cuius rei planum documentum habemus in concilio *Ancyrano* [r], vbi canon aliquis legitur in hanc ſententiam: *Diaconi, qui immolauerint, honorem quidem habeant: ceſſare vero ab omni ſacro miniſterio, ſiue in pane ſiue in calice offerendo, vel prædicando. Quod ſi quidam epiſcoporum conſcii ſint laboris eorum & humilitatis & manſuetudinis, & voluerint eis aliquid amplius tribuere vel adimere, penes ipſos erit poteſtas.* Ex quibus videre eſt, magnam partem in tota hac materia epiſcopi arbitrio fuiſſe permiſſam, vt exercitium pœnitentiæ vel acueret vel mitigaret, tam ratione ipſarum pœnarum quam ratione temporis, prout pœnitentis peccatoris conditio & vitæ inſtitutum requirere videretur.

§. XII.

Quid veteres intelligant per legitimam pœnitentiam.

ET hoc nobis phraſin explanat, cuius apud antiquos auctores ac potiſſimum apud CYPRIANVM [s] & in concilio *Illiberritano* [t] frequens eſt mentio, vbi pœnitentes pœnitentiam legitimam, plenam & iuſtam agere iubentur. Nonnulli per hoc intelligunt, quod integrum pœnitentiæ tempus, per canones præſcriptum, explere debeant; alii, quod non tempus tantum explere, ſed per omnes gradus pœnitentiæ, tamquam lugentes, audientes, ſubſtrati & conſiſtentes ire debeant, ante-

(r) Concil. Ancyran. c. II. *διακόνους θύσαντας μετὰ δὲ ταῦτα ἀναπαλαίσαντας, τὴν μὲν ἄλλην τιμὴν ἔχειν, πεπαῦσθαι δὲ αὐτοὺς πάσης τῆς ἱερᾶς λειτουργίας, τῆς τε τοῦ ἄρτον ἢ ποτήριον ἀναφέρειν, ἢ κηρύσσειν· εἰ μέν τοι τινὲς τῶν ἐπισκόπων τούτοις συνίδοιεν κάματόν τινα ἢ ταπείνωσιν πρᾳότητος, καὶ ἐθέλοιεν πλεῖόν τι διδόναι ἢ ἀφαιρεῖν, ἐπ᾽ αὐτοῖς εἶναι τὴν ἐξουσίαν.*

(s) Cyprian. epiſt. LIV. al. LVII. ad Cornel. p. 116. (p. 252. edit. Fell. Amſtelod. MDCC.) Statueramus -- vt qui in perſecutionis infeſtatione ſupplantati ab aduerſario & lapſi fuiſſent & ſacrificiis ſe illicitis maculaſſent, agerent diu *pœnitentiam plenam* &c. Epiſt. LV. ad Antonian. p. 108. (p. 246. edit. cit.) Neque præiudicamus domino iudicaturo, quo minus, ſi *pœnitentiam plenam & iuſtam* peccatoris inuenerit, tunc ratum faciat, quod a nobis fuerit hic ſtatutum.

(t) Conc. Illiberritan. c. III. -- Placuit in fine eis præſtari communionem, acta tamen *legitima pœnitentia*. Can. V. Poſt quinquennii tempora, acta *legitima pœnitentia*, ad communionem placuit admitti. Vid. etiam can. XIV. LXXII. LXXVI.

 quam

quam in communionem recipiantur. Sed horum neutri genuinum ſenſum vetuſtæ huius locutionis capiunt, quæ nec tempus pœnitentiæ, nec pœnitentium ordinem reſpicit, ſed mentem & qualitates hominum, bona fide in pœnitentia agentium, verumque animi dolorem lacrimis, gemitibus, ieiuniis, eleemoſynis ſinceraque morum ſuorum reformatione declarantium. Quæ apta pœnitentis animi indicia ſunt, & talia, vt epiſcopum poſſint commouere, vt aliquam eis manſuetudinem & indulgentiam, tempus pœnitentiæ imminuendo, tribuat; quo non obſtante id iuſta & plena pœnitentia dici poteſt, quemadmodum recte obſeruat ALBASPINAEVS [u].

§. XIII.

Quid intelligatur per phraſin, Inter hiemantes orare.

ALIA adhuc phraſis in quibuſdam vetuſtis canonibus occurrit, quæ aliqua explicatione hoc loco indiget, quia ad veteris diſciplinæ ſeueritatem reſpicit, quam iam conſideramus. Concilium *Ancyranum* loquens de his, qui cum [x] beſtiis rem haberent, vel aliis ad idem flagitium committendum auctores eſſent, (vtpote ſpirituali lepra infecti alioſque contagione ſua inficientes) iubet eos *inter hiemantes orare*; quo ipſo extraordinaria quædam pœna denotatur, qualis autem, non facile ad definiendum eſt, quia viri docti de ſignificatu vocabuli χειμαζόμενοι non ſatis conſentiunt. Veteres canonum *Græcorum* interpretes plerumque id intelligunt de energumenis ſiue dæmoniacis, qui ab immundis ſpiritibus vexabantur, & quaſi per tempeſtatem ab eis agitabantur. DIONYSIVS EXIGVVS reddidit, *Qui ſpiritu periclitantur immundo.* Et ISIDORVS MERCATOR, *Qui tempeſtate iactantur, qui a nobis furioſi ſiue energumeni in-*

(u) Albaſpin. obſeruat. lib. II. c. XXX. tot. Item not. in can. III. concil. Illiberrit. Vt *pœnitentia* cenſeretur *legitima*, non ſatis erat explere tempus conſtitutum ab epiſcopo, vt volunt Garſias & Binius, ſed ea legitima vocabatur, quam bona fide ducebant pœnitentes, & cum domi, & in eccleſia noctu, & interdiu perpetuis ærumnis ſeſe exercerent, & lacrimis, fletibus & multis præterea ſignis animi dolorem clam & publice teſtarentur. Illegitima autem dicebatur, quando pœnitentes languidius eam ſubirent, & parum dolerent de peccatis, quamuis præſcriptum tempus explerent.

(x) Concil. Ancyr. c. XVII. τοὺς ἀλογευσαμένους καὶ λεπροὺς ὄντας, ἤτοι λεπρώσαντας, τούτους προσέταξεν ἡ ἁγία σύνοδος εἰς τοὺς χειμαζομένους εὔχεσθαι.

telli-

telliguntur. Et MARTINVS epiſcopus *Bracarenſis* in collectione canonum *Græcorum* [*y*] interpretatur *dæmonioſos.* Et hæc interpretatio quodam modo probabilis redditur ex eo, quod vocabulum χειμαζόμενοι a multis *Græcis* ſcriptoribus ita exponitur. In precatione pro vniuerſo eccleſiæ ſtatu & omnibus eius ordinibus, auctori *conſtitutionum* [*z*] memorata, petitio aliqua eſt ὑπὲρ τῶν χειμαζομένων ὑπὸ τοῦ ἀλλοτρίου pro illis, qui *ab alieno*, hoc eſt, malo ſpiritu, *iactantur.* Atque hoc ſenſu CYRILLVS ALEXANDRINVS [*a*] phraſin vſurpat pro illis, qui a malo ſpiritu erant obſeſſi. Sicut & vetuſti commentatores, MAXIMVS [*b*] in DIONYSIVM, & ALEXIVS ARISTINVS in canones [*c*] & recentiores *Græci* in *euchologio* [*d*] ſuo, in quo precatio habetur ὑπὲρ ἀσθενῶν χειμαζομένων ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων καὶ ἐπηρεαζόντων, *pro infirmis, a ſpiritibus immundis & obſidentibus iactatis.* Quorum ex teſtimoniorum fide GVILIELMVS BEVEREGIVS [*e*] concludit, quod orare inter χειμαζομένους ſiue hiemantes in ſynodo *Ancyrana* denotet orare inter energumenos, ſiue agitatos malis ſpiritibus. Atque ita OSIANDER in notis ad concilium *Ancyranum* [*f*] & DODWELLVS [*g*] in obſeruationibus ſuis in CYPRIANVM, qui vocabulum *clydomeni* in epiſtola quadam CYPRIANI corrupte tantum legi putat pro

(*y*) Martin. Bracar. collect. canon. can. LXXXII. Oportet tales inter *dæmonioſos* orare. al. ordinare.

(*z*) Conſtitut. lib. VIII. c. XII. circa finem. Ἔτι παρακαλοῦμέν σε καὶ ὑπὲρ τῶν κατηχουμένων τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὑπὲρ τῶν χειμαζομένων ὑπὸ τοῦ ἀλλοτρίου.

(*a*) Cyrill. in Ieſa. XIII. p. 544. χειμαζόμενοι ὑπὸ πνεύματος πονηροῦ.

(*b*) Maxim. in Dionyſ. hierarch. eccleſ. c. VI. (p. 393. edit. Antuerp. MDCXXXIV.) τῶν χειμαζομένων καὶ ἐνεργουμένων, *De iis qui a dæmone vexantur & adflantur.*

(*c*) Alex. Ariſtin. in can. XVII. concil. Ancyr. (ap. Beuereg. p. 394.) χειμαζόμενοι δέ εἰσι κατὰ τὸν μέγαν Διονύσιον, οἱ ὑπὸ πνεύματος πονηροῦ κατεχόμενοι, *Hybernantes ſunt ſecundum magnum Dionyſium, qui a ſpiritu prauo vexantur.*

(*d*) Euchlog. Goar. p. 724.

(*e*) Beuereg. not. in can. XI. concil. Nicæn. n. IV. p. 72. tot.

(*f*) Collect. canonum. Wittebergæ MDCXIV. 4to.

(*g*) Dodwell. diſſert. I. in Cyprian. p. 4. (p. 7. edit. Fell. Amſtelod. MDCC.) Propius ad MSS. fidem accedet, ſi (pro *clydomeni*) *clydonizomeni* legamus, & de *energumenis* ſiue *maniacis* intelligamus, qui *lymphatici Latinis*, χειμαζόμενοι *Græcis* quoque patribus audiunt. Idem enim valet primaria quoque ſignificatione χειμαζόμενοι quod κλυδωνιζόμενοι.

cly-

clydonizomeni, κλυδωνιζόμενοι, & idem valere dicit, quod χειμαζόμενοι, & de energumenis ſiue maniacis intelligi, qui *Latinis* dicantur *lymphatici*, quemadmodum e nonnullis locis AMPHILOCHII [*b*] & CHRYSOSTOMI oſtendit, qui coniecturam eius confirmant. Alii viri docti putant, χειμαζομένους ſiue *hiemantes* fuiſſe iſtiuſmodi pœnitentes, qui propter grauiora delicta non tantum communione eccleſiæ, ſed ipſo etiam atrio eccleſiæ eiecti & pœnitentiam ſub dio agere iuſſi ſint, vbi ſteterint omni aëris iniuriæ expoſiti. Hæc opinio ab ALBASPINAEO [*i*], BONA [*k*]

(*b*) Amphiloch. homil. de pœnitent. ap. Combeſiſ. p. 97. *προσερχόμενοι γὰρ τοῖς μάντεσι καὶ τοῖς* κλυδωνιζομένοις, *καὶ τοῖς μάγοις, καὶ φαρμάκοις, ἐξαιτοῦνται καὶ κατὰ ἀνθρώπων δαίμονας*, *Diuinos adeuntes & vates dæmonio plenos, magoſque & veneficos, etiam contra homines efflagitant dæmones.*

Chryſoſt. orat. I. ad Stagyrium tom. VI. edit. Sauil. p. 85. lin. 29. *σαυτὸν δὲ ἐν χαλεπωτάτῳ κλύδωνι χείμενον ἔτι* &c.

(*i*) Albaſpin. obſeruat. in can. XVII. concil. Ancyran. Qui ob grauia delicta, verbi gratia fornicationis aut adulterii, pœnitentiam agebant, aut eam petebant; certum eſt ſub quodam tectulo pro templi foribus eos ritus pœnitentiæ, & exomologeſim peregiſſe, id eſt, presbyteris aduolutos, caris Dei & martyribus adgeniculatos, veniam deprecatos eſſe, ceteros denique fratres, vt ſibi deprecatores eſſent, oraſſe: verum qui grauiora delicta, vt ſunt ea, quæ hiſce canonibus commemorantur, commiſerant, quique perpetuam agerent pœnitentiam, non ſolum ab eccleſia, ſed ab illo tectulo arcebantur, quos heic hiemantes vocari exiſtimo, & inter eos, hos impudicos leproſos orare iuberi: hiemantes autem dici videntur, vel quia ab hoc tectulo ſemoti, ſub dio orare & pœnitentiam agere cogerentur, vel certe quia in eccleſiæ portum numquam reciperentur, vt ait Balſamo.

(*k*) Bon. rer. liturgic. lib. I. cap. XVII. num. V. Synodus Ancyrana can. XVII. leproſos, & eos qui cum brutis rem habuerunt, inter hiemantes orare præcepit. At qui fuerint iſti, dubiæ quæſtionis eſt. Quidam putant fuiſſe arreptitios, quos S. Maximus in ſcholiis ad cap. VI. *eccleſ. hier.* ita vocari arbitratur, quod veluti tempeſtatibus agitati in continua quaſi hieme verſarentur. Horum vero ſententiam reprobat Zonaras in notis ad citatum canonem Ancyranum: *Sed qui ſint*, inquit, *haud facile dixerim.* Alii collocant eos in primo ordine pœnitentium, nullumque agnoſcunt diſcrimen inter hiemantes & lugentes. Quibuſdam magis placet hiemantium nomine illos intelligi, qui ſub dio extra omne eccleſiæ tectum manebant, cuiuſmodi erant maiori excommunicatione perculſi, ab eccleſia prorſus præciſi; quo etiam in loco, procul ſcilicet a porticu, iuſſi ſunt ſtare leproſi, ne ceteros inficerent; & qui cum brutis atque contra naturam luxuriabantur, quos monſtra, portenta & furias nuncupabant. Horum autem coniecturam ideo cenſeo probabiliorem, quod illi fauere videatur Tertullianus *lib. de pu-*

ct

et SVICERO [*l*] acceptatur & defenditur. Exſtat in TERTVLLIANO locus, qui hanc explicationem maxime probabilem reddit. Vbi enim de antiqua loquutus eſt diſciplina graduſque ac atrocitatem criminum diſtinxit, ſubiungit [*m*]: *Reliquas autem libidinum furias & in corpora & in ſexus vltra iura naturæ, non modo limine, verum omni eccleſiæ tecto ſubmouemus, quia non ſunt delicta, ſed monſtra.* Alterutra harum opinionum, vtpote quæ ambæ ſuas habent rationes probabiles, quibus nituntur, admitti poteſt. BALSAMONIS autem ſententia parum valet, qui hiemantes ad ſecundi ordinis pœnitentes refert, dictos audientes. Hoc autem non oſtendit maiorem aliquam ſeueritatem contra tam deteſtanda flagitia, dum eis communem cum reliquis pœnam adſignat. Si vero ſtatuamus, eorum reos aut inter arreptitios conſtitutos, aut eccleſia prorſus eiectos fuiſſe, ſeueritas eccleſiæ contra eos in propatulo eſt; quamob cauſſam id de induſtria hoc loco attigimus, vbi de antiquæ diſciplinæ rigore & ſeueritate loquuti ſumus, quæ res vltima eſt, digna conſiderationem in illius exercitio, dum homines vinculis excommunicationis deuincti & conſtricti tenebantur. Iam videamus oportet, quemadmodum hiſce vinculis, plena & legitima acta pœnitentia, ſolui conſueuerint. Et hoc ad negotium abſolutionis, ſiue ad methodum reſtituendi pœnitentes in eccleſiæ communionem, nos deducit; qua de re libro ſequenti.

---

dicitia, apud quem aliud eſt limine eccleſiæ, aliud toto tecto ſubmoneri. Vid. ſub litt. ſeq. (*m*) in textu.

(*l*) Suicer. theſaur. eccleſ. voce *χειμαζόμενοι*. Alii *χειμαζομένους* eos eſſe dicunt, *qui pro templi foribus, ſub dio, orare & pœnitentiam agere cogebantur*. Qui ob grauia delicta; vt eſt fornicatio, aut adulterium, pœnitentiam agebant, aut eam petebant, ſub quodam tecto pro templi foribus eos pœnitentiæ ritus & exomologeſin peragebant, id eſt, presbyteris aduoluebantur, caris Dei adgeniculabantur, veniam deprecabantur, ceteros denique fratres, vt ſibi deprecatores eſſent, orabat. Verum qui grauiora delicta, vt ſunt, quæ hoc canone commemorantur, commiſerant, quique perpetuam agerent pœnitentiam, non ſolum ab eccleſia, ſed ab illo etiam tecto arcebantur, qui heic *χειμαζόμενοι* videntur appellari. Tertulliani verba de pudicitia cap. IV. extremo: *Reliquas* &c. (vid. ſub litt. (*m*) in textu). Atque hæc veriſſima videtur eſſe ſententia.

(*m*) Tertull. de pudicit. c. IV.

LIBER DECIMVS NONVS

DE ABSOLVTIONE, SIVE RATIONE RESTITVENDI POENITENTES IN ECCLESIAE COMMVNIONEM.

CAPVT PRIMVM

DE NATVRA ABSOLVTIONIS ET DIVERSIS EIVS GENERIBVS; MAXIME DE EIS, QVAE AD POENITENTIALEM ECCLESIAE DISCIPLINAM RESPICIVNT.

§. I.

Omnis abſolutio eccleſiaſtica miniſterialis tantum, non abſoluta.

VIDIMVS hactenus diſciplinæ pœnitentialis exercitium in omnibus ſuis partibus, quatenus ad peccatores, vinculis excommunicationis conſtrictos, attinet; iam ſub alio adſpectu nobis conſiderandum illud eſt, quatenus abſolutionem eorum ab hiſce vinculis per poteſtatem clauium, & rationem reſtituendi pœnitentes in eccleſiæ communionem denotat, quando eorum pœnitentia erat completa. Et heic quidem primum omnium par eſt obſeruemus, veteres nullam niſi mere miniſterialem in hoc negotio ſibi arrogaſſe poteſtatem; abſoluta, ſuprema, non aliunde pendente & immutabili poteſtate ſoli Deo relicta. Cuius rei haud aliud documentum in præſenti adferri neceſſe eſt, quam hoc, Quod ſemper ex eo argumentum pro ſeruatoris noſtri diuinitate formarint, quod ſupremam peccata remittendi in terra habuerit poteſtatem. Quod argumentum nullum pondus habiturum erat, ſi homines æqualem cum ipſo partem in hac poteſtate haberent. Ita IRENAEVS contra quoſdam ſui temporis hæreticos argumentatur: *CHRISTVS*, inquiens [a], *peccata remittens, hominem quidem cura-*

(a) Iren. lib. V. c. XVII.

vit;

vit, ſemetipſum autem manifeſte oſtendit, quis eſſet. Si enim nemo poteſt remittere peccata, niſi ſolus Deus; remittebat autem hæc dominus, & curabat homines: manifeſtum eſt, quoniam ipſe erat verbum Dei, filius hominis factus, a patre poteſtatem remiſſionis peccatorum accipiens, quoniam homo & quoniam Deus, vt, quomodo homo compaſſus eſt nobis, tamquam Deus miſereatur noſtri, & remittat nobis debita noſtra, quæ factori noſtro debemus Deo. Idem argumentum a TERTVLLIANO vrgetur in libris contra *Marcionem* [b]; & a NOVATIANO [c] contra *Ebionitas;* & ab ATHANASIO [d] contra *Arianos.* BASILIVS [e] quoque illo vtitur tamquam validiſſimo telo aduer-

(b) Tertull. contr. Marcion. lib. IV. c. X. Quum iudæi ſolummodo hominem eius intuentes, nec dum & Deum certi, qua Dei quoque filium, merito retractarent, non poſſe hominem delicta dimittere, ſed Deum ſolum, cur non ſecundum intentionem eorum de homine eis reſpondit; Habere eum poteſtatem dimittendi delicta, quando & filium hominis nominans, hominem nominaret? niſi quia ideo ipſa voluit eos appellatione filii hominis ex inſtrumento Danielis percutere, vt oſtenderet eum & hominem, qui delicta dimitteret, illum ſcilicet ſolum filium hominis apud Danielis prophetiam, conſecutum iudicandi poteſtatem, ac per eam vtique & dimittendi delicta.

(c) Nouat. de trinit. c. XIII. Quod ſi, quum nullius ſit niſi Dei, peccata dimittere, idem Chriſtus peccata dimittit - - - merito Deus eſt Chriſtus.

(d) Athan. orat. III. contr. Arianos. (p. 590. a. edit. Pariſ. MDCXCVIII.) ἁμαρτίας ἤφιει, λέγων τῷ παραλυτικῷ, καὶ τῇ τὰς πόδας ἀλειψάσῃ γυναικί, ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι· καὶ νεκροὺς μὲν ἤγειρε -- καὶ ταῦτα ἐποίει, οὐ μέλλων, ἕως λάβῃ, ἀλλ' ἐξουσιαστὴς ὤν. *Peccata condonauit, quum paralytico & mulieri, quæ ipſius vnxit pedes, dixit: Remittuntur tibi peccata. Mortuis præterea vitam reddidit -- quæ quidem omnia effecit, non præſtolatus donec ea agendi acciperet poteſtatem, ſed vt huiuſmodi poteſtate iam præditus.* It. epiſt. de ſynodis (p. 763. edit. cit.) περὶ μὲν τοῦ Θεοῦ φησὶν ὁ Ἡσαΐας· τίς Θεός, ὥσπερ σύ, ἐξαίρων ἀνομίας, καὶ ὑπερβαίνων ἀδικίας, ὁ δὲ υἱὸς ἔλεγεν οἷς ἤθελεν, ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι, ὅτε καὶ τῶν ἰουδαίων γογγυζόντων, ἔργῳ τὴν ἄφεσιν ἐδείκνυε, λέγων τῷ παραλυτικῷ· ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. *De Deo quidem ait Eſaias:* Quis Deus, vt tu, tollens iniquitates, & ſuperans iniuſtitias? *Filius vero dicebat, quibus placuit ipſi:* Dimittuntur tibi peccata tua: *quo tempore iudæis murmurantibus, opere illam remiſſionem comprobauit, dicens paralytico:* Surge, tolle grabatum tuum & vade in domum tuam.

(e) Baſil. contr. Eunom. lib. V. (tom. I. p. 781. edit. Pariſ. MDCXXXVIII.) εἰ τοίνυν οὐδενός ἐστιν ἀφιέναι ἁμαρτίας, ὥσπερ οὐκ ἔστιν, εἰ μὴ μόνου Θεοῦ, ἀφίησι δὲ τὸ πνεῦμα ἅγιον διὰ τῶν ἀποστόλων· Θεὸς ἄρα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ. *Si ergo nullius eſt peccata dimittere, ſicut certe nullius eſt, niſi ſolius Dei: dimittit autem ſpiritus ſanctus*

 ſus

ſus *Eunomium*. Idem faciunt HILARIVS [*f*], CHRYSOSTOMVS [*g*], HIERONYMVS [*h*], VICTOR ANTIOCHENVS [*i*] & CYRILLVS ALEXANDRINVS [*k*], qui ex hoc loco commu-

per apoſtolos: Deus ergo ſpiritus ſanctus, & eiuſdem operationis cum patre & filio.

(*f*) Hilar. comment. in cap. VIII. in Matth. (p. 645. edit. Pariſ. MDCXCIII.) Mouet ſcribas remiſſum ab homine peccatum: hominem enim tantum in Ieſu Chriſto contuebantur. Et remiſſum eſt ab eo, quod lex laxare non poterat; fides enim ſola iuſtificat. Deinde murmurationem eorum dominus introſpicit, dicitque, facile eſſe filio hominis in terra peccata dimittere. Verum enim nemo poteſt dimittere peccata, niſi ſolus Deus: ergo qui remittit, Deus eſt. Quia nemo remittit niſi Deus, Deus in homine manens curationem homini præſtabat.

(*g*) Chryſoſt. homil. XXIX. al. XXX. in Matth. (p. 311. edit. Francof. MDCXCVII.) *ἐκεῖνοι μὲν ἔλεγον, ὅτι λύειν ἁμαρτήματα θεοῦ μόνου ἐστίν· οὗτος γὰρ οὐ λύει μόνον ἁμαρτήματα, ἀλλὰ καὶ πρὸ τούτου ἕτερόν τι ἐπιδείκνυται, ὃ θεοῦ μόνου ἦν, τὸ τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ ἀπόῤῥητα ἐκφέρειν. Illi murmurantes ſecum dicebant, peccatorum remiſſionem eſſe ſolius Dei. Ipſe vero non ſolum peccata dimiſit, ſed occulta etiam cordium, quæ noſſe ſolius Dei eſt, manifeſtauit.*

(*h*) Hieron. commentar. in Matth. IX. Legimus in propheta dicentem Deum: *Ego ſum, qui deleo iniquitates tuas.* Conſequenter ergo ſcribæ, quia hominem putabant & verba Dei non intelligebant, arguunt eum blaſphemiæ. Sed dominus videns cogitationes eorum, oſtendit ſe Deum, qui poſſit cordis occulta cognoſcere, & quodam modo tacens loquitur: Eadem maieſtate & potentia, qua cogitationes veſtras intueor, poſſum & hominibus peccata dimittere.

(*i*) Victor. in Marc. II. (tom. IV. biblioth. patr. pag. 374. h. edit. Lugdun. MDCLXXVII.) Quorſum ſeruator, ſignum patraturus, præmittit: *Vt autem ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata?* Haud alia de cauſſa iſtud facit, quam vt planum hinc fiat, diuinitatis vim, propter indiuiſam vtriuſque vnionem, in humanam quoque naturam ſeſe diffundere. cetera.

(*k*) Cyrill. theſaur. lib. XII. c. IV. Not. In editione Pariſ. MDCXXXVIII., quam ego habeo, & qua vſus quoque eſt Binghamus, hic theſaurus nec libros habet nec capita, adeoque falſa allegatio. Inueni autem locum commentar. in Ioann. c. XX, 23. lib. XII. c. I. p. 1101. qui huc referri poteſt. *Δοὺς δὲ τὸ πνεῦμα χριστὸς, ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφέωνται, φησίν· ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται· καίτοι μόνου τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος θεοῦ δυναμένου τε καὶ ἐξουσίαν ἔχοντος ἀπολύειν ἁμαρτίας τοὺς ἡμαρτηκότας· τίνι γὰρ ἂν καὶ προσήκοι τὸ χαρίζεσθαί τισι τὰ ἐφ' οἷσπερ ἂν ἁλοῖεν εἰς τὸν θεῖον πλημμελήσαντες νόμον, εἰ μὴ τῷ τὸν νόμον ὁρίσαντι; Chriſtus dans ſpiritum*, Quorum peccata remiſeritis, *inquit*, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt, *quamuis ſolus ſit ſecundum naturam Deus, & poteſtatem habeat peccatis reos abſoluendi. Cui enim præuaricatores legis peccatis ſoluere conuenit, niſi legis ipſius autori?*

ni

ni pro ſeruatoris noſtri diuinitate argumentantur, quod ſummam & abſolutam habuerit in terra peccata remittendi poteſtatem. Et AMBROSIVS [*l*] eodem argumento contra *Macedonianos*, ad probandam ſancti ſpiritus diuinitatem, vtitur. Non heic vllum ex hiſce teſtimoniis interpono, quia omnia rem eamdem loquuntur, & iam in medium producta ſunt a IACOBO VSSERIO [*m*] in excellenti libro, qui in omnium manibus eſt: In quo porro etiam oſtendit, quod veteres generatim in hoc adſerto conſentiant, neminem præter Deum peccata dimittere, abſoluta & ſuprema poteſtate, poſſe; adeoque poteſtatem abſolutionis in eccleſia pure miniſterialem eſſe & conſiſtere in iuſto exercitio & applicatione horum mediorum, quorum in legitimo vſu Deus amat peccata dimittere: vtens quidem ſeruorum ſuorum, tamquam diſpenſatorum myſteriorum ſuorum miniſterio, in externa eorum adminiſtratione; ipſe autem internam gratiam ſiue donum remiſſionis per ſpiritus ſui operationem ſolis digne recipientibus conferens. Hæc myſteria ſiue media gratiæ, quorum externa diſpenſatio ad eccleſiam pertinet, & quorum in recto vſu remiſſio peccatorum tribuitur, a veteribus plerumque ſub quinque reducuntur capita, eaque eſſe dicuntur: 1. Abſolutio ſiue magna indulgentia baptiſmi. 2. Abſolutio euchariſtiæ. 3. Abſolutio verbi & doctrinæ. 4. Abſolutio impoſitionis manuum & precum. 5. Abſolutio reconciliationis cum eccleſia & reſtitutionis in eius communionem per cenſurarum relaxationem. Duarum priorum vtraque dici poteſt abſolutio ſacramentalis, tertia abſolutio declaratiua, quarta abſolutio precatoria; quinta abſolutio iudicialis: ſingulæ autem auctoratitiæ, quatenus peraguntur ex miniſteriali auctoritate & mandato, quod *CHRISTVS* eccleſiæ ſuæ dedit,

(*l*) Ambroſ. de ſpirit. ſanct. lib. III. c. XIX. Peccata nemo condonat, niſi vnus Deus, quia æque ſcriptum eſt, *Quis poteſt, peccata donare, niſi ſolus Deus.* -- Videamus, vtrum peccata donet ſpiritus. Sed hic dubitari non poteſt, quum ipſe dominus dixerit: *Accipite ſpiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, donantur* &c.
Vid. Auguſtin. homil. XXIII. ex L. cap. VII. (tom. X. pag. 469. edit. Baſil. MDLXIX.) Tenete, quia homo non poteſt peccata dimittere. Illa quæ ſibi a Chriſto peccata dimitti credidit, Chriſtum non hominem tantum, ſed & Deum credidit.

(*m*) Vſher. *Anſwer to the Jeſuit's challenge* p. 79. &c.

ad reconciliandum homines Deo per iſtiuſmodi actuum & mediorum exercitium, quæ ad iſtum finem modo quodam ſubordinato & miniſteriali ex ipſius præſcripto perducunt.

§. II.

De magna abſolutione baptiſmi. Quod hæc in pœnitentiali diſciplina non fuerit adhibita hominibus ſemel baptizatis.

VERVM hæc abſolutionis genera vniuerſa non eiuſdem omnino momenti ſunt in diſciplina pœnitentiali. Quamuis enim baptiſmus ſemper pro vniuerſali abſolutione & magna indulgentia in eccleſiæ miniſterio haberetur; vtpote generalem peccatorum veniam cuilibet vero Chriſti membro conferens, quando primum in myſticum eius corpus per lauacrum regenerationis recipiebatur: hæc tamen in pœnitentiali eccleſiæ diſciplina locum nullum habebat. Nullus enim pœnitens communioni eccleſiæ vmquam reconciliabatur, (poſt aliquem lapſum, vel cenſuram, aut actam pro eo pœnitentiam) per ſecundum quemdam baptiſmum. Et tamen procuratores myſteriorum *CHRISTI* ſemper exiſtimabantur habere miniſterialem poteſtatem tribuendi remiſſionem peccatorum per adminiſtrationem baptiſmi: & quatenus adminiſtratio eius illis commiſſa erat, eatenus poteſtatem habebant ligandi vel ſoluendi; dignos in eccleſiam admittendi, vel indignos ab ea prohibendi; hoc eſt, miniſterialiter remittendi peccata hominum, admittendo eos ad baptiſmum; aut retinendi eorum peccata, illos ab eo prohibendo; ſecundum regulas a *CHRISTO* præſcriptas. Quo reſpectu veteres baptiſmum communiter appellant indulgentiam, vel remiſſionem peccatorum, vel ſacramentum remiſſionis, quemadmodum e concilio *Carthaginenſi* [n] ſub *Cypriano* habito, & ex concilio quodam *Romano* apud COTELERIVM [o], nec non ex AVGVSTINO [p], libro quodam ſuperiore [q], vbi de baptiſmo ex inſtituto loquuti ſumus, oſtendimus. Obſeruatione etiam dignum eſt, quod veteres hanc mi-

(n) Concil. Carthag. ap. Cyprian. n. X. p. 234. (p. 161. edit. Fell. Amſtel. MDCC.) Vid. lib. XI. c. I. §. II. volum. IV. p. 139.

(o) Concil. Roman. ap. Cotelec. in conſtitut. apoſtol. lib. III. c. IX. Vid. ibid.

(p) Auguſtin. de baptiſm. lib. V. c. XXI. ibid.

(q) Lib. XI. cap. I. §. II. vol. IV. p. 139.

niſte-

Digitized by Google

niſterialem poteſtatem remittendi peccata in baptiſmo ex eodem ſcripturæ ſacræ loco deriuent, quo poteſtas reliquarum abſolutionum omnium fundatur, nimirum Io. XX, 23. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Dicunt, hoc mandatum miniſtros *CHRISTI* exſequi tam adminiſtratione baptiſmi, quam reconciliatione pœnitentium, vel alio quocumque miniſterialis abſolutionis exercitio. CYPRIANVS ex hoc fundamento contra baptiſmum hæreticorum & ſchiſmaticorum argumentatur, quod baptiſmus, ab illis datus, non ſit beneficio recipientibus, quia non ſint ex eorum numero, quibus *CHRISTVS* negotium dederit remittendi peccata, vtpote non donati ſpiritu ſancto. *Quum in baptiſmo,* inquit [r], *vnicuique peccata ſua remittantur, probat & declarat in ſuo euangelio dominus, per eos ſolos poſſe peccata dimitti, qui habeant ſpiritum ſanctum. Poſt reſurrectionem enim diſcipulos ſuos mittens, loquitur ad eos & dicit: Sicut miſit me pater, & ego mitto vos. Hoc quum dixiſſet, inſufflauit & ait illis: Accipite ſpiritum ſanctum. Si cuius remiſeritis peccata, remittentur illi: ſi cuius tenueritis, tenebuntur. Quo in loco oſtendit, eum ſolum poſſe baptizare, qui habeat ſpiritum ſanctum.* Sic iterum in alia epiſtola [s]: *Manifeſtum eſt, vbi & per quos remiſſa peccatorum dari poſſit, quæ in baptiſmo ſcilicet datur. Nam Petro primum dominus poteſtatem iſtam dedit, vt id ſolueretur in cælis, quod ille ſoluiſſet in terris. Et poſt reſurrectionem quoque ad apoſtolos loquitur, dicens: Sicut miſit me pater, & ego mitto vos. Hoc quum dixiſſet, inſpirauit & ait illis: Accipite ſpiritum ſanctum: ſi cuius remiſeritis peccata, remittentur illi: ſi cuius tenueritis, tenebuntur. Vnde intelligimus, non niſi in eccleſia præpoſitis, & in euangelica lege ac dominica ordinatione fundatis licere baptizare, & remiſſam peccatorum dare.* FIRMILIANVS [t] eodem argumento cum CYPRIANO vtitur, ex iiſdem ſcripturæ locis probans, hæreticos non habere poteſtatem remittendi peccata in baptiſmo, quia non ſint

(r) Cyprian. epiſt. LXXVI. al. LXIX. ad Magnum, p. 185. (p. 297. edit. Amſtelod. MDCC.)

(s) Id. epiſt. LXXIII. ad Iubaian. p. 201. (p. 308. edit. cit.)

(t) Firmilian. epiſt. LXXV. ap. Cyprian. p. 225. (p. 324. edit. Amſtelod.) Qualis error ſit, & quanta ſit cæcitas eius, qui remiſſionem peccatorum dicit apud ſynagogas hæreticorum dari poſſe, nec permanet in fundamento vnius eccleſiæ, quum ſemel a Chriſto ſupra petram ſolidata eſt; hinc intel-

iii

in eccleſia, nec ex eorum cenſu, quibus *CHRISTVS* hoc negotium dedit. Neque vero CYPRIANVS tantum & FIRMILIANVS, poteſtatem remittendi peccata in baptiſmo ad miniſtros *CHRISTI* pertinere, ita adſeruerunt, ſed in vniuerſum omnes reliqui interpretes. CYRILLVS ALEXANDRINVS [u] hæc ſeruatoris noſtri verba: *Quorum peccata remiſeritis &c.* exponens, ait: *Remittunt peccata vel retinent, ſpiritu adſlati homines, duobus vt arbitror modis: Vel enim dignos ad baptiſmum vocant, vitæ nimirum grauitate & conſtantia fidei iam probatos homines, vel prohibent & a gratia diuina arcent eos, qui nondum digni ſunt. Vel alio quodam modo peccata remittunt ac retinent, nempe quum filios eccleſiæ peccantes corripiunt, vel pœnitentibus ignoſcunt, ſicuti Paulus nimirum fornicarium illum Corinthium in carnis interitum quidem tradidit, vt ſpiritus ſaluus fieret: ſed denuo ipſum complexus eſt, ne magnitudine doloris abſorberetur.* AMBROSIVS ſimiliter poteſtatem remittendi peccata adminiſtrationi baptiſmi non minus quam pœnitentiæ adſcribit. Atque ex hoc fundamento [w] *Nouatianos* rogat: *Cur baptizatis, ſi per hominem peccata dimitti non licet? In baptiſmo vtique remiſſio peccatorum omnium eſt. Quid intereſt, vtrum per pœnitentiam, an per lauacrum hoc ius ſibi datum ſacerdotes vendicent?* GAVDENTIVS [x] ait: *Ianua regni calorum non niſi hac ſacramentorum ſpiritualium claue reſeratur.* Conſequenter exiſtimet, oportet, quod quate-

ligi poteſt, quod ſoli Petro Chriſtus dixerit: *Quæcumque ligaueris &c.* & iterum in euangelio, quando in ſolos apoſtolos inſufflauit Chriſtus dicens, *Accipite ſpiritum ſanctum &c.* Poteſtas erga peccatorum remittendorum apoſtolis data eſt & eccleſiis, quas illi a Chriſto miſſi conſtituerunt, & epiſcopis, qui eis ordinatione vicaria ſucceſſerunt.

(u) Cyrill. lib. XII. in Ioan. XX, 23. (tom. IV. p. 1101.) *ἀφιᾶσι γε μὴν ἁμαρτίας, ἤτοι κατέχουσιν οἱ πνευματοφόροι, κατὰ δύο τρόπους, κατά γε διάνοιαν ἐμήν· ἢ γὰρ καλοῦσιν ἐπὶ τὸ βάπτισμα τοὺς, οἷς ἂν ἤδη καὶ τοῦτο τυχεῖν ὠφείλετο διὰ τὴν τοῦ βίου σεμνότητα, καὶ τὸ δεδοκιμασμένον εἰς πίστιν, ἢ διακωλύουσί τινας, καὶ τῆς θείας χάριτος ἐξείργουσιν ἔτι οὔπω τέως γεγονότας ἀξίους· ἢ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον ἀφιᾶσί τε καὶ κρατοῦσιν ἁμαρτίας, ἐπιτιμῶντες μὲν ἁμαρτάνουσι τοῖς τῆς ἐκκλησίας τέκνοις, μετανοοῦσι δὲ συγγινώσκοντες, καθάπερ ἀμέλει καὶ Παῦλος τὸν ἐν Κορίνθῳ πορνεύσαντα παρεδίδου μὲν εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ· προσίετο δὲ αὖθις, ἵνα μὴ τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ.*

(w) Ambroſ. de pœnit. lib. I. c. VIII. tom. I. p. 157. (tom. IV. p. 391. edit. Pariſ. MDCXLII.)

(x) Gaudent. tract. XVI. die ordinat. ſuæ Biblioth. patr. tom. II. p. 59. (tom. V. p. 968. ſ. ed. Lugdun. MDCLXXVII.)

nus

nus miniſtri ſunt ii, per quos ſacramentum baptiſmatis confertur, eatenus quoque ſint ii, per quos hominibus procuretur remiſſio peccatorum, quæ illi adnexa ſit. Quam ob cauſſam CHRYSOSTOMVS officium ſacerdotale magnopere extollit duplici reſpectu, quia ſacerdotes [y] condonandorum peccatorum facultatem habeant, non ſolum quum nos regenerent, ſed poſtea etiam: id eſt per baptiſmum æque ac pœnitentiam, quando homines primum admittunt in eccleſiam, aut eos poſt grande aliquod delictum eccleſiæ reconciliant. Huius autem rei mentionem facimus, non tam vt explanemus pœnitentialem eccleſiæ diſciplinam, (in qua abſolutio baptiſmalis nullum locum habebat) quam vt pauca quædam alia neceſſaria obſeruemus. Et 1.) quidem, quod abſolutio ſacerdotalis generatim multo extendatur vlterius, quam communiter quidem intelligitur. Nam vniuerſam tranſactionem baptiſmatis includit, in qua remiſſio peccatorum ſingulis veris *CHRISTI* membris miniſterialiter tribuitur, vbi primum in eccleſiam ipſius admittuntur. Vnde 2.) ſequitur, vt ſacerdotalis abſolutio non ſimpliciter requirat ſecretam ſiue auricularem priuatorum peccatorum confeſſionem; quandoquidem magna abſolutio baptiſmi plerumque dabatur ſine vlla priuata confeſſione. Adeoque auricularis confeſſionis neceſſitatem *Romanenſes* falſo vrgent ex his ſeruatoris noſtri verbis, *Quorumcumque remiſeritis peccata, remittuntur illis:* quaſi nulla eſſe poſſet abſolutio ſine confeſſione arcana; quum exploratum perſpectumque ſit, magnam illam baptiſmi abſolutionem (cuius poteſtas ex hoc ipſo loco a veteribus adſeritur) non requiſiſſe eiuſmodi confeſſionem arcanam. Hinc 3.) inferre nobis licet, poteſtatem cuiuſcumque abſolutionis ſacerdotalis eſſe tantum miniſterialem: quia adminiſtratio baptiſmi, (quæ maxime vniverſalis abſolutio eſt) quatenus homini in ea eſt negotium, non niſi miniſterialis eſt. Omne hominis in ea officium ac poteſtas eſt, tantummodo miniſtrare externam formam; interna autem poteſtas & gratia remiſſionis peccatorum proprie Dei eſt. Atque ita res ſe habet in reliquis abſolutionis generibus

(y) Chryſoſtom. de ſacerdot. lib. III. c. VI. (tom. IV. p. 32. edit. Francof.) Οὐ γὰρ ὅτ' ἂν ἡμᾶς ἀναγεννῶσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ μετὰ ταῦτα συγχωρεῖν ἔχουσιν ἐξουσίαν ἁμαρτήματα.

omnibus. Hinc licet abſolutio baptiſmalis non ſit pars diſciplinæ pœnitentialis, tamen ſi haſce res in ea obſeruamus, facilius veram indolem diſcernere poterimus reliquarum abſolutionum, quæ ad pœnitentialem eccleſiæ diſciplinam quodam modo referendæ ſunt.

§. III.

De abſolutione, data per euchariſtiam.

PRIMA harum (quam ſecundam in generali abſolutionum conſideratione dixerimus) erat abſolutio, quæ miniſterio euchariſtiæ dabatur. Hæc quodam modo ad pœnitentialem ſpectabat diſciplinam, ſed non omnino ad eam pertinebat. Nam omnibus baptizatis, qui numquam pœnitentiali diſciplinæ ſubmittebantur, æque dabatur ac iis, qui lapſi erant & communioni reſtituebantur. Et vtroque reſpectu vocabatur *τὸ τέλειον, perfectio*, ſiue conſummatio chriſtiani; ſiquidem nullum maius myſterium erat, cuius chriſtianus quiſque vulgaris particeps fieri poterat. Illis, qui numquam tam grauia crimina admittebant, quæ publicam requirerent pœnitentiam, abſolutio erat a leuioribus peccatis, quæ venialia dicebantur & peccata quotidianæ incurſionis: pœnitentibus vero, qui lapſi fuerant, abſolutio erat a grandibus illis peccatis, ob quæ cenſuram incurrerant. Hanc iſtiuſmodi generalem abſolutionem in vtroque caſu creditam fuiſſe, ex iis diſcimus, quæ de illa fuſe prædicant veteres, habito ſpecialiore reſpectu ad vim ſoluendi vincula excommunicationis. CYPRIANVS [z] in genere ait: *Epoto ſanguine domini & poculo ſalutari, exponitur memoria veteris hominis & fit oblinio conuerſationis priſtinæ ſæcularis; & mæſtum pectus ac triſte, quod prius peccatis angentibus premebatur, diuinæ indulgentiæ lætitia reſoluitur.* Quod autem ſpeciatim abſolutio credita fuerit, quæ ſoluat excommunicationis vincula, ſine vllo alio ritu ſiue cærimonia recipiendi pœnitentem in communionem eccleſiæ, ex decreto diſcimus, facto in concilio primo *Arauſicano* [a]: *Qui recedunt de corpore, accepta pœnitentia, placuit, ſine reconciliatoria manus impoſitione*, (quæ, vt mox videbimus, cærimonia erat, in publica pœnitentium reconciliatione co-

(z) Cyprian. epiſt. LXIII. ad Cæcilium p. 153. (p. 279. edit. Amſtel. MDCC.)
(a) Concil. Arauſic. I. can. III.

ram

ram altari adhiberi ſolita) *eos communicare, quod morientis ſufficit conſolationi*, (al. *reconciliationi*) *ſecundum definitiones patrum, qui huiuſmodi communionem*, (ſiue euchariſtiam, ſine impoſitione manuum ſumtam) *congruenter viaticum nominauerunt.* Concilium quartum *Carthaginenſe* duos canones habet eiuſdem argumenti. Prior [*b*] ait: *Is qui pœnitentiam in infirmitate petiit, --- ſi continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem & infundatur ori eius euchariſtia.* Et poſterior [*c*]: *Pœnitentes, qui in infirmitate viaticum euchariſtiæ acceperint, non ſe credant abſolutos ſine manus impoſitione, ſi ſuperuixerint.* Qui canon euchariſtiam, tamquam abſolutionem in ſe, pœnitentibus in infirmitate adiudicat, ſi quidem moriantur; hoc ſolum prouidens, vt, ſi conualuerint, pœnitentiam compleant, quod antea facere debuiſſent, & tum per manus impoſitionem publice ad altare reconcilientur. Interim ſi diem ſuum obeant, euchariſtiam ſufficientem eis abſolutionem eſſe, pronuntiat. Confirmatur hoc ipſum memorabili hiſtoria, quam ex epiſtola quadam DIONYSII epiſcopi *Alexandrini* de *Serapione* quodam ſene, qui inculpate vixerat, tandem vero perſecutionis tempore in idololatriam lapſus fuerat, narrat EVSEBIVS [*d*]. „Sæpenumero, inquit, veniam petie„rat; nec quiſquam ei attendebat, eo quod ſacrificaſſet. Idem „poſtea morbo correptus, vocis vſu ſenſuque omni carens „triduo permanſit. Quarto demum die paullulum recreatus, „nepotem ex filia ad ſe vocat: & quouſque tandem, inquit, „me detinetis, fili? Properate quæſo, & me quantocyus abſol„vite. Arceſſe mihi vnum ex presbyteris. Puer ad presbyte„rum cucurrit. Iam nox erat, presbyter autem ægrotabat. „Sed quoniam in mandatis dederam, vt morituris, ſi peterent, „& maxime ſi antea ſuppliciter poſtulaſſent, venia indulgere-

(*b*) Concil. Carth. IV. c. LXXVI.

(*c*) Ibid. can. LXXVIII.

(*d*) Euſeb. lib. VI. c. XLIV. *Σεραπίων τις ἦν παρ' ἡμῶν πιστὸς γέρων ἀμέμπτως μὲν τὸν πολὺν διαβιώσας χρόνον· ἐν δὲ τῷ πειρασμῷ πεσών· οὗτος πολλάκις ἐδεῖτο, καὶ οὐδεὶς προσεῖχεν αὐτῷ, καὶ γὰρ ἐτεθύκει· ἐν νόσῳ δὲ γενόμενος, τριῶν ἑξῆς ἡμερῶν ἄφωνος καὶ ἀναίσθητος διετέλεσε· βραχὺ δὲ ἀνασφήλας τῇ τετάρτῃ, προσεκαλέσατο τὸν θυγατριδοῦν· καὶ μέχρι τίνος φησὶν ὦ τέκνον με κατέχετε; δέομαι σπεύσατε, καί με θᾶττον ἀπολύσατε· τῶν πρεσβυτέρων μοι τινὰ κάλεσον· ἔδραμεν ὁ παῖς ἐπὶ τὸν πρεσβύτερον· νὺξ δὲ ἦν· κἀκεῖνος ἠσθένει· ἀφικέσθαι μὲν οὖν οὐκ ἐδυνήθη· ἐντολῆς δὲ ὑπ' ἐμοῦ δεδομένης τοὺς ἀπαλλαττομένους τοῦ βίου, εἰ δέοιντο, καὶ μάλιστα εἰ καὶ πρότερον ἱκε-*

tur,

„tur, quo bonæ ſpei pleni ex hac vita emigrarent; exiguam „euchariſtiæ partem puero tradidit, iubens vt in aqua intin„ctam ſeni in os inſtillaret. Redit igitur puer bucellam ad„ferens. Mox bucellam intinxit, & in os ſenis infudit. Qui „ea paullatim abſorpta, continuo animam efflauit„. Quam in rem ipſe DIONYSIVS hanc addit obſeruationem: „Annon „perſpicue apparet, eum reſeruatum fuiſſe, ac tantiſper in vi„ta permanſiſſe, quoad reconciliaretur, & deleto iam crimi„ne, pro multis, quæ geſſerat, bonis operibus a Chriſto agno„ſci poſſet & prædicari?„ Non eſt, quod præterea in hanc hiſtoriam animaduertamus, quum DIONYSIVS tam aperte ſignificet, quod euchariſtiam adminiſtrare hominibus, ſit eis abſolutionem, remiſſionem peccatorum, pacem & gratiam Chriſti impertire, ſi quidem ea digne recipientibus porrigatur. Et hinc eſt, quod miniſtri *CHRISTI*, tamquam legati eius, ſemper crediti ſint habere miniſterialem poteſtatem remittendi peccata, pœnitenteſque per hanc ſacramentalem abſolutionem *CHRISTO* reconciliandi.

§. IV.

De abſolutione declaratiua & effectiua per adminiſtrationem verbi & doctrinæ.

TERTIA abſolutio eſt abſolutio verbi & doctrinæ, quæ partim eſt declaratiua, partim operoſa & effectiua; & vſum habet tam in pœnitentiali diſciplina quam extra eam. Miniſtri enim *CHRISTI*, vtpote legati eius, mandatum habent & auctoritatem declarandi hominibus generatim & publice conditiones reconciliationis gratiæ & ſalutis. Atque hæc declaratio miniſterialiter etiam operoſa eſt in efficienda fide ac pœnitentia in hominum mentibus: quæ ſunt iſtæ conditiones ſalutis, quibus remiſſio obtinetur peccatorum. Nam fides eſt ex auditu, auditus autem per verbum Dei. Poteſtatem quoque habent declarandi hominibus ſpeciatim, quod ſint in ſtatu gratiæ

τεύξαντες τύχοιεν, ἀφίεσθαι, ἵν' εὐέλπιδες ἀπαλλάττωνται· βραχὺ τῆς εὐχαριστίας ἐπέδωκεν τῷ παιδαρίῳ, ἀποβρέξαι κελεύσας, καὶ τῷ πρεσβύτῃ κατὰ τοῦ στόματος ἐπιστάξαι· ἐπανῆκεν ὁ παῖς φέρων --- ἀπέβρεξεν ὁ παῖς, καὶ ἅμα τε ἐνέχεε τῷ στόματι καὶ μικρὸν ἐκεῖνος καταβροχθίσας, εὐθέως ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα· ἆρ' οὐκ ἐναργῶς διετηρήθη καὶ παρέμεινεν ἕως λυθῇ, καὶ τῆς ἁμαρτίας ἐξαλειφθείσης, ἐπὶ πολλοῖς οἷς ἔπραξε καλοῖς ὁμολογηθῆναι δυνηθῇ.

ac ſalutis, quando ex rectiſſimo, quod ab hominibus fieri poteſt, iudicio, neceſſarias ſalutis conditiones in illis animaduertunt atque diſcernunt. Hæc clauis eſt cognitionis, cuius beneficio hominibus portam adaperiunt cæli viamque vitæ æternæ, procurantes illis peccatorum remiſſionem & omnia fœderis euangelici beneficia. Hæc eſt, quæ homines primum in gratiam Dei introducit, de eaque eos facit certiores; & ſi iſto ſtatu per peccatum voluntarium exciderint, medium eſt, æque ac pars diſciplinæ pœnitentialis eccleſiæ, reducendi eos ad deperditum ſtatum & conditionem priſtinam. Quam ob cauſſam, vt ſupra vidimus, auditio ſiue ἀκρόασις, hoc eſt, venia audiendi verbum Dei, ſtatio ſemper erat in eccleſia, initium faciens reconciliandi eos Deo, & ad magnam illam & vltimam reconciliationem coram altari introducens. Atque hoc ſenſu veteres dicunt, *CHRISTVM* dediſſe diſcipulis ſuis poteſtatem remittendi peccata. *Funibus peccatorum ſuorum*, inquit HIERONYMVS [e], *vnuſquiſque conſtringitur: Quos funes atque vincula ſoluere poſſunt & apoſtoli, imitantes magiſtrum ſuum, qui eis dixerat: Quæcumque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo. Soluunt autem eos apoſtoli ſermone Dei & teſtimoniis ſcripturarum & exhortatione virtutum.* Similiter AMBROSIVS [f]: *Remittuntur peccata per Dei verbum, cuius Leuites interpres, & quidam exſecutor. -- Leuites igitur miniſter remiſſionis eſt. Clauis eſt*, inquit MAXIMVS TAVRINENSIS [g], *quæ & conſcientiam ad confeſſionem peccati aperit, & gratiam ad æternitatem myſterii ſalutaris includit.* Ita miniſtri homines Deo reconciliare & peccata remittere dicuntur, quia verbum reconciliationis illis commiſſum eſt.

§. V.

De precatoria abſolutione, per manus impoſitionem & preces data.

QVARTA aliqua abſolutio erat, quæ dabatur per preces, quæ pleriſque aliis abſolutionibus addi ſolebant. Nam baptiſmus pariter & euchariſtia in formula precum adminiſtrabatur, aut certe preces pro peccatorum venia obtinenda ſemper ad-

(e) Hieron. in Ieſai. XIV, 17.
(f) Ambroſ. de Abel & Cain lib. II. c. IV.
(g) Maxim. Taurin. hom. V. de natali Petri & Pauli p. 231.

debantur: atque ita magnam quoque & ſolemnem reconciliationem pœnitentium coram altari peragebant. Precibus autem communiter iungebant manuum impoſitionem, quæ cærimonia erat in omnibus religionis officiis vſitata. Per hanc homines primum ad ſtatum catechumenorum admittebantur, & per hanc inſtruebantur in præparatione ad baptiſmum. Per hanc homines confirmabantur in clauſula baptiſmatis, Per hanc ordines dabantur clericis, & benedictiones omni populo. ALBASPINAEVS obſeruat, quod in publicæ decurſu pœnitentiæ ad minimum quatuor manus impoſitiones vſurpatæ fuerint, antequam pœnitentes perfecte reconciliarentur & ad plenam reducerentur communionem, eaſque hoc ordine recenſet: *Prima manus impoſitio*, inquit [b], *quam pœnitentes ſortiebantur, erat ea, qua peragendæ pœnitentiæ copia facultaſque daretur. Secunda, quam in tertio gradu pœnitentiæ conſequebantur. Quum enim ſolemne miſſæ ſacrificium inſtaurabatur, certo in eccleſiæ loco aderant, iiſque in terram deiectis ante euangelii recitationem eiuſque expoſitionem, ſi priora ſecula reſpicias, epiſcopi manus imponebant, & ſuper eos certas precationum formulas pronuntiabant. Tertia erat ſimplex illa reconciliatio, quam a tertio gradu ad quartum diſcedentes impetrabant, qua corporis Chriſti myſtici communioni & ſocietati fidelium coniungebantur, omni adeo in re, ſi oblationem & euchariſtiam excipias. Quarta & vltima erat abſoluta reconciliatio, maxima & perfecta, qua digni, qui euchariſtiam ſumerent, oblationem præſentarent, eorumque participes fierent, reddebantur, quod vnum tantumque beneficium ſummi boni loco chriſtiani numerabant.* Iam licet precatio & impoſitio manus non haberetur abſolutio in hiſce caſibus omnibus, in quibuſdam tamen certe erat; CHRYSOSTOMVS enim loquens de multiplici poteſtate officii ſacerdotalis, & ratione expiandi peccata, dicit, ſacerdotes id facere non doctrinæ ſolum atque commonitionis, ſed etiam precum [i] præſidio: habere eos condonandorum nobis peccatorum facultatem, non ſolum

(b) Albaſpin. obſeruat. lib. II. c. XXXI.

(i) Chryſoſt. de ſacerdot. lib. III. c. VI. tom. IV. p. 35. (p. 32. edit. Francof.) *οἱ μὲν γὰρ εἰς ταύτην, οἱ δὲ εἰς ἐκείνην γεννῶσι· κἀκεῖνοι μὲν οὐδὲ τὸν σωματικὸν αὐτοῖς δύναιντο ἂν ἀμῦναι θάνατον, ἢ νόσον ἐπενεχθεῖσαν ἀποκρούσασθαι· οὗτοι δὲ καὶ κάμνουσαν καὶ ἀπόλλυσθαι μέλλουσαν τὴν ψυχὴν πολλάκις ἔσωσαν· τοῖς μὲν πρᾳοτέ-*

quum

quum nos regenerent, ſed poſtea etiam, citatque hanc in rem dictum illud *Iacobi* apoſtoli: *Infirmatur inter vos aliquis, acceſſat presbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine domini, & obſecratio fidei ſaluum reddet laborantem, & eriget eum dominus: & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei.* LEO pontifex *Romanus* eodem modo abſolutionem ſacerdotalem in precibus facit conſiſtere. *Multiplex miſericordia Dei*, inquit, *ita lapſibus ſubuenit humanis, vt non ſolum per baptiſmi gratiam, ſed etiam per pœnitentiæ medicinam ſpes vitæ reparetur æternæ, vt qui regenerationis donum violaſſent, proprio ſe iudicio condemnantes, ad remiſſionem criminum peruenirent, ſic diuinæ bonitatis præſidiis ordinatis, vt indulgentia Dei niſi ſupplicationibus* [k] *ſacerdotum nequeat obtineri.* Et paullo poſt: *Multum vtile ac neceſſarium eſt, vt peccatorum reatus ante vltimum diem ſacerdotali ſupplicatione ſoluatur.* Heic peccatorum remiſſio manifeſto adſcribitur ſupplicationi & precibus. AVGVSTINVS [l] per ſanctorum in eccleſia orationes peccatorum remiſſionem tam in baptiſmo quam in pœnitentia procurari docet. Ita enim argumentatur: *An forte per orationes ſanctorum ſpiritalium, qui ſunt in eccleſia, tamquam per columbæ celeberrimum gemitum, magnum geritur ſacramentum & occulta diſpenſatio miſericordiæ Dei, vt eorum etiam peccata ſoluantur, qui non per columbam ſed per accipitrem* (hoc eſt, non per bonos ſed malos) *baptizentur, ſi ad illud ſacramentum cum pace catholicæ vnitatis accedunt? Quod ſi ita eſt, cur non ergo per eorum orationes, quum quiſque ab hæreſi aut ſchiſmate ad*

ραν τὴν κόλασιν ἐργασάμενοι, τοὺς δὲ οὐδὲ παρὰ τὴν ἀρχὴν ἀφέντες ἐμπεσεῖν, οὐ τῷ διδάσκειν μόνον καὶ νουθετεῖν, ἀλλὰ καὶ τῷ δι' εὐχῶν βοηθεῖν· οὐ γὰρ ὅτ' ἂν ἡμᾶς ἀναγεννῶσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ μετὰ ταῦτα συγχωρεῖν ἔχουσιν ἐξουσίαν ἁμαρτήματα· ἀσθενεῖ γάρ τις, φησιν, ἐν ὑμῖν, προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους, κ.τ.λ. *Parentes nos in præſentem, ſacerdotes in vitam æternam generant. Atque illi certe ne corporalem quidem interitum a liberis amouri poſſunt, neque ingruentem morbum propulſare: quum hi laborantem ac morti iamiam propinquam animam itemtidem ſeruarint: aliis remiſſiorem pœnam reddentes, non doctrinæ ſolum atque commonitionis, ſed etiam precum præſidio: neque enim ſolum quum nos regenerant, ſed poſtea etiam condonandorum nobis peccatorum facultatem obtinent.* Infirmatur, *inquit*, inter vos aliquis &c.

(k) Leo epiſt. LXXXIX. al. LXXXXI. ad Theodor. (tom. III. concil. p. 1403.)

(l) Auguſtin. de baptiſm. lib. III. c. XVII. (tom. VII. opp. pag. 410. edit. Baſil. MDLXIX.)

pacem

pacem catholicam venit, eius peccata ſoluuntur? Addit paullo poſt [*m*]: *Remiſſam peccatorum non dabant* (raptores & auari), *quæ per orationes ſanctorum, id eſt columbæ gemitus datur, quicumque baptizet, ſi ad eius pacem pertinent illi, quibus datur.* Alio loco [*n*] *Donatiſtas* hortans, vt ad pacem reuertantur eccleſiæ, vbi per coniunctas duorum populorum preces remiſſionem peccatorum poſſint obtinere, ita loquitur: *Multum valet ad propitiandum Deum fraterna concordia. Si duobus ex vobis, ait dominus, conuenerit in terra, quicquid petieritis, fiet vobis. Si duobus hominibus, quanto magis duobus populis? Simul nos domino proſternamus, participamini nobiſcum vnitatem, participemur vobiſcum dolorem, & caritas cooperiat multitudinem peccatorum.* Hic rurſus peccatorum remiſſionem videmus adſcribi precibus. Atque ita CYPRIANVS id intelligit, quando lapſos in idololatriam ſic adloquitur [*o*]: *Rogamus vos, vt pro vobis Deum rogare poſſimus. Preces ipſas ad nos prius vertimus, quibus Deum pro vobis, vt miſereatur, oramus.* EVSEBIVS poſt CLEMENTEM ALEXANDRINVM notat, fuiſſe hanc methodum, qua *S. Ioannes* apoſtolus veniam obtinuerit cuidam adoleſcenti, qui pie in eccleſia educatus perditiſſimus latro, montibus occupatis, euaſerat. *Crebris orationibus*, inquit [*p*], *Deum deprecans non prius abſceſſit, quam illum eccleſiæ reſtituiſſet, magnumque ſinceræ pœnitentiæ exemplum & iteratæ regenerationis ingens documentum & conſpicuæ reſurrectionis tropæum omnibus oſtendiſſet.* Ita quoque TERTVLLIANVS, catholicæ eccleſiæ adhuc addictus, *CHRISTVM* repræſentat, tamquam deprecationem ſuam lacrimis eccleſiæ iungentem, eaque veniam pœnitentibus peccatoribus impetrantem. *Aequi illi*, (fratres chriſtiani) inquit [*q*], *quum ſuper te lacrimas agunt, CHRISTVS patitur, CHRISTVS patrem deprecatur. Facile impetratur ſemper, quod filius poſtulat.* Concilium primum *Arauſicanum* rationem præſcribens reconciliandi hæreticos, in

(*m*) Ibid. cap. XVIII.

(*n*) Auguſtin. de bapt. lib. II c. XIII.

(*o*) Cyprian. de lapſis p. 136. (p. 97. edit. Amſtel.)

(*p*) Euſeb. lib. III. c. XXIII. ex Clement. Alex. tract. Quis diues ſaluetur? *δαψιλέσι μὲν εὐχαῖς ἐξαιτούμενος -- οὐ πρότερον ἀπῆλθε ὥς φασι, πρὶν αὐτὸν ἀποκατέστησε τῇ ἐκκλησίᾳ· διδοὺς μέγα παράδειγμα μετανοίας ἀληθινῆς, καὶ μέγα γνώρισμα παλιγγενεσίας, τρόπαιον ἀναστάσεως βλεπομένης.*

(*q*) Tertull. de pœnit. c. X.

mor-

mortis diſcrimine poſitos, ſi catholici eſſe deſiderent, ait [r]: *Si deſit epiſcopus, a presbyteris cum chriſmate & benedictione conſignari placet.* Quæ benedictio idem erat atque impoſitio manuum & precatio. Nam vt impoſitio manuum per figuram ſemper inuoluebat precationem, cum impoſitione manuum, tamquam externo ſigno ſiue cærimonia precationi annexa: Ita hæ duæ coniunctim ſumtæ illud ſunt, quod veteres ſemper intelligunt per benedictionem. Vt adeo, quando concilium eos, qui in hæreſi baptizati ſint, eccleſiæ reconciliari ſiue abſolui iubet per benedictionem, manifeſtum ſit, preces intelligi, tamquam propria abſolutionis eorum media. Et idem eſt, quod in aliis canonibus [s] ſtatuitur, quod hæretici ſic baptizati in communionem recipi debeant cum chriſmate & manus impoſitione, hoc eſt, vnctione ad obſignandum confirmandumque eos cum ſpiritu, (qui in hæretico eorum baptiſmate defuerat;) & precibus cum manus impoſitione, ad dandam eis pacem & communionem eccleſiæ. De qua reconciliandi & abſoluendi pœnitentes hæreticos, extra eccleſiam baptizatos, ratione paullo diſtinctius diſſerendi occaſionem habebimus in poſterum. Heic tantum adiicimus teſtimonium AMBROSII [t], qui dicit, ſacerdotes mandatum exſequi datum a *CHRISTO* apoſtolis *Ioan.*

(r) Concil. Arauſican. c. II.

(s) Concil. Arelat. II. c. XVII. Bonoſiacos, quos baptizari in trinitate manifeſtum eſt, --- cum chriſmate & manus impoſitione recipi ſufficit.
Leo epiſt. XCII. ad Ruſtic. c. XVI. Per manus impoſitionem, inuocata virtute ſpiritus ſancti, quam ab hæreticis accipere non potuerunt, catholicis copulandi ſunt.
Vid. Siricium epiſt. I. ad Himerium cap. I. Quos nos cum Nouatianis aliisque hæreticis, ſicut eſt in ſynodo conſtitutum, per inuocationem ſolam ſeptiformis ſpiritus, epiſcopalis manus impoſitione, catholicorum conuentui ſociamus.
Innocent. epiſt. II. ad Victricium c. VIII. Vt venientes a Nouatianis vel Montenſibus, per manus tantum impoſitionem ſuſcipiantur. Id. epiſt. XVIII. ad Alexandr. c. III. Arianos præterea ceteraſque huiuſmodi peſtes, quia eorum laicos conuerſos ad dominum, ſub imagine pœnitentiæ ac ſancti ſpiritus ſanctificatione per manus impoſitionem ſuſcipimus &c. Id. epiſt. XXII. c. IV. Noſtræ lex eſt eccleſiæ, venientibus ab hæreticis, qui tamen illic baptizati ſint, per manus impoſitionem laicam tantum tribuere communionem &c.

(t) Ambroſ. de ſpirit. ſancto lib. III. c. XIX.

XX, 23. remittendi peccata, tamquam deprecatores. *Iſti* (homines) *rogant, diuinitas donat, humanum obſequium, ſed munificentia* (ſiue condonatio) *ſupernæ eſt poteſtatis.* Vt adeo, ſi hæc non vna ſola ratio eſt, per quam miniſtri Chriſti poteſtate donantur remittendi peccata, vt quidam de ipſis ſchiſmaticis definierunt; certe tamen aliqua ratio fuerit, & generatim quidem vſitata in eccleſia antiqua, quemadmodum ex adductis teſtimoniis euidenter apparet, & ex iis, quæ ſequentur, adhuc euidentius apparebit.

§. VI.

De iudiciali pœnitentium abſolutione, facta tandem per reſtitutionem in pacem & plenam communionem.

PRECES enim non mediocrem partem habebant in magna illa & vltima pœnitentium abſolutione, quando, exacta canonica pœnitentia ſua, ſolemniter coram altari reconciliabantur & in pacem ac perfectam communionem eccleſiæ recipiebantur. Heic celebratiſſima illa peccata remittendi & peccatores abſoluendi ratio erat, de qua tam multa in patrum & conciliorum leguntur monumentis, vbi de pœnitentiali diſciplina & abſolutione peccatorum loquuntur. Hoc eſt, quod generatim intelligitur per vetuſtas illas phraſes: *dare pœnitentibus pacem, reſtituere eos in communionem, reconciliare eccleſiæ, ſoluere eorum vincula, dare eis veniam & indulgentiam, remittere peccata*, qui tot diuerſi modi ſunt hanc vnam rem exprimendi, nempe ſolemnem rationem abſoluendi publicos pœnitentes & admittendi eos ad plenam communionem, poſtquam canonicam ſuam pœnitentiam legitime peregiſſent. Atque hæc reliquas abſolutionis methodos comprehendit, excepta illa abſolutionis baptiſmalis. Nam, vti antea obſeruauimus, nullus vmquam pœnitens, ſemel rite baptizatus, ad communionem per ſecundum aliquod baptiſma admittebatur: Sed abſolutionem habebant precum & impoſitionis manus, & abſolutionem euchariſtiæ, & declaratiuam abſolutionem verbi ac doctrinæ. Solemnes enim preces pro illis ad Deum, ad abſolutionem ab ipſo eis procurandam, fiebant; & ſolemnis manus impoſitio, ad ſignificandam eorum abſolutionem ipſis dabatur; ſtatimque illis euchariſtia porrigebatur, ad reſtituendum eos in communio-

nionem altaris; & tandem fiebat declaratio, quod iam denuo in ſocietate & pace eſſent eccleſiæ & in gratia cum Deo, quantum humana intelligentia de illis iudicare poſſet. Vnde nonnulli ex vetuſtis ſcriptoribus non niſi duo agnoſcunt abſolutionis genera, abſolutionem baptiſmalem, quæ omnem pœnitentialem diſciplinam antecedit; & hanc, qua publici pœnitentes communioni altaris reconciliantur; quia hæc poſterior reliqua abſolutionis genera omnia in diuerſis actibus & cærimoniis, in eius collatione vſitatis, comprehendit. Ita ſupra audiuimus CYRILLVM ALEXANDRINVM [u] in expoſitione horum verborum mandati, *Ioan.* XX, 23. *Quorum peccata remiſeritis, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt*, ediſſerentem: *Remittunt peccata vel retinent ſpiritu adflati homines duobus modis. Vel enim dignos ad baptiſmum vocant, vitæ nimirum grauitate & conſtantia fidei iam probatos homines, vel prohibent & a gratia diuina arcent eos, qui nondum digni ſunt. Vel alio quodam modo peccata remittunt ac retinent, nempe quum filios eccleſiæ peccantes corripiunt, vel pœnitentibus ignoſcunt.* Iam quum miniſtri Chriſti multa ratione apti & legitimi æſtimatores ſint *ἱκανότητος* hominum ad recipiendum baptiſmum pariter & euchariſtiam, magna vtique poteſtas & auctoritas data illis erat in vtroque hoc caſu examinandi hominum vitam & fidem, & iudicandi, quinam digni & quinam haud digni eſſent; vt hæc myſteria reciperent; adeoque & adminiſtrandi, vel non adminiſtrandi illis hæc ipſa, quæ media erant remiſſionem peccatorum digne recipientibus impertiendi; atque ita abſoluta quadam auctoritate iudiciali in externa harum rerum adminiſtratione prædíti erant, reſpectu habito ad externam communionem eccleſiæ, etſi non abſoluta auctoritate in conſcientiam reſpectu Dei, qui vnus ſolus, proprie loquendo, peccata remittere poteſt & abſoluere peccatorem. Sic duplici ratione in his rebus agebant; tamquam iudices reſpectu ſtatus animi hominum, ſub eorum cadentis cognitionem, an ad recipienda ſacramenta idonei eſſent; & reſpectu temporis ac opportunitatis, quando ad eorum participationem admitti illos expediret; habentes poteſtatem prorogandi vel contrahendi tempus, prout de negligentia vel indu-

(u) Cyrill. lib. XII. in Ioan. XX, 23. tom. IV. p. 1101. cit. §. II. ſub litt. (u) p. 192.

ſtria petentium eis conſtabat. Agebant autem ſolum tamquam deprecatores pro illis apud Deum in rebus, directe & proprie ad purificandam a peccatis conſcientiam pertinentibus, quæ non in hominum ſitæ ſunt poteſtate, ſed tantum modo quodam miniſteriali, ad faciendum ea, quæ tamquam media gratiæ conferre poſſunt ad abſolutionem & remiſſionem peccatorum obtinendam a Deo, in cuius ſolius manu abſoluta poteſtas eſt remittendi peccata. Hic verus ſtatus eſt quæſtionis, quæ ad diuerſa abſolutionis genera, in eccleſia veteri vſitata, attinet, ſpeciatim ad eam abſolutionem, quæ publicis pœnitentibus, quum in communionem reſtituerentur, impertiebatur; cuius rationem & cærimonias, cum aliis annexis circumſtantiis, iam paullo diſtinctius explanabimus.

LIBRI DECIMI NONI
CAPVT SECVNDVM
DE CONSVETVDINIBVS, RITIBVS ET CAERIMONIIS, IN PVBLICA PECCATORVM ABSOLVTIONE OLIM OBSERVATIS.

§. I.

Nulli peccatores antiquis temporibus ante exactam legitimam pœnitentiam abſoluti, niſi in extremo mortis periculo.

QVANDO peccatores legitimam exegerant pœnitentiam & diuerſos diſciplinæ gradus, diſtinctis pœnitentium in eccleſia ordinibus praſcriptos, compleuerant, ad plenam & perfectam communionem per magnam & vltimam reconciliatoriam abſolutionem admittebantur. Hæc autem priſcis temporibus nullis indulgebatur, antequam plenum pœnitentiæ tempus abſoluiſſent, niſi imminente morte res eorum deſperata ſuaderet, vt benignius tractarentur & aliqua eis tribueretur indulgentia, quam nihil niſi hæc extrema neceſſitas procurare eis poterat. Indulgentiæ tunc temporis non emebantur & vendebantur, vti proh pudor! in poſterioribus ſæculis. Multo minus nuda confeſſio ſufficiebat ad impetrandam alicui abſolutionem, antequam formalem & ſeriam pœnitentiam, ad ſatisfaciendum eccleſiæ, egiſſet. In *Audianis* hæreticis huius

rei

rei culpa erat, vti fidem nobis facit THEODORETVS [a]. Nam non tantum abſolutam ſibi arrogabant auctoritatem, perinde ac *Donatiſtæ*, condonandi peccata ex propria poteſtate; ſed remiſſionem etiam peccatorum tribuebant nude confeſſis, non requirentes vllos fructus pœnitentiæ, nec tempus ad eos manifeſtandos definientes, ſicut leges eccleſiæ numquam non præcipiebant. Erant etiam nonnulli presbyteri in eccleſia tempore CYPRIANI, qui gratificandi ſtudio vel turpis lucri cauſſa lapſos, nondum acta pœnitentia, ad communionem admittere præpoſtere properabant. Et martyres eorum artificiis ac fraudibus inducebantur, vt apud epiſcopos pro iſtiuſmodi peccatoribus deprecarentur, ab eiſque fere poſcerent & flagitarent, vt illos ſtatim in communionem reſtituerent. CYPRIANVS autem hanc temeritatem & abuſum, diuerſis ad clerum [b] & martyres & ipſam plebem datis epiſtolis, acriter perſtringebat, oſtendens iniquitatem & detrimentum huius praxeos; & inprimis narrans populo, quod hæc intempeſtiua in clericis indulgentia & facilitas ad dandam illis iſtiuſmodi præpoſteram pacem, re vera pacem non det ſed deſtruat; nec veram eis communionem tribuat, ſed tantum eorum impediat ſalutem. Similem animaduerſionem in eorum arrogantiam facit AMBROSIVS [c], qui eiuſmodi præpoſteram ſui reſtitutionem flagitabant. *Nonnulli*, inquit, *ideo poſcunt pœnitentiam, vt ſtatim ſibi reddi communionem velint. Hi non tam ſe ſoluere cupiunt,*

(a) Theodoret. de fabulis hæretic. lib. IV. c. XIII. (al. X.) *Οὗτοι ἄφεσιν ἁμαρτημάτων ποιεῖσθαι νεανιεύονται· διχῆ γὰρ τὰς ἱερὰς βίβλους μετὰ τῶν διελόντες, διαφερόντως γὰρ ταύτας νομίζουσιν ἀποκρύφους καὶ μυστικάς, καὶ στιχηδὸν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τεθεικότες, διαβαίνειν ἕκαστον μεταξὺ τούτων κελεύουσι, καὶ τὰ πλημμεληθέντα ὁμολογεῖν· εἶτα τοῖς ὡμολογηκόσι δωροῦνται τὴν ἄφεσιν, οὐ χρόνον ὁριζόμενοι εἰς μετάνοιαν, καθὰ κελεύουσιν οἱ τῆς ἐκκλησίας θεσμοί, ἀλλ' ἐξουσίᾳ ποιούμενοι τὴν συγχώρησιν. Hi peccatorum remiſſionem dare ſe iactant. Duas enim in partes libros ſacros cum adulterinis diuidentes (hos enim eximie arcanos & myſticos exiſtimant) & ordine hinc inde collocantes; inter hos iubent tranſire vnumquemque & peccata ſua confiteri: deinde confeſſis dant veniam, non tempus ad pœnitentiam definientes, ſicut eccleſiæ leges præcipiunt, ſed poteſtate condonantes.*

(b) Cyprian. epiſt. X. al. XVI. ad clerum tot. p. 37. (p. 194. ſeq. edit. Amſtelod. MDCC.) Epiſt. X. al. XV. ad martyres tot. p. 34. (p. 192 - 194. cit. edit.) It. de lapſis p. 123. (p. 92. 93.)

(c) Ambroſ. de pœnitent. lib. II. c. IX.

quam ſacerdotem ligare. Suam enim conſcientiam non exuunt, & ſacerdotis inluunt, cui præceptum eſt: Nolite ſanctum dare canibus, neque miſeritis margaritas veſtras ante porcos. Peccare igitur magnopere ſacerdotes, docet AMBROSIVS, ſi homines, qui nulla ediderint ſigna pœnitentiæ, ad communionem contra leges eccleſiæ admittant. Vnus quidem caſus erat, in quo homines priuatim reconciliari poterant, etiamſi nondum vniuerſum pœnitentiæ curſum confeciſſent; ſi nimirum magno & iam deſperato morbo decumberent. Verum hic caſus extraordinarius erat & vna ſola exceptio, quam regula vniuerſalis admittebat; priuataque tantum, non ſolemnis & publica erat reconciliatio. Quid? quod hoc ipſo in caſu, vt ſupra [*] oſtendimus, canones prouiderint, vt ſi æger conualeſceret, id quod de pœnitentia ſua reliqui fecerat, in curſu, publicis pœnitentibus conſtituto, perficeret, antequam ſolemniter coram altari reconciliaretur. Vt adeo mos abſoluendi peccatores, qui integri ſunt & ſani, ante actam pœnitentiam, non tantum pro nouitio invento, ſed grandi quoque abuſu & corruptione veteris diſciplinæ, poſteriorum ſæculorum deprauationi originem ſuam debente, habendus ſit.

§. II.

Pœnitentes publice reconciliati in cilicio coram altari.

QVOD ad modum antiquæ reconciliationis attinet, ita plerumque ſolebat peragi. Quando peccator pœnitentiæ ſuæ curſum confecerat, ad altare adducebatur eodem, quo pœnitentiam ſuam peregerat, habitu, hoc eſt, cilicio indutus, ibique ſub ſolemnibus precibus, lacrimis & impoſitione manus in plenam communionem recipiebatur. De cilicio mentio fit in concilio primo *Toletano* [d]; & locus reconciliationis altare eſſe dicitur, non tantum in iſthoc concilio, ſed in OPTATO [e] etiam, qui loquens ad *Donatiſtas* de eorum more reconciliandi pœnitentes (qui idem erat atque ille, qui in eccleſia

(*) Lib. XVIII. cap. IV. §. II. pag. 161.

(d) Concil. Tolet. I. c. II. Publicam pœnitentiam gerens ſub cilicio, diuino reconciliatus altario.

(e) Optat. lib. II. p. 57. (p. 52. edit. Pariſ. MDCLXXIX.) Inter vicina momenta, dum manus imponitis & delicta donatis, mox ad altare conuerſi, dominicam orationem prætermittere non poteſtis.

ca-

catholica obtinebat) dicit, quod eodem tempore, quo manus imponant peccatoribus eorumque donent delicta, ad altare conuerſi dominicam orationem recitent. Ita quoque HIERONYMVS [f] epiſcopum populo orationem indicere ait, ſi quem ſatanæ traditum altario reconciliet.

§. III.

Interdum adhuc ſolemnius ante apſidem.

IN quibuſdam tamen caſibus, ſi crimen ſolito eſſet notius atque cum vniuerſi populi ſcandalo patratum, is, a quo id admiſſum fuerat, exempli edendi cauſſa loco patentiore ante apſidem, in totius populi conſpectu, abſolutionem recipiebat. Hoc e quodam concilii tertii *Carthaginenſis* [g] canone diſcimus, qui in codice *Africano* interpoſitus ita decernit: *Cuiuſcumque pœnitentis publicum & vulgatiſſimum crimen eſt, quod vniuerſam eccleſiam commouerit, ante apſidem manus ei imponatur*, hoc eſt, abſoluatur. Inter viros quidem eruditos de huius canonis ſenſu non exacte conuenit. DV FRESNIVS [h], poſt BALSAMONEM & ZONARAM, apſidem pro veſtibulo eccleſiæ accipit; & ZONARAS eam manuum impoſitionem intelligi putat, qua pœnitentiæ agendæ copia facta ſit. ALBASPINAEVS [i] aſpidem idem cum ambone denotare cenſet, vbi tertii gradus pœnitentes, dicti ſubſtrati, in terram ſeſe abiicientes manus impoſitionem receperint; & ad hanc manus impoſitionem, ante dicto canoni me-

(f) Hieron. dialog. contr. Lucif. c. II. Sacerdos -- indicta in populum oratione, altario reconciliat.

(g) Concil. Carth. III. c. XXXII. Vid. Cod. Afric. c. XLIII. Οὑτινοσδήποτε δὲ μετανοοῦντος, εἰ πάνδημον καὶ τεθρυλλημένον ἐστὶ τὸ ἔγκλημα, τὸ σύμπασαν τὴν ἐκκλησίαν κινοῦν, πρὸ τῆς ἀψῖδος τούτῳ ἡ χεὶρ ἐπιτεθῇ.

(h) Du Freſne, commentar. in Paulum Silentiarium p. 537. Ita porro ἀψῖδα interpretatur Zonaras in can. XLVI. concil. Carthag. τὸ γὰρ πρὸ τῆς ἀψῖδος, πρὸ τοῦ προπυλαίου ἐστίν. Vnde quum in ſynodo III. Carthaginenſi can. XXXII. cauetur, vt iis, quorum crimina publica ſunt, ante apſidem manus imponatur; id videtur intelligendum de apſide narthecis, vbi conſiſtebant pœnitentes, non vero de abſida, ſeu concha altaris.

(i) Albaſpin. not. in concil. Carth. III. can. XXXII. Canonis huius veram hanc ſententiam eſſe cenſeo, ſi, vnde omnium fidelium exulcerantur animi, quod quidem omnium oculis pateat, peccatum crimenque atrociſſimum patratum ſit, omnino eſſe præcludum, vt a quo id admiſſum eſt, is præter communem aliorum conſuetudinem atque morem, ſupplicio quodam exquiſito, quod pro exemplo ſit, pœnas luat: ſed ita, vt ne tranſuerſum vnguem a

mora-

moratam, præcipue referendam eſſe exiſtimat, hoc tamen cum diſcrimine, quod, quum alii pœnitentes manus impoſitione retro ambonem purgarentur, hi publicorum & vulgatiſſimorum criminum rei, de quibus canon loquitur, ante apſidem in omnium oculis purgati ſint. Exiſtimat enim, vltimam abſolutionem eodem eis loco datam eſſe, & hunc verum ſenſum manus impoſitionis in hoc canone eſſe iudico.

§. IV.

Abſolutio ad altare ſemper data cum impoſitione manuum & precibus.

QVOQVOMODO autem hæc res ſe habuit, certum eſt, quicumque ſenſus huius canonis eſſe poteſt, quod magna & vltima publicorum peccatorum abſolutio ſemper peracta ſit in formula ſupplicatoria cum impoſitione manuum & precibus. Manifeſtum hoc eſt ex ante citatis OPTATI & HIERONYMI teſtimoniis. CYPRIANVS ſæpius hac de re loquitur, tamquam vſitata cum in publica tum priuata reconciliatione. *Pœnitentia*, inquit alicubi [k], *agitur iuſto tempore, & exomologeſis fit, inſpecta vita eius, qui agit pœnitentiam; nec ad communionem venire quis poteſt, niſi prius illi ab epiſcopo & clero manus fuerit impoſita.* Hoc aliis

præſcripto cærimoniarum, aut aſperitatum, quæ tertio gradu comprehenduntur, in terram ſeſe abiiciat, crebra illa manuum impoſitione ante apſidem purgetur, ceteraque precum ac purgationum genera non negligat, idque non illo protrito, aut vſitato, aut aliis tertii gradus pœnitentibus deſtinato, retro ambonem loco fiat, ſed ante apſidem: hoc eſt in patenti eccleſia, & in loco, vnde eiuſmodi pœnitentes eorumque purgationes ab omnibus conſpici poſſent. Omnibus quidem pœnitentibus tertii gradus manus crebro imponebantur, & purgabantur retro ambonem, qui locus eſt extra: ſed iuxta chorum, vt vocant: an vero ante apſidem idem ſit, ac retro ambonem, & hoc canone nihil aliud ſibi velint patres, niſi vt retro ambonem purgentur eiuſmodi grauia crimina (alibi enim, ſi ita viſum fuiſſet epiſcopo, poterat purgari) an vero ante apſidem, lectoris erit iudicium. Quæcumque tandem ſit huiuſce vocis, *ante apſidem*, ratio & ſignificatio, certum eſt, huiuſce canonis mentem eſſe, vt eorum grauiſſimorum criminum pœnitentia & purgatio in omnium oculis conſtituatur, exemplique cuiuſdam vim rationemque propoſiti ſubeat. Nec video, cur non ea ratione explicandus ſit canon ille, omiſſa illa & poſthabita tot diſſimilium explicatione mole ſuperuacanea.

(k) Cyprian. epiſt. XII. al. XVII. ad plebem p. 39. (p. 196. 197. edit. Amſtel.)

aliis in locis [*l*] repetit, & tum heic tum alibi de presbyteris ſuis quibuſdam queritur [*m*], quod contra hanc regulam pœnitentibus, nondum manu eis ab epiſcopo & cleris impoſita, dent euchariſtiam. Oſtendit etiam, priuatam reconciliationem pœnitentium, in mortis periculo conſtitutorum, in eumdem modum peragi: *Si incommodo aliquo*, inquit [*n*], *& infirmitatis periculo occupati fuerint, non exſpectata præſentia noſtra, apud presbyterum quemcumque præſentem, vel ſi presbyter repertus non fuerit, & vrgere exitus cœperit, apud diaconum quoque exomologeſin facere delicti ſui poſſunt, vt manu eis in pœnitentia impoſita veniant ad dominum cum pace.* Ex quibus videmus, eum non de intermedia manus impoſitione loqui, quæ crebro dabatur tertii ordinis pœnitentibus, dictis ſubſtratis, dum agerent pœnitentiam; ſed de vltima etiam manus impoſitione, quæ pœnitentibus, quum communioni eccleſiæ demum reconciliarentur, tribuebatur. Hanc multi canones idcirco vocant reconciliatoriam manus impoſitionem, vt ab omnibus reliquis, tam in pœnitentia quam extra pœnitentiam dari ſolitis, diſtinguant. Iſta conſuetudo dandi moribundis pœnitentibus reconciliationem per huiuſcemodi manus impoſitionem in *Africa* adhuc obtinuit tempore AVGVSTINI & concilii *Carthaginenſis* quarti. Hoc enim con-

(*l*) Cyprian. epiſt. X. al. XVI. p. 37. (p. 195.) Quum in minoribus peccatis agant peccatores pœnitentiam iuſto tempore, & ſecundum diſciplinæ ordinem ad exomologeſin veniant & per manus impoſitionem epiſcopi & cleri ius communicationis accipiant, nunc crudo tempore, perſecutione adhuc perſeuerante, nondum reſtituta eccleſiæ ipſius pace ad communicationem admittuntur, & offertur nomen eorum, & nondum pœnitentia acta, nondum exomologeſi facta, nondum manu eis ab epiſcopo & clero impoſita, euchariſtia illis datur &c.

(*m*) Vid. Cyprian. de lapſis p. 136. (p. 97.) Epiſt. XII. al. XVII. p. 39. (p. 197.) Epiſt. XI. al. XV. ad martyres p. 34. (p. 192. 193.)

(*n*) Cyprian. epiſt. XIII. al. XVIII. p. 40. (pag. 197. edit. Amſtel.) It. epiſt. XIV. al. XIX. p. 41. (p. 198.) Satis plene ſcripſiſſe me ad hanc rem proximis litteris ad vos factis credo, vt qui libellum a martyribus aeceperunt, & auxilio eorum adiuuari apud dominum in delictis ſuis poſſunt, ſi premi infirmitate aliqua & periculo cœperunt, exomologeſi facta, & manu eis a vobis in pœnitentia impoſita, cum pace a martyribus ſibi promiſſa ad dominum remittantur. Epiſt. XV. al. XX. p. 43. (p. 200.) mandaui vt -- ſi qui libello a martyribus accepto de ſæculo excederent, exomologeſi facta, & manu eis in pœnitentia impoſita, cum pace ſibi a martyribus promiſſa ad dominum remitterentur.

cilium ita decreuit [*o*]: *Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, accipiat pœnitentiam. Et ſi continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem & infundatur ori eius euchariſtia.* Aliis autem in locis ſola euchariſtia morti vicinis pœnitentibus dabatur, tamquam viaticum, ſi pœnitentiam, dum ſalui eſſent & incolumes, non omnino abſoluiſſent; & ſi conualeſcerent, pœnitentiam in cœpto curſu finire debebant; & ſi quando veræ pœnitentiæ ſigna per dignos fructus edidiſſent, publice in communionem recipiendi erant cum reconciliatoria manus impoſitione, quemadmodum hoc in caſu concilium *Arauſicanum* primum [*p*] definiuit. Iam licet nulla precum mentio in hoc genere reconciliationis facta ſit, ſemper tamen intelligenda eſt ſecundum AVGVSTINVM [*q*], quando ait: *Quid aliud eſt impoſitio manus niſi oratio ſuper hominem?* Vnde hæc ab ipſo [*r*] aliiſque ſcriptoribus clarius dicitur *oratio manus impoſitionis.* Cuius quædam formulæ pro pœnitentia & aliis benedictionibus in auctore *conſtitutionum apoſtolicarum* [*s*] videri poſſunt. Speciatim

(*o*) Concil. Carthagin. IV. c. LXXVI.

(*p*) Concil. Arauſic. I. c. III. Quod ſi ſuperuixerint, ſtent in ordine pœnitentium, vt oſtenſis neceſſariis pœnitentiæ fructibus, legitimam communionem reconciliatoria manus impoſitione recipiant. Vid. hunc canonem plenius citatum lib. XVIII. cap. IV. §. III. pag. 162. ſeqq.

(*q*) Auguſtin. de bapt. lib. III. c. XVI.

(*r*) Auguſtin. de peccator. meritis lib. II. c. XXVI. Neque vnius modi eſt ſanctificatio: nam & catechumenos ſecundum quemdam modum ſuum per ſignum Chriſti & *orationem manus impoſitionis* puto ſanctificari, cetera.
Clem. Alex pædagog. lib. III. c. XI. p. 291. edit. Oxon. *τίνι γὰρ ὁ πρεσβύτερος ἐπιτίθησι χεῖρα; τίνα δὲ εὐλογήσει; Cui enim manum imponit presbyter? Cui autem benedicet?*
Euſeb. hiſtor. lib. I. c. XIII. *ὃς καὶ αὐτὸς προσελθὼν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔπεσεν, εὐχάς τε διὰ χειρὸς λαβὼν ἐθεραπεύθη. Qui [Abdus] quum ſupplex ad Thaddæi veſtigia prouolutus eſſet, benedictionem ab eo per manus impoſitionem accipiens ſanatus eſt.* Lib. VII. c. II. *παλαιοῦ γέ τοι κεκρατηκότος ἔθους, ἐπὶ τῶν τοιούτων μόνῃ χρῆσθαι τῇ διὰ χειρῶν ἐπιθέσεως εὐχῇ. Quippe antiqua conſuetudo inualuerat, vt in eiuſmodi hominibus* (hæreticis ad eccleſiam redeuntibus) *ſola manuum impoſitio cum precationibus adhiberetur.*
Conſtit. apoſtol. lib. VIII. c. IX. *χειροθεσία καὶ εὐχὴ ὑπὲρ τῶν ἐν μετανοίᾳ. Impoſitio manuum & oratio pro pœnitentibus.*

(*s*) Conſtit. lib. VIII. c. IX. *παντοκράτορ θεὲ αἰώνιε, δέσποτα τῶν ὅλων, κτίστα καὶ πρύτανι τῶν πάντων· ὁ τὸν ἄνθρωπον κόσμου κόσμον ἀναδείξας διὰ Χριστοῦ, καὶ νόμον δοὺς αὐτῷ ἔμφυτον καὶ γραπτὸν, πρὸς τὸ ζῇν αὐτὸν ἐνθέσμως, ὡς λογικόν·*

de.

de reconciliandis pœnitentibus præcipitur, vt epiſcopus [t] eos recipiat in communionem cum manus impoſitione, & vniverſæ eccleſiæ pro eis precatione. Formula huius precationis in fine liturgiæ *S. Iacobi* exſtat vocaturque εὐχὴ ἱλασμοῦ, *oratio propitiationis*, quæ ad *CHRISTVM* dirigitur verbis ſequentibus: *Domine* [u] *Ieſu Chriſte, fili Dei viuentis, agne & paſtor; qui tollis peccata mundi, qui debita duobus debitoribus remiſiſti, & peccatrici mulieri remiſſionem peccatorum eius conceſſiſti, qui ſanitatem paralytico, cum*

καὶ ἁμαρτόντι ὑποθήκην δοὺς πρὸς μετάνοιαν τὴν σαυτοῦ ἀγαθότητα· ἔπιδε ἐπὶ τοὺς κεκλικότας σοι αὐχένα ψυχῆς, καὶ σώματος· ὅτι οὐ βούλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τὴν μετάνοιαν, ὥστε ἀποστρέψαι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς, καὶ ζῆν· ὁ Νινευιτῶν προσδεξάμενος τὴν μετάνοιαν· ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· ὁ τὸν υἱὸν προσδεξάμενος, τὸν καταφαγόντα τὸν βίον αὐτοῦ ἀσώτως, πατρικοῖς σπλάγχνοις, διὰ τὴν μετάνοιαν· αὐτὸς καὶ νῦν πρόσδεξαι τῶν ἱκετῶν σου τὴν μετάγνωσιν· ὅτι οὐκ ἔστιν, ὃς οὐχ ἁμαρτήσεταί σοι· ἐὰν γὰρ ἀνομίας παρατηρήσῃ, κύριε, κύριε, τίς ὑποστήσεται; ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἱλασμός ἐστι· καὶ ἀποκατάστησον αὐτοὺς τῇ ἁγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ, ἐν τῇ προτέρᾳ ἀξίᾳ καὶ τιμῇ, διὰ τοῦ χριστοῦ τοῦ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν. δι' οὗ σοι δόξα καὶ προσκύνησις, ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν· *Omnipotens Deus æterne, domine vniuerſorum, creator & rector cunctorum; qui hominem mundi mundum, ſiue ornamenti ornamentum effeciſti per Chriſtum, & legem ei dediſti innatam, & ſcriptam, vt legitime viueret, tamquam ratione præditus; quique ei, poſtquam peccauit, tribuiſti bonitatem tuam, incitamentum ad pœnitentiam: reſpice in eos, qui ceruicem animæ & corporis inclinauerunt tibi: quia non vis mortem peccatoris, ſed pœnitentiam, vt auertat ſe a via ſua mala & viuat. Qui Niuinitarum pœnitentiam recepiſti; qui vis omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire; qui paternis viſceribus ſuſcepiſti filium illum, bonorum ſuorum decoctorum prodigum ac luxurioſum, quod eum pœniteret facti: ipſe nunc quoque accipe ſupplicum tuorum pœnitentiam; quia non eſt, qui non peccet tibi: Si enim iniquitates obſeruaueris, domine, domine, quis ſuſtinebit? quoniam apud te propitiatio eſt; & reſtitue illos ſancta eccleſiæ tuæ, in priorem dignitatem ac honorem, per Chriſtum Deum ac ſaluatorem noſtrum; per quem tibi gloria & adoratio, in ſancto ſpiritu, in ſæcula, Amen.* Ibid. cap. XXXIX. Vid. lib. XIII. cap. X. §. VIII. volum. V. pag. 323. 324.

(t) Conſtitut. lib. II. c. XVIII. καὶ προσκλαύσαντα εἰσδέχου, πάσης τῆς ἐκκλησίας ὑπὲρ αὐτοῦ δεομένης, καὶ χειροθετήσας αὐτὸν ἔα λοιπὸν εἶναι ἐν τῷ ποιμνίῳ. *Et ingemeſcentem, vniuerſa precante pro eo eccleſia, recipe, manuque impoſita, permitte, vt deinceps cum grege maneat.*

(u) Liturg. Iacobi in biblioth. patr. Græc. Latin. tom. II. p. 23. Κύριε Ἰησοῦ χριστὲ υἱὲ τοῦ θεοῦ ζῶντος, ἀμνὲ καὶ ποιμὴν, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὁ τὰ δάνεια τοῖς δυσὶ χρεωφιλέταις χαρισάμενος, καὶ τῇ ἁμαρτωλῷ τὴν ἄφεσιν τῶν

remiſſione peccatorum eius largitus es: remitte, condona, ignoſce, Deus, peccata noſtra voluntaria & non voluntaria, quae prudentes & imprudentes perpetrauimus, quae per transgreſſionem & inobedientiam fecimus; quae ſpiritus tuus ſanctiſſimus melius nouit, quam nos ſerui tui: & ſi quid a mandatis tuis vt homines carnem geſtantes, & mundum hunc inhabitantes, vel a diabolo ſeducti aberrarunt ſiue dicto ſiue facto; vel in maledictionem inciderunt, aut peculiari anathemate irretiti ſunt, rogo & precor ineffabilem tuam benignitatem, vt verbo abſoluantur: & vt ipſis condones & iusiurandum, & peculiare anathema, ſecundum bonitatem tuam. Age, domine; exaudi orationem meam pro ſeruis tuis, & praetermitte, vt iniuriarum immemor, omnia eorum errata: ignoſce ipſis omne delictum & voluntarium & inuoluntarium; libera eos ab aeterno ſupplicio. Tu enim es, qui praecepiſti nobis, dicens; Quaecumque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata in caelis, & quaecumque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta in caelis; quoniam tu es Deus noſter, Deus, qui miſereri, ſeruare & dimittere peccata potes; ac te gloria decet, cum patre ſine principio & ſpiritu viuifico; nunc & ſemper, & in ſaecula ſaeculorum, Amen.

SIMILES formulae abſolutionis per preces adhuc in eccleſia *Graeca* in vſu ſunt, quomodo videre eſt in IACOBI GOAR [w] *euchologio*

ἁμαρτιῶν αὐτῆς δὸς, ὁ τὴν ἴασιν τῷ παραλυτικῷ δωρησάμενος, σὺν τῇ ἀφέσει τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ, ἄνες, ἄφες, συγχώρησον ὁ Θεὸς τὰ πλημμελήματα ἡμῶν τὰ ἑκούσια, τὰ ἀκούσια· τὰ ἐν γνώσει, τὰ ἐν ἀγνοίᾳ· τὰ ἐν παραβάσει καὶ παρακοῇ γενόμενα· ἃ οἶδε τὸ πνεῦμά σου τὸ πανάγιον ὑπὲρ τοὺς δούλους σου· καὶ εἴ τι τῶν ἐντολῶν σου ὡς ἄνθρωποι σάρκα φοροῦντες, καὶ τὸν κόσμον τοῦτον οἰκοῦντες, ἢ ἐκ τοῦ διαβόλου ἐπλανήθησαν, εἴτε ἐν λόγῳ, ἢ ἐν ἔργῳ· εἴτε ὑπὸ κατάραν ὑπέπεσαν, ἢ τῷ ἰδίῳ ἀναθέματι, παρακαλῶ καὶ δέομαι τὴν ἄφατόν σου φιλανθρωπίαν, τῷ μὲν λόγῳ λυθῆναι· συγχωρηθῆναι δὲ αὐτοῖς καὶ τῷ ὅρκῳ καὶ τῷ ἰδίῳ ἀναθέματι κατὰ τὴν σὴν ἀγαθότητα· ναὶ δέσποτα κύριε εἰσάκουσον τῆς δεήσεώς μου ὑπὲρ τῶν δούλων σου, καὶ πάριδε ὡς ἀμνησίκακος τὰ ἐσφαλμένα αὐτῶν ἅπαντα· συγχώρησον αὐτοῖς πᾶν πλημμέλημα ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον· ἀπάλλαξον αὐτοὺς τῆς αἰωνίου κολάσεως· σὺ γὰρ εἶ ὁ ἐντειλάμενος ἡμῖν λέγων, ὅτι, ὅσα ἂν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, Θεὸς τοῦ ἐλεεῖν καὶ σώζειν καὶ ἀφιέναι ἁμαρτίας, δυνάμενος· καὶ πρέπει σοὶ ἡ δόξα σὺν τῷ ἀνάρχῳ πατρὶ, καὶ τῷ ζωοποιῷ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

(w) Goar. euchólog. p. 666. Εὐχὴ ἐπὶ τῶν ἐξ ἐπιτιμίων λυομένων· Εὔσπλαγχνε κύριε, ἀγαθὲ καὶ φιλάνθρωπε, ὁ διὰ τοὺς σοὺς οἰκτιρμοὺς ἐξαποστείλας τὸν μονογενῆ σου υἱὸν εἰς τὸν κόσμον, ἵνα διαῤῥήξῃ τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τῶν πλημμελημάτων, καὶ λύσῃ τὰ δεσμὰ τῶν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας πεπεδημένων, καὶ κηρύ-

logio

logio & in THOMAE SMITHI epiſtola de *Græcæ eccleſiæ ſtatu hodierno* [x].

ἔχη αἰχμαλώτους ἄφεσιν· σὺ δέσποτα καὶ τὸν δοῦλόν σου, τὸν δεῖνα, τῇ σῇ ἀγαθότητι ἐλευθέρωσον τοῦ ἐπικειμένου αὐτῷ δεσμοῦ, καὶ δώρησαι αὐτῷ ἀναμαρτήτως ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ προσιέναι τῇ σῇ μεγαλειότητι μετὰ παῤῥησίας καὶ καθαροῦ συνειδότος αἰτεῖν τὸ παρὰ σοῦ πλούσιον ἔλεος· Ὅτι ἐλεήμων καὶ φιλάνθρωπος θεὸς ὑπάρχεις, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν. *Benigne domine, bone & humane, qui propter miſerationes tuas in mundum vnigenitum filium tuum miſiſti, vt quod erat aduerſum nos chirographum peccati deleret, & conſtrictorum peccatis vincula dirumperet, & captiuis libertatem prædicaret: tu domine etiam ſeruum tuum N. impoſiti ei vinculi nexu tua bonitate libera, & vt ſine peccato omni tempore ad maieſtatem tuam accedat, & cum fiducia, & pura conſcientia, abundantem a te miſericordiam expoſcat, concede. Quia miſericors & hominum amator Deus exſiſtis, & tibi gloriam rependimus, patri & filio & ſancto ſpiritui: nunc & ſemper & in ſecula ſeculorum. Amen.*

(x) Smith's *Account* p. 181. (edit. Latin. Traiect. ad Rhen. MDCXCVIII. p. 122. 123.) Variatur abſolutionis formula, quæ pœnitentiarii arbitrio & diſcretioni relinqui videtur, quum res vna eademque ſit diuerſis loquendi modis exprimenda. Talis occurrit apud Chriſtophorum Angelum (c. XXII.) ſcriptorem non omnio in explicandis Græcæ eccleſiæ ritibus contemnendum, κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκεν ὁ χριστὸς τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ, εἰπών, ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκαν οἱ ἀπόστολοι τοῖς ἐπισκόποις, καὶ καθ' ἣν ἐξουσίαν ἔλαβον ἀπὸ τοῦ ἐπισκόπου μου, ἔσῃ συγκεχωρημένος ἀπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀμὴν, καὶ μετὰ τῶν δικαίων ἡ μερίς σου. *Secundum poteſtatem, quam Chriſtus dedit apoſtolis dicens, Quæcumque ſolueritis in terra, erunt quoque ſoluta in cælo, & ſecundum poteſtatem, quam apoſtoli dederunt epiſcopis; & ſecundum poteſtatem, quam ab epiſcopo meo ipſe accepi, eris venia donatus a patre & filio & ſpiritu ſancto, Amen: & cum iuſtis portio tua.* In precibus condonatoriis, quas exhibet euchologium, ἐπὶ μετανοούντων καὶ ἐξομολογουμένων, *ſuper pœnitentes & confeſſos* a ſacerdote recitandis, ita habetur, αὐτὸς δέσποτα ἄνες, ἄφες, συγχώρησον τὰς ἁμαρτίας, *Ipſe dominus relaxa, dimitte & condona peccata:* τοὺς δούλους σου λόγῳ λυθῆναι εὐδόκησον, *ſeruos tuos verbo abſolui beneuolus dignare;* item, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος θεὸς συγχώρησον, *vt bonus & miſericors Deus condona:* alias, αὐτὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν καὶ κύριος Ἰησοῦς χριστὸς συγχωρήσαι σοι πάντα, ὅσα νῦν ἐνώπιον αὐτοῦ τῇ ἐμῇ ἐλαχιστότητι ὡμολογήσω καὶ ὧν ἐπελάθου, *Ipſe ſaluator noſter & dominus Ieſus Chriſtus condonet tibi omnia, quæ nunc coram ipſo meæ tenuitati confeſſus es & quorum oblitus es:* alias, Αὐτὸς δέσποτα συγχώρησον καὶ τὸν δοῦλόν σου, ὃ ἐπὶ τοῖς ἰδίοις οἷς ἔπραξε πλημμελήμασι δι' ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου καὶ εὐτελοῦς, καὶ διαλλάγηθι καὶ ἕνωσον αὐτὸν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ, *Ipſe dominus condona ſeruo tuo propria, quæ commiſit peccata, per me indignum & humilem, & ipſi reconciliatus eſto, & ſanctæ eccleſiæ illum adiunge;* alias, αὐτὸς ὁ θεὸς συγχωρήσῃ σοι δι' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, *ipſe Deus per me peccato-*

IACOBVS VSSERIVS porro [y] ex ALCVINO, *veteri ordine Romano*, & quibuſdam *Romanis* cærimonialibus & pontificalibus oſtendit, quod eadem formula per multa ſæcula in *Latina* etiam eccleſia adhibita fuerit. Atque hoc confirmatur ex vetuſto miſſali *Latino* ab ILLYRICO & BONA cardinali [z] publicato, vbi abſolutio ſub titulo indulgentiæ habetur his verbis: *Qui mulieri peccatrici omnia peccata dimiſit lacrimanti, & latroni ad vnam confeſſionem clauſtra aperuit paradiſi, ipſe vos redemtionis ſuæ participes ab omni vinculo peccatorum abſoluat, & membra aliquatenus debilitata medicina miſericordiæ ſanata, corpori ſanctæ eccleſiæ, redeunte gratia, reſtituat, atque in perpetuum ſolidata cuſtodiat. Qui viuit & regnat, cetera.*

POTERANT aliæ etiam abſolutionis formulæ addi, ſed hæ abunde ſufficiunt ad oſtendendum, antiquis temporibus magnam & formalem publicorum pœnitentium abſolutionem ad altare per manus impoſitionem & preces fuiſſe peractam; illam quidem vt medium procurans, & hanc vt ritum declarantem eorum cum Deo & eccleſia reconciliationem.

§. V.

Abſolutio per formulam indicatiuam, Ego te abſoluo, *ante ſæculum duodecimum haud data.*

SI quæras, quando formula indicatiua abſolutionis, hoc eſt, formula, *Ego te abſoluo*, loco formulæ deprecatiuæ, *CHRISTVS abſoluat te*, primum in eccleſia adhiberi cœpta ſit: MORINVS [a] ſatis ſuperque demonſtrauit, nullum eius vſum fuiſſe ante ſæculum duodecimum, vel decimum tertium, non multo ante ætatem THOMAE AQVINATIS, qui ex primis fuit, qui pro ea ſcripſerunt. IACOBVS VSSERIVS, eruditus epiſcopus noſtras [b], nouitatem eius luculenter demonſtrauit ex ipſo AQVINATE. Hic enim dicit [c], fuiſſe ſuo tempore eruditum doctorem, qui reprehenderit formulam indicatiuam abſoluti-

rem condonet tibi. Et quandoque breuiſſime lingua vernacula, ἔς εἶσαι συγκεχωρημένος, *ſis condonatus.*

(y) Usher. *Anſw. to the Challenge*, p. 88.

(z) Bon. rer. liturgic. in appendice p. 763.

(a) Morin. de pœnitent. lib. VIII. c. VIII. IX. X. XI. XII. XIII.

(b) Usher. *Anſw. to the Jeſuit's Challenge*, p. 89.

(c) Aquin. opuſcul. XXII. de forma abſolutionis c. V. Addit etiam obiiciendo,

onis

onis, tunc a ſacerdotibus adhibitam: *Ego abſoluo te;* eamque tantum per modum deprecationis fieri voluerit; dicens, *Guillielmum Altiſſiodorenſem, Guilielmum Pariſienſem* & *Hugonem* cardinalem non ita ſenſiſſe; ſed etiam vix annos triginta elapſos eſſe, quum omnes hac forma deprecatoria vterentur: *Abſolutionem & remiſſionem tribuat tibi omnipotens Deus.* Hoc tempus mutationis ita exacte determinat, vt viri docti [*d*], qui iſtam formulam ſenſu quodam apte adhiberi poſſe concedunt, opinionem ſuam de eius nouitate, antecedentibus rationibus inducti, declarare non dubitent.

§. VI.

Quo ſenſu iſta formula admitti poſſit.

Si porro quæras, quo ſenſu indicatiua iſta abſolutionis formula admitti poſſit, reſpondetur, diuerſis modis eam admitti poſſe. 1. Vt actum iuriſdictionis, ab eis, quibus poteſtas commiſſa eſt publicos peccatores in communionem recipiendi ſoluendique vincula excommunicationis, quibus iudicialiter & formaliter per cenſuram eccleſiæ antea conſtricti erant. Hoc ſenſu non alienum eſt ab eo, qui clauem habet iuriſdictionis & poteſtatis relaxandi æque ac infligendi cenſuras eccleſiaſticas, indicatiua formula vti, dicendo, *Ego te abſoluo.* Nam hoc externus tantum poteſtatis eccleſiaſticæ actus eſt, qui ad externam tantum & viſibilem communionem reſpicit, non directe autem & proxime adficit conſcientiam. Vnde viri quidam docti non tantum illius vſum admittunt, ſed re ipſa etiam ita eam adhibitam eſſe ſentiunt in veteri [*e*] eccleſia. Exem-

quod vix triginta anni ſunt, quando omnes hac ſola forma vtebantur. *Abſolutionem* &c. Sed quomodo de omnibus poteſt teſtimonium perhibere, qui omnes non vidit? cetera.

(*d*) Vid. Fell. not. in Cyprian. de lapſis p. 136. (p. 97. edit. Amſtelod. MDCC.) Quamuis nunc temporis formula iudiciaria & poteſtatiua, *Ego te abſoluo*, quaſi tradita a Chriſto per apoſtolos feratur; ex aduerſo compertiſſimum habetur, per decem priora ſæcula in vſu minime receptam: immo ne adhuc in eccleſia Orientali inualuiſſe. Qua de re videantur, quæ diligenter congeſſit eruditiſſimus Morinus in opere de adminiſtr. ſacr. pœnit. lib. VIII. c. VIII. ſeqq. *Diſcours of the penitential diſcipline of the prim. church* chap. III. §. 4. Lond. 1614.

(*e*) Fell. in Cyprian. ibid. Notari poterit, in omni delicto duo ſpectanda occurrere, primo offenſam aduerſus Deum, de qua David pſalm. LI. *In te*,

pli

pli cauſſa, a *Zephyrino* epiſcopo *Romano*, cui TERTVLLIANVS (iam *Montaniſta* factus) crimini det [*f*], quod dixerit: *Ego & mœchiæ & fornicationis delicta pœnitentia functis dimitto*; intelligens, quod eos ad pacem & communionem eccleſiæ admiſerit, quod *Montaniſtæ* & poſt hos *Novatiani* nullo modo volebant fieri. 2. Hæc indicatiua formula, *Ego te abſoluo*, exponi poteſt nihil amplius denotare, quam declarationem voluntatis Dei erga pœnitentem peccatorem, quod ex optimo, quod de pœnitentia eius ferre ſacerdos poteſt, iudicio, eum coram Deo iudicet eſſe abſolutum, adeoque ipſum abſolutum pronunciet & declaret. Cuiuſmodi quid a veteris teſtamenti ſacerdotibus factum obſeruat HIERONYMVS: *De ſacerdotibus*, inquiens [*g*], *in Leuitico legimus, contaminatione contaminabit eum ſacerdos; non quod contaminationis auctor ſit, ſed quod oſtendat eum contaminatum, qui prius mundus plurimis videbatur.* Et alio loco [*h*] idem HIERONYMVS adhuc aptiorem facit obſeruationem hac de re, dum quoſdam ſui temporis epiſcopos & presbyteros acrius reprehendit, quod ſententiam mandati de remittendis peccatis non recte intelligentes ſibi iuſto plus arrogent in hoc negotio. *Iſtum locum (Matth. XVI)*, inquit, *epiſcopi & presbyteri non intelligentes, aliquid ſibi de Phariſæorum ſupercilio aſſumunt, vt vel damnent innocentes, vel*

in te ſolum peccaui, in cuius remedio precibus & reſipiſcentia vnice proficitur; iuxta illud D. Petri act. VIII, 22. ad Simonem Magum, *pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum:* ſecundo interuenire offenſam adverſus fratres, de qua D. Paulus 1 Cor. VIII, 3. *Peccantes in fratres, & percutientes conſcientiam eorum, &c.* Cui amoliendæ venia ab eccleſia ceu parte læſa, & illius nomine ab epiſcopo, qui eidem præeſt, omnino expetenda eſt, inde illud apoſtoli 2 Cor. II, 10. *Cui autem aliquid donaſtis, & ego: nam & ego quod donaui, ſi quid donaui, propter vos in perſona Chriſti.* Et quidem quantum ad forum exterius, ſiue offenſam aduerſus fratres, locum fortaſſis habere poterit illa auctoritatiua, quæ in Occidentali eccleſia inualuit, formula, qua & vſus fuiſſe videtur Zephyrinus Tertulliani ſæculo, *Ego mœchiæ & fornicationis debita pœnitentia functis dimitto*, lib. de pudic. c. I. Nec non illa confeſſorum epiſt. XL. ad Pam. num. XXVI. *Scias nos vniuerſis, de quibus apud te ratio conſtiterit, dediſſe pacem*, & epiſt. XXI. *vniuerſis pacem dimiſimus &c.*

(*f*) Tertull. de pudicit. c. I. Pontifex ſcilicet maximus, epiſcopus epiſcoporum, dicit, *Ego &c.*

(*g*) Hieron. lib. VII. in Ieſa. XXIII.

(*h*) Hieron. in Matth. XVI. tom. IX. p. 49.

ſoluere

ſoluere ſe noxios arbitrentur: quum apud Deum non ſententia ſacerdotum, ſed reorum vita quaeratur. Legimus in Leuitico de leproſis, vbi iubentur, vt oſtendant ſe ſacerdotibus, & ſi lepram habuerint, tunc a ſacerdote immundi fiant. Non quod ſacerdotes leproſos faciant & immundos, ſed quod habeant notitiam leproſi & non leproſi, & poſſint diſcernere, qui mundus, quiue immundus ſit. Quomodo ergo ibi leproſum ſacerdos mundum vel immundum facit, ſic & heic adligat vel ſoluit epiſcopus & presbyter, non eos qui inſontes ſunt vel noxii (faciens)*: ſed pro officio, quum peccatorum audierit varietates, ſcit, qui ligandus ſit, quiue ſoluendus.* Idem obſeruat magiſter ſententiarum PETRVS LOMBARDVS (ſequens ſententiam HIERONYMI) quando ait [*i*]: *In remittendis vel in retinendis culpis id iuris & officii habent euangelici ſacerdotes, quod olim habebant ſub lege legales in curandis leproſis. Hi ergo peccata dimittunt vel retinent, dum dimiſſa a Deo vel retenta indicant & oſtendunt. Ponunt etiam ſacerdotes nomen domini ſuper filiós Iſrael, ſed ipſe benedicit, vt dicit in Numeris* [*].

3. Indicatiua formula, *Ego te abſoluo*, adhiberi poteſt in quouis externo miniſterii actu, qui tamquam medium obtinendi a Deo remiſſionem peccatorum adhibetur: Exempli gratia, in adminiſtratione baptiſmi vel euchariſtiae. Sacerdos non minus dicere poteſt, *Abſoluo te*, quam, *Baptizo te*. Baptiſmus enim abſolutio eſt, vti antea vidimus. Verum tunc ſacerdotis partes hac in re tantum ſunt adminiſtrare externam formam; Deus autem eſt, qui internam dat gratiam, & qui ſpiritualiter baptizat peccatorum remiſſione. Verumtamen quum ſacerdos poteſtatem habeat externam formam adminiſtrandi, dicere poteſt, *Baptizo te*, vel *Lauo te aqua*. Qui lauandi actus externum a Deo praeſcriptum medium eſt conferendi nobis remiſſionem peccatorum, & internam ablutionem animarum noſtrarum in ſanguine *CHRISTI* per poteſtatem ſpiritus ſancti. Ita quoque in adminiſtratione euchariſtiae, ſacerdos dicere poteſt, *Do tibi corpus CHRISTI*, vel *Abſoluo te per corpus CHRISTI*; intellige, quod externum panis elementum ei adminiſtret, quod eſt ſacramentale corpus *CHRISTI*, adhiberi iuſſum tamquam medium, conferendi reale corpus *CHRISTI* omniaque

(*i*) Lombard. ſentent. lib. IV. diſtinct. XVIII. p. 334.
(*) Num. VI, 27.

eius beneficia, quorum vnum eſt abſolutio, ſiue peccatorum remiſſio, digne recipientibus impertita. Eccleſia noſtra vſum formulæ indicatiuæ in vniuerſis hiſce ſignificatibus non præſcripſit, niſi ſemel in officio ægroti, & illic quidem (ſecundum rationem ex HIERONYMO datam) ſcite poteſt exponi declaratio veniæ, peccatori indultæ, ad manifeſta ſinceræ pœnitentiæ ſigna, & optimum, quod de eius conditione miniſter eccleſiæ ferre poteſt, iudicium: vltra quod nemo progredi poteſt niſi καρδιογνώστης, ad quem ſolum fallendi neſcia & irreuocabilis ſententia abſolutionis pertinet. Sed hæc obiter tantum. Reuertimur iam ad praxin eccleſiæ antiquæ.

§. VII.

Cur chriſma ſeu vnctio manus impoſitioni in reconciliandis cum eccleſia certis hæreticis & ſchiſmaticis interdum addita ſit.

VBI obſeruare poſſumus, quod, præter communem reconciliandi pœnitentes cum eccleſia rationem, ſæpe peculiare aliquid in reconciliatione hæreticorum & ſchiſmaticorum fuerit. Sub triplici enim denominatione ſiue diſtinctione conſiderabantur. Vel enim tales erant, qui baptizati erant in eccleſia, & poſtea ab illa defecerant: Vel ſecundo tales, qui baptizati erant in hæreſi vel ſchiſmate, ſed ſub vſitata baptiſmi formula: vel denique tales, qui ab hæreticis vel ſchiſmaticis baptizati erant in tam corrupta forma, quæ veram ipſius rei naturam & eſſentiam deſtrueret, & baptiſmum omnino nullum redderet & irritum. Qui primi generis erant, eumdem in modum vti reliqui pœnitentes reconciliabantur, confitentes ſolum & eiurantes errores ſuos. Illi vero ſecundi generis, eo quod eis deeſſet verus baptiſmi effectus, hoc eſt, gratia ſiue vnctio ſpiritus ſancti, quam extra eccleſiam in hæreſi vel ſchiſmate habere non potuerant, non tantum cum manus impoſitione reconciliabantur, ſed cum ſancta etiam vnctione ſiue chriſmate illi addito, ad confirmandum eos & denotandum, quod ſpiritum ſanctum pacis, in reditu ſuo ad pacem & vnitatem eccleſiæ, recepiſſent. Et qui tertii erant generis, quia vero deſtituebantur baptiſmo, more gentilium recipiebantur, cum nouo baptiſmo, quia prior eorum, quem habere ſe venditabant, baptiſmus omnino nullus erat & vacuus. Hæc diſtin-

ctio

ctio erat, inter diuerſi generis hæreticos facta, & hæc vera fundamenta & rationes erant diuerſarum obſeruationum in diſciplina eccleſiæ in eorum reconciliatione & receptione. Duo poſteriora hæreticorum genera vix ſpectabantur tamquam proprie ſic dicti pœnitentes in eccleſia, ſed potius recipiebantur ſub imagine pœnitentiæ, ab eis agi ſolitæ, qui aliquando eccleſiæ membra fuerant; quemadmodum INNOCENTIVS pontifex *Romanus* in epiſtola quadam ſua docet; Vbi loquens de nonnullis, qui ab *Arianis* aliiſque ſectis, rectam baptiſmi formam retinentibus, baptizati erant, eos ſuſcipi dicit [k], ſub imagine pœnitentiæ ac ſancti ſpiritus ſanctificatione per manus impoſitionem ad perficiendum baptiſma eorum, quod licet datum ſit in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti, gratia tamen ſpiritus ſancti deſtituatur, quam habere nequeant niſi ad pacem & vnitatem eccleſiæ catholicæ reuerſi. Idcirco eos recipi per manus impoſitionem & vnctionem chriſmatis, ſi antea vncti non ſint. Hoc in diuerſis locis aliis [l] repetit. Idem illud teſtimoniis confirmatur SIRICII [m], LEO-

(k) Innocent. epiſt. XVIII. ad Alexandr. Arianos ceteraſque huiuſmodi peſtes, quia eorum laicos conuerſos ad dominum *ſub imagine pœnitentiæ* ac ſancti ſpiritus ſanctificatione per manus impoſitionem ſuſcipimus, non videtur, clericos eorum cum ſacerdotii aut miniſterii cuiuſpiàm ſuſcipi debere dignitate: quoniam quibus ſolum baptiſma ratum eſſe permittimus, quod vtique in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti perficitur, nec ſpiritum ſanctum eos habere ex illo baptiſmate illiſque myſteriis arbitramur: quoniam quum a catholica fide eorum auctores deſciſcerent, perfectionem ſpiritus, quam acceperant, amiſerunt. cetera.

(l) Innocent. epiſt. II. ad Victricium c. VIII. Vt venientes a Nouatianis vel Montenſibus, per manus tantum impoſitionem ſuſcipiantur: quia quamuis ab hæreticis, tamen in Chriſti nomine ſunt baptizati: præter eos, ſi qui forte a nobis ad illos tranſeuntes rebaptizati ſuut. &c. Conf. epiſt. XXII. ad epiſcopos Macedon. c. IV. & V.

(m) Siric. epiſt. I. ad Himer. Tarrac. cap. I. Prima paginæ tuæ fronte ſignaſti, baptizatis ab impiis Arianis, plurimos ad fidem catholicam feſtinare, & quoſdam de fratribus noſtris eoſdem denuo baptizare velle, quod non licet: quum hoc fieri & apoſtolus vetet, & canones contradicant, & poſt caſſatum Arianenſe concilium, miſſa ad prouincias a venerandæ memoriæ prædeceſſore meo Liberio generalia decreta prohibeant, quos nos cum Nouatianis, aliiſque hæreticis, ſicut eſt in ſynodo conſtitutum, per inuocationem ſolam ſeptiformis ſpiritus, epiſcopalis manus impoſitione, catholicorum conuentui ſociamus. Quod etiam totus oriens occidenſque cuſto-

NIS [n], HIERONYMI [o], GENNADII [p], auctoris, qui ſub nomine IVSTINI MARTYRIS [q] deliteſcit, conciliorum *Arauſicani* [r] & *Epaonenſis* [s]. Quæ omnia quum in alio ope-

dit: a quo tramite vos quoque poſthac minime conuenit deuiare, ſi non vultis a noſtro collegio ſynodali ſeparari ſententia.

(n) Leo epiſt. XXXVII. ad Leon. Rauennat. c. II. Quod ſi ab hæreticis baptizatum quempiam fuiſſe conſtiterit, erga hunc nullatenus ſacramentum regenerationis iteretur: ſed hoc tantum, quod ibi defuit, conferatur, vt per epiſcopalem manus impoſitionem virtutem ſancti ſpiritus conſequatur. Id. epiſt. XCII. ad Ruſtic. Narbon. quæſt. XVIII. De his, qui in Africa vel Mauritania venerunt, & neſciunt in qua ſecta ſint baptizati, quid circa eos debeat obſeruari? Reſp. Non ſe iſti baptizatos neſciunt, ſed cuius fidei fuerint, qui eos baptizauerunt, ſe neſcire profitentur. Vnde quolibet modo formam baptiſmatis acceperint, baptizandi non ſunt; ſed per manus impoſitionem, inuocata virtute ſpiritus ſancti, quam ab hæreticis accipere non potuerunt, catholicis copulandi ſunt.

(o) Hieron. dialog. contr. Lucifer. cap. VIII. Num quid dixit (dominus), rebaptizentur, qui in Nicolaitarum fide baptizati ſunt? vel imponatur eis manus, qui eo tempore apud Pergamenos crediderunt, quo diſciplinam tenebant Balaam? Quin potius, age, inquit pœnitentiam &c.

(p) Gennad. de eccleſ. dogmat. cap. LII. Si qui apud illos hæreticos baptizati ſunt, qui in ſanctæ trinitatis confeſſione baptizant, & veniunt ad nos, recipiantur quidem vt baptizati, ne ſanctæ trinitatis inuocatio vel confeſſio annulletur: ſed doceantur integre & inſtruantur, quo ſenſu ſanctæ trinitatis myſterium in eccleſia teneatur; & ſi conſentiunt credere vel acquieſcunt confiteri, purgati iam fidei integritate confirmentur manus impoſitione. Si vero paruuli ſunt vel hebetes, qui doctrinam non capiant, reſpondeant pro illis, qui eos offerunt iuxta morem baptizandi: & ſic manus impoſitione & *chriſmate* communiti euchariſtiæ myſteriis admittantur. Id. de ſcriptor. eccleſiaſt. c. XXVII. Vrſinus monachus ſcripſit aduerſus eos, qui rebaptizandos hæreticos decernunt, docens nec legitimum nec Deo dignum, rebaptizari illos, qui in nomine ſimpliciter Chriſti, vel in nomine patris & filii & ſpiritus ſancti quamuis prauo ſenſu baptizentur: ſed poſt ſanctæ trinitatis & Chriſti ſimplicem confeſſionem, ſufficere ad ſalutem manus impoſitionem catholici ſacerdotis.

(q) Iuſtin. quæſt. XIV. ad orthodox. Τοῦ αἱρετικοῦ ἐπὶ τὴν ὀρθοδοξίαν ἐρχομένου τὸ σφάλμα διορθοῦται, τῆς μὲν κακοδοξίας, τῇ μεταθέσει τοῦ φρονήματος· τοῦ δὲ βαπτίσματος, τῇ ἐπιχρίσει τοῦ ἁγίου μύρου. *Hæretici ad orthodoxiam tranſeuntis lapſus corrigitur, praua quidem opinionis, mutatione ſententiæ: baptiſmi autem*, vnguenti ſancti vnctione.

(r) Concil. Arauſic. I. c. II. Hæreticos in mortis diſcrimine --- cum *chriſmate* & benedictione conſignari placet.

(s) Concil. Epaon. c. XVI. Hæreticis in lecto decumbentibus, presbytero *chriſmate* ſubuenire permittimus.

re

Digitized by Google

re [*] plenius exhibuerim, hoc loco tantum indico, hanc vnam ſolam addens obſeruationem, quod concilium *Arauſicanum*, concilium *Epaonenſe* & auctor ſub nomine IVSTINI diſertam faciant mentionem chriſmatis, ſiue ritus vngendi ſancto oleo; qui a concilio etiam *Laodiceno* [t], concilio generali *Conſtantinopolitano* [u], concilio ſecundo *Arelatenſi* [w] & *Trullano* [x] cum manus impoſitione adhiberi præcipitur in reconciliatione eorum hæreticorum, qui baptizati ſint in hæreſi vel ſchiſmate in vera baptiſmi forma: *In nomine patris, filii, & ſpiritus ſancti.* Tales tantummodo erroribus ſuis renuntiare, & veram

(*) Scholaſt. hiſt. of bapt. part. I. chap. I. n. 20 & 21.

(t) Concil. Laodicen. c. VII. Περὶ τοῦ, τοὺς ἐκ τῶν αἱρέσεων, τοῦτ' ἔστι, Ναυατιανῶν, ἤτοι Φωτεινιανῶν, ἢ Τεσσαρεσκαιδεκατιτῶν, ἐπιστρεφομένους, εἴτε πιστοὺς τοὺς παρ' ἐκείνοις, μὴ προσδέχεσθαι, πρὶν ἀναθεματίσωσι πᾶσαν αἵρεσιν, ἐξαιρέτως δὲ ἐν ᾗ κατείχοντο· καὶ τότε λοιπὸν τοὺς λεγομένους παρ' αὐτοῖς πιστοὺς, ἐκμανθάνοντας τὰ τῆς πίστεως σύμβολα, χρισθέντας τε τῷ ἁγίῳ χρίσματι, οὕτω κοινωνεῖν τῷ μυστηρίῳ τῷ ἁγίῳ. *Eos qui ex hæreſibus, hoc eſt, Nouatianis, ſiue Photinianis, vel Teſſaradecatitis conuertuntur, ſiue catechumenos, ſiue qui apud illos fideles dicuntur, non admitti, priusquam omnem hæreſin anathematizauerint, & præcipue eam, in qua detinebantur; & tunc deinceps eos, qui apud illos fideles dicebantur, fidei ſymbola diſcentes &* ſancto chriſmate inunctos, *ſic ſancto myſterio communicare.*

(u) Concil. Conſtantinop. I. c. VII. Ἀρειανοὺς καὶ Μακεδονιανοὺς καὶ Σαββατιανοὺς καὶ Ναυατιανοὺς, τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς Καθαροὺς καὶ Ἀριστεροὺς, καὶ τοὺς Τεσσαρεσκαιδεκατίτας δεχόμεθα διδόντας λιβέλλους, καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν, μὴ φρονοῦσαν ὡς φρονεῖ ἡ ἁγία τοῦ Θεοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία· καὶ σφραγιζομένους, ἤτοι χριομένους πρῶτον τῷ ἁγίῳ μύρῳ τό τε μέτωπον, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ τὰς ῥῖνας, καὶ τὸ στόμα, καὶ τὰ ὦτα· καὶ σφραγίζοντες αὐτοὺς λέγομεν· σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. *Arianos & Macedonianos, & Sabbatianos, & Nouatianos, qui dicunt ſe ipſos Catharos & Ariſteros [hoc eſt mundos, vel Siniſtros] & Teſſaradecatitas, ſiue Tetraditas, & Apollinariſtas recipimus, dantes quidem libellos & omnem hæreſin anathematizantes, quæ non ſentit vt ſancta Dei catholica & apoſtolica eccleſia; & ſignatos, ſiue* vnctos *primum* ſancto chriſmate, *& frontem, & oculos, & nares, & os & aures. Et eos ſignantes dicimus, ſignaculum doni ſpiritus ſancti.*

(w) Concil. Arelat. II. c. XVII. Bonoſiacos ex eodem errore venientes, quos ſicut Arianos baptizari in trinitate manifeſtum eſt, ſi interrogati fidem noſtram ex toto corde confeſſi fuerint, cum *chriſmate & manus impoſitione* in eccleſia recipi ſufficit.

(x) Concil. Trullan. can. XCV. repetit can. VII. Concil. Conſtantin. cit. ſub litt. anteced. (u).

 fidem

fidem diſcere, eamque publice profiteri, atque tunc recipi iubentur cum manus impoſitione & chriſmate, quod peculiare erat hiſce pœnitentibus, qui eccleſiæ catholicæ numquam antea vere vniti fuerant. Non videntur per omnes pœnitentiæ gradus iuiſſe, quemadmodum ceteri pœnitentes faciebant in eccleſia, ſed via compendiaria reconciliati, ſtatui & conditioni eorum tamquam peregrinorum & extraneorum, & nunc demum in eccleſiæ gremium ſeſe recipientium, magis accommodata. Quam ob cauſſam INNOCENTIVS breuem eorum pœnitentiam *imaginem* tantum vocat *pœnitentiæ*, quæ alios pœnitentes ſæpenumero diu ſub diſciplina eccleſiæ detinebat.

§. VIII.

Cur quidam hæretici non aliter niſi per nouum baptiſma potuerint reconciliari.

QVOD ad eos attinet, qui ab illis hæreticis baptizati erant, qui veram baptiſmi formam vel prorſus reiiciebant vel magnopere corrumpebant, omnino diuerſa ratio erat eos recipiendi & communioni reconciliandi eccleſiæ. Nam haud aliter, quam paganorum inſtar per ianuam baptiſmi admitti poterant; ſiquidem prior eorum ſic creditus baptiſmus non ſolum in remotioribus quibuſdam circumſtantiis, ſed in ipſa quoque forma & eſſentia, deficiebat, eaque propter ſimpliciter nullus & irritus habebatur & neceſſario iterandus, in ordine ad efficiendum eos eccleſiæ membra. Hinc eſt, quod concilium *Nicænum* [y] *Paulianiſtas* ſiue *Samoſatenianos*, ad eccleſiam confugientes, omnino rebaptizari iubeat. Concilium *Laodicenum* [z] ſimile decretum habet pro reconciliatione *Montaniſtarum* ſi-

(y) Concil. Nicæn. can. XIX. Περὶ τῶν Παυλιανισάντων, εἶτα προσφυγόντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ὅρος ἐκτέθειται ἀναβαπτίζεσθαι αὐτοὺς ἐξάπαντος. *De Paulianiſtis, qui deinde ad eccleſiam confugerunt, ſtatutum eſt, vt ii omnino rebaptizentur.*

(z) Concil. Laodic. c. VIII. Περὶ τοῦ, τοὺς ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν λεγομένων Φρυγῶν ἐπιστρέφοντας, εἰ καὶ ἐν κλήρῳ νομιζομένῳ παρ' αὐτοῖς τυγχάνοιεν, εἰ καὶ μέγιστοι λέγοιντο· τοὺς τοιούτους μετὰ πάσης ἐπιμελείας κατηχεῖσθαί τε καὶ βαπτίζεσθαι ὑπὸ τῶν τῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπων τε καὶ πρεσβυτέρων. *Eos, qui ab eorum hæreſi, qui Phryges dicuntur, conuertuntur, ſiue ſint in clero, qui apud illos exiſtimantur, ſiue maximi dicuntur; omnes eos cum omni ſtudio catechizari ſeu initiari & baptizari ab eccleſiæ epiſcopis & presbyteris.*

ve

ve *Cataphrygorum.* Concilium primum *Conſtantinopolitanum* [*a*] idem de *Montaniſtis*, *Eunomianis* & *Sabellinis* ſtatuit. Concilium ſecundum *Arelatenſe* [*b*] addit *Photinianos*; & concilium *Trullanum* [*c*] *Manichaeos*, *Valentinianos*, *Marcionitas* & reliquos talium hæreſium principes; hoc eſt, omnes, qui debita baptiſmi forma non eſſent baptizati. Haud alia erat via catholicæ eccleſiæ eos reconciliandi, quam vt inſtituerentur in vera fidei cognitione, primum vt catechumeni, & tunc impertirentur abſolutione baptiſmi, qui hoc in caſu eis tribuebatur, vtpote vero baptiſmo antea numquam donatis. Hæ diuerſæ viæ erant

(*a*) Conc. Conſtantin. can. VII. Εὐνομιανὰς μέν τοι, τὰς εἰς μίαν κατάδυσιν βαπτιζομένας, καὶ Μοντανιστὰς, τὰς ἐνταῦθα λεγομένας Φρύγας, καὶ Σαβελλιανὰς, τὰς υἱοπατορίαν διδάσκοντας, καὶ ἕτερά τινα χαλεπὰ ποιᾶντας· καὶ τὰς ἄλλας πάσας αἱρέσεις, ἐπειδὴ πολλοί εἰσιν ἐνταῦθα, μάλιστα οἱ ἀπὸ τῆς Γαλατῶν χώρας ἐρχόμενοι, πάντας τὰς ἀπ' αὐτῶν θέλοντας προστίθεσθαι τῇ ὀρθοδοξίᾳ, ὡς Ἕλληνας δεχόμεθα· καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν ποιᾶμεν αὐτὰς χριστιανὰς, τὴν δὲ δευτέραν κατηχαμένας· εἶτα τὴν τρίτην ἐξορκίζομεν αὐτὰς μετὰ τᾶ ἐμφυσᾷν τρίτον εἰς τὸ πρόσωπον καὶ εἰς τὰ ὦτα αὐτῶν· καὶ ἅτως κατηχᾶμεν αὐτὰς, καὶ ποιᾶμεν αὐτὰς χρονίζειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν γραφῶν· καὶ τότε αὐτὰς βαπτίζομεν. *Eunomianos, qui in vnam dimerſionem baptizantur; & Montaniſtas, qui heic dicuntur Phryges, & Sabellianos, qui eumdem eſſe patrem & filium opinantur, vtrumque ſimul confundentes, & alia grauia & indigna faciunt: & alias omnes hæreſes: quoniam heic multi ſunt hæretici, & maxime qui ex regione Galatarum veniunt; quicumque ex his recte fidei adſcribi volunt, vt Graecos admittimus: & primo quidem die ipſos chriſtianos facimus; ſecundo catechumenos; deinde tertio exorcizamus, ſiue adiuramus ipſos, ter ſimul in faciem eorum & aures inſufflando. Et ſic eos catechizamus ſine initiamus, & curamus, vt longo tempore verſentur in eccleſia, & audiant ſcripturas; & tunc eos baptizamus.*

(*b*) Concil. Arelat. II. c. XVI. Photinianos, ſiue Paulianiſtas, ſecundum patrum ſtatuta baptizari oportet.

(*c*) Concil. Trull. c. XCVI. vbi poſt verba canonis concilii Conſtantinop. ſub litt. (a) anteced. adducta, ita pergitur: Καὶ τὰς Μανιχαίας δὲ καὶ τὰς Οὐαλεντίνας, καὶ Μαρκιωνιστὰς, καὶ τὰς ἐκ τῶν ὁμοίων αἱρέσεων χρὴ ποιεῖν λιβέλλας, καὶ ἀναθεματίζειν τὴν αἵρεσιν, καὶ Νεστόριον, καὶ Εὐτυχέα, καὶ Διόσκορον, καὶ Σεβῆρον, καὶ τὰς λοιπὰς ἐξάρχας τῶν τοιάτων αἱρέσεων, καὶ τὰς φρονᾶντας τὰ αὐτῶν, καὶ πάσας τὰς προαναφερομένας αἱρέσεις· καὶ ἅτω μεταλαμβάνειν τῆς ἁγίας κοινωνίας. *Quin etiam Manichaeos, & Valentinianos & Marcioniſtas, & ſingulos haereticos oportet libellos facere & hæreſin ſuam anathematizare, & Neſtorium, & Eutychen, & Dioſcorum & Seuerum, & reliquos talium hæreſium principes, & qui eadem quae illi ſentiunt, & omnes praedictas hæreſes: & ſic fieri ſancta communionis participes.*

recon-

reconciliandi pœnitentes hæreticos, pro diuerſa circumſtantiarum ratione diuerſoque ſtatu & conditione, in qua erant, quando corpori eccleſiæ ſociari cupiebant.

§. IX.

Quænam conditiones in reconciliatione requiſitæ eorum, qui ab eccleſia in hæreſin vel ſchiſma defeciſſent.

Qvi in eccleſia baptizati & poſtea in hæreſin vel ſchiſma lapſi erant, eos reconciliandi non aliam reperimus initam rationem, quam communem. & vulgatam rationem omnes reliquos pœnitentes reconciliandi cum manus impoſitione & precibus. Nam, vti ſupra adnotauimus, ſi primus baptiſmus validus eſſet, ſecundum baptiſmum nulli pœnitenti per modum abſolutionis dari fas erat. Sed tamen duriores quidam labores & ſeueriores conditiones iſtiuſmodi apoſtatis & deſertoribus ſæpenumero imponebantur, antequam ad pacem eccleſiæ eis permitteretur reditus. Si anteſignani eſſent & propugnatores hæreſis, qui alios errori & factioni implicauerant: communiter requirebatur, vt deceptam a ſe multitudinem reducerent, priuſquam perfectam obtinerent abſolutionem. Sic de *Marcione* obſeruat TERTVLLIANVS [*d*], ita eum pacem recepturum fuiſſe, ſi ceteros quoque, quos perditioni erudiſſet, eccleſiæ reſtitueret; idque ſe facturum promiſiſſe, ſed morte eſſe præuentum. Similem obſeruationem de *Trophimi*, vnius ex tribus epiſcopis, qui illegitimam *Nouatiani* ordinationem, epiſcopum contra *Cornelium* eum conſtituendo peregerant, & hoc ipſo ingens eccleſiæ *Romanæ* conflarant ſchiſma, reditu ad eccleſiam habet CYPRIANVS, receptionem illius hunc in modum commemorans [*e*]: *Quoniam cum Trophimo pars maxima plebis abſceſſerat, redeunte nunc ad eccleſiam Trophimo, & ſatisfaciente, & pœnitentia deprecationis errorem priſtinum confitente; & fraternitatem, quam nuper abſtraxerat, cum plena humilitate & ſatisfactione reuocante, auditæ ſunt eius preces; & in eccleſiam domini non tam Trophimus, quam magnus fratrum numerus, qui cum Trophimo fuerat, admiſſus eſt: qui omnes regreſſuri ad eccleſiam non eſſent, niſi cum Tro-*

(*d*) Tertull. de præſcript. c. XXX. Ita pacem recepturus, ſi ceteros quoque, quos perditioni erudiſſet, eccleſiæ reſtitueret, morte præuentus eſt.

(*e*) Cyprian. epiſt. LII. al. LV. ad Antonian. pag. 105. (pag. 244. edit. Amſtelod. MDCC.)

phimo

phimo comitante veniſſent. Tractatu ergo illic, cum collegis plurimis habito, ſuſceptus eſt Trophimus; pro quo ſatisfaciebat fratrum reditus & reſtituta multorum ſalus: ſic tamen admiſſus eſt Trophimus, vt laicus communicet, non quaſi locum ſacerdotis vſurpet. Interdum ab eis requirebatur tamquam abſolutionis eorum conditio, vt factionis ſuæ reliquias detegerent. Cuius rei exemplum nobis exhibet AVGVSTINVS in inita a ſe ipſo ratione tractandi *Victorinum* hypodiaconum, qui ad ſectam *Manichæam* transfugerat. Quando hic AVGVSTINVM rogabat, poſteaquam ſe *Manichæorum* auditorem fuiſſe confeſſus erat, vt ſe in viam veritatis doctrinæ catholicæ reuocaret reſtitueretque in eccleſiæ communionem, AVGVSTINVS admittere eum recuſabat, niſi proderet [*], quotquot noſſet eodem infectos errore. Interdum errores ſuos anathematizare & ſcripto edito eiurare iubebantur. Concilium *Nicænum* hanc conditionem [*f*] a *Nouatianis*; concilium *Gangrenſe* [*g*] ab *Euſtathianis*; concilium ſecundum *Arelatenſe* [*h*] a *Nouatianis*; & concilia *Africana* [*i*] a *Donatiſtis* exigebant. Concilium *Laodicenum* [*k*] idem a *Nouatianis*, *Photinianis* & *Teſſaradecatitis*; et concilium generale *Conſtantinopolitanum* [*l*] a *Macedonianis*, *Sabbatianis*, *Arianis*, *Nouatianis* & *Teſſaradecatitis* requirebat. Interdum non tantum errorem condemnare & rectæ fidei doctrinæ ſubſcribere, ſed iusiurandum quoque interponere, maioris confirmationis gratia, de-

(*) Vid. Auguſtin. epiſt. LXXIII. tot.

(*f*) Concil. Nicæn. c. VIII. πρὸ πάντων δὲ τοῦτο ὁμολογῆσαι αὐτοὺς ἐγγράφως προσήκει, κ. τ. λ. *Ante omnia autem hoc in ſcriptis ipſos profiteri conuenit, cetera.*

(*g*) Concil. Gangrenſ. in procem. (tom. II. concil. p. 416.) εἰ δὲ μεταγνοῖεν, καὶ ἀναθεματίζοιεν ἕκαστον τούτων τῶν κακῶς λεχθέντων, δεκτοὺς αὐτοὺς γίνεσθαι. *Quod ſi per pœnitentiam condemnauerint omnia hæc, quæ male ſenſerunt, tamquam a ſe non bene prolata, acceptabiles fiant.*

(*h*) Concil. Arelat. II. c. IX. Nouatianum in communionem recipi non debere, niſi ſuſceptæ pœnitentiæ credulitate præteritum damnet errorem.

(*i*) Cod. Afric. can. LVII. ἀναθεματιζομένου τοῦ τῆς πλάνης ὀνόματος, διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῆς χειρὸς ἀναδεχθῶσιν εἰς τὴν μίαν ἐκκλησίαν κ. τ. λ. *Anathematizato nomine erroris recipiantur per manus impoſitionem in vnam eccleſiam, cetera.*

(*k*) Concil. Laodic. can. VII. cit. §. VII. ſub litt. (t) pag. 221.

(*l*) Concil. Conſtantinop. I. c. VII. ibid. ſub litt. (u).

bebant. Quomodo, perhibente SOCRATE [m], *Conſtantinus Arium* facere adegit, tametſi ille per fraudem & ſimulationem illud præſtitit. Hæc cautio erat, quam eccleſia adhibebat maxime in cauſſa apoſtatarum hæreticorum, vt eorum ſinceritatem in reuocandis erroribus exploratam haberet ante, quam eos in communionem ſuam denuo reciperet, aut indulgeret illis abſolutionem.

§. X.

De tempore abſolutionis.

VNVM ſupereſt, ſub hoc capite notandum, quod eſt vſitatum tempus abſolutionis. Hoc videtur adfixum fuiſſe in ordinariæ diſciplinæ curſu ad diem, quo paſſus, vel potius ad diem, quo proditus fuit ſeruator noſter. Ita enim AMBROSIVS diſerte ait, pœnitentiam in eccleſia relaxari, hoc eſt, pœnitentibus abſolutionem impertiri conſueuiſſe, die [n], quo dominus ſeſe pro nobis tradiderit. In eccleſia *Romana* tempore *Innocentii* [o] eadem obtinebat conſuetudo abſoluendi pœnitentes feria quinta vltimæ ante paſcha hebdomadis, niſi infirmitas aliqua intercederet & vita pœnitentium periclitaretur. Tunc enim quolibet tempore reconciliari potius poterant, ſi neceſſitas id exigeret, quam vt ſine communionis beneficio decederent. Hoc ipſo etiam tempore vel circa illud impera-

(m) Socrat. lib. I. c. XXXVIII. ὁ βασιλεὺς ἀπόπειραν Ἀρείου ποιήσασθαι βουληθεὶς, ἐπὶ τὰ βασίλεια αὐτὸν μεταπέμπεται, ἠρώτα τε, εἰ τοῖς ὅροις στοιχεῖ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ· ὁ δὲ ἑτοίμως μηδὲν μελλήσας, ἐπ' αὐτῷ ἐπέγραφε τὰ περὶ τῆς πίστεως ὁρισθέντα σοφισάμενος· καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς θαυμάσας, καὶ ὅρκον ἐπέφερεν· ὁ δὲ καὶ τοῦτο σοφιζόμενος ἐποίει. κ. τ. λ. *Imperator quum Arii periculum facere vellet, eum in palatium accitum interrogauit, num decretis Nicænæ fidei conſentiret? Ille nihil cunctatus, alacri animo coram imperatore ſubſcripſit ea, quæ de fide in concilio ſtatuta fuerant, callide ludificatus. Quumque imperator admiratione captus, iureiurando inſuper eum adigeret, ille per fraudem & ſimulationem illud etiam præſtitit.*

(n) Ambroſ. epiſt. XXXIII. ad Marcellin. ſororem. Erat dies, quo dominus ſeſe pro nobis tradidit, quo in eccleſia pœnitentialia relaxantur.

(o) Innocent. epiſt. I. ad Decent. c. VII. Pœnitentia, ſi nulla interueniat ægritudo, *quinta feria* ante paſcha remittendum Romanæ eccleſiæ conſuetudo demonſtrat, &c.

Vid. Hieronym. epiſt. XXX. epitaph. Fabiolæ c. I. extremo. Quis hoc crederet — vt errorem publice fateretur, &, tota vrbe ſpectante Romana, *ante diem paſchæ* ſtaret in ordine pœnitentium, cetera.

tore;

Digitized by Google

tores (in imitationem fortaſſis huius conſuetudinis eccleſiæ) ciuiles ſuas abſolutiones ſiue indulgentias, vt vocabant, promulgare ſolebant, quibus in celebritate paſchali veniam indulgebant omnibus, qui propter crimina ſua carceribus detinebantur, exceptis quibuſdam, qui atrociora & venia prorſus indigna ſcelera commiſerant. Hæc conſuetudo primum a *Valentiniano* inducta, & a *Theodoſio* & ſequentibus imperatoribus continuata eſt, qua de re integer titulus habetur in codice *Theodoſiano* [p], vt aliorum ſcriptorum, qui de ea loquuntur, in præſenti ne faciamus mentionem. Monachi, qui pro *Eutyche* epiſtolam petitoriam ad concilium *Epheſinum* ſecundum [q] ſcripſerant, ad vtramque conſuetudinem ſacram & ciuilem reſpiciunt. *Superuenit*, inquiunt, *& ſalutaris paſſionis dies & ſacra nox & reſurrectionis feſtiuitas, in qua quidem & plurimis peccatoribus a ſanctis patribus noſtris damnationes ſoluuntur, verum & ab imperatoribus criminalia reis vincula relaxantur*, cetera. Vt adeo hoc præcipuum tempus fuerit dimittendi tam ciuilium quam eccleſiaſticorum criminum reos, & reſpectu vtrorumque dimiſſio (pro natura rei, vel in ciuili vel eccleſiaſtico ſenſu) dicta ſit abſolutio ſiue indulgentia.

§. XI.

Quemadmodum eccleſia quoſdam pœnitentes abſoluerit, ſiue in communionem reſtituerit poſt mortem.

CONSIDERAVIMVS hactenus modum & circumſtantias abſolutionis, quatenus omnium ordinum pœnitentibus, dum viuerent, data fuit. Præter hanc autem alia pœnitentes abſoluendi hominesque in communionem poſt mortem recipi-

(p) Cod. Theodoſ. lib. IX. tit. XXXVIII. de indulgentiis criminum leg. III. IV. ſeqq.

(q) Acta ſynod. Epheſ. in act. I. Vid. concil. Chalcedon. tom. IV. concilior. p. 277. *ἐπέστη καὶ ἡ τοῦ σωτηρίου πάθους ἡμέρα, καὶ νὺξ ἱερὰ, καὶ ἡ τῆς ἀναστάσεως ἑορτὴ, καθ' ἣν λύεσθαι μὲν τοῖς πλείστοις τῶν ἡμαρτηκότων τὰ ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν ἐπιτίμια, λύεσθαι δὲ παρὰ τῶν βασιλευόντων ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων τὰ δεσμὰ τοῖς ὑπευθύνοις, κ.τ.λ.* Vid. aliud iſtiuſmodi exemplum ex concilio Berytenſi ibid. p. 642. Ὁ *ἀρχιεπίσκοπος διὰ τὴν ἑορτὴν ἀπέλυσεν αὐτοὺς τῆς ἀκοινωνησίας ἐπὶ τῷ ὅρῳ τούτῳ, ἐπὶ τῷ μὴ ἐξελθεῖν Ἀντιόχειαν κ.τ.λ.* *Qui archiepiſcopus propter feſtiuitatem ab excommunicatione eos abſoluit ſub ea tamen definitione, vt non excederent Antiochia, cet.*

 endi

endi ratio ſpectanda nobis eſt. Accidebat enim nonnumquam, vt vere pœnitentes & boni homines morerentur, excommunicationis vinculis nondum laxati, adeoque extra viſibilem eccleſiæ communionem conſtituti. Id quod fieri poterat duplici modo. 1.) Si pœnitentes ſubito morerentur, dum in pœnitentiæ actione naui eſſent & induſtrii; vel peregre agerent, vbi ſacerdotem, qui ſibi formalem abſolutionem impertiret, nanciſci non poterant. 2.) Si innocentes homines, a magna quadam & valida factione oppreſſi & iniuſte excommunicati, nec vmquam in externam eccleſiæ communionem, ob adfligentem eos potentiam, recepti eſſent. In vtramque partem eccleſia inuenerat remedia, vtendo quibuſdam cærimoniis admittendi eos in communionem, vel potius declarandi, eos eſſe in communione poſt mortem. Pœnitentibus, qui ſubita atque improuiſa morte abripiebantur, dum ſollicite agerent pœnitentiam, prouiſum erat, vt, non obſtante iſto caſu fortuito, tractari deberent tamquam in communione eccleſiæ defuncti, etſi formali reconciliatione orbati. Hanc in rem decretum [r] in concilio *Carthaginenſi* quarto factum legimus: *Pœnitentes, qui attente leges pœnitentiæ exſequuntur, ſi caſu in itinere vel in mari mortui fuerint, vbi eis ſubueniri non poſſit, memoria eorum & orationibus & oblationibus commendetur.* Et concilium *Vaſenſe* ſecundum [s] canonem habet eiuſdem argumenti, & ſpecialius adhuc definientem: *Horum, qui pœnitentia accepta, in bonæ vitæ curſu ſatisfactoria compunctione viuentes, ſine communione inopinato nonnumquam tranſitu in agris aut itineribus præueniuntur, oblationem recipiendam, & eorum funera ac deinceps memoriam eccleſiaſtico adfectu proſequendam: quia neſas eſt, eorum commemorationes excludi a ſalutaribus ſacris, qui ad eadem ſacra fideli adfectu contendentes -- abſque ſacramentorum viatico intercipiuntur, quibus fortaſſe nec ſacerdos abſolutiſſimam abſolutionem denegandam putaſſet.* Eccleſiæ quidem *Romanæ* praxis alia erat tempore *Leonis* pontificis, vti e quibuſdam ipſius epiſtolis [t] apparet: At enim illi-

(r) Concil. Carthagin. IV. can. LXXIX.

(s) Concil. Vaſenſe II. can. II.

(t) Leo epiſt. XC. al. XCII. ad Ruſtic. cap. VI. (Inquiſit. VIII. apud Labb. tom. III. concil. p. 1407.) De his, qui animo iam deficientes pœnitentiam accipiunt, & ante communionem moriuntur. Reſponſio. Horum cauſſa Dei

us

us praxis fere ſingularis erat. Plerique enim omnes contrarium tuebantur, propendentes in humaniorem lenioremque ſententiam pro iſtis pœnitentibus, qui inopinato ſine reconciliatione decederent. Quod a patribus concilii *Toletani* vndecimi obſeruatum eſt, qui proinde hac de re decreuerunt in hunc modum [u]: *De his, qui accepta pœnitentia, antequam reconciliarentur, ab hac vita receſſerint, quamquam diuerſitas præceptorum de hoc capitulo habeatur: illorum tamen nobis ſententia placuit, qui multiplici numero de huiuſmodi humanius decreuerunt, vt & memoria talium in eccleſia commendetur, & oblatio pro eorum delicto a presbyteris recipiatur.* Quod ad eos attinet, qui potentis alicuius factionis ope excommunicati erant, ratio reſtituendi eos externæ eccleſiæ communioni poſt mortem in eo conſiſtebat, vt nomina eorum diptychis eccleſiæ inſcriberentur, (quemadmodum THEODORETVS [w] *Atticum* in cauſſa *Chryſoſtomi* feciſſe dicit) quod ſatis erat, ad reſtituendum eos poſt mortem communioni & ſocietati fidelium. Hactenus de circumſtantiis & cærimoniis in antiqua abſolutionis ratione obſeruatis.

iudicio reſeruanda eſt, in cuius manu fuit, vt talium obitus vſque ad communionis remedium differretur. Nos autem, quibus viuentibus non communicauimus, mortuis communicare non poſſumus. Epiſt. LXXIX. al. XCI. ad Theodor. Si aliquis eorum, pro quibus domino ſupplicamus, quocumque interceptus obſtaculo, a munere indulgentiæ præſentis exciderit, & priuſquam ad conſtituta remedia perueniat, temporalem vitam humana conditione finierit: quod manens in corpore non receperit, conſequi exutus carne non poterit.

(u) Concil. Toletan. XI. c. XII.

(w) Theodoret. lib. V. c. XXXIV. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ μεγάλου διδασκάλου τῆς οἰκουμένης, οὐ πρότερον οἱ τῆς ἑσπέρας ἐπίσκοποι τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τῇ ἕῳ, καὶ τῶν ἐν τῷ Βοσπόρῳ καὶ τῇ Θράκῃ τὴν κοινωνίαν ἠσπάσαντο, ἕως ἐκείνου τοῦ θεσπεσίου ἀνδρὸς τοὔνομα τοῖς τεθνεῶσιν ἐπισκόποις συνέταξαν· καὶ Ἀρσάκιον μὲν, ὃς μετ' ἐκεῖθεν ἐγένετο, προσρήσεως οὐκ ἠξίωσαν· Ἀττικὸν δὲ, τὸν Ἀρσακίου διάδοχον, πολλάκις μὲν πρεσβευσάμενον, πολλάκις δὲ τῆς εἰρήνης τυχεῖν ἀξιώσαντα, χρόνῳ ὕστερον ἐδέξαντο τὴν προσηγορίαν γράψαντα. *Poſt mortem magni doctoris orbis terrarum (Ioannis), occidentales epiſcopi, epiſcoporum Aegypti & Orientis, & Boſpori ac Thraciæ communionem non prius admiſerunt, quamdiu illius viri nomen vna cum reliquis fato functis epiſcopis conſignaſſent. Et Arſacium quidem, qui poſt illum ordinatus eſt, ne ſalutare quidem dignati ſunt. Atticum vero Arſacii ſucceſſorem, qui multas ad ipſos legationes miſerat, & pacem cum ipſis habere poſtulauerat, tandem ſuſceperunt, poſtquam is nomen illius in ſacras tabulas retuliſſet.* Vid. concil. Conſtantinop. ſub Menna act. V. de Leone, Ephemio & aliis.

 LIBRI

LIBRI DECIMI NONI
CAPVT TERTIVM
DE MINISTRO DISCIPLINAE ECCLESIASTICAE, ET SPECIATIM DE MINISTRO ABSOLVTIONIS.

§. I.
Omnis diſciplinæ poteſtas præcipue epiſcopi manibus tradita.

VNVM tantum reſtat examinandum hac in re, quod ad diſciplinæ exercitium in praxi eccleſiæ pertinet; nimirum quibus manibus adminiſtrata fuerit diſciplina eccleſiaſtica? Quis vulgo habuerit ſpiritualis huius gladii poteſtatem? Et quis in ſpecie miniſter abſolutionis fuerit? Diſciplinæ poteſtatem præcipue epiſcopi manibus fuiſſe concreditam, vti reliqua officia eccleſiæ vniuerſa, res incontrouerſa eſt & ex integra antecedente hiſtoria & enarratione praxis eccleſiæ apparet. Nam canones ſemper loquuntur de epiſcopo, ad miniſtrum vt coniuncto cum ſenatu ſuo eccleſiaſtico, hoc eſt preſbyterio, tamquam qui peccatores ab eccleſia auellat imponatque eis pœnitentiam; & deinde examinet eorum profectus, & tum vel proroget eorum pœnitentiam, vel pro ſua indulgentia moderetur; & denique admittat eos ad communionem eccleſiæ per abſolutionem.

§. II.
Hæc multis in caſibus preſbyteris per generale quoddam vel ſpeciale mandatum commiſſa.

ET hæc, quatenus epiſcopus eam poterat adminiſtrare, ipſi ſoli reſeruari pro ipſiusque arbitrio exerceri poterat. Quoniam autem neceſſitates eccleſiæ multis in caſibus requirebant, vt huius negotii pars ad alios deuolueretur, nec epiſcopus per ſe ipſe id totum indigentibus omnibus adminiſtrare valebat; propterea preſbyteri, tamquam apti eius adiutores, in huius rei ſocietatem adſciſcebantur. Hi generale mandatum habebant magnam indulgentiam, ſiue abſolutionem baptiſmi, euchariſtiæ, verbi ac doctrinæ conferendi omnibus eius indigis.

Et

Et licet eorum poteſtas in publicæ diſciplinæ exercitio & in finali publicorum pœnitentium reconciliatione per manus impoſitionem & preces paullo magis circumſcripta eſſet; intermedia tamen manus impoſitio, pœnitentibus in quotidiano exercitio dari ſolita, ſæpius illis committebatur. Et concedente epiſcopo vltimam reconciliationem publicis pœnitentibus vel publice in eccleſia impertiri poterant, vel priuatim domi, ſi qua neceſſitas & imminentis mortis formido celeriorem abſolutionem exigeret. Hoc ex ipſis illis canonibus manifeſtum eſt, qui poteſtatem presbyterorum in reconciliandis publicis pœnitentibus reſtringunt, eamque ſoli epiſcopo reſeruant. Nam haſce limitationes & exceptiones admittunt. Concilium *Carthaginenſe* ſecundum duos habet canones, qui rem inter eos ita diuidunt. Vnus [*a*] ait: *Reconciliare quempiam in publica miſſa, presbytero non licere, hoc omnibus placet.* Alter autem ſtatim ſubiungit [*b*]: *Si quiſquam in periculo fuerit conſtitutus, & ſe reconciliari diuinis altaribus petierit, ſi epiſcopus abſens fuerit, debet vtique presbyter conſulere epiſcopum, & ſic periclitantem eius praecepto reconciliare.* Et concilium *Carthaginenſe* tertium [*c*], *Presbyter*, inquit, *inconſulto epiſcopo non reconciliet pœnitentem, niſi abſente epiſcopo & neceſſitate cogente.* Concilium *Arauſicanum* primum [*d*] ſimile decretum fecit de reconciliandis pœnitentibus, in hæreſi baptizatis: *Hæreticos in mortis diſcrimine poſitos, ſi catholici eſſe deſiderent, ſi deſit epiſcopus, a presbyteris cum chriſmate & benedictione conſignari placet.* Et concilium *Epaonenſe* [*e*] eiuſdem argumenti canonem habet: *Presbyter propter ſalutem animarum, quam in cunctis optamus deſperatis & in lecto decumbentibus hæreticis, ſi conuerſionem ſubitam petant, chriſmate ſubuenire permittimus. Quod etiam omnes conuerſuri, ſi ſani ſunt, ab epiſcopo nouerint expetendum.* Et hoc antiquæ eccleſiæ regulæ conforme eſſe, ex DIONYSII, antiſtitis eccleſiæ *Alexandrini*, epiſtola apud EVSEBIVM [*f*] apparet. Ibi enim ille dicit, dediſſe ſe presbyteris in mandatis,

(*a*) Concil. Carthag. II. c. III.
(*b*) Ibid. can. IV.
(*c*) Concil. Carthagin. III. c. XXXII.
(*d*) Concil. Arauſic. I. can. II.
(*e*) Concil. Epaonenſ. can. XVI.
(*f*) Apud Euſebium lib. VI. c. XLIV. *ἐντολῆς δὲ ὑπ' ἐμοῦ δεδομένης, τοὺς ἀπαλ-*

vt

vt morituris, ſi peterent, & maxime ſi antea poſtulaſſent, veniam indulgerent, quo bonæ ſpei pleni ex hac vita migrarent.

§. III.

Et diaconis quoque.

Neqve hoc mandatum & licentia ſolis presbyteris, ſed diaconis etiam dabatur. Nam vti veniam habebant dandi hominibus abſolutionem baptiſmatis, ſi ſumma id exigeret neceſſitas; ita auctoritate quoque impertiti erant dandi pœnitentibus reconciliatoriam abſolutionem, ſi quidem conſimilis id poſtularet ratio. Ita enim concilium *Illiberritanum* videtur rem determinare, quando canone quodam [g] ita ſtatuit: *Apud presbyterum, ſi quis graui lapſu in ruinam mortis inciderit, placuit pœnitentiam agere non debere, ſed potius apud epiſcopum: cogente tamen infirmitate, neceſſe eſt presbyterum communionem præſtare debere, & diaconum, ſi ei iuſſerit ſacerdos.* Planius hoc a Cypriano [h] traditur, qui ait: *Si incommodo aliquo & infirmitatis periculo occupati fuerint* (pœnitentes); *non exſpectata præſentia noſtra, apud presbyterum quemcumque præſentem, vel ſi presbyter repertus non fuerit, & vrgere exitus cœperit, apud diaconum quoque exomologeſin facere delicti ſui poſſunt; vt manu eis in pœnitentia impoſita, veniant ad dominum cum pace.* Manifeſtum quoque eſt, clerum partem aliquam cum epiſcopo habuiſſe in ſolemnioribus abſolutionibus: quia Cyprianvs [i] ſæpe de quibuſdam temerariis & incautis hominibus queritur, qui euchariſtiam ſibi dari cupe-

καταλυομένοις τοῦ βίου, εἰ δέοιντο, καὶ μάλιστα εἰ καὶ πρότερον ἱκετεύσαντες τύχοιεν, ἀφίεσθαι, ἵν' εὐέλπιδες ἀπαλλάττωνται.

(g) Concil. Illiberritan. can. XXXII.

(h) Cyprian. epiſt. XIII. al. XVIII. p. 40. (p. 197. edit. Amſtelod. MDCC.) Vid. epiſt. XIV. al. XIX. ad cler. p. 41. (p. 198.) Quoniam ſignificaſtis quoſdam immoderatos eſſe, & communicationem accipiendam feſtinanter vrgere; & deſideraſtis in hac re formam a me vobis dari: ſatis plene ſcripſiſſe me ad hanc rem proximis litteris ad vos factis credo, vt --- ſi premi infirmitate aliqua & periculo cœperint, exomologeſi facta, & manu eis a vobis in pœnitentia impoſita cum pace a martyribus ſibi promiſſa ad dominum remittantur.

(i) Cyprian. epiſt. X. al. XVI. p. 37. (p. 191.) Nondum manu eis ab epiſcopo pio impoſita, euchariſtia illis datur &c. Epiſt. XI. al. XV. p. 34. (p. 193.) Ante manum ab epiſcopo & clero in pœnitentiam impoſitam &c. Epiſt.

rent

rent, antequam ſolemnem manus impoſitionem ab epiſcopo & clero in reconciliatoria abſolutione accepiſſent.

§. IV.

Quatenus & quo ſenſu abſolutio dici poſſit a laicis danda.

QVEMADMODVM autem presbyteri & diaconi nihil faciebant ſeorſim hac in re ſine epiſcopo, ſed vel coniunctim cum eo, vel ex eius auctoritate & permiſſu: ita multo minus hæc poteſtas laicis committebatur. Tantum, vrgente extrema aliqua neceſſitate, nonnulli canones permittunt catechumeno baptiſmum (qui genus quoddam abſolutionis, vti audiuimus antea, eſſe credebatur) ab homine laico potius dari, quam vt ille ſine baptiſmo decederet. Hoc ex decreto, in concilio *Illiberritano* facto, manifeſtum eſt, quod habet [*k*]: *Placuit peregre nauigantes, aut ſi eccleſia in proximo non fuerit, poſſe fidelem, qui lavacrum ſuum integrum habet, nec ſit bigamus, baptizare in neceſſitate infirmitatis poſitum catechumenum* &c. Et dicta TERTVLLIANI, HIERONYMI, AVGVSTINI pluriumque aliorum, quæ in alio libro congeſſimus [*l*], non fuiſſe hoc ſingularem iſtius concilii opinionem, demonſtrant. Quod ad alterum attinet ſacramentum, non legimus, ſiue diaconum ſiue laicum conſecrandi illud habuiſſe veniam; vtpote quod presbyterorum tantum erat officium. Neque laicis licebat vel panem vel calicem iam conſecratum publice exhibere populo: diaconorum enim hoc erat. Attamen, exigente ſumma neceſſitate, laicus portare poterat & priuatim diſtribuere conſecratum panem & vinum morientibus, & eatenus partem habere in eius abſolutione. Quemadmodum videre eſt ex celebri illa hiſtoria, quam ex DIONYSIO ALEXANDRINO refert EVSEBIVS [*m*] de quodam *Serapione*, qui euchariſtiam tranſmiſſam ſibi a ſacerdote datamque per manus ſerui eius acceperit. Sed iuſta eſt animaduerſio, quam hanc in rem habet IOANNES FELLIVS [*n*], epiſco-

XII. al. XVII. p. 39. (p. 197.) Nec ad communicationem venire quis poſſit, niſi prius illi ab epiſcopo & clero manus fuerit impoſita &c.

(*k*) Concil. Illiberrit. can. XXXVIII.

(*l*) Scholaſt. Hiſt. of Lay-Baptiſm, par. I. chap. I. n. 8. &c.

(*m*) Euſeb. lib. VI. c. XLIV. Vid. cap. I. §. III. ſub litt. (d) pag. 195. vbi tota hiſtoria plenius recitatur.

(*n*) Fell. not. in Cyprian. epiſt. XVIII. p. 40. (p. 197. edit. Amſtelod. MDCC.)

pus noſtras, *Quæcumque neceſſitas*, inquiens, *cogit, etiam illa defendit. Nota eſt hiſtoria apud* EVSEBIVM *euchariſtiæ per puerum Serapioni tranſmiſſæ: nemo tamen dixerit, fas eſſe pueris ſacra illa myſteria diſtribuere.* Eamdem rationem valere putat pro reconciliatione pœnitentium per diaconos in extrema infirmitatis neceſſitate facta, quod extra ordinem id fuerit; neque conſequentia ex neceſſitate & caſibus extraordinariis formanda ſit in fraudem ſtatarum regularum & conſuetudinum eccleſiæ. Si qui accepti mandati limites migrarent, & vel excommunicarent vel abſoluerent ſine poteſtate, ipſi cenſuræ eccleſiaſticæ ob iſtam vſurpationem obnoxii erant, & eccleſia omnes iſtiusmodi illegitimos actus auctoritate ſua & arbitratu reſcindere poterat. Hinc quum concilium *Epheſinum Neſtorium* & *Cœleſtium*, ob hæreſin ſuam officio pulſos, ad ſtatum laicorum reduxiſſet, declarabat, omnem ſacerdotis functionem ſe illis adimere, per quam aliquibus vel nocere vel prodeſſe [*o*], hoc eſt, eos excommunicare vel abſoluere, poſſent. Et quum *Neſtorius* poſtea nonnullos clericos, quod recte ſentirent, ſacerdotio prohibere auſus eſſet, ſynodus iſtum eius actum nullum & irritum pronuntiabat, ſacerdoteſque ita depoſitos [*p*] in ſtationem priſtinam reſtitui iubebat. Et ab altera parte, quum *Neſtorius* & qui cum eo conſpirabant, in communionem & gradum eos reſtituere conati eſſent, quos ſynodus condemnarat, declarabat ſynodus [*q*], nihil eos profeciſſe, ſed manere & eſſe nihilo

(*o*) Concil. Epheſin. in epiſt. encyclica. concil. tom. III. p. 504. *Οὓς τινας δόγματι κοινῷ ἡ ἁγία σύνοδος πάσης μὲν ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας ἀλλοτρίους ἔκρινε, πᾶσαν δὲ αὐτῶν ἐνέργειαν ἱερατικὴν περιεῖλε, δι᾽ ἧς ἠδύναντο βλάπτειν ἢ ὠφελεῖν τινάς. Quos ſancta ſynodus communi decreto ab omni eccleſiaſtica communione alienos eſſe ſtatuit, & omnem ſacerdotii functionem illis ademit, per quam aliquibus vel nocere vel prodeſſe poterant.*

(*p*) Concil. Epheſin. can. III. *Εἰ δέ τινες καὶ τῶν ἐν ἑκάστῃ πόλει ἢ χώρᾳ κληρικῶν ὑπὸ Νεστορίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ὄντων τῆς ἱερωσύνης ἐκωλύθησαν διὰ τὸ ὀρθῶς φρονεῖν, ἐδικαιώσαμεν καὶ τούτους τὸν ἴδιον ἀπολαβεῖν βαθμόν. Si qui clerici in ſingulis urbibus aut regionibus a Neſtorio & cum eo conſpirantibus, ſacerdotio prohibiti ſunt, quod recte ſentirent, iuſtum putauimus, hos quoque proprium gradum recipere.*

(*q*) Ibid. can. V. *Ὅσοι δὲ ἐπὶ ἀτόποις πράξεσι κατεκρίθησαν ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου, ἢ ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων, καὶ τούτοις ἀκανονίστως κατὰ τὴν ἐν ἅπασιν ἀδιαφορίαν αὐτοῦ ὁ Νεστόριος, καὶ οἱ τὰ αὐτοῦ φρονοῦντες ἀποδοῦναι ἐπειράθησαν ἢ πειραθεῖεν κοινωνίαν, ἢ βαθμὸν, ἀνωφελήτους εἶναι, καὶ μένειν καὶ τούτους, καὶ εἶναι ἐ-*

minus

minus depoſitos. Quod ipſum oſtendit, nec laicos nec clericos, ad ſtatum reductos laicorum, per ſtatas diſciplinæ regulas in eccleſia vllam ſoluendi vel ligandi habuiſſe poteſtatem. Atque hoc certus epiſcopus *Theodoſio* iuniori, quum a quodam monacho excommunicatus eſſet, declarauit, vti auctor eſt THEODORETVS [*r*]. Bonus imperator magna ſollicitudine adficiebatur ex eo, quod iniuſtæ licet excommunicationi ſubeſſet, vtpote per illegitimam auctoritatem contra ſe pronuntiatæ, negabatque ſe prius cibum ſumturum, quam vinculis ſolutus eſſet. Idcirco vnum e familiaribus ad epiſcopum mittebat, rogans, vt mandaret ei, qui ligauerat, vt vinculum demeret. Quumque epiſcopus reſpondiſſet, non a quouis vinculum accipi oportere, ſolutumque eum eſſe renuntiaſſet, ſolutionem non admittebat, donec is, qui ligauerat, non ſine multo labore quæſitus, communionem reſtituiſſet. Reſponſum epiſcopi hoc in caſu omnino recte ſe habebat; imperator autem vtpote vir religioſus in eo acquieſcere non poterat. Agnoſcebat fortaſſis, ſe monacho iniuriam aliquam intuliſſe, adeoque ei eſſe ſatisfaciendum priuatamque veniam rogandam, ſecundum regulam a ſeruatore noſtro præſcriptam: *Si*

δὲν ἧττον καθῃρημένους ἐδικαιώσαμεν. *Quicumque autem ob turpia geſta ſunt a ſynodo condemnati, vel a propriis eorum epiſcopis, quibus præter canones Neſtorius, qui nullum rerum diſcrimen habebat, & qui cum illo eadem ſentiunt, reſtituere conati ſunt gradum vel communionem, aut conabuntur; iſtos cenſuimus nihil profeciſſe, & manere & eſſe nihilominus depoſitos.*

(*r*) Theodoret. lib. V. c. XXXXII. Ἀνήρ τις ἀσκητικὸν μὲν ἀσπαζόμενος βίον, θρασυτέρᾳ δὲ χρώμενος γνώμῃ, προσελήλυθε τῷ βασιλεῖ περί τινος δεόμενος· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο δράσας πολλάκις οὐκ ἔτυχε, τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτὸν κοινωνίας ἐκώλυσε, καὶ τὸν δεσμὸν ἐπιθεὶς, ὑπεχώρησεν· ὁ δὲ πιστότατος βασιλεὺς, παραγενόμενος εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τοῦ καιροῦ καλοῦντος εἰς εὐωχίαν, καὶ τῶν συσσίτων παρόντων, οὐκ ἔφη πρὶν λυθῆναι τὸν δεσμὸν, μετασχεῖν τροφῆς· καὶ τούτου δὴ ἕνεκα πρὸς τὸν ἀρχιερέα τὸν οἰκειότατον ἔπεμψε, παρακαλῶν ἐπιτρέψαι τῷ δεδωκότι τὸν δεσμὸν διαλῦσαι· τοῦ δὲ ἐπισκόπου φήσαντος μὴ χρῆναι παρὰ παντὸς ὁτιοῦν δέχεσθαι τὸν δεσμὸν, καὶ δεδηλωκότος ὡς λέλυται, οὐκ ἐδέξατο τὴν λύσιν, ἕως ὁ δήσας σὺν πολλῷ τῷ πόνῳ ζητηθεὶς, τὴν κοινωνίαν ἀπέδωκεν. *Vir quidam profeſſione monachus, ſed animo audacior, ad imperatorem acceſſit, vt aliquid ab eo poſtularet. Quod quum ſæpius fruſtra feciſſet, tandem imperatori eccleſiaſtica communione interdixit, iniectoque vinculo diſceſſit. Verum fideliſſimus imperator ad palatium reuerſus, quum iam tempus inſtaret conuiuii, & adeſſent conuiuæ, negauit ſe prius cibum ſumturum, quam vinculis ſolutus eſſet. Atque idcirco &c.*

munus

munus tuum attuleris ad altare, & illic memineris, fratrem tuum habere aliquid contra te; omitte illic munus tuum coram altari & abi: primum reconciliator fratri tuo, & tunc, vbi veneris, offer munus tuum. In hoc caſu quilibet poteſtatem habet remittendi peccata fratri ſuo, iuxta ac admonendi & inſtituendi eum & orandi pro eo, quæ ſunt priuatæ & remotæ reconciliandi cum altari viæ. De hiſce AVGVSTINVS [s] loquitur, conuenienter illi præcepto apoſtoli *Col.* III, 13. *Condonantes vobis mutuo, ſi quis aduerſus aliquem habuerit querelam. Sicut & Chriſtus condonauit vobis, ita & vos.* „Inuicem nobis, inquit, delicta donemus, & pro noſtris „delictis inuicem oremus, atque ita quodammodo pedes no-„ſtros lauemus. Noſtrum eſt, donante ipſo miniſterium cari-„tatis & humilitatis adhibere: illius eſt exaudire, ac nos ab „omni peccatorum contaminatione mundare per Chriſtum, „& in Chriſto, vt quod aliis etiam dimittimus, hoc eſt in ter-„ra ſoluimus, ſoluatur & in cælo„. Hæc tam neceſſaria chriſtiani officii pars eſt, vt nemo hanc rationem ſoluendi fratrem ſuum prætermittere poſſit, niſi peccata ſua a Deo retineri velit. *Nam ſi remiſerimus hominibus ſuos lapſus, remittet etiam nobis pater ille noſter cæleſtis. Sin autem non remiſerimus hominibus ipſorum lapſus: nec pater noſter remittet nobis offenſas noſtras.* Quæ in verba quidam ex veteribus [t] obſeruat, quod tanto grauius ipſi nectamur in peccatis noſtris, ſi alterius vincula ſoluere recuſemus. Neque quidquam inter patres vſitatius eſt, quam vt dicant, quod homines ſeſe ipſi ligent, vel ligentur ab aliis, ſi illos offendant, nec vnquam petant veniam: Et quod ſemetipſos vel alios ſoluant peccatis vel dando eleemoſynam, vel conuertendo peccatores, vel orando pro illis, vel condonan-

(s) Auguſtin. tract. LVIII. in Ioan. tom. IX. pag. 164. (pag. 401. edit. Baſil. MDLXIX.)

(t) Sedulius carm. paſchal. lib. II. biblioth. patr. tom. VIII. p. 665.

Debita laxari qui nobis cuncta rogamus,
Nos quoque laxemus, proprii nam cautio verbi
Spondentes manifeſta tenet, grauiuſque ſoluti
Nectimur, alterius ſi ſoluere vincla negemus.
Incipietque pius decies millena talenta
Dimittens dominus, ſi nos adfligere propter
Denarios centum conſeruum ſenſerit vllum,
Tradere confeſtim tortoribus: cetera.

do

do eorum aduerſus ſe peccata. Cum reſpectu ad rationem ligandi alterum [u] AVGVSTINVS ait: *Cœpiſti habere fratrem tuum* (in te peccantem) *tamquam publicanum*, *ligas illum in terra*, *ſed vt iuſte adliges, vide. Nam iniuſta vincula diminuit iuſtitia.* Quod ad rationem ſoluendi attinet, ORIGENES ſeptem modos recenſet, quibus chriſtianus remiſſionem peccatorum obtinere poſſit, quorum quinque manifeſto priuatæ priuati hominis actiones ſunt. „Audiſti, inquit [x], quanta ſint in lege ſacrifi„cia pro peccatis, audi, nunc quantæ ſint remiſſiones pecca„torum in euangeliis. Eſt iſta prima, qua baptizamur in re„miſſionem peccatorum. Secunda remiſſio eſt in paſſione „martyrii. Tertia eſt, quæ pro eleemoſyna datur. Dicit e„nim ſaluator: *Verumtamen date eleemoſynam, & ecce omnia mun„da ſunt vobis.* Quarta nobis fit remiſſio peccatorum per hoc, „quod & nos remittimus peccata fratribus noſtris. Sic enim „dicit ipſe dominus & ſaluator noſter, *quia ſi dimiſeritis fratri„bus veſtris ex corde peccata ipſorum, & vobis remittet pater veſter:* et „ſicut in oratione nos dicere docuit, *Remitte nobis debita noſtra, „ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris.* Quinta remiſſio pecca„torum eſt, quum conuerterit quis peccatorem ab errore viæ „ſuæ, ſaluat animam eius a morte, & cooperit multitudinem „peccatorum. Sexta quoque fit remiſſio per abundantiam ca„ritatis, ſicut & ipſe dominus dicit: *Amen dico, remittuntur ei „peccata multa, quoniam dilexit multum.* Et apoſtolus dicit: *Caritas „cooperit multitudinem peccatorum.* Eſt adhuc & ſeptima, licet du„ra & laborioſa, per pœnitentiam remiſſio peccatorum, quum „lauat peccator in lacrimis ſtratum ſuum, & fiunt ei lacrimæ „ſuæ panes die & nocte, & quum non erubeſcit ſacerdoti do„mini indicare peccatum ſuum & quærere medicinam„. Prima & vltima remiſſio, baptiſmus videlicet & pœnitentia, ſunt publici actus, in quibus ſacerdotis miniſterium intercedit: Reliquæ autem omnes, martyrium, eleemoſynæ, condonatio iniuriarum, conuerſio peccatorum, & abundantia amoris in

(u) Auguſtin. de verbis domin. ſerm. XVI. c. IV. (tom. X. pag. 70. edit. Baſil. MDLXIX.)

(x) Origen. homil. II. in Leuitic. tom. I. pag. 111. (pag. 67. fin. p. 68. edit. Pariſ. MDCIIII.)

Deum, priuatæ priuatorum hominum actiones ſunt, & a quibuslibet bonis chriſtianis peragi poſſunt. Et idcirco remiſſio peccatorum, quæ eis adſcribitur, non eſt peculiaris actus miniſterii, ſed actus eſſe poteſt cuiusuis chriſtiani priuati. Conſequenter eatenus laicus in remiſſione peccatorum partem habere poteſt, ſine inuaſione iuris miniſterii. Quæ vero res quum ſint priuati tantum actus, non ſunt vberioris conſiderationis in hac diſſertatione, quæ tantum ad abſolutionem miniſterialem & publicam eccleſiæ diſciplinam attinet.

Iam breuiter omnia a nobis percurſa ſunt, quæ ad pœnitentialis diſciplinæ exercitium, quod ad praxin antiquæ eccleſiæ, reſpiciunt. Quod ad capita doctrinalia attinet, cuiusmodi eſt quæſtio illa, Num pœnitentia ſit proprie ſacramentum? Et, Num abſolutio ſacerdotalis ad ſalutem neceſſaria ſit? Ad præſentem diſquiſitionem directe non pertinent, quæ tantum praxin eccleſiæ conſiderat. Quoniam vero occaſionem habui, parua quædam ſcripta componendi in quæſtionem vltimam, nec ingratum nonnullis lectoribus futurum credo, ſi ea in lucem emiſero, huic diſſertationi appendicis loco ea ſubiungere viſum eſt.

AP-

APPENDIX
CONTINENS
DVOS SERMONES,
ET
EPISTOLAS DVAS
AD
SVMME REVERENDVM EPISCOPVM
VINTONIENSEM,
DE
NATVRA ET NECESSITATE ABSOLVTIONIS;

OSTENDENS,

QVOVSQVE ILLA NECESSITAS EXTENDATVR,
ET VBI CESSET.

EX LINGVA ANGLICANA IN LATINAM VERTIT
IO. HENRICVS GRISCHOVIVS.

HALAE, MDCCXXIX.

Digitized by Google

Notandum, duos ſequentes ſermones primùm in eccleſia cathedrali Vintoniæ *habitos, & deinde aliquam eorùm partem* Walthami *in viſitatione eccleſiaſtica ad d.24. Sept. MDCCXVI recitatam eſſe. Hæc ipſa pars tali charactere [„] ſignata heic exhibetur, curioſitati eorum gratificandi cauſſa, qui eam ſolam partem publice audiuerunt, quæ initium prioris & clauſula poſterioris ſermonis fuit.*

Digitized by Google

APPENDIX.

Sermo Prior.

Ioan. XX, 23.

Si quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; ſi quorum retinueritis, retenta ſunt.

QVAMQVAM doctrina de miniſteriali ab„ſolutione, ſeu remiſſione peccatorum, perquam „vtilis doctrina eſt in eccleſia chriſtiana, vtpote „materia, quæ praxis noſtræ multum intereſt; ne„ſcio tamen, quo duro fato acciderit, vt paucæ „doctrinæ ſint, quæ in maiorem abuſum abreptæ vel minus „intellectæ fuerint. Ab vna parte inſulſitas nonnullorum, „qui eam tantum non omne punctum in orbe chriſtiano fer„re voluerunt, fecit, vt ab altera parte quidam eam nihil va„lere exiſtimarent: Vt ſolent violentæ diſputationes habere „magnas oppoſitiones, & magnæ oppoſitiones deſinere in con„trariis extremis. Non igitur præter rem me facturum exiſti„mo, ſi hanc vtilem & neceſſariam doctrinam luci ſuæ expo„ſuero, diſputando de ea modo quodam practico ſine vlla li„tigandi libidine, initio facto ab origine illius, ſiue prima in„ſtitutione.

„QVVM ſeruator noſter in eo eſſet, vt mundum linque„ret, diſcipulis ſuis præcipiebat, vt nomine ſuo agerent, tam„quam miniſtri ſui & vicarii, in omnibus rebus, ad regnum „Dei pertinentibus. Hoc regnum præcipue fundabatur pro„miſſione veniæ ſiue remiſſionis peccatorum: Et hæc venia tri-

Digitized by Google

„buenda & confirmanda erat hominibus, interuentu eorum, „quos ille hanc in rem conſtituerat. Hoc enim pars dati illis „negotii erat, vt remitterent peccata, prout expedire ipſi iu„dicarent, agentes ſecundum regulas, quas eis dabat; cum „promiſſo, fore, vt, quod ex præſcripto in eccleſia ipſius in „terra facerent, ratum haberetur & confirmaretur ab ipſo in „cælo.

„Generatim itaque ſine vlla controuerſia manifeſtum „eſt, *CHRISTVM* poteſtatem miniſtris ſuis reliquiſſe retinendi „vel dimittendi hominum peccata. Vt autem magis diſtin„ctam & veram huius rei habeamus cognitionem, triplicem „adhuc diſquiſitionem fieri neceſſe eſt.

I. „Examinanda eſt natura huius poteſtatis, quatenus „ad hominem ſpectat. Non obſtante enim, quod homini da„tum eſt, mandato & auctoritate, ingens adhuc diſcrimen ſta„tuendum eſt inter poteſtatem dimittendi peccata, quæ a Deo „exercetur, & quæ exercetur ab homine.

II. „Inqvirendvm eſt in diuerſos actus & modos, in „quibus *CHRISTVS* miniſtris ſuis mandatum & auctoritatem de„dit hanc poteſtatem ſuam per exempla demonſtrandi.

III. „Diſpiciendvm eſt, quatenus omnes homines legi„timo eius exercitio ſeſe ſubmittere debeant.

„Qvae tria ſi iuſte diſceptauerimus, futurum eſt, vt hanc „conſiderationem ad praxin deducere valeamus & facile diſ„cernere, quemadmodum hac doctrina de abſolutione, qua„tenus ad miniſtros *CHRISTI* eiuſque populum ſpectat, recte „vtendum ſit.

I. „Initivm facimus inquirendo in naturam huius po„teſtatis, quatenus ſpectat ad hominem. Vbi obſeruamus, „quod, non obſtante quæ homini commiſſa eſt auctoritate, „ingens diſcrimen faciendum ſit inter poteſtatem remittendi „peccata, quæ a Deo exercetur, & quæ exercetur ab homine. „Nam poteſtas Dei omni parte abſolutiſſima eſt & liberrima „in dimittendis peccatis; iudicium eius erroris expers & falli „neſcium circa eos, qui veniæ capaces ſunt: Et conſequenter „ſententia eius ſemper iuſta eſt, nec ab vlla alia poteſtate pot„eſt reuocari. Contra poteſtas dimittendi peccata, quæ ab homi-

„homine exercetur, non abſoluta eſt ſed tantum miniſterialis. „Auctoritas eius non tantum aliunde deſcendit, ſed certis quo„que adſtricta eſt regulis, ſecundum quas in hoc grandi nego„tio cum aliis mortalibus agere eum oportet. Vnde conſequitur, „vt iudicium eius nec falli neſcium nec ſententia eius irreuo„cabilis ſit, ſed tantum quatenus regulas obſeruat, a ſummo „domino & magiſtro præſcriptas, qui ipſe ſibi reſeruauit pri„vilegium ſententias vicariorum ſuorum iudicum in terra re„cognoſcendi, de illiſque in extremo ſuo & rectiſſimo iudi„cio decernendi. Equidem ſi miniſtri *CHRISTI* regulas, quas ille „præſcripſit, in iudicandis peccatoribus, & dimittendis peccatis „accurate obſeruant; ſi neque ex præcipitantia, neque partium „ſtudio, neque ignorantia & errore inſontem condemnant, „vel ſontem abſoluunt; tum eorum ſententia, ſiue de remit„tendis ſiue de retinendis peccatis feratur, confirmabitur ra„taque habebitur in cælo: quia agunt ſecundum tenorem „accepti mandati, & tantum vt fidi œconomi ad normam re„gularum, quas ſummus eorum dominus eis dedit. Si vero „ab his regulis vel per ignorantiam veri hominum ſtatus, vel „per ſimulationem [a] peccatorum, vel per aliquem negle„ctum, vel animi abiectionem, vel aſſumtam tyrannidem, vel „nimiam indulgentiam, vel alium quemcumque adfectum, quo „humana natura ducitur, deflectunt; in omnibus iſtiuſmodi „caſibus *CHRISTVS* ſupremus dominus de actis denuo cogno„ſcet, ſtatuet, iudicabit, eorumque reſcindet ſententiam, ſiue „ea iuſto ſeuerior fuerit, ſiue mitior: quia modum concreditæ

(a) Cyprianus epiſt. LII. al. LV. ad Antonian. p. 108. (p. 245. edit. Fell. Amſtelod.) hanc in rem ait: Neque enim præiudicamus domino iudicaturo, quo minus, ſi pœnitentiam plenam & iuſtam peccatoris inuenerit, tunc ratum faciat, quod a nobis fuerit heic ſtatutum. Si vero nos aliqui pœnitentiæ ſimulatione deluſerint; Deus, qui non deridetur, & qui cor hominis intuetur, de his, quæ nos minus perſpeximus, iudicet, & ſeruorum ſententiam emendet.
Similem in modum Pacianus epiſt. I. ad Semproniam. biblioth. patr. tom. III. p. 53. (tom. IV. p. 307. b. edit. Lugdun. MDCLXXVII.) Reddet quidem ille (epiſcopus) rationem, ſi quid perperam fecerit, vel ſi corrupte & impie iudicarit. Nec præiudicatur Deo, quo minus mali ædificatoris opera reſcindat; interea ſi pia illa adminiſtratio eſt, adiutor Dei operum perſeuerat.

„ſibi auctoritatis excedunt & ad alias regulas, quam quas eis „præſcripſit, iudicant. Hæc nota illa differentia eſt inter po-„teſtatem Dei & hominis in dimittendis peccatis; ille dimittit „ex abſoluta nec aliunde pendente; hic ex ſubordinata cer-„tiſque limitibus circumſcripta auctoritate, quæ potius decla-„ratio eſt voluntatis Dei, quam libera aliqua poteſtas ei tradi-„ta. Nemo enim mortalium cum eadem auctoritate & firma „adſeueratione dicere alteri poteſt, quemadmodum *CHRISTVS* „pendenti in cruce latroni, *Hodie mecum eris in paradiſo.* Hæc „ſolius Dei prærogatiua eſt remittere peccata cum abſoluta „quadam & incontrouerſa poteſtate. Et hoc ſenſu proprie „dicitur in ſcriptura, *quod nemo poſſit remittere peccata præter Deum.* „Et hinc eſt, quod ATHANASIVS & vniuerſi vetuſti ſcripto-„res [*b*] pro domini noſtri *IESV CHRISTI* diuinitate contra *A-„rium* ſemper argumententur ex hoc loco communi, quod „ipſe ſibi adſumſerit poteſtatem remittendi peccata cum abſo-„luta quadam auctoritate, quod peculiare & proprium ſolius „Dei priuilegium ſit.

„VERVMTAMEN hoc non impedit, quo minus homo mi-„niſterialem partem in remiſſione peccatorum habere poſſit, in „talibus actibus, qui ei per mandatum committantur. Qui-„nam autem hi actus miniſterii eius ſint, proximo iam loco „conſiderabimus, progredientes ad diſquiſitionem ſecundam, „quæ erat:

II. „QVINAM ſint ſpeciales iſti actus & modi, in quibus „*CHRISTVS* miniſtris ſuis mandatum & auctoritatem dedit „hanc ſuam peccata remittendi vel retinendi poteſtatem per „exempla demonſtrandi.

„IAM vero hi, poſt diligenter factam diſquiſitionem, intel-„liguntur eſſe quatuor iſti miniſterii actus, per quos benefici-„um abſolutionis mortalibus plerumque tribuitur.

1. „POTESTAS duo ſacramenta, baptiſmum videlicet & „cœnam dominicam, omnibus illis adminiſtrandi, qui ad ea „recipienda idonei ſunt. Quæ propterea vocatur ſacramenta-„lis abſolutio.

2. „POTESTAS declarandi ſiue publicandi conditiones,

(*b*) Vide hoc plenius probatum *Orig. eccleſ.* libr. XIX. cap. I. §. I. pag. 187. ſeqq.

ſub

„ſub quibus euangelium veniam ac peccatorum remiſſionem „promittit, quæ vocatur declaratiua abſolutio verbi ac do-„ctrinæ.

3. „POTESTAS deprecandi Deum, veniamque peccato-„rum ab eo petendi per merita *CHRISTI*; quæ eſt abſolutio pre-„cum.

4. „POTESTAS exſequendi diſciplinam eccleſiaſticam „contra ſontes; quæ conſiſtit in excluſione flagitioſorum & „publicorum peccatorum a communione eccleſiæ, & reſtitu-„tione pœnitentium in eius communionem, ſi vera reſipiſcen-„tiæ ſigna ediderunt. In his quatuor actibus, legitime qui-„dem exercitis, conſiſtit miniſterialis poteſtas retinendi vel di-„mittendi peccata, quatenus delegata auctoritas hominum hac „in re aliquid habere negotii poteſt.

1. „IN poteſtate adminiſtrandi duo ſacramenta, baptiſ-„mum & cœnam dominicam, omnibus illis, qui ad ea recipi-„enda idonei ſunt. Baptiſmus eſt magna abſolutio [*] eccle-„ſiæ chriſtianæ. Per hunc enim omnes homines, qui tam-„quam viua membra myſtici corporis *CHRISTI*, id eſt eccle-„ſiæ, admittuntur, certam & vniuerſalem recipiunt peccato-„rum remiſſionem. Vnde ille antiquis temporibus vocatus „fuit indulgentia, ſalus & remiſſio peccatorum, quod hi indu-„bitati effectus ſunt omnibus digne eum recipientibus. Vn-„de quatenus miniſtri *CHRISTI* auctoritate pollent proſelytos „& conuerſos per ſacramentum baptiſmatis admittendi in ec-„cleſiam, eatenus poteſtatem quoque habent impertiendi re-„miſſionem peccatorum; quia illud adminiſtrant, cuius effe-„ctus proprius eſt peccatorum remiſſio, ſicut eſt ſigillum fœ-„deris Dei, & medium conferendi cunctos ſpirituales fructus „mortis & paſſionis *CHRISTI* omnibus, qui cum ſinceritate a-„nimi, & præuia digna ſui præparatione, ad recipiendum illud „accedunt.

„IAM certum eſt, miniſtros *CHRISTI* poteſtate præditos „eſſe non tantum adminiſtrandi hoc ſacramentum homini-„bus, ſed etiam per certas regulas probationis diiudicandi, qui-„nam ad recipiendum illud idonei ſint; & prout eos ad has

(*) Vide ſententiam veterum hac de re *Origin. eccleſ.* lib. XIX. cap. I. §. II. p. 190.

„regulas tamquam obruſam experiundo idoneos vel minus „idoneos inuenerint, vel admittendi vel reiiciendi a baptiſmi „priuilegio. Quod re ipſa nihil aliud eſt, quam tribuere eis „vel non tribuere remiſſionem peccatorum: quia illis tribuitur vel non tribuitur ordinarium illud medium, quod *CHRISTVS* ſigillum remiſſionis peccatorum eſſe iuſſit. Veteres „hanc poteſtatem dimittendi vel retinendi peccata in baptiſmo „ex his ipſis verbis textus noſtri vrgent, nec non ex aliis verbis „ſeruatoris noſtri ad *Petrum: Quicquid ligaueris in terra, erit ligatum in cælis, & quicquid ſolueris in terra, erit ſolutum in cælis.* „CYRILLVS, epiſcopus *Alexandrinus*, explicans verba apud *Ioannem* euangeliſtam ait [c]: *Remittunt peccata vel retinent ſpiritu „afflati homines duobus, vt arbitror, modis: vel enim dignos ad baptiſmum vocant, vita nimirum grauitate & conſtantia fidei iam probatos „homines, vel prohibent, & a gratia diuina arcent eos, qui nondum digni ſunt. Vel alio quodam modo peccata remittunt & retinent, nempe „quum filios eccleſiæ peccantes corripiunt, vel pœnitentibus ignoſcunt.* „CYPRIANVS et AMBROSIVS diſputantes aduerſus *Nouatianos*, „qui eccleſiæ omnem peccata dimittendi poteſtatem poſt baptiſmum negabant, ex hoc communi principio, ab vtraque „parte agnito, argumentantur, quod *CHRISTVS* miniſtris ſuis „poteſtatem dederit dimittendi peccata per baptiſmum. Nam „*Nouatiani* hoc non negabant; vnde AMBROSIVS [d] cum magno ingenii acumine ad abſurdum eos reducit, hanc eis proponens quæſtionem: *Cur baptizatis, ſi per hominem peccata dimitti non licet? In baptiſmo vtique remiſſio peccatorum omnium eſt. Quid „intereſt, vtrum per pœnitentiam, an per lauacrum hoc ius ſibi datum ſacerdotes vendicent?* Quibus verbis perſpicue indicat, adminiſtrationem baptiſmi eſſe vnum quemdam modum remittendi peccata. „Et vere quidem dici poteſt, veteres generatim in hac eſſe ſen-

(c) Cyrill. lib. XII. in Ioan. XX, 23. p. 1101. *ἀφιᾶσι ἁμαρτίας, ἤτοι κατέχουσιν οἱ πνευματοφόροι κατὰ δύο τρόπους, κατάγε δόκησιν ἐμήν· ἢ γὰρ καλοῦσιν ἐπὶ τὸ βάπτισμα τοὺς, οἷς ἂν ἤδη καὶ τοῦτο τυχεῖν ὠφείλετο διὰ τὴν τοῦ βίου σεμνότητα, καὶ τὸ δεδοκιμασμένον εἰς πίστιν, ἢ διακωλύουσί τινας, καὶ τῆς θείας χάριτος ἐξείργουσι ἔτι οὔπω τέως γεγονότας ἀξίας· ἢ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον ἀφιᾶσί τε καὶ κρατοῦσιν ἁμαρτίας, ἐπιτιμῶντες μὲν ἁμαρτάνουσι τοῖς τῆς ἐκκλησίας τέκνοις, μετανοοῦσι δὲ συγγινώσκοντες.*

(d) Ambroſ. de pœnit. lib. I. c. VII.

ten-

„tentia [*e*], & forte ad vnum omnes in hoc conſpirare, quod „miniſtri *CHRISTI* ii ſint, per quos in adminiſtratione baptiſmi „peccata dimittantur.

„Equidem hæc poteſtas dandi vel negandi hominibus „baptiſmum non mere arbitraria & abſoluta eſt poteſtas, quæ „miniſtris *CHRISTI* auctoritatem impertiat dandi vel negandi „cum ſuo ipſorum arbitratu; ſed, vt dictum eſt, miniſterialis „eſt poteſtas, quæ certis regulis eos adſtringit, ad quas iudi- „care debent, vtrum homines ad baptiſmum recipiendum „idonei ſint, an non, & quæ conſequenter ipſos impellit, vt „eos vel admittant vel reiiciant. Examinare eos oportet, „num homines conditiones, a venientibus ad ſanctum *CHRI*- „*STI* baptiſmum requiri ſolitas, ſincere impleant, hoc eſt, num „profiteantur, fidem ſe habere neceſſariis doctrinæ chriſtianæ „capitibus, quæ eccleſia in ſymbolo ſuo plerumque ſummatim „comprehendit; et num promittant, ſe renuntiare diabolo & „omnibus eius operibus; et num re ipſa ſeruitium eius per ma- „nifeſtam planamque conuerſionem ad Deum deſerant, fœde- „re ſeſe obſtringentes ad viuendum in conſtanti & perpetua „obedientia omnium legum *CHRISTI.* Qui hæc profitentur „& iſtas conditiones re ipſa implent, ii ius habent petendi ba- „ptiſmum; atque miniſtri *CHRISTI* & poſſunt & debent ipſum „eis adminiſtrare, hoc eſt, obſignare remiſſionem peccato- „rum. At vero qui aliquam harum conditionum contumaci- „ter reſpuunt, qui vel diuerſorum fidei chriſtianæ capitum pro- „feſſionem edere, vel veteri domino ſuo renuntiare, & vni- „verſalem *CHRISTI* obedientiam promittere recuſant; vel in „manifeſto aliquo & in vulgus noto flagitio plenaque ſcanda- „li vitæ profeſſione perſeuerant; eos miniſtri *CHRISTI* non „minori iure [*f*] a baptiſmo reiicere, hoc eſt, peccata eorum „retinere poſſunt, negando illis ordinarium remiſſionis pecca- „torum medium.

(*e*) Vid. hoc demonſtratum in *Orig. eccleſ.* lib. XIX. c. I. §. II. p. 191.

(*f*) Praxis primitiuæ eccleſiæ, in reiectione omnium illiuſmodi a baptiſmo, qui vllam ex hic neceſſariis conditionibus recuſarent, fuſe proponitur ab Auguſtino *de fide & operibus* c. XV. XVII. XVIII. cet. & ex eo & aliis in *orig. eccleſ.* lib. XI. c. V. & VI. volum. IV. p. 223. & cap. VII. §. VI. & VIII. ibid. p. 270. & p. 274.

EA-

„EATENVS planum ad ipſam demonſtrationem eſt, quod „miniſtri *CHRISTI* poteſtate inſtructi ſint retinendi vel dimit„tendi peccata, ſicut a *CHRISTO* adminiſtratores conferendi „baptiſmatis conſtituti auctoritatemque adepti ſunt iudicandi, „quinam ad illud recipiendum idonei atque adeo admittendi „ſint. Quibus enim ordinaria adminiſtratio iſtius myſterii, „quod mortalibus confert vel obſignat remiſſionem peccato„rum, commiſſa eſt, per eos hominum peccata vere retineri „& dimitti poſſe concedendum eſt, quia auctoritate pollent „dignos admittendi indignoſque ab eius myſterii participatio„ne arcendi.

„EODEM modo res ſe habet cum poteſtate eorum in ad„miniſtrando altero ſacramento cœnæ dominicæ. Nam & hoc „medium eſt conferendi & obſignandi hominibus peccatorum „remiſſionem. In hoc tantum a baptiſmo differt; vt baptiſmus „prima huius beneficii collatio ſit, cœna autem dominica am„plior eius confirmatio & crebrior iteratio. Vt adeo, quate„nus miniſtri ex eo, quod ſunt œconomi myſteriorum *CHRI*„*STI*, poteſtate inſtructi ſunt admittendi dignos ad participa„tionem euchariſtiæ, & indignos, hoc eſt vitam agentes pro„fanam & plenam ſcandali, ab huius communionis beneficio „repellendi; eatenus poteſtatem habeant dimittendi vel reti„nendi hominum peccata, vtpote præditi auctoritate diiudi„candi, quinam idonei ſint, vt ad illud myſterium, cui in or„dinaria diuinam gratiam tribuendi methodo, peccatorum re„miſſio annexa eſt, admittantur, vel digni, qui ab eo reiician„tur.

„ATQVE in hoc primus actus poteſtatis conſiſtit, quam in „retinendis vel dimittendis peccatis miniſtri *CHRISTI* exer„cent, applicando hominibus ſacramenta eccleſiæ, quorum „in vſu remiſſio peccatorum omnibus digne ea recipientibus „donatur.

2. „SECVNDVS huius poteſtatis actus declaratiua eſt ab„ſolutio verbi & doctrinæ, quæ conſiſtit in publicatione con„ditionum, ſub quibus euangelium veniam & remiſſionem „peccatorum promittit. Hæc vel generalis eſt vel ſpecialis. „Generalis abſolutio eſt, qualem eccleſia noſtra cuilibet mi-

niſtro

„niſtro poſt generalem peccatorum confeſſionem in quotidi-„ano ſuo officio pronuntiandam iniungit; vti Deus poteſta-„tem & mandatum miniſtris ſuis dediſſe dicitur declarandi & „adnuntiandi populo ſuo pœnitenti abſolutionem & peccato-„rum remiſſionem; vi cuius poteſtatis illi declarant, quod De-„us gratiam & remiſſionem peccatorum donet omnibus, qui „ſinceram pœnitentiam agant ſanctoque euangelio ſuo vere „credant. Hoc re ipſa fit, quando miniſter publicat ſiue ad-„nuntiat hominibus verbum euangelii, nomine Dei decla-„rans, quibus conditionibus peccatorum remiſſio obtineri „poſſit: Et finis huius rei eſt, peccatores ſub ſpe miſericordiæ „ad pœnitendum & ad Deum ſe conuertendum excitare, ſola-„tiumque impertire omnibus, qui ipſo actu ſincere ad ipſum „ſe conuertunt. Qua de cauſſa eccleſiæ viſum eſt hoc in pu-„blicis ſuis officiis interponere, locumque ei dare in quotidi-„ana ſua liturgia; quæ inſignis eſt publici cultus illius excel-„lentia & commendatio, cuius defectus in aliis quibuſdam ec-„cleſiis deploratur. CALVINVS [*g*] enim narrat, voluiſſe ſe „ab initio iſtiuſmodi generalem abſolutionem liturgiæ *Geneuenſi* „inſerere, non potuiſſe autem cum ſociis ſuis efficere, vt hic „mos induceretur.

„AT præter hanc generalem declaratiuam abſolutionem, „in noſtra liturgia retentam; priuata quædam abſolutio in ſpe-„cialioribus quibuſdam caſibus ſingulatim dari præcipitur; hoc „eſt, quando homines præcipuo quodam dolore animi & an-„goribus conſcientiæ conficiuntur ob certa quædam peccata, „de quibus coram miniſtro cum veris genuinæ pœnitentiæ ſi-„gnis confitentur. Tali in caſu miniſter auctoritatem habet, „non ſolum ſpirituale eis dandi conſilium & monitum, ſed be-„neficium etiam abſolutionis conferendi; hoc eſt, ſi, ſtatu eo-

(*g*) Caluin. epiſt. de quibuſdam eccleſiæ ritibus p. 206. Confeſſioni publicæ adiungere inſignem aliquam promiſſionem, quæ peccatores ad ſpem veniæ & reconciliationis erigat, nemo noſtrum eſt, qui non agnoſcat vtiliſſimum eſſe. Atque ab initio hunc morem inducere volui: ſed quum offenſionem quidam ex nouitate metuerent, nimium facilis fui ad cedendum. ita res omiſſa eſt. Nunc vero non eſſet opportunum, heic quidquam mutare: quia, antequam ad finem confeſſionis ventum fuerit, magna pars incipit ſurgere. Quo magis optamus, dum vobis integrum eſt, populum veſtrum ad vtrumque adſueſieri.

„rum recte examinato, eos vere pœnitentes coram Deo eſſe „iudicat, tunc non generalem tantum veniæ promiſſionem eis „declarare, ſed in ſpecie etiam firmiſſime aſſeuerare poteſt, „quod, quoad ex externis pœnitentiæ eorum ſignis & indiciis „de animi illorum ſtatu iudicare ſibi liceat, ipſos coram Deo ſo- „lutos veniamque peccatorum conſequutos exiſtimet, adeoque „abſolutionem eis declaret adnuntietque. Hoc quidem non „infallibile eſt iudicium, quia alter alterum callida pœniten- „tiæ ſimulatione decipere poteſt: Tanta tamen aſſeueratio eſt, „quanta prudens, ſagax & pius *CHRISTI* miniſter erga alterum, „ad animum eius tranquillandum, ſine peculiari inſpiratione „vti poteſt.

„Et ſane permultum ponderis ac momenti ad tranquil- „landum & conſolandum animum adflictum, dubium atque „abiectum habeat; oportet, experti medici habere declaratio- „nem, cui innitatur; habere aliquem qui per officium ſuum in „talibus caſibus ſcite iudicare, eique ſuam impertire abſoluti- „onem valeat.

„Itaqve eccleſia noſtra in talium peccatorum con- „ſolationem in duobus officiis ſuis (exhortatione ad communi- „onem, & viſitatione ægrotorum) miniſtro præcepit, vt eius- „modi particularem abſolutionem impertiat, dicens in vno „eorum [*]: *Per auctoritatem IESV CHRISTI mihi commiſſam ab- „ſoluo te ab omnibus peccatis tuis.* Quæ licet non abſoluta ſit au- „ctoritas, tamen iſtiuſmodi declaratio voluntatis Dei eſt, quam „quis alteri, poſt accuratiſſime inueſtigatum ſtudioſiſſimeque „conſideratum illius ſtatum, facere poteſt. Similis eſt decla- „rationi ſacerdotis ſub lege veteri de leproſo, vtrum mundus „an immundus eſſet. Declaratio eius ſiue iudicium de tali „homine mundaſſe eum vel contaminaſſe; mundum vel im- „mundum feciſſe dicitur; tametſi proprie loquendo ſacerdos „eum nec leproſum redderet, nec efficeret, vt non eſſet lepro- „ſus, ſed tantum poſt diligenter factam examinationem decla- „raret, vtrum talis eſſet nec ne. Simili ratione HIERONYMVS

(*) *By the Authority of* Jeſus Chriſt *committed unto me, I abſolve thee from all thy offences.*

et

„et *Magiſter ſententiarum* aliique plures poſt eos obſeruarunt [*], „quod miniſtri euangelii idem ius ac officium habeant in di-„mittendis vel retinendis peccatis, quod ſacerdotes olim ſub „lege habuerint in curandis leproſis. Quod remittant pecca-„ta vel retineant, dum illa a Deo remitti vel retineri oſten-„dant & declarent. Et quod talis declaratio, ex ore prodi-„ens eorum, qui miniſteriales iudices conſtituti ſunt pœniten-„tiæ hominum, recte exponatur euangelica abſolutio, quæ „ad ſuggerendam pœnitenti peccatori conſolationem eiuſque „animum tranquillandum ſatis valeat.

3. „TERTIVS huius miniſterialis poteſtatis actus eſt de-„precatio apud Deum pro peccatoribus ad obtinendam per „merita *CHRISTI* peccatorum remiſſionem; quæ eſt ſic voci-„tata ab eccleſia abſolutio precum, iuncta abſolutioni verbi „ac ſacramentorum. Hæc ſemper vel implicite vel explicite „comitatur reliquos actus abſolutionis [**], tamquam præci-„pua quædam pars officii miniſtri eccleſiæ, quod eſt orare & „precari Deum pro peccatis populi. Sacramenta nonnum-„quam adminiſtrantur ſub formula apprecandi, cuiuſmodi eſt „illa euchariſtica in liturgia noſtra [***]: *Corpus domini noſtri* „*IESV CHRISTI ſeruet corpus & animam tuam ad vitam ſempiter-*„*nam.* Sic [*b*] nonnulli narrant, baptiſmum hodie in eccleſia „*Græca* adminiſtrari ſimili ratione & forma, *Baptizetur ſeruus* „*Chriſti in nomine patris, filii & ſpiritus ſancti*, per modum pre-„candi. Et quamuis, quæ hodie inter nos obtinet, formula, „*Baptizo te*, paullulum ab hac diſcrepet; ſemper tamen oratio-„nem ſibi adiunctam habet, vt Deus baptizatum abſoluere „peccatis ſuis eique omnia regenerationis beneficia conferre „velit. Notatu quoque dignum eſt, quod ſtatim poſt genera-„lem declaratiuam abſolutionem in noſtra liturgia eccleſia o-„rationem dominicam recitari iubeat, vtpote qua generalem „veniam ſiue remiſſionem peccatorum quotidianæ incurſionis

(*) Vide teſtimonia Hieronymi & Petri Lombardi recitata *orig. eccleſ. lib. XIX. cap. II. §. VI. pag. 216. 217.*

(**) Conf. *orig. eccleſ.* lib. XIX. cap. I. §. V. p. 197. ſeqq. et cap. II. §. IV. p. 208. ſeqq.

(***) *The Body of our Lord* JeſusChriſt *preſerve thy Body and Soul unto everlaſting Life.*

(*b*) Decretum Eugenii ad calcem concil. Florent.

„obtinemus. Et nonnullæ formulæ abſolutionis, in eccleſiis „noſtris vſitatæ, planæ & directæ preces ſunt pro venia & re- „miſſione culpæ. Qualis illa formula eſt in officio commu- „nionis poſt generalem confeſſionem; vbi rubrica [*] habet: „*Tum ſacerdos vel epiſcopus, qui præſens eſt, ſurgat, & conuertens ſe „ad populum hanc pronuntiet abſolutionem: Omnipotens Deus, pater no- „ſter cæleſtis, qui pro magna miſericordia ſua peccatorum remiſſionem „promiſit omnibus, qui cum ſincera pænitentia & vera fide ad ipſum ſe- „ſe conuertunt, miſereatur veſtri, abſoluat vos & liberet omnibus pecca- „tis veſtris, confirmet ac corroboret vos in omni pietate, & perducat vos „ad vitam æternam per dominum noſtrum IESVM CHRISTVM.* Heic „declaratiua abſolutio & precatoria in eadem precatione eui- „denter coniunguntur. Nam precatio iſta conſiſtit partim „declaratione diuinæ promiſſionis, qua vere pœnitentibus ve- „nia promittitur, partim deprecatione apud Deum, vt re ipſa „veniam indulgeat iſtis præcipue peccatoribus, pro quibus „miniſter preces ſuas tum quidem ad thronum gratiæ dirigit. „Et ſunt multæ aliæ iſtiuſmodi formulæ abſolutionis per inte- „gram eccleſiæ noſtræ liturgiam obuiæ. Quid? quod nulla „non abſolutio in antiqua eccleſia, quum pœnitentes poſt „excommunicationem & longum diſciplinæ curſum in grati- „am & communionem denuo reciperentur, cum manus impo- „ſitione & precatione [**] facta eſt, ad denotandum, miniſteria- „lem benedictionem & deprecationem apud Deum pro pecca- „tore eſſe principalem, etſi non vnum ſolum, actum ſacer- „dotalis poteſtatis in euangelicæ abſolutionis negotio. Et „hoc ipſum regulæ benedictionis conueniebat per *Moſen* datæ „veteris legis ſacerdotibus *Num.* VI, 27. *Ponent nomen meum ſuper „filios Iſraelis; Ego autem benedicam illis.* Deus eſt, proprie lo- „quendo, qui benedicit & abſoluit: et tamen, quando ſacer-

(*) *Then ſhall the Prieſt or the Biſhop being preſent; ſtand up, and turning himſelf to the People, pronounce this Abſolution: Almighty God, our hea- venly Father, who of his great Mercy hath promiſed Forgiveneſs of Sins to all them that with hearty Repentance and true Faith turn unto him; have Mercy upon you, pardon and deliver you from all your Sins, confirm and Strengthen you in all Goodneſs, and bring you to everlaſting Life, through* Jeſus Chriſt *our Lord.*

(**) Vide hoc fuſe probatum *origin. eccleſ.* lib. XIX. cap. II. §. IV. pag. 208. ſeqq.

dotes

„dotes Deo ſupplicant de his rebus, ſuo etiam modo benedi-„cere & abſoluere dicuntur. Quæ omnia ſatis euincunt, de-„precationem & orationem eſſe aliquam miniſterialis abſolu-„tionis partem, quemadmodum medium eſt in hominis manu, „per quod Deo placet benedictionem abſolutionis ſuæ in po-„pulum ſuum deriuare atque demittere.

„QVARTVM aliquod huius poteſtatis remittendi vel re-„tinendi peccata documentum ſupereſt, quod eſt poteſtas ex-„ſequendi diſciplinam & pœnas eccleſiæ in delinquentes. Hæc „conſiſtit in excluſione flagitioſorum & publicorum peccato-„rum a communione eccleſiæ, & reſtitutione pœnitentium in „communionem, poſtquam cenſuræ ſe ſubmiſerunt egerunt-„que pœnitentiam. Hic proprie iudicialis quidam actus eſt. „Nam vt miniſtri *CHRISTI* auctoritatem habent diiudicandi, „quinam idonei ſint, vt primum admittantur per baptiſmum „in gremium eccleſiæ, ita auctoritatem quoque habent diiu-„dicandi, quinam digni ſint vel indigni, qui in eo perſeuerent; „et tamquam diſpenſatores myſteriorum Dei ſeparare debent „pretioſum a vili, eoſque, qui myſteria Dei digne recipiunt, „diſcernere ab illis, qui ea profanant atque contemnunt. *Non „eſt dandum, quod ſanctum eſt, canibus; nec proiicienda ſunt marga-„rita ante porcos.* Proinde vbi homines eiuſmodi infamem, „propudioſam ac belluinam indolem adſumſerunt, non ha-„bent amplius ius & priuilegia communionis chriſtianæ; ſed „reſecandi ſunt tamquam morbida facta membra, partim vt „ſanorum membrorum deuitetur contagio, partim vt peccato-„res ipſi pudefiant atque emendentur.

„ATENIMVERO hæc poteſtas non eſt arbitraria in mi-„niſtris *CHRISTI.* Non adhibenda ab illis eſt hæc ſeueriſſima „pœna ob quamlibet formidinem & ſuſpicionem mali; nec „propter leue quoduis & facile obrepens vitium, quod aliis „remediis curari poteſt; nec propter grauiora & odioſiora cri-„mina, ſine præuia admonitione & aliorum remediorum vſu, „quæ ad corrigendos peccatores præſcripſit *CHRISTVS*; nec „in integros hominum cœtus [*], vbi metuendum eſt, ne tri-

(*) Vide praxin primitiuæ eccleſiæ illuſtratam in omnibus hiſce caſibus, *orig. eccleſ.* lib. XVI. cap. III. §. VI. volum. VII. pag. 148. ſeqq.

„ticum vna cum zizaniis eradicetur, & plus detrimenti quam „emolumenti inferatur eccleſiæ, dum inſontes cum ſontibus „inuoluuntur, vel integræ eccleſiæ interdicto ſubiiciuntur, vel „pariuntur magna & periculoſa ſchiſmata, cum manifeſto ec- „cleſiæ diſcrimine & diſturbatione. Huius enim poteſtatis & „diſciplinæ ſcopus eſt ædificare & non deſtruere; mundare & „purificare eccleſiam, non concutere ipſam eius conſtitutio- „nem, & imprudenti ac immoderato zelo pro eius conſerua- „tione ſubruere & euertere illius fundamenta. Quapropter ſi „vlla in re, certe in hac, miniſterialis poteſtas ſumma cum ſa- „pientia & prudentia, æque ac caritate & cura pro animabus „hominum & totius communitatis ſalute, exercenda eſt. Quo- „rum omnium miniſtri *CHRISTI* conſtituti ſunt periti ac intel- „ligentes iudices, præditi poteſtate examinandi hominum fidem „& mores, & excludendi malam vitam cum aliorum offendi- „culo agentes, & reſtituendi vere pœnitentes, ſi manifeſta „ſinceræ conuerſionis ſigna ediderint, fructuſque fecerint di- „gnos pœnitentia. *CHRISTI* vicarii ſunt in eccleſia ipſius, li- „gantes & ſoluentes, aperientes & claudentes regni cæleſtis „clauibus: Quibus quoad vtuntur ſecundum præſcriptas a „*CHRISTO* regulas, ſententia eorum, quantumuis miniſterialis „tantum, multum valet in externa communione eccleſiæ in „præſenti, & valere deprehendetur tamquam prælufio atque „præcurſio ſententiæ, in die nouiſſimo ferendæ. Nam rebus „ſic limitatis, & reſeruata, quæ falli neſciæ *CHRISTI* poteſtati „debetur, prærogatiua, dubium eſſe nequit, quin quorumcum- „que peccata retineant, retenta ſint; et quorumcumque pecca- „ta dimittant, dimiſſa illis ſint.

Debebamus iam ad tertiam diſquiſitionem pergere; quatenus omnes homines miniſteriali huius poteſtatis exercitio in omnibus quatuor eius ſic explanatis generibus ſeſe ſubmittere oporteat, atque vniuerſam hanc conſiderationem ad praxin reducere. Quoniam vero iuſta harum rerum tractatio præſentis ſermonis modum exceſſura eſſet, hæc duo tantum in fine eius generatim obſeruabimus.

I. Quod

1. Qvod neceſſitas abſolutionis in quocumque genere eadem ſit, ac neceſſitas rei, per quam illa efficitur nobiſque adminiſtratur. Atque adeo, ſi qua eſt neceſſitas recipiendi duo ſacramenta, baptiſmi & cœnæ dominicæ, eadem neceſſitas eſt recipiendi ſacramentalem abſolutionem, quæ per vſum & in vſu horum ſanctorum myſteriorum nobis confertur. Si qua eſt neceſſitas habendi conditiones euangelii Deique generalem veniæ promiſſionem nobis declaratam, & applicatam animabus noſtris; par omnino neceſſitas eſt generalis eiuſdem abſolutionis declaratiuæ, ad excitandam ſpem noſtram & corroborandam fidem noſtram, & ad adducendum nos ad veram reſipiſcentiam ſanctamque obedientiam. Si qua eſt neceſſitas afflictæ animæ, ſub inexſuperabilibus dubiis & perturbationibus laboranti, vt onere ſuo leuetur & in ſtatum conſolationis & tranquillitatis plenum transferatur; ſimilis neceſſitas eſt priuatæ abſolutionis declaratiuæ. Si qua eſt neceſſitas publicarum precum eccleſiæ ad implorandam Dei miſericordiam pro obtinenda publicis pœnitentibus peccatorum remiſſione; eadem vtique neceſſitas eſt abſolutionis precatoriæ. Denique ſi qua eſt neceſſitas facinoroſis hominibus, de eccleſia proiectis, vt in pacem & communionem eccleſiæ denuo reſtituantur, in ordine ad faciendam pacem cum Deo; neceſſitas etiam eſt iudicialis abſolutionis. Quatenus vllum ex his officiis & miniſteriis neceſſarium eſt in eccleſia, eatenus diuerſa abſolutionis genera, quæ ab eis pendent, neceſſaria etiam eſſe ſtatuenda ſunt. Et eatenus reuerentia aliqua eis debetur, tamquam inſtitutis Dei: adeo, vt vbicumque rite haberi poſſunt, communiter non debeant omitti; multo minus contemni vel negligi; quia hoc, aliis verbis, idem eſt ac contemnere ſacramenta *CHRISTI*, publicas preces & ſermones, & diſciplinam cenſuraſque eccleſiæ, quæ res ab ipſo Deo inſtitutæ ſunt.

2. Alterum, quod in huius ſermonis clauſula obſeruare habeo, eſt, quod quantacumque externæ abſolutionis neceſſitas fuerit, maior tamen neceſſitas ſit internarum qualitatum animi hominum in ordine ad eam recipiendam. Hæ qualitates ſunt

ſunt vera fides, vera reſipiſcentia & noua obedientia vitæ; quæ ſunt conditiones euangelicæ, ad quamcumque humanam abſolutionem in remiſſionem culpæ noſtræ efficacem reddendam requiſitæ. Soluere Deus poteſt, & interdum, (vbi nullus eſt contemtus) ſoluit hominem a prioris, numquam autem a poſterioris neceſſitatis lege: *Nam ſine ſanctimonia nemo videbit dominum.* Non confeſſio, non attritio, non externa abſolutio cuiuſcumque generis, ſed tantum ſincera conuerſio facit, vt ab eo ineamus gratiam. Et proinde ſi abſolui cupiamus in cælo, de his internis animi qualitatibus ſollicitos nos eſſe oportet, quæ ſolæ ſecuritatem in die iudicii præſtare nobis poſſunt. Deus pro miſericordia ſua nobis omnibus haſce maxime neceſſarias qualitates inſpiret, per deprecationem & merita maximi pontificis confeſſionis noſtræ, *IESV CHRISTI*, benedicti domini ac ſeruatoris noſtri. Cui cum patre & ſpiritu ſancto ſit honor & gloria in ſæcula ſæculorum, Amen.

SERMO

Digitized by Google

Sermo Posterior.

Ioan. XX, 23.

Si quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; ſi quorum retinueritis, retenta ſunt.

IN priore ſermone in hæc verba triplicem diſquiſitionem de doctrina & exercitio miniſterialis abſolutionis faciendam eſſe diximus.

I. Inqvirendvm in naturam huius poteſtatis generatim, quatenus competat homini: quia non obſtante, quæ homini data eſt, auctoritate & mandato, ingens adhuc differentia facienda ſit inter poteſtatem remittendi peccata, quæ a Deo exercetur, & quæ exercetur ab homine.

II. Inqvirendvm ſpecialius in naturam diuerſorum generum abſolutionis, quæ ab homine exercetur.

III. Diſpiciendvm, quatenus omnes homines exercitio huius poteſtatis in diuerſis eius partibus ſe ſubmittere debeant.

De duobus prioribus capitibus iam differuimus, nunc ad tertiam progredimur diſquiſitionem. Vbi proderit quæſtionem conſiderare diſtincte, cum reſpectu ad quatuor genera abſolutionis miniſterialis, quæ ſunt: Abſolutio duorum ſacramentorum; abſolutio declaratiua verbi ac doctrinæ; abſolutio precatoria; & abſolutio iudicialis publicæ diſciplinæ. De quibus omnibus iam obſeruauimus generatim, quod quatenus vel ſacramenta, vel prædicatio verbi, vel publicæ preces, vel diſciplina publica, vllum vſum & vim habent in eccleſia; eatenus abſolutiones admitti debeant, quæ vlli harum diuinarum inſtitutionum adnexæ ſunt. Iam in ſingularum neceſſitatem inquiremus paullo curatius.

1. Ordimvr a neceſſitate abſolutionis ſacramentalis. De qua adfirmari oportet, quod, quanta neceſſitas eſt recipiendi ſacramenta baptiſmi & cœnæ dominicæ, impoſita omnibus, qui ea recipiendi habent opportunitatem; tanta quoque ne-

neceſſitas, ſit recipiendi ſacramentalem abſolutionem, quæ ab eis pendet; quia res ſunt ita intime vnitæ & concatenatæ, vt ſeparari nequeant; neque Deus defectum ſacramentalis abſolutionis vllo in caſu excuſatum habet, niſi vbi ipſorum ſacramentorum defectum habet excuſatum. Ignoſcere quidem Deus poteſt & ſæpius ignoſcit ſacramentorum defectui, eumque extraordinaria gratia ſua ſupplet, vbi illa ob miniſtrorum ſuorum moroſitatem vel negligentiam, vel ob improuiſum aliquem caſum, vel naturalem ἀδυναμίαν [*] recipi haud poſſunt. At enim vero ſi homines inſtitutiones ipſius negligunt vel contemnunt, hoc ſine vllo dubio illis dabitur crimini, de quo ſummo harum inſtitutionum auctori coram magno eius tribunali reddere cogentur rationem. Ita in ſimilibus caſibus, ſi qui ob ineuitabilem neceſſitatem abſolutione deſtituuntur, quæ in hiſce duobus ſacramentis exhibetur, Deus hunc defectum ſupplere, & per extraordinariam ſuam gratiam alia quadam ratione eis abſolutionem impertire poteſt. At ſi qui per miniſtros Dei ſacramentali abſolutione, ſiue remiſſione peccatorum, ad hæc ſacramenta pertinente, iuſte prohibentur, non per vllam neceſſitatem, ſed tantum ob contumaciam ſuam, dum conditiones, a digne recepturis requiſitas, implendo ſeſe rite præparare renuunt; hoc in caſu actio miniſtri, retinentis eorum peccata, negantiſque eis hanc ſacramentalem abſolutionem, vtpote ad quam recipiendam eos minime idoneos, ſed manifeſto illa indignos iudicat, ſine dubio rata habebitur ac confirmabitur a *CHRISTO*, tamquam ſupremo iudice & adſertore datæ ſuæ hominibus auctoritatis, retinendi peccata & negandi abſolutionem iis, qui conditiones manifeſto deſpiciunt ac contemnunt, ſub quibus eam obtulit. Atque hoc plane oſtendit, quæ ſit neceſſitas abſolutionis, quatenus hæc primo loco ſignificat abſolutionem duorum ſacramentorum, quæ dignis, nec (quantum humanum iudicium perſpicere poteſt) vllis aliis præter hoſce, qui digni ſunt, impertienda eſt. Quocirca homines ad hanc abſolutionem præparandi ſunt ex iisdem rationibus, ob quas præparandi ſunt ad recipienda duo

(*) Vid. ſententiam veterum hac de re *origin. eccleſ.* lib. X. cap. II. §. XX. XXI. volum. IV. pag. 44 - 51.

illa

illa ſacramenta, quæ in ordinaria methodo ac ratione diſpenſandi diuinam gratiam neceſſaria ſalutis media facta ſunt.

2. Proximo iam loco ſequitur declaratiua abſolutio verbi ac doctrinæ. Quam neceſſaria eſt efficax veritatis promiſſorum Dei ad hominum animas adplicatio, ad efficiendum in illis fidem & ſpem, reſipiſcentiam & nouam obedientiam: tam neceſſaria quoque eſt hæc vniuerſalis declaratiua abſolutio, ſiue primum ad gignendum & excitandum, ſiue poſtea ad fovendum & ſuſtentandum haſce bonas qualitates, a quibus peccatorum remiſſio pendet. *Fides*, inquit ſcriptura, *ex auditu eſt, auditus autem per verbum Dei.* Neque vero homines ordinarie *audiunt abſque prædicante, nec prædicant, niſi miſſi fuerint.* Quemadmodum igitur neceſſe eſt, vt homines *credant & reſipiſcant obediantque euangelio*; ita quoque neceſſe eſt, vt generales veniæ declarationes audiant, quas Deus in euangelio ſuo fecit ex vna parte, & declarationes iræ reuelatæ de cælo ex altera parte, vt ad conformandum ſe hiſce conditionibus commoueantur, ſub quibus euangelium remiſſionem peccatorum pollicetur. Et ſicut præconum euangelii eſt, prædicare & declarare mentem Dei erga pœnitentes & impœnitentes peccatores; ita vniuſcuiuſque hominis eſt, *audire & metuere, nec quidquam facere inſolenter*, ſi gratiam & miſericordiam Dei in die iudicii ſe conſequuturum ſperet. Hæc neceſſitas eſt & vſus declaratiuæ abſolutionis ad gignendam alendamque fidem, quæ prima ſcaturigo & fundamentum vitæ chriſtianæ eſt. Verbum Dei eſt, quo *regeniti ſumus in ſpem viuam per euangelium.* Et cum ratione credere poſſumus, fidem non diutius, quam prædicationem euangelii, duraturam in hoc mundo. Quum antichriſtus confirmatam ætatem attigerit regnumque ſtabiliuerit ſuum; quum veritatis euangelicæ loco mentes hominum erroribus impleuerit, *per ſigna ac prodigia mendacia & omnem ſeductionem iniuſtitiæ*; tunc implebuntur, quæ prædixit ſeruator noſter, *Filius hominis quum venerit, num reperturus eſt fidem in terra?* Fieri nequit, vt fides generatim conſeruetur inter mortales, ſine iugibus euangelii declarationibus ad eam ſuſtentandam. Et hoc, ſi quidpiam aliud, conuincere nos poteſt de neceſſario vſu vere euangelici miniſterii, ſiue talis ordinis hominum, qui auctorita-

 tem

Digitized by Google

tem habeant & mandatum declarandi voluntatem Dei, ad fidem ipſam ſuſtentandam, vt nulla in re deficiat.

Enimvero præter generales euangelii declarationes non numquam paullo ſpecialior declaratiua abſolutio neceſſaria eſt ad refocillandam adflictam & vulneratam conſcientiam, & ad expediendum deſperatum & dubitantem peccatorem ex pauoribus & inextricabilibus retibus peccati. Et ipſa neceſſitas conſolandi perterrefactam mentem tali in caſu ſatis argumentum eſt pro neceſſitate iſtiuſmodi abſolutionis. Quo enim anxia & adflicta mens ſe recipiat niſi ad eos, quos Deus aptos iudices & adiutores in tali caſu conſtituit? Quorum officium aliquam eis dat auctoritatem, & quorum ſanctiora ſtudia & experientia aptos eos reddunt ad inquirendum in ſpiritualium morborum naturam, & iudicandum poſtea de apta curandi methodo, applicandumque accommodata eis remedia. Num talis anima nemine mortalium conſulto vnice ad Deum confugiat, oportet? Bene quidem, ſi ſatis fidei, firmitatis animi ac fiduciæ ei ſit ad ipſum accedendi. Iam vero hic ipſe eſt, quem illa offendit, et iam dies & noctes nihil niſi iram eius cogitat atque indignationem. Num ad filium Dei, magnum illum deprecatorem & mediatorem Dei & hominum? Recte omnino, ſi cum plena loquendi libertate ad ipſum accedere poteſt, tamquam miſericordem & fidelem pontificem, qui & poteſt & vult ſeruare omnes, qui ſincere ad ipſum ſe conuertunt. Verum hæc magna eius calamitas eſt & ipſe morbus, quod non audeat tam fidenter accedere ad thronum gratiæ, vt gratiam inueniat in auxilium opportunum. Vel ſi venit cum precibus & lacrimis ad *CHRISTVM*, veretur, vt accepta ſit; quia iam difficulter ipſum tamquam ſeruatorem ſuum adſpicere poteſt, ſed potius tamquam offenſum iudicem metuit. Depreſſa eſt & pudefacta ingrati animi ſui fœditate, quando conſiderat, olim ſe ſimilem fuiſſe angelo lucis, puram & immaculatam in ſanguine *CHRISTI*; iam vero ſtationem ſuam deſeruiſſe & excidiſſe gratia. Fuiſſe ſe olim illuminatam, guſtaſſe donum illud cæleſte, & participem factam eſſe ſpiritus ſancti, guſtaſſe bonum Dei verbum ac virtutes futuri ſæculi: iam vero prolapſam, rurſum crucifixiſſe ſibi filium Dei & ignominiæ expoſuiſſe, conculcaſſe filium Dei, & ſanguinem fœderis, per quem

fue-

fuerat ſanctificata, profanum duxiſſe & ſpiritum gratiæ contumelia adfeciſſe. Et quomodo ad *CHRISTVM* confugiet, erga quem tam indigne ſe geſſit? Quid ergo? Num in ſubſidium & conſilium ſanctos angelos vocabit? Sunt quidem hi miniſterii munere fungentes ſpiritus, qui miniſterii cauſſa emittuntur, propter hæredes ſalutis futuros: at miniſterium eorum prorſus ſpirituale eſt & inuiſibile. Non eſt eis iam viſibile aliquod cum hominibus negotium. Illi autem viſibili conſolatore opus eſt, cui ægritudinem patefaciat, & quem in mediis ærumnis ſuis adhibeat in conſilium; & hic ex rebus creatis viſibilibus, eamdem cum illa naturam a creatore ſortitis, hoc eſt hominibus, ſit oportet. Quis autem ex his tam idoneus eſt, quam quos ipſe Deus ad hanc rem conſtituit? Homines priuati amorem ſuum iſtiuſmodi languenti animæ declarare poſſunt, quouſque ſua eos cognitio & ἱκανότης dirigit: ſed tamen poſt hæc omnia maius quoddam auxilium neceſſarium fuerit. Vnde autem æquius & rectius exſpectari illud poteſt, quam ex ore eorum, quorum labia cuſtodire debent ſcientiam? Quorum ſtudia ſunt ſcripturæ ſacræ; quorum negotium eſt eas explanare mortalibus? ſoluere eorum dubia, & eximere eis ſcrupulos; examinare pœnitentiam eorum, eamque comparare cum verbi diuini regula; & inprimis eos præmunire aduerſus inſidias ſatanæ, & docere, non peruertere ſcripturas in propriam ſuam perniciem. Id enim plerumque longe difficillimum in hoc toto negotio cum adflictis mentibus eſt, corroborare eas aduerſus ſubtiles incurſiones ſatanæ, qui in lucis angelum ſe transformat, eaſque docet ſcripturas contra ſemetipſas allegare; faciens, vt, quod ad earum ſalutem & confirmationem ſpectat, occaſio ipſis fiat ruinæ; & priuans eos pace per illud ipſum inſtrumentum, quod ad erigendas earum ſpes & firmandam conſolationem erat deſtinatum. Certe hoc ſummum ſatanæ artificium in tentando eſt, vt dialecto ſcripturæ & lingua angeli nos adgrediatur & tentet. Neque vmquam tam conuenienter ſibi, hoc eſt tam artificioſe, ſubtiliter & diabolice loquitur, quam vbi apud nos loquitur lingua vtens cæleſti. Sic ipſum ſeruatorem noſtrum tentauit; dicens, Ita atque ita ſcriptum eſt. Quid igitur mirum, ſi eodem armorum ge-

nere vtatur aduerſus alios homines, qui ei reſiſtere minus valent? Quo autem infirmiores ſunt homines, & quo magis obnoxii tentationi, eo magis neceſſe illis eſt, habere perfugium ad aliquem magis expertum, qui & auxilium & conſilium ipſis dare valeat; qui verbum Dei animabus eorum recte applicare poſſit & dare illis veram Dei & ſui ipſorum cognitionem; qui quemlibet ſcripturæ locum, quo ſatanas abutitur, in luce ponere ſua poſſit; atque ita omnia argumenta illius deſtruere, omneſque inſidias eius euertere eodem illo inſtrumento, quo ad decipiendum homines proſternendumque abutitur.

Bene quidem haberet, ſi omnes homines gladio ſpiritus, hoc eſt verbo Dei, tam dextre vti callerent, vt (perinde ac ſeruator noſter, quum tentaretur) omnibus ſatanæ ſophiſticationibus falſiſque ſacri textus interpretationibus per ſe ipſi reſpondere poſſent, easque rectioribus commentationibus magiſque idoneis allegationibus retundere. Verum ſi hoc ab infirmioribus exſpectari nequit, neceſſe eſt, in eiuſmodi caſibus auxilium quærant eorum, qui vſu peritiores ſunt ſenſuſque habent magis exercitatos ad diſcretionem boni & mali.

Communis ſenſus & vtilitatis ratio homines docet, quidnam agendum ſit, ſi quibus difficultatibus affecti ſunt in aliis cauſſis quibuſcumque. Qui de titulo ſuo ad poſſeſſiones temporales dubitat, adeundum ſibi ducit aliquem iuriſperitum, illiuſque conſiliis & monitis vtendum; & qui quodam morbi genere tentatur, is doctum & peritum medicum adhibet. Atqui heic eadem ratio in ſpiritualibus morbis ſuadet, vt homines ſpiritualem ducem conſulant, qui æque doctus & peritus in profeſſione ſua haberi poteſt, ac vterque iſtorum. Officium eius iubet eum generalius & exactius tractare ſtudium ſcripturæ; vt peritior ſit & accuratior in reſoluendis caſibus conſcientiæ, & promtior atque expeditior ad reſpondendum obiectionibus, dubiis ac ſcrupulis, quos vel naturalis debilitas cogitationum ipſorum hominum, vel ſubtilitas ſatanæ mentibus eorum iniicit. Officium eius eſt & munus, noſſe naturam Dei, noſſe eius religionem & leges, noſſe amplitudinem miſericordiæ illius & conditiones reconciliationis, pœnitentibus peccatoribus oblatas. Idcirco hominum peccata examinare, deque eorum

eorum reſipiſcentia & ſtatu animi melius illis ipſis indicare poteſt. Accedit, quod a Deo miniſter heic in terra hunc ipſum in finem conſtitutus ſit; non tantum vt *CHRISTI* loco eos ſtudeat Deo reconciliare, viamque reconciliationis eis oſtendat, & pro illis oret; ſed vt in conditionem quoque eorum ſtudioſe inquirat, &, ſi vere pœnitentes eos deprehendat, a Deo abſolutione impertitos ipſiuſque miſericordiam conſequutos eſſe, declaret. Negotii, quod datum ei eſt, ratio poſtulat, vt omni eis adſeueratione adfirmet, quod, quidquid ſatan in contrarium ſuggerat, nulla peccata tanta ſint, vt Deus veniam eis dare non poſſit, dummodo conditionem veniæ, hoc eſt veram pœnitentiam, adferant. Poteſt is etiam iudicare, etſi non infallibili iudicio, morali tamen certitudine, num pœnitentia eorum ſincera ſit & perfecta; & ſuppeditare monita ad ſupplendam eam, vbi deficit; et liberare eos omnibus iniquis ſcrupulis, qui mentes eorum confundere & perturbare valent. Quæ omnia non poſſunt non inſigni fructui & vtilitati eſſe iſtiuſmodi hominibus, tutiſſimumque eis præbere perfugium & maximam, quæ ſine ſpecialiore reuelatione ex cælo exſpectari poteſt, adferre conſolationem.

Atqve ita vſus & emolumentum ſpiritualium ducum in tali caſu ſatis ſuperque oſtendit, quam æquum & quam neceſſe ſit eos conſulere in ordine ad obtinendum beneficium & ſolatium priuatæ declaratiuæ abſolutionis.

Et hanc ob cauſſam eccleſia noſtra, etſi hominibus non imponit neceſſitatem peccata ſua miniſtris *CHRISTI* confitendi in omnibus caſibus, ſapienter tamen ab eis requirit, vt in hoc vno ſpeciali caſu in ſuum ipſorum beneficium & conſolationem id faciant. [*] *Si quis veſtrum eſt, qui hoc modo conſcientiam ſuam tranquillare non poteſt*, (videlicet *confeſſione ſoli Deo facta*) *ſed plus ſolatii quærit & conſilii, is prudentem aliquem & doctum adeat verbi diuini miniſtrum, eique animi ſui aperiat dolorem; vt ſancti verbi Dei miniſterio abſolutionis recipiat beneficium vna cum ſpirituali con-*

(*) Verba lingua Anglicana ita habent: *If there be any of you, who by this means cannot quiet his own Conſcience* (viz. *by Confeſſion to God alone*) *but required farther Comfort & Counſel, let him go to ſome diſcreet, and learned Miniſter of God's Word, & open his Grief; that by the Miniſtry of God's Holy Word he may receive the Benefit of Abſolution, together*

ſilio

ſilio & monito ad tranquillandam conſcientiam ſuam, & deuitandum omnem ſcrupulum & dubitationem. Ita, reor, res vere ſe habet cum neceſſitate priuatæ confeſſionis & priuatæ declaratoriæ abſolutionis. Non ſimpliciter neceſſaria omnibus hominibus eſt, ſed iis tantum, quorum conditio eſt talis, vt pacem & tranquillitatem animæ ſine ea habere nequeant. Et proinde eccleſia *Romanenſis* ſummopere vituperanda eſt, quæ abſolutam neceſſitatem priuatæ confeſſionis & priuatæ abſolutionis omnibus & ſingulis hominibus, reſpectu omnium mortalium peccatorum, ſub pœna damnationis imponit. Eccleſia noſtra regulam ſcripturæ & veteris eccleſiæ praxin preſſius ſequitur [*], priuatam abſolutionem iis tantum neceſſariam faciens, quibus ipſius rei neceſſitas eam talem facit. Hactenus de neceſſario vſu generalis vel ſpecialis abſolutionis declaratiuæ.

3. Proxima diſquiſitionis noſtræ pars eſt neceſſitas abſolutionis precatoriæ: Et huius quidem eadem eſt neceſſitas, quæ precum eccleſiæ pro condonatione peccatorum. Antea obſeruauimus, quod preces reliquis abſolutionis generibus omnibus adnexæ, & quorumdam ex illis quaſi forma ſint. Sacramenta communiter cum precibus adminiſtrantur; et preces proxime ſemper ſequuntur declarationem diuinæ voluntatis & intentionis condonandi pœnitentibus peccatoribus, in publica noſtra liturgia; et preces communiter medium ſunt, quo quis, qui cum publico ſcandalo peccauit, & propter crimina ſua iudicialiter eccleſia eiectus, iam vero ad pacem & communionem denuo admittendus eſt, reconciliatur. Vt adeo, quam neceſſaria vlla iſtarum abſolutionum eſt, tam neceſſaria quoque ſit abſolutio precum, quam iſtarum quæque tam neceſſario ſibi adnexam habet. Si cui neceſſe eſt initio leuari onere peccatorum per ſacramentum baptiſmi; non minus neceſſe ei ſit oportet recipi tamquam membrum *CHRISTI* per preces, quas iſtius ſacramenti adminiſtratio vel includit vel ſupponit. Si abſolutionem habere cupit per euchariſtiam; cum vſitata precum formula, quam eccleſia in diſtributione eius præſcripſit,

with ghoſtly Counſel and Advice, to the quieting of his Conſcience, and avoiding of all Scruple and Doubtfulneſs.

(*) Vide praxin eccleſiæ primitiuæ reſpectu confeſſionis auricularis *orig. eccleſ.* lib. XVIII. cap. III. §. I. &c.

eam

eam recipiat oportet. Si generalem vel particularem diuinæ voluntatis condonandi peccatoribus delicta declarationem cum effectu ad ſui ipſius conſolationem habere cupit, cum miniſtro *CHRISTI*, Deo pro obtinenda ipſi peccatorum venia ſupplicante, ſe debet coniungere. Et ſi, poſteaquam ob publicam quamdam offenſionem excommunicatus eſt, in communionem eccleſiæ ſolemniter reſtitui deſiderat, Dei miſericordiam, per publicum miniſterium & preces ſacerdotum ipſius implorare debet, quia hic ritus & hæc cærimonia [*] eſt iſtius admiſſionis.

4. Atqve hinc vltimo loco ſequitur, vt, quum homines poteſtate clauium, ob admiſſa cum publica offenſione crimina, formaliter & iudicialiter eccleſia proiecti ſunt, neceſſe ſit, ipſos vinculis & cenſuris per iuſtam auctoritatem laxatos, formaliter & iudicialiter abſolui, atque ita in pacem & priuilegia communionis eccleſiaſticæ reſtitui. Si enim excommunicatio iuſta eſt & ad regulas euangelii *CHRISTI* facta; aut abſolutionem modo, quem ille præſcripſit, petere debent, aut vincula eis impoſita plenum aduerſus eos robur retinebunt; eorumque excommunicatio & expulſio de eccleſia in terra, regno cælorum illos excludet. Si, inquam, excommunicatio eorum iuſta eſt & legitima. Aliud enim eſt, quando homines iniuſte pelluntur eccleſia & ſine ratione excommunicantur per præpoperum mere tyrannicæ & arbitrariæ poteſtatis exercitium; Et aliud, quando legitimo modo cenſuræ eccleſiæ ſubiiciuntur ob impœnitentiam ſuam & perſeuerantiam in grauibus & publicis criminibus, cum ſcandalo eccleſiæ & ſanctæ religionis *CHRISTI* opprobrio. In priore caſu nihil periculi ab excommunicatione metuendum eſt, quia iniuſta eſt: In poſteriore autem caſu maxime terribilis ſententia eſt, quæ in terra aduerſus homines ferri poteſt; quia quod in terra factum eſt, in cælo ratum habebitur, hominemque ad diem vſque iudicii perſequetur, niſi tempeſtiua & ſincera pœnitentia & reconciliatio ad retractandam ſententiam interueniat. Quod ipſum huiuſmodi abſolutionis omniumque rerum, quæ ad eam obtinendam neceſſario ante requiruntur, neceſſitatem abunde

(*) Vid. *orig. eccleſ.* lib XIX. cap. II. §. IV. pag. 208. ſeqq.

oſtendit. Oportet homines vere pœnitere criminum, quæ ſcandalum dederunt; oportet facere ſubmiſſam & publicam peccatorum ſuorum confeſſionem coram eccleſia; oportet modeſte ſeſe ſubmittere eius diſciplinæ, & dare ſigna ſinceri doloris ac triſtitiæ de eo, quod Deum & homines offenderunt: Et tunc oportet poſt iſtiuſmodi ſatisfactionem, vt eccleſiæ veram ſuam reſipiſcentiam, edendo fructus ea dignos, teſtatam faciant, ab illis ipſis admiſſionem ſui in communionem ſuppliciter & demiſſe petere, per quos, vi acceptæ a *CHRISTO* poteſtatis, ea ipſis ademta fuit. Et hi ex eadem auctoritate, qua eos de eccleſia proiecerunt, denuo recipient; faciendo preces & deprecationes ad Deum pro illis, & declarando eos omnibus vinculis, quibus antea erant conſtricti, ſolutos, & iam in chriſtianæ religionis priuilegium plene reſtitutos. At vero ſine tali idonea ſatisfactione, qualis hæc eſt, ſi homines in peccatis ſuis, in ſecura impœnitentia, in ſuperbo cenſurarum eccleſiæ neglectu vel contemtu pertinaciter perſeuerant; perſuaſum eis eſſe debet, rationem huius mirificæ improbitatis, quam reliquis peccatis ſuis addunt, illo die requiſitum iri, vbi *CHRISTVS* ſeruorum ſuorum auctoritatem in omnibus recte factis vindicaturus, ſententiamque eorum immutabili approbatione confirmaturus eſt.

QVA indulgentia Deus ob quorumdam hominum infirmitatem vel ignorantiam hac in re vti velit, noſtrum non eſt definire. Neque cum chriſtiana caritate conſiſteret, ſi condemnare vellemus, quotquot moriuntur excommunicati in foro externo, nec dum vinculis ſuis ſolemniter ſoluti, quando vere pœnitentes fuerunt & eccleſiæ cupierunt reconciliari; caſus autem aliquis improuiſus & neceſſitas ineuitabilis bonum eorum conſilium anteuenit. Rebus ſic ſe habentibus, eccleſia generatim deſiderium reconciliationis æqui boniquefaciebat, talesque re vera in communione ſecum eſſe [*] poſt mortem declarabat: non ſecus ac illi, qui ſine baptiſmo vel euchariſtia, non per contemtum ſed per ineuitabilem quamdam neceſſitatem decedunt, non iniuſte creduntur mori in gratia Dei per fidem ſuam & reſipiſcentiam, quia præſcriptum

[*] Vid. *Origin. eccleſ.* lib. XIX. cap. II. §. XI. p. 327. ſeqq.

a Deo

a Deo ordinem non contemnunt, ſed illius ſunt cupidiſſimi. Aliter autem cum illis comparatum eſt, qui in contemtu diſciplinæ & cenſurarum eccleſiæ viuunt pariter & moriuntur. Si tales pereunt, id ſibi ipſis acceptum ferant oportet. Eccleſia non habet poteſtatem abſoluendi eos, qui abſolui nolunt. Si peccata ſua in terra retineri ſinunt, in cælo retenta erunt, eosque ſequentur ad diem iudicii.

ATQVE ita tertiam diſquiſitionem fecimus, quatenus omnes homines ſeſe ſubmittere oporteat legitimo miniſterialis poteſtatis retinendi vel remittendi peccata exercitio: Siue, quænam neceſſitas ſit abſolutionis in diuerſis iſtis, quos vidimus, caſibus.

„ILLVD ſolum ſupereſt, vt totam hanc conſiderationem „reducamus ad praxin & oſtendamus, ad quid hæc doctrina „proſit, quatenus tum ad miniſtros *CHRISTI* tum ad populum „illius ſpectat.

„QVOD ad miniſtros *CHRISTI* attinet, nulla doctrina in „vniuerſa chriſtianitate eſt, quæ eos magis adigat, vel primo, „ad puritatem & ſanctitatem vitæ; vel ſecundo, ad diligentiam „in ſtudiis & laboribus; vel tertio, ad fidelitatem in diſpen-„ſandis *CHRISTI* myſteriis, & curam in ſua agendi cum pœni-„tentibus vel impœnitentibus peccatoribus ratione.

I. „COMMISSA miniſtris *CHRISTI* poteſtas retinendi & „dimittendi aliorum hominum peccata, quocumque eam acci-„piamus ſenſu, magna ipſorum incitatio eſt ad agendam ſan-„ctam & puram vitam. Abſurdum enim in praxi videtur, & „ſæpiſſime re vera ita creditur, quod homines facti eſſe exiſti-„mentur idonei ad remittenda aliorum peccata, qui ipſi culpa „& impuritate ſunt implicati. Nihil tam pronum & obuium „eſt, quam illud, *Medice, cura te ipſum:* adeoque ſi hoc ipſum „officio eorum non eſt fraudi, certe perſonis eorum ſummo „eſt opprobrio. Si non tenorem deſtruit dati ipſis negotii in „ipſa natura rei, certe auctoritatem & exiſtimationem eorum „in opinione hominum imminuit; ſi profligatus quiſque pec-„cator culpam in eos retorquere poteſt & dicere: *Qui doces ali-„um, te ipſum non doces? Qui prædicas non furandum, furaris? Qui „dicis non mœchandum, mœcharis? Qui abominaris idola, ſacrilegium*

„*committis? Qui de lege glriaris, per legis tranſgreſſionem Deum adfi-„cis contumelia?* Multum de reuerentia aduerſus ſacramentum „baptiſmi deroget, neceſſe eſt, ſi is, qui ſe aliorum peccata ab-„luere venditat, ipſe pollutus ſit & profanus; nec minus di-„minuat oportet reuerentiam, tremendo euchariſtiæ myſterio „debitam, ſi irreligioſis manibus porrigatur. Non poteſt pla-„cere hominibus, ſi quem minus ſanctificatum audiant benedi-„ctionem impertientem aliis, qui ipſe maledictus eſt; precan-„tem, vt ſanguis *CHRISTI* alios conſeruet ad vitam æternam, „dum damnationem ſibi ipſi edit & bibit, non diſcernens cor-„pus domini. Præcipue autem talis homo haud vlla cum tolerabili „παῤῥησία officium reprehendendi & corrigendi alios curare „poteſt, qui reprehenſionem & cenſuram ipſe multo magis „commeruit. Qua fronte arcere alios a baptiſmo vel eucha-„riſtia poteſt, qui ipſe ad hanc vel illum recipiendum minus „idoneus eſt? Vel alios eccleſia excludere, qui ipſe haud di-„gnus eſt, qui eam ingrediatur? Nihil itaque miniſtros eccle-„ſiæ magis incendere ad agendam ſanctam & puram vitam pot-„eſt, quam conſideratio acceptæ a *CHRISTO* poteſtatis reti-„nendi aut dimittendi ſacramentali, vel declaratiua, vel pre-„catoria, vel iudiciali ratione aliorum hominum peccata: „quia ſine puritate nullo modo huius officii ſcopo & naturæ „depoſiti reſpondere poſſunt, ſed mala eius adminiſtratio in-„ſurget in iudicio aduerſus eos & condemnabit eos.

2. „ALTERVM, quod hoc officium retinendi & dimit-„tendi peccata a verbi diuini miniſtris requirit, eſt magna di-„ligentia in ſtudiis & laboribus, ſine qua illud numquam, „quantum ſatis eſt, curare poſſunt. Eccleſia quidem aliquam „huius operis partem quodam modo facilem reddidit & tolera-„bilem, dum plures generaliores & accommodatas abſolutio-„nis formulas ſapienter præſcripſit; cuiuſmodi ſunt formulæ „adminiſtrandi abſolutionem vtriuſque ſacramenti, & multæ „generales formulæ declaratoriæ & precatoriæ abſolutionis; „quibus pro ſapientia ſua addere poterat aptas formulas ex-„communicationis & iudicialis abſolutionis. At vero, vbi „hoc factum fuerit, multo plura remanent ad plenam huius „officii functionem ſpectantia, de quibus eccleſia ſigillatim

præ-

„præcipere non poteſt: adeoque induſtriæ & diligentiæ mini-
„ſtrorum in priuatis cuiuſque ſtudiis & laboribus relinquenda
„ſunt. Atque hoc ipſum diffuſam cognitionem magnamque
„applicationem requirit; vt apti ſint ad intelligendum omnium
„diuinarum legum naturam, & cuiuslibet virtutis & vitii con-
„finium ac differentiam; vt apti ſint ad reſoluendum omnes
„ordinarios caſus conſcientiæ, & ad reſpondendum omnibus
„dubiis ac ſcrupulis, qui in hominum animis ſuboriri poſſunt;
„ad pernoſcendum ſingulorum ſtatum animi, indolemque, gra-
„dus ac ſinceritatem reſipiſcentiæ eorum, vt ita dent illis re-
„ſponſum, quod eorum quæſtionibus faciat ſatis, & imperti-
„ant vel negent illis diuerſa abſolutionis genera, prout, poſt
„fideliter exploratum eorum ſtatum ac conditionem, viſum i-
„pſis fuerit. Qui hæc omnia exiſtimat fieri poſſe ſine magno
„labore & ſtudio & diligenti ſacræ ſcripturæ, vtpote normæ
„& monumenti voluntatis diuinæ, inueſtigatione, is profecto
„nec officii ſui naturam, nec hominum neceſſitates videtur intel-
„ligere; nec quid ſit, ſtare loco *CHRISTI* & pro eo iudicare in-
„ter Deum & homines. Labia ſacerdotis obſeruare debent
„ſcientiam: Et qui conſiderauerit, quam late pateat iſthæc ſci-
„entia, vna cum magna varietate caſuum & perſonarum, qui-
„bus eam applicandi forte habiturus eſt occaſionem, is potius
„adigetur exclamare cum apoſtolo, *Quis ad hoc idoneus eſt?* Et
„ſi hoc non eſt argumentum excitandi aliquem ad induſtriam
„in ſpiritualis medici officio, difficile dictu eſt, quid demum
„illud ſit.

3. „VTI autem hæc conſideratio argumentum eſt pro pu-
„ritate & induſtria, ita non minus incitamentum eſt ad fideli-
„tatem. *Requiritur in diſpenſatoribus*, inquit *Paulus* apoſtolus, *vt*
„*quis fidus inueniatur:* maxime in iis hoc requiritur, qui ſunt diſ-
„penſatores myſteriorum Dei, quia hoc negotium eſt omni-
„um longe maximum. *Moſis* argumentum erat ad iudices tem-
„porales *Deut. I, 17. Ne ſuſcipite perſonam in iudicio, nam iudicium*
„*ipſum Dei eſt.* Atqui hoc argumentum multo magis ſtringit in
„iudicio ſpirituali, quia effectus & conſequentia huius deciſi-
„onis plus ponderis & momenti habet. Heic itaque medium
„ſemper tenendum eſt inter adulationem & imperioſam perti-

„naciam & moroſitatem; inter nimiam indulgentiam ab vna „parte, & nimiam ſeueritatem ab altera parte. Iudicium Dei „eſt; adeoque homines nec abſoluendi ſunt nec condemnandi „ex mere arbitraria voluntate miniſtri, ſed ad regulas a ſum„mo omnium domino præſcriptas. Si qui vel in eccleſiam re„cipiendi vel inde exterminandi ſunt, id ſolum conſiderandum „eſt, vtrum conditiones, quas requirit euangelium, impleant „an non impleant. Nulli vere pœnitenti vllius generis abſo„lutio neganda eſt. Nulli impœnitenti ex vllo fauore vel „gratificandi ſtudio beneficium eius tribuendum eſt. Si ho„mines ad baptiſmum vel euchariſtiam idonei ſunt, non in „poteſtate eſt miniſtri, proprie loquendo, huius vel illius eis „negare priuilegium. Si prorſus non ſunt idonei, non eſt in „poteſtate eius, ad illud eos admittere, ſi negotium ſibi datum „recte & fideliter curare velit. Ita neque impœnitentem ab„ſoluere, nec peccata pœnitenti retinere æquo iudicio poteſt. „Hoc enim eſt, *morte adficere animas, quæ non mererentur, & vi„cturas prædicare animas, quæ non ſunt victuræ.* Eſt, *animam iuſti „atterere, quem Deus non erat adfecturus dolore; & confirmare manus „improbi, vt non reuertatur a via ſua peſſima*, vt in vita conſerue„tur; quemadmodum Deus de falſis prophetis queritur per *E„zechielem* prophetam cap. XIII, 19. 22. Id omne manifeſtus po„teſtatis miniſterialis abuſus eſt, ad impediendum recti veri„que ſtudium, & ad aperiendam portam vitiis recta via ten„dens. Omniaque iſtiuſmodi iudicia ipſe Deus ſubuertet ma„lamque perfidorum œconomorum ſuorum adminiſtrationem „puniet. Nam vti in omnibus caſibus, ita in hoc maxime, „qui abſoluit improbum & qui condemnat iuſtum, abomina„tioni domino ſunt æque ambo. Nihil itaque magis neceſſa„rium in diſpenſatoribus myſteriorum Dei eſt, quam vt fidi in„ueniantur: dantes ſuum cuique; pacem iuſtis & terrorem im„probis. Alias Deus eis minitatur, fore, vt portionem ſuam „habeant cum hypocritis, vbi erit fletus & eiulatus & ſtridor „dentium. Supercilium phariſaicum in epiſcopis vel presby„teris, obſeruante HIERONYMO [*], eſt, quando ſub obtentu „creditarum ſibi clauium regni cæleſtis poteſtatem ſibi ſumunt

(*) Hieron. comment. in Matth. XVI. tom. IX. p. 49. Vid. loc. cit. *orig. eccleſ.* lib. XIX. cap. II. §. VI. pag. 216. 217.

ſol-

„ſoluendi noxios & damnandi innocentes. Qui hoc facit, „dato ſibi negotio abutitur, Deoque malæ ſuæ adminiſtratio„nis reddet rationem.

„Ita videmus, quantopere hæc doctrina diſpenſatores „myſteriorum Dei obliget, vt ſint primum ſancti, ſecundo di„ligentes, tertio fidi in officio ſuo. Videamus nunc, quem in„fluxum eadem doctrina habere debeat in omnem Dei popu„lum.

„Atqve heic haud vlli perſonali reuerentiæ, ſacerdoti„bus tamquam nuntiis & legatis *CHRISTI* debitæ, immorabi„mur, ſed tantum quatenus religioſa ratio diuerſarum partium „diuinitus demandati illis officii habenda eſt. Si Deus eos in„ſtrumenta remiſſionis peccatorum per diuerſos hoſce quatuor „abſolutionis modos effecit; ad minimum vnuſquiſque caue„at, fas eſt, ne per voluntarium neglectum vel contemtum vl„la harum methodorum expiationis ipſe ſe priuet.

„Si baptiſmus ordinarium remiſſionis peccatorum medi„um eſt, & tam neceſſarium ex diuino mandato, vt niſi quis, „cui eſt opportunitas, genitus fuerit ex aqua & ſpiritu, non „poſſit introire in regnum Dei: omnium hominum nondum „baptizatorum quam maxime intereſt, ſe ſuoſque liberos ſan„ctæ *CHRISTI* inſtitutioni offerre, vt promiſſam peccatorum „remiſſionem & ſpiritualem regenerationem recipiant. Quam„quam enim martyres, magno chriſtianæ religionis ſtudio du„cti, piique catechumeni extraordinaria quadam via ad ſalu„tem ſempiternam poſſunt pertingere, cum contemtoribus ta„men res ita ſe non habet.

„Item ſi eucharistia aliud remedium abſolutionis eſt, æ„qualiter hominum officium eſt, non viuere in manifeſto ſan„ctæ huius inſtitutionis neglectu vel contemtu, ſed quantum „poſſint, frequenter eam recipere, niſi gratia & venia, quæ in „ſancta illa inſtitutione exhibetur & obſignatur, priuare ſe ipſi „velint.

„Si preces eccleſiæ itidem medium ſunt deriuandi bene„dictionem Dei in populum ſuum; argumentum id eſſe con„cedendum eſt, quo homines ad conſtanter illis adſiſtendum „commoueantur. Et quilibet lætabundus exclamet, oportet: „*Cogitamus, o Deus, benignitatem tuam in medio templo tuo!* (Pſalm. „XLVIII, 10.),

Si

„Si abſolutio declaratiua vllum vſum habet & conſolationem apud pœnitentes; id homines excitet oportet, vt inter primos in cultu Dei eſſe ſtudeant, & potius ad poſtes ianuarum præſtolentur, antequam ſacra capiant exordium, quam vt poſtea irrepant, quaſi in conſpectum Dei rapti, quando & confeſſionis ſuæ & abſolutionis ipſius perdiderunt beneficium.

„Si abſolutio declaratiua, quæ fit priuatim, quidquam prodeſt adflictæ conſcientiæ & animo ſcrupulis agitato; hoc eos, qui conſcientiam ſuam tranquillare ipſi non poſſunt, ſed vberiorem conſolationem & conſilium requirunt, inducat oportet, vt ad prudentem & doctum verbi diuini miniſtrum adeant eique animi ſui aperiant dolorem; vt ſancti Dei verbi miniſterio abſolutionis recipiant beneficium vna cum ſpirituali conſilio & monito, ad tranquillandam conſcientiam & euitandum omnem ſcrupulum & dubitationem.

„Denique, ſi neceſſe eſt, homines, propter grandia crimina excommunicatos & proiectos de eccleſia, operam dare, vt Deo ipſiuſque eccleſiæ per iudicialem abſolutionem reconcilientur; id omnino oſtendit, quæ reuerentia diſciplinæ & pœnis eccleſiæ, quæ illis iuſte infliguntur, debeatur; & quod voluntarius reconciliationis neglectus ac contemtus tali in caſu periculoſior, quam quidem ſibi perſuadent, eis fieri, & in iuſto *CHRISTI*, miniſtrorum ſuorum ſententiam confirmantis, iudicio a regno cælorum eos excludere tandem poſſit.

„Verum enim vero ſi quis vel maximam reuerentiam hiſce inſtitutionibus externe exhibuerit, vnum tamen ſupereſt ad reddendum eas validas & efficaces; quod ſi deeſt, nequidquam eos vel millies repetita iuuabit abſolutio: Et hoc eſt interna cordis & animæ conditio, per veram pœnitentiam ſinceramque obedientiam ſeſe prodens; ſine qua reliqua omnia meræ formæ ſunt, quæ plene operari non poſſunt, dum homines illis obicem ponunt. Omnis enim abſolutio conditionalis eſt & pœnitentiam ac obedientiam ſupponit, antequam beneficium peccatori re ipſa conferat. Miniſter *CHRISTI* os tantum ſuum vel manum commodare ad externum alicuius abſolutionis actum poteſt: interne autem abſoluere non valet, multo minus peccatorem impœnitentem.

Ipſe

„Ipſe *CHRISTVS* nobis confirmat, quod, niſi quis reſipiſcat, „pereat neceſſe ſit; & quod, niſi homines debita ſibi mutuo „dimittant, pater eorum cæleſtis non dimiſſurus ſit eis ipſorum „debita. Iam ergo abſurdum foret cogitare, quod peccator, „iſtas conditiones minime implens, veniam nihilo minus a „Deo obtenturus ſit, etiamſi in animi ſui obſtinatione perſi„ſtat; et quod, quum ſurreptitie per errorem vel fraudem in „terra ſolutus ſit, idcirco certo futurum ſit, vt in cælo etiam ſol„vatur. Hoc foret rem ſtolidiſſimam ſibi perſuadere, quod *CHRI„STVS*, ad ſacerdotis ſui verba vera efficienda, ſua ipſius verba „facere velit falſa & mendacia: qualia ſint oportet, ſi qua exter„na abſolutio, ab homine errori & deceptioni obnoxio data, „peccatorem impœnitentem in regnum cæleſte transferre poſſet.

„NON eo hoc dico, vt reuerentiam vlli ante memora„torum generum abſolutionis debitam imminuam, ſed vt in„ſtitutiones Dei ſuam in nobis efficaciam habeant, dum exter„ni & interni actus coniunguntur ad efficiendum perfectum o„pus abſolutionis; et vt ne *CHRISTVS* in nouiſſimo die nobis „dicere neceſſe habeat: *Hæc oportebat vos feciſſe, illa non omiſiſſe.* „Qui aliquam abſolutionem diuinitus inſtitutam, cuiuſcumque „illa ſit generis, contemnit, ille quidem inſtitutionem Dei con„temnit: Qui autem ſine pœnitentia & obedientia eam recipit, „τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, quæ grauiora ſunt legis, contemnit, & per„colat culicem, vt camelum deglutiat. Talis homo ne cogitet, „ſe vllam a domino abſolutionem obtenturum, qui inſtitutio„nem eius mutilat; qui, quod Deus coniunxit, ſeiungit ſibique „ſecuritatem audet promittere, quando Deus non niſi perniciem „& interitum minatur. Si ſecuri de exitio eſſe volumus, inſtitu„tionibus Dei ex ipſius præſcripto vti debemus, externum & in„ternum actum coniungentes. Animarum noſtrarum reſipiſcen„tia & obedientia miniſterio ſacerdotum ipſius viam præparet. Et „tum quæcumque peccata illi dimiſerint in terra, dimiſſa erunt in „cælo; vbi *CHRISTVS* ſeruorum ſuorum verba immutabili ſua „abſolutionis ſententia confirmaturus eſt, dicendo: *Adeſte, benedi„cti patris mei, poſſidete regnum, paratum vobis a iacto mundi fundamento.* „Quod Deus nobis omnibus donet per merita eiuſdem domini „noſtri *IESV CHRISTI*: cui cum patre & ſpiritu ſancto ſit omnis „honor & gloria in ſæcula ſæculorum, *Amen.*

EPISTOLA PRIOR
AD SVMME REVERENDVM EPISCOPVM VINTONIENSEM
DE
NECESSITATE ABSOLVTIONIS;
OSTENDENS, QVOVSQVE NECESSITAS EIVS PROTENDATVR ET VBI CESSET.

LECTA quæſtione tua, DOMINE SVMME REVERENDE, de ineuitabili neceſſitate abſolutionis in quibuſcumque caſibus, non potui, quin hoc ad eam reſponſum, (quantum per tempus licuit) ex iis, quæ cogitanti mihi ſine tædioſa diſquiſitione ſuccurrerunt, deproperarem; vberiore rerum heic ſuppeditatarum expoſitione & confirmatione paullo diligentiori diſquiſitioni & conſiderationi reſeruata.

QVAESTIO de abſolutione referri poteſt vel I. Ad eam abſolutionem, quæ datur ad priuatam ſiue auricularem confeſſionem: vel II. Ad generalem abſolutionem, quæ ad generalem datur confeſſionem, ſicut eſt in quotidiano noſtro officio: vel III. Ad abſolutionem, quæ in adminiſtratione diſpenſatur ſacramentorum, quæ veri nominis [*] indulgentiæ ſunt & inſtitutiones Dei ad obtinendam abſolutionem & remiſſionem peccatorum: vel IV. Ad abſolutionem, quæ datur per relaxationem cenſurarum eccleſiæ. Iam abſolutam & ineuitabilem neceſſitatem diuerſorum horum generum abſolutionis in quibuſcumque caſibus, quantum ego exiſtimo, nec noſtra nec primitiua eccleſia vmquam aſſeruit; tametſi eorum alia aliis ſunt magis neceſſaria.

NAM I. Quod ad abſolutionem attinet, quæ datur ad priuatam ſiue auricularem confeſſionem; ea nihilo magis neceſſaria eſſe poteſt quam confeſſio ipſa, quæ (exceptis quibuſdam caſibus peculiaribus) potius res conſilii eſt, quam rigidi offi-

[*] Vid. *orig. eccleſ.* lib. XIX. cap. I. §. II. III.

cii,

cii, quod omnibus hominibus ſub pœna damnationis iniunctum ſit; quemadmodum eccleſia noſtra cum primitiua eccleſia aduerſus iugum *Romanenſe*, mortalium conſcientiis hoc in negotio impoſitum, tuetur. Nullis veterum teſtimoniis de hoc argumento Te, DOMINE SVMME REVERENDE, demorabor, niſi quædam a me transſcribi iuſſeris, quod e CHRYSOSTOMO multiſque aliis [*] fieri facile poterit.

II. QVOD ad generalem attinet abſolutionem, ad generalem dari ſolitam confeſſionem, quæ in noſtra liturgia ſupereſt, in ea autem, quam CALVINVS conſtruxit, deficit: Etſi eam vtilem & ſalutarem partem ac formam diuini officii eſſe fatendum eſt, (quam CALVINVS [a] liturgiæ *Geneuenſi* inſertam voluit, obtinere autem non potuit) non poſſumus tamen dicere, eam tam neceſſariam diuini officii partem eſſe, vt nulla eccleſia ſine illa abſolutionis forma in liturgia ſua abſolutionem ſiue remiſſionem peccatorum habere poſſit. Hoc enim iniquiſſima condemnatio foret omnium eccleſiarum, quæ hac ſpeciali formula deſtituuntur, etiamſi eam alio modo ſuppleant, nimirum diuini verbi prædicatione, quæ eſt declaratiua applicatio veniæ, a Deo populo ſuo promiſſæ.

III. NECESSITAS abſolutionis, quæ in adminiſtratione ſacramentorum diſpenſatur, eadem quidem eſt, quæ ipſorum ſacramentorum neceſſitas. Quatenus vna neceſſaria, eatenus & altera neceſſaria eſt. Neceſſitas autem ſacramentorum non ita abſoluta & ineuitabilis eſt, quin Deus multis in caſibus (vbi nulla inſtitutionum ſuarum eſt contemtio) homines ſeruare poſſit ſine externa eorum per ſeruorum ſuorum manus applicatione. Nam in ſummo neceſſitatis caſu, vbi homines baptiſmum deſiderant, habere autem non poſſunt, Deus inuiſibiliter per ſpiritum ſuum ſanctum ſupplet, quod in externa adminiſtratione deeſt. Neque enim vllum auctorem vetuſtum eſſe credo, qui de hoc capite loquutus eſt, quin quaſdam exceptiones admiſerit reſpectu abſolutæ neceſſitatis baptiſmi: maxime in duobus caſibus: 1. In martyrio, quod ſecundum baptiſma

(*) Vid. teſtimonia contra neceſſitatem confeſſionis auricularis, collecta *orig. eccleſ.* lib. XVIII. cap. III. §. I. & II.

(a) Caluin. epiſt. de quibuſdam eccleſiæ ritibus, p. 206. Vid. ſupr. p. 249. (g).

vocabant, & baptiſmum ſanguinis. 2. In caſu veræ fidei & ſanctæ vitæ extra martyrium, ſi quis catechumenus ad baptiſmum ſe præpararet eumque deſideraret, ſubita autem morte eriperetur ante, quam illum recipiendi haberet opportunitatem. In hiſce duobus caſibus illi ſemper ſtatuebant, baptiſmum ſpiritus haberi poſſe ſine externo lauacro aquæ. TERTVLLIANVS loquens de martyrio [b], nominat illud *ſecundum lauacrum* & *lavacrum ſanguinis*, quando ait: *Eſt quidem nobis etiam ſecundum lavacrum, vnum & ipſum, ſanguinis ſcilicet: de quo dominus, Habeo, inquit, baptiſmo tingi, quum iam tinctus fuiſſet.* Et addit: *Hic eſt baptiſmus, qui lauacrum & non acceptum repræſentat, & perditum reddit.* Similem obſeruationem habet CYPRIANVS de catechumenis, qui, antequam baptizarentur, in confeſſione nominis Chriſti apprehenſi, occidebantur: *Sciant*, inquit [c], *huiuſmodi homines ſuffragatores, & fautores hæreticorum, catechumenos illos primo integram fidem & eccleſiæ vnitatem tenere, & ad debellandum diabolum de diuinis caſtris cum plena & ſincera Dei patris, & Chriſti & ſpiritus ſancti cognitione procedere; deinde nec priuari baptiſmi ſacramento, vtpote qui baptizentur glorioſiſſimo & maximo ſanguinis baptiſmo, de quo & dominus dicebat, habere ſe alio baptiſmo baptizari. Sanguine autem ſuo baptizatos, & paſſione ſanctificatos conſummari, & diuinæ pollicitationis gratiam conſequi, declarat in euangelio idem dominus, quando ad latronem, in ipſa paſſione credentem & confitentem, loquitur, & quod ſecum futurus ſit in paradiſo, pollicetur.*

AVGVSTINVS crebram huius argumenti *Cyprianici* facit mentionem, illudque vrget ad oſtendendum, quod non ſolum martyrium locum baptiſmatis nonnumquam ſupplere poſſit, ſed fides etiam & vera conuerſio [d] in articulo neceſſitatis, ſi quis baptiſmum recipiendi non habeat opportunitatem: *Baptiſmi ſane vicem*, inquit, *aliquando implere paſſionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum, Hodie mecum eris in paradiſo, non leue documentum b. Cyprianus adſumit. Quod etiam atque etiam conſiderans, inuenio non tantum paſſionem pro nomine Chriſti id, quod a baptiſmo*

(*b*) Tertullian. de baptiſmo c. XVI. p. 263. edit. Rigalt. Pariſ. MDCXLI.

(*c*) Cyprian. epiſt. LXXIII. ad Iubaianum p. 208. edit. Oxon. (p. 312. edit. Fell. Amſtelod. MDCC.)

(*d*) Auguſtin. de baptiſm. lib. IV. c. XXII. tom. VII. p. 56. ed. Pariſ. MDCXXXV. (p. 432. edit. Baſil. MDLXIX.)

dee-

deerat, poſſe ſupplere, ſed etiam fidem conuerſionemque cordis, ſi forte ad celebrandum myſterium baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt. Neque enim latro ille pro nomine Chriſti crucifixus eſt, ſed pro meritis facinorum ſuorum; nec quia credidit, paſſus eſt, ſed dum patitur, credidit. Quantum igitur valeat ſine viſibili ſacramento baptiſmi, quod ait apoſtolus, Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem, in illo latrone declaratum eſt: Sed tunc impletur viſibiliter, quum miniſterium baptiſmi non contemtus religionis, ſed articulus neceſſitatis excludit. Alibi ex eodem exemplo latronis [e] argumentatur, multos ſanctificari inuiſibili gratia ſine viſibilibus ſacramentis: *Hoc & de latrone illo dici poteſt, cui ſecum crucifixo dominus ait: Hodie mecum eris in paradiſo. Neque enim ſine ſanctificatione inuiſibili tanta felicitate donatus eſt. Proinde colligitur, inuiſibilem ſanctificationem quibuſdam adfuiſſe, atque profuiſſe ſine viſibilibus ſacramentis.* Addit autem paucis interiectis: *Nec tamen ideo ſacramentum viſibile contemnendum eſt: nam contemtor eius inuiſibiliter ſanctificari nullo modo poteſt.*

VNDE manifeſtum eſt, quod ſecundum doctrinam AVGVSTINI non ſolus defectus externi illius inſtituti, ſacramentalis videlicet abſolutionis, vbi haberi nequit; ſed contemtus eius, quum haberi poſſit, pernicioſus ſit hominibus ſalutemque deſtruat. Deus enim inuiſibilem gratiam ſine viſibilibus mediis in vere credentibus, in iſtiuſmodi neceſſitatis articulo, ſupplere valet.

Ex hoc fundamento AMBROSIVS ſolabatur amicos *Valentiniani* iunioris, qui catechumenus tantum erat, & ad baptiſmum præparabatur, ſubito autem proditione *Arbogaſtis* interficiebatur, antequam ad AMBROSIVM ad recipiendum baptiſmum venire poſſet. *Si*, inquit [f], *quia ſolemniter non ſunt celebrata myſteria, hoc mouet: Ergo nec martyres, ſi catechumeni fuerint, coronantur: Quod ſi ſuo abluuntur ſanguine, hunc ſua pietas abluit & voluntas.*

VT adeo, vrgente iſtiuſmodi aliqua neceſſitate, baptiſmus in voto baptiſmo ipſo actu ſuſcepto reſpondeat. Deus deſiderium ſacramenti pro ipſo eius vſu acceptat, ſi homines, quod

(e) Auguſtin. quæſt. LXXXIV. in Leuit. (tom. IV. p. 218. edit. Baſil. MDLXIX.)
(f) Ambroſ. orat. de obitu Valentin. tom. III. p. 10. edit. Baſil. MDLXVII.

poſſunt, faciant, nec contemtus ſed ineuitabilis quidam caſus impediat, quo minus illud recipiant. Iam igitur, ſi, rebus ita ſe habentibus, externum baptiſmatis miniſterium non abſolute neceſſarium eſt, nec externum abſolutionis miniſterium ſimpliciter neceſſarium eſſe poteſt. Nam iidem actus in hoc negotio ſunt. Et ſi Deus martyres & fideles ſine viſibili & externo baptiſmo ſaluos facere poteſt, abſoluere etiam eos poteſt ſine viſibili & externa abſolutione.

SEXCENTA adhuc teſtimonia [*] in huius adſerti gratiam adferri poterunt, ſi quidem id opus foret.

IV. AD abſolutionem quod attinet, quæ per cenſurarum eccleſiaſticarum relaxationem diſpenſatur: Etſi vere pœnitentes eam in omnibus caſibus ordinariis expetant, neceſſe eſt; diuerſæ tamen exceptiones locum habent in caſibus extraordinariis, in quibus venia obtineri poteſt ſine formali abſolutione. Quid enim, ſi quis epiſcopus iniuſto & iniquo conſilio vere pœnitentem abſoluere recuſet, quando & veræ reſipiſcentiæ ſigna edit & ſubmiſſe abſolutionem deſiderat? An nulla in cælo venia ei futura eſt, cui tam inique & imperioſe ea negatur in terra ab homine, qui limites egreditur poteſtatis ſuæ, quæ ei data eſt ad ædificationem, non ad deſtructionem? BELLARMINVS [**] quidem id adfirmat, *Negatur*, inquiens, *remiſſio illis, quibus noluerint ſacerdotes remittere.* Sed hoc eſt, ſacerdotis auctoritatem in abſolutum dominium & arbitrariam evehere poteſtatem, quod nullum in ſcripturis ſacris, nullum in vetuſtis eccleſiæ canonibus, fundamentum habet. Iſtiuſmodi homines ipſe GREGORIVS MAGNVS, pontifex *Romanus*, meliora docere poterat, *Epiſcopus*, inquiens [g], *ſæpe in ligandis & ſoluendis ſubditis ſuæ voluntatis motus, non autem cauſſarum merita ſequitur. Vnde fit, vt hac ipſa ligandi & ſoluendi poteſtate ſe priuet, qui hanc pro ſuis voluntatibus, & non pro ſubiectorum moribus exercet.* Quod idem eſt, ac ſi diceret, iniuſtum epiſcopi iudicium nullius valoris eſſe, & in foro poli reſcindi atque abrogari.

(*) Vid. plura huiuſmodi teſtimonia *origin. eccleſ.* lib. X. cap. II. §. XX. & XXI.
(**) Bellarmin. de pœnitent. lib. III. cap. II. tom. II. pag. 1287. edit. Lugdun. MDLXXXVII.
(g) Gregor. homil. XXVI. in euangel. tom. III. p. 83. edit. Antw. MDCXV.

Hoc

Hoc perinde eſt, ac ſi baptiſmus ei negetur, qui rite ad eum præparatus eiuſque vere cupidus eſt. Ipſa iniuſta ſacerdotis negatio, rebus ita ſe habentibus, magnum crimen eſt; fraudi autem eſſe nequit ei, qui hoc modo inuitus, vel contra parentum ſuorum voluntatem, ſine eo mori cogitur. Quemadmodum HINCMARVS [b], archiepiſcopus *Rhemenſis*, longe ante in conſolationem eorum in *Gallia* obſeruauit, quorum infantes ſine baptiſmo mortui erant, ex peruerſa animi obſtinatione *Hincmari*, epiſcopi *Laudunenſis*, qui eis baptiſma conferre recuſabat, parentibus & patronis ardenter id expetentibus. *Sicut in illo latrone*, (inquit, ſcribens ad iſtum antiſtitem,) *quod ex baptiſmi ſacramento & communicatione corporis & ſanguinis CHRISTI defuerat, compleuit omnipotentis benignitas, quia non ſuperbia vel contemtu ſed neceſſitate defuerat; & ſicut paruulis naturali, id eſt alieno peccato, obnoxiis, aliorum, id eſt patronorum fides pro eis reſpondentium in baptiſmate fit ad ſalutem; Ita paruulis, quibus baptiſmum denegari iuſſiſti, parentum vel patronorum corde credentium, & pro paruulis ſuis fideli verbo baptiſma expetentium, ſed non impetrantium, fides & fidelis poſtulatio prodeſſe potuerint, dono eius, cuius ſpiritus, quo regeneratio fit, vbi vult, ſpirat.* Vnde concludit reſpectu cenſurarum eccleſiaſticarum, quod, ſi pœnitens moriatur ſine abſolutione, ideo tantum quia epiſcopus pro moroſitate ſua vel ex alia quadam iniuſta ratione eum abſoluere recuſet, epiſcopi iniuſtum iudicium & pertinax recuſatio vere pœnitenti obeſſe nequeat, quo minus ſalutem & abſolutionem in regno cælorum conſequatur.

FIERI autem poteſt, vt quis non ſolum deſideret abſolutionem, ſed miniſter etiam pronus promtuſque ſit ad illam ei tribuendam; & tamen ineuitabili quodam caſu ſine ea moriatur. Rebus ita habentibus canones ſtatuunt, defectum abſolutionis ſaluti eius non eſſe detrimento, nec eum tractandum vt excommunicatum, ſed in communionem recipiendum eccleſiæ, & commemorandum inter fideles in officio eccleſiæ, quantumuis ſine abſolutione defunctum. Concilium *Carthaginenſe* quartum [*] & *Vaſenſe* ſecundum plane hanc in rem loquuntur.

(b) Hincmar. opuſc. L. capitulor. cap. XLVIII. p. 572. edit. Pariſ. MDCXLV.

(*) Concil. Carthag. IV. c. LXXIX. Concil. Vaſenſ. c. II. Vid. *orig. eccleſ.* lib. XIX. cap. II. §. XI. pag. 228.

Ex

Ex hactenus adlegatis liquido apparet, qualis neceſſitas ſit abſolutionis: Quod non merus defectus, ſed ſuperbus neglectus & contemtus eius, quando homines cenſuris eccleſiaſticis ſubiacent, pernicioſus ſit. Vbi autem nullus contemtus vel neglectus intercedit, ſalus obtineri poſſit ſine ea. Adeoque vere pœnitens, qui diſciplinæ eccleſiæ ſe ſubmittit, non poſſit in illo verſari periculo; quia, etiamſi ſine abſolutione moriatur, ſiue ex neceſſitate ſiue ex obſtinata recuſatione ſuperiorum, non moriatur in neglectu vel contemtu eccleſiæ; et idcirco nullam cauſſam habeat dubitandi de abſolutione diuina in cælo.

Observatio Tua, domine svmme reverende, de formula, *Abſoluo te*, recte ſe habet. Noua eſt, non paullo ante ætatem *Thomæ Aquinatis* in eccleſiam inducta. Vetuſtæ formulæ omnes precatoriæ erant vel declaratiuæ, vel in ſacramentorum eccleſiæ applicatione conſiſtebant. Et formula, *Abſoluo te*, ad aliquam ex reliquis formulis reducenda eſt, quemadmodum antiquiores ſcholaſtici eam communiter reducunt. De quibus omnibus ad Te, domine, proxime pluribus ſcribere cogito, id mihi haud exiguo honori ducens, quod a me huiuſcemodi officium expetere voluiſti. Vale. Dabam *Vintoniæ* ad d. 17. Febr. 17 $\frac{12}{13}$.

TIBI,

DOMINE SVMME REVERENDE,

deuinctiſſimus

IOSEPHVS BINGHAMVS.

EPI-

EPISTOLA POSTERIOR
AD SVMME REVERENDVM EPISCOPVM VINTONIENSEM DE NECESSITATE ABSOLVTIONIS.

AD ſupplendas nouiſſimas litteras meas de quarto abſolutionis genere, quod eſt cenſurarum eccleſiaſticarum relaxatio, obſeruaui, opinionem CYPRIANI conformem eſſe iis, quæ antea ſcripſi. Quod, ſi pœnitentes morerentur tempore pœnitentiæ ſuæ, antequam ab epiſcopo abſolutionem habere poſſent, de eorum ſalute non ſit deſperandum. Nam, *Potens eſt*, inquit [a] ille, *diuina miſericordia medelam dare: properandum tamen non puto, nec incaute aliquid & feſtinanter gerendum, ne, dum temere pax vſurpatur*, (hoc eſt, communio pœnitentibus ante completam pœnitentiam redditur) *diuinæ indignationis offenſa grauius prouocetur.* Res erat hæc: *Cyprianus* iam in exilio agebat, & nonnulli, qui lapſi fuerant, impatienter deſiderabant in communionem eccleſiæ ante ipſius reditum reſtitui; quam in rem ille conſentire recuſans, exſpectare eos iubebat, donec cum pace ad eccleſiam ipſe rediret; et tunc præſentibus omnibus cauſſam eorum examinatum iri promittebat. Si interea, dum pœnitentiam agerent, morerentur, Dei miſericordiam ſeruare eos poſſe, monebat, ſine formali abſolutione, ſiue receptione in externam eccleſiæ communionem. Eruditus epiſcopus noſtras IOANNES FELLIVS eodem modo locum illum explicat: *Recte*, inquiens, *auctor noſter hoc ſufflamen opponit lapſis, qui ad pacem feſtinarent, quod non de eorum ſalute conclamatum ſit, quibus ante pœnitentiæ decurſum mori contingeret.*

OBSERVARI porro poterit, quod ſecundum diſciplinam, aliquando in eccleſia antiqua vſitatam, nonnullis magnis & publicis peccatoribus communio & pax eccleſiæ in ipſa mortis

(a) Cyprian. epiſt. XII. al. XVII. edit. Oxon. p. 39. (p. 196. edit. Fell. Amſtelod. MDCC.)

hora negata fuerit. Quæ res non eo ſpectabat, vt ſimpliciter & abſolute cæleſti regno excluderentur: Nam adhuc eos exhortabantur ad reſipiſcendum ſuamque fiduciam collocandam in miſericordia Dei, tametſi expedire credebant, tanta in eos vti ſeueritate in excludendo eos penitus a communione eccleſiæ, vt aliis exemplo & terrori eſſent. Non minus viginti canones in concilio *Illiberritano* [b] exſtant huc referendi, quod, qui horum vel iſtorum criminum rei forent, nec in fine ad communionem admitti debeant. Patres magnæ ſynodi *Sardicenſis* canonem habent eiuſdem argumenti ad reprimendum enormes quorumdam ambitioſorum hominum auſus. *Talis*, inquiunt [c], *nec in fine laica communione dignus habeatur.* Omnes tamen iſtiuſmodi ad reſipiſcendum hortabantur, & conſequenter ad ſtatum publicæ & perpetuæ pœnitentiæ admittebant eodem tempore, quo communionem in fine eis negabant. Quomodo in epiſtola *Innocentii* primi inuenimus, qui, *Conſuetudo prior*, inquit [d], *tenuit, vt concederetur pœnitentia, ſed communio negaretur.* Ita AMBROSIVS [e], ſcribens ad virginem conſecratam, quæ peccarat, in eamdem ſententiam diſſerit: *Inhære pœnitentiæ vſque ad extremum vitæ, nec tibi præſumas ab humano die poſſe veniam dari: Quia decipit te, qui hoc tibi polliceri voluerit. Quæ enim proprie in dominum peccaſti, ab illo ſolo te conuenit in die iudicii exſpectare remedium.*

EAMDEM obſeruationem AVGVSTINVS facit de eis, qui poſt actam ſemel publicam in eccleſia pœnitentiam in grauia crimina relabebantur. *Quamuis*, inquiens [f], *eis in eccleſia locus humillimæ pœnitentiæ non concedatur; Deus tamen ſuper eos patientiæ ſuæ non obliuiſcitur.* In iſtiuſmodi ergo caſibus omnibus credebant veniam obtineri poſſe a Deo, licet nulla eis abſolutio in eccleſia impertiretur.

(b) Concil. Illiberrit. can. I. II. III. VI. VII. VIII. X. XII. XIII. XVII. XIIX. LXIII. LXIV. LXV. LXVI. LXX. LXXI. LXXII. LXXIII. LXXV. Vid. hoſce canones productos in medium orig. eccleſ. lib. XVIII. cap. IV. §. IV. pag. 166. 167. 168.

(c) Concil. Sardic. can. II. (tom. II. concil. p. 628.) *Τοιοῦτον μηδὲ ἐν τῷ τέλει λαϊκῆς γοῦν ἀξιοῦσθαι κοινωνίας.*

(d) Innocent. epiſt. III. ad Exuper. c. II. (tom. II. concil. p. 1255.)

(e) Ambroſ. ad virg. lapſam cap. VIII. tom. I. p. 137. edit. Antuerp. MDLXVII.

(f) Auguſtin. epiſt. XLIV. ad Macedon. tom. II. p. 92. Vide plura hac de re orig. eccleſ. lib. XVIII. cap. IV. §. I. pag. 156. ſeqq.

Nequе ipſi *Nouatiani* tam duri & difficiles hac in re erant, vt adſererent, Deum non poſſe veniam indulgere illis peccatoribus, quos ipſi in communionem recipere recuſabant, ſi ſemel poſt baptiſmum eſſent lapſi. Nam excitabant eos ad reſipiſcentiam & collocandam ſpem in Dei miſericordia, quantumuis eccleſiam recipiendi eos poteſtatem habere negarent. Hoc ex iis apparet, quæ *Aſclepiades* epiſcopus *Nouatianorum*, cum *Attico* epiſcopo *Conſtantinopolitano* colloquens, dixit (vti hiſtoriam narrat SOCRATES [g]) quod laicos tantum tractent, quemadmodum catholici tractare interdum ſoleant clericos, excludentes eos a communione ad mortem vſque, veniamque eorum relinquentes ſoli Deo. Hoc de *Nouatianis* narrant IOANNES FELLIVS [b], GVILIELMVS BEVEREGIVS [i], IOANNES BONA [k] cardinalis, GABRIEL ALBASPINAEVS [l] & alii.

(g) Socrat. lib. VII. c. XXV. p. 367. edit. Pariſ. MDCLXVIII. *ἐκτὸς, ἔφη, τοῦ ἐπιθῦσαι, καὶ ἄλλαι πολλαὶ κατὰ τὰς γραφάς εἰσιν ἁμαρτίαι πρὸς θάνατον, δι᾽ ἃς ὑμεῖς μὲν [πρὸς] τοὺς κληρικοὺς, ἡμεῖς δὲ καὶ τοὺς λαϊκοὺς ἀποκλείομεν,* Θεῷ μόνῳ τὴν συγχώρησιν αὐτῶν ἐπιτρέποντες. *Præter idolorum, inquit, ſacrificium, ſunt & alia multa peccata ad mortem, vt loquuntur ſcripturæ, propter quæ vos quidem clericos, nos vero etiam laicos communione excludimus*, ſoli Deo poteſtatem illis condonandi relinquentes.

(b) Fell. not. in Cyprian. epiſt. XVII. p. 39. (p. 196. edit. Fell. Amſtelod. MDCC.) *Quibus potens eſt diuina miſericordia medelam dare.*] In illa erant ſententia etiam Montani & Nouatiani ſequaces, grauiſſimorum flagitiorum compertos, licet ab eccleſia veniam non obtineant, a Deo tamen poſſe obtinere.

(i) Beuereg. not. in canon. VIII. conc. Nicæn. tom. II. p. 68. Neque enim Nouatiani ea, quæ iis vulgo adſcribitur, opinione fuerunt, vt iſtis, qui lapſi ſunt, aut grauiora delicta admiſerunt, nullam ſalutis a domino conſequendæ ſpem ſupereſſe exiſtimarent. Namque ipſi eos ad pœnitentiam agendam ſæpius hortari ſoliti fuerunt & admonere, vt ſe colligerent, & diuinam indulgentiam ſupplices implorarent. Sed hoc tantum iis perſuaſum erat & prædicatum, in eccleſiæ poteſtate non ſitum eſſe, vt quoſuis poſt baptiſmum (quod vnicum pœnitentiæ genus ſtatuerunt) delinquentes ad fidelium communionem admitteret.

(k) Bona rer. liturgic. lib. I. c. XVII. n. III. Quum Nouatiani perperam adſererent, non eſſe in eccleſia poteſtatem peccata poſt baptiſmum dimittendi, in quo, teſte Paciano, eorum hæreſis ſita erat, non quod ſimpliciter negarent lapſis pœnitentiam, cetera.

(l) Albaſpin. obſeruat. lib. II. c. XX. Quo autem minore negotio ex illis difficultatibus emergere poſſint, aduertant oportet, Nouatianorum errorem non in eo poſitum, quod dicerent, neque lapſum neque excommunicatum in morte a peccatis liberandum: ſed hæreticos ideo habitos, quod opinaren-

Vnde liquet, quod, licet abſolutio quibuſdam negari poſſit in terra, vel diſciplinæ cauſſa, vti quandoque in eccleſia factum; vel ex erronea iſta opinione, quod eccleſia non habeat poteſtatem recipiendi peccatores, poſt baptiſmum lapſos, vti inter *Nouatianos* obtinuit; nihilo ſecius ex diuina miſericordia gratiam & abſolutionem in cælo conſequi poſſint. Omnes iſti caſus, ſecundum ſententiam veteris eccleſiæ, euidenter id oſtendunt.

De formula illa, *Abſoluo te*, viri docti inter ſe conſentiunt, quod in praxi eccleſiæ haud nota fuerit, niſi paullo ante ætatem *Thomæ Aquinatis*, qui inter primos eius defenſores fuit ſcriptoque eam propugnauit circa annum MCCL, contra alium doctorem, qui obiecerat, antiquam formulam abſolutionis in eccleſia non eſſe hanc indicatiuam, ſed impetratoriam per modum precationis, ſiue benedictionis, nimirum, *Abſolutionem & remiſſionem tribuat tibi omnipotens Deus!* Hic doctor teſtimonia adlegabat gvilielmi altissiodorensis, gvilielmi parisiensis & hvgonis cardinalis; nec eſſe triginta amplius annos dicebat, quando hæc noua formula adhiberi cœpta ſit. Hoc ex ipſius aqvinatis *opuſculo XXII.* de forma abſolutionis colligitur. Sed vero non habemus iſtum thomae librum in noſtra bibliotheca, adeoque tibi, domine svmme reverende, tantum mitto, quæ morinvs ſcriptor pontificius (vt he mentionem faciam vsserii [m] vel aliorum ſcriptorum proteſtantium) ex eo obſeruauit de origine huius formulæ, *Abſoluo te.* Fuſe probat morinvs [n] ex omnibus vetuſtis libris ritualibus & patribus, quod veteres formulæ abſolutionis vniuerſæ fuerint precatoriæ. Et ex cærimonia impoſitionis manuum id liquet, quæ ſemper preces ſibi adiunctas habebat.

Atenim vero controuerſia nobis non eſt de nouitate huius formulæ, ſed de abuſibus, quæ eccleſia *Romanenſis* ei adfixit. Alias enim legitime adhiberi poterat, quemadmodum eccleſia noſtra in officio viſitationis ægrotorum eam adhiberi præcipit. Tunc autem hæc poteſtas abſolutionis tantummodo

tur, Deum illum eccleſiæ neque remittendorum, neque retinendorum peccatorum capitalium poteſtatem copiamque feciſſe, cetera.

(m) Usher's *Anſw. to the Challenge* p. 89. Lond. 1686.

(n) Morin. de pœnitent. lib. VIII. c. IX. X. ſeqq.

mini-

miniſterialis eſt, non proprie, directe & abſolute auctoritatiua, vt ſcriptores noſtrates loqui ſolent. Non dat ſacerdoti poteſtatem aperiendi vel claudendi cælum pro lubitu; abſoluendi ſine vera contritione per ſacramentalem actum, conferendi gratiam ex opere operato, actiue, immediate, & inſtrumentaliter efficientem gratiam iuſtificationis, quemadmodum contendit BELLARMINVS; qui eam tam neceſſariam facit, vt homini remiſſio denegetur, ſi ſacerdos ei remittere nolit. Poteſt eſſe auctoritatiua & iudicialis modo quodam miniſteriali, quales ſunt omnes miniſterii actus ſub Deo. Talis eſt abſolutio declaratiua, talis eſt abſolutio impetratoria, talis eſt abſolutio applicatoria per ſacramenta, talis denique eſt reſciſſio cenſurarum eccleſiæ. Nam hæ omnes ac ſingulæ fiunt vi poteſtatis & auctoritatis, a Deo legatis ſuis, tamquam miniſtris reconciliationis, commiſſæ. Modo in his abſolutionibus omnibus certas regulas obſeruare neceſſe habent, quas ſi non obſeruant, abſolutio per eos data nihil valet in foro cæli.

IAM VERO hæc formula, *Abſoluo te*, intelligenda eſt non eſſe alia niſi declaratiua abſolutio in ſpeciali quodam & particulari caſu; quando ſacerdos ei, qui peccata ſua confeſſus eſt deditque ſigna & indicia veræ reſipiſcentiæ, declarat, quod, quoad ſibi ad regulam verbi diuini iudicare liceat, reſipiſcentia eius vera ſit; adeoque vi huius denuntiat, quod apud Deum ſolutus ſit. Si qua vero illuſio vel fraus in hominis animo fuerit, (qua de re nemo mortalium iudicare poteſt) tum non obſtante hac fauorabili ſententia & iudicio ſacerdotis Deus eum denuo iudicaturus, erroremque clauium infallibi ſuo iudicio correcturus eſt.

PETRVS LOMBARDVS inter ſcholaſticos (ſequens HIERONYMVM inter veteres) hunc tamquam maxime probabilem ſenſum huiuſce abſolutionis reddit. *Hoc ſane dicere & ſentire poſſumus*, inquit [o], *quod ſolus Deus dimittit peccata & retinet: Et tamen eccleſiæ contulit poteſtatem ligandi & ſoluendi; ſed aliter ipſe ſoluit vel ligat, aliter eccleſia. Ipſe enim per ſe tantum dimittit peccatum, qui & animam mundat ab interiori macula, & a debito æternæ mortis ſoluit. Non autem hoc ſacerdotibus conceſſit, quibus tamen tribuit pote-*

(o) Lombard. ſentent. lib. IV. diſtinct. XVIII. p. 334. edit. Lugdun. MDXCIV.

Digitized by Google

ſtatem ſoluendi & ligandi, id eſt oſtendendi homines ligatos vel ſolutos. Vnde dominus leproſum ſanitati prius per ſe reſtituit, deinde ad ſacerdotes miſit, quorum iudicio oſtenderetur mundatus. Ita etiam Lazarum iam viuificatum obtulit diſcipulis ſoluendum. Quia etſi aliquis apud Deum ſit ſolutus, non tamen in facie eccleſiæ ſolutus habetur, niſi per iudicium ſacerdotis. In ſoluendis ergo culpis vel retinendis ita operatur ſacerdos euangelicus & iudicat, ſicut olim legalis in illis, qui contaminati erant lepra, quæ peccatum ſignat. Vnde HIERONYMVS *ſuper Matth. XVI. vbi dominus ait Petro, Tibi dabo claues &c. Hunc, inquit, locum quidam non intelligentes, aliquid ſumunt de ſupercilio phariſæorum, vt damnare ſe innoxios, vel ſaluare ſe putent noxios; quum apud Deum non ſententia ſacerdotum ſed reorum vita quæratur. In leuitico ſe oſtendere ſacerdotibus iubentur leproſi, quos illi non faciunt Leproſos vel mundos, ſed diſcernunt, qui mundi vel immundi ſunt. Ita & hic aperte oſtenditur, quod non ſemper Deus ſequitur eccleſiæ iudicium, quæ per ſurreptionem & ignorantiam interdum iudicat: Deus autem ſemper iudicat ſecundum veritatem. Et in remittendis vel retinendis culpis id iuris & officii habent euangelici ſacerdotes; quod olim habebant legales ſub lege in curandis leproſis. Hi ergo peccata dimittunt vel retinent, dum dimiſſa a Deo vel retenta iudicant & oſtendunt. Ponunt enim ſacerdotes nomen domini ſuper filios Iſrael, ſed ipſe benedixit, vt legitur in Numeris c. VI.*

MAGISTER *ſententiarum* HIERONYMVM heic citat ſed imperfecte, adeoque teſtimonium illius in ipſis illius verbis plenius recitabimus. *Iſtum locum*, inquit [*p*], *epiſcopi & presbyteri non intelligentes, aliquid ſibi de phariſæorum adſumunt ſupercilio, vt vel damnent innocentes, vel ſoluere ſe noxios arbitrentur: quum apud Deum non ſententia ſacerdotum, ſed reorum vita quæratur. Legimus in Leuitico de leproſis, vbi iubentur, vt oſtendant ſe ſacerdotibus, & ſi lepram habuerint, tunc a ſacerdote immundi fiant: non quo ſacerdotes leproſos faciant & immundos, ſed quo habeant notitiam leproſi & non leproſi, & poſſint diſcernere, qui mundus quiue immundus ſit. Quomodo ergo ibi leproſum ſacerdos mundum vel immundum facit, ſic & heic alligat vel ſoluit epiſcopus & presbyter, non eos qui inſontes ſunt vel noxii: ſed pro officio ſuo, quum peccatorum audierit varietates, ſcit qui ligandus ſit, quiue ſoluendus.*

(*p*) Hieron. in Matth. XVI. tom. IX. p. 49.

NON

Nonnihil in grammatica conſtructione horum verborum, *Non eos qui inſontes ſunt vel noxii*, deeſſe videtur, quæ vt cum antecedentibus cohærere faciamus, vocabulum *faciens* vel ſimile quoddam addendum eſſe videtur. Reliqua autem omnia plana ſunt, quod, vt veteris teſtamenti ſacerdotes non proprie fecerunt aliquem leproſum vel mundum, ſed tantum declararunt, vtrum quis talis eſſet nec ne; ita noui fœderis ſacerdotes ligent vel ſoluant homines peccatis ſuis, declarando, quinam ligandi quiue ſoluendi ſint.

Ioannes quidem fellivs, ſingularem notionem formulæ illius *Abſoluo te*, habet. Supponit [q] enim, in omni delicto duo ſpectanda occurrere, offenſam aduerſus Deum & offenſam aduerſus eccleſiam; quarum priori a Deo veniam impetrari exiſtimat per preces, poſteriori autem per auctoritatiuam illam formulam, *Abſoluo te*.

Enimvero hoc, (etſi recte ſe habere poteſt reſpectu criminum, quæ ſub publicam cadunt diſciplinam) haud poteſt eſſe ſenſus formulæ, vti in noſtra adhibetur liturgia, in officio viſitationis ægrotorum, quæ vnus ſolus locus eſt, quod ſciam, vbi eccleſia noſtra eam adhiberi præcipit. Nam in priuatis peccatis non eſt offenſa aduerſus eccleſiam, & tamen priuata peccata ſunt, quæ quis ſacerdoti priuatim confitetur, quibus rubrica iſta abſolutionem dari iubet hac formula, *Abſoluo te*. Licet igitur hæc interpretatio bona eſſe poſſit reſpectu publicæ abſolutionis eccleſiæ [*] pro grandibus & publicis crimi-

(q) Fell. not. in Cyprian. de lapſis, p. 136. (p. 97. edit. Fell. Amſtelod. MDCC.) Notari poterit, in omni delicto duo ſpectanda occurrere, primo offenſam aduerſus Deum, de qua Dauid Pſalm. LI. *In te, in te ſolum peccaui*, in cuius remedium precibus & reſipiſcentia vnice proficitur; iuxta illud D. Petri Act. VIII, 22. ad Simonem Magum, *pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum*: ſecundo interuenire offenſam aduerſus fratres, de qua D. Paulus 1 Cor. VIII, 12. *Peccantes in fratres, & percutientes conſcientiam eorum &c.* Cui amoliendæ venia ab eccleſia ceu parte læſa, & illius nomine ab epiſcopo, qui eidem præeſt, omniuo expetenda eſt, iuxta illud Apoſtoli 2 Cor. II, 10. *Cui autem aliquid donaſtis, & ego: nam & ego quod donaui, ſi quid donaui, propter vos in perſona Chriſti.* Et quidem quantum ad forum exterius, ſiue offenſam aduerſus fratres, locum fortaſſis habere poterit illa auctoritatiua, quæ in occidentali eccleſia inualuit formula, qua & vſus fuiſſe videtur Zepherinus Tertulliani ſæculo: *Ego mœchiæ & fornicationis delicta pœnitentia defunctis dimitto.* cetera.

(*) Vid. *orig. eccleſ.* lib. XIX. cap. II. §. VI. pag. 215. ſeqq.

nibus

nibus, quibus ſcandalum datum eſt eccleſiæ; admitti tamen eam non poſſe exiſtimo, reſpectu habito ad priuata crimina, quia nulla heic offenſa eccleſiæ eſt. Vnde ſatius eſſe videtur cum HIERONYMO & PETRO LOMBARDO eam reſoluere in formulam declaratiuam, & interpretari exemplo ſacerdotum legis, qui leproſum mundauerunt, mundum eum declarando.

HABES, DOMINE SVMME REVERENDE, quæcumque in hac diſputatione alicuius momenti eſſe obſeruaui. Si quid vero heic omiſſum eſt & deficit, quod ſtudioſius conſiderari velis, præcipias quæſo, & me habebis

TIBI,

DOMINE SVMME REVERENDE,

Vintoniæ
d. 24. Febr.
$17\frac{12}{13}$

obſequentiſſimum ſeruum

IOSEPHVM BINGHAMVM.

MAG 2013430

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google